

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Helmes Group
TRINIDAD
WISEMAN

Lõpparuanne

PIK ja PAK teenusedisaini ja teekaardi koostamine

Tellijä Sotsiaalkindlustusamet
Paldiski mnt 80, 15092 Tallinn
info@sotsiaalkindlustusamet.ee

Täitja Trinidad Wiseman OÜ
Meistri 14, 13517 Tallinn
sales@twn.ee

2026

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	8
1.1 Projekti raamistik.....	8
1.2 Projekti eesmärk ja ulatus	8
1.3 Lähenemine ja metoodika	9
1.4 Kaasatud osapooled	11
1.5 Mõisted ja lühendid.....	13
2 PIK ja PAK TO-BE süsteemi teenusedisain	14
2.1 PIK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel	14
2.2 PAK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel	14
3 TO-BE protsessid	15
3.1 PIK TO-BE protsessid.....	15
3.2 PAK TO-BE protsessid.....	19
4 Mõjuanalüüs	21
4.1 Muudatuste loetelu	21
4.2 Mõjuanalüüs valdkonniti	22
4.2.1 Sotsiaalne mõju, sealhulgas demograafiline mõju	22
4.2.2 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele	23
4.2.3 Mõju majandusele	24
4.2.4 Mõju elu- ja looduskeskkonnale	25
4.2.5 Mõju regionaalarengule	25
4.2.6 Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele	26
4.2.7 Kokkuvõttev hinnang.....	29
5 Õigusanalüüs.....	29
5.1 Füüsiline PIK	29
5.1.1 Õigus PIK-i saada	29
5.1.2 PIK andmekoosseis.....	31
5.1.3 Foto kasutamine.....	32
5.1.4 Füüsilise PIK tellimine.....	34
5.1.5 Kaardi tootmine ja väljastamine	35
5.1.6 Füüsilise PIK kasutamine	37
5.1.7 Järelevalve ja kehtetuks tunnistamine	38
5.2 Digitaalne PIK.....	40
5.2.1 Digitaalse PIK õiguslik alus	41
5.2.2 Digitaalse PIK andmekoosseis	41
5.2.3 Digitaalse PIK väljastamine.....	43
5.2.4 Digitaalse PIK kasutamine	45

1.09.2026

5.2.5	Digitaalse PIK valideerimine	45
5.3	Füüsiline PAK	45
5.3.1	Õigus PAK-i saada	45
5.3.2	Füüsilise PAK tellimine	46
5.3.3	PAK andmekoosseis	46
5.3.4	Füüsilise PAK kasutamine	47
5.3.5	PAK väljastamine	47
5.3.6	Kaardi tootmine	47
5.3.7	Järelevalve	47
5.4	Muud arutelude käigus tekkinud küsimused õigusanalüüs osas:	50
5.4.1	A-tähise kasutamise nõuded	50
5.4.2	Puude raskusastme kuvamine (mh ÜTS § 34 kontekstis)	50
5.4.3	Valideerimisandmete kasutamine	51
6	Lahenduse tehniline kirjeldus, andmete mudel, võimalikud IT-arendused	52
6.1	Lähtekohad	52
6.1.1	Kaks sihtrühma stsenaariumi	53
6.1.2	TO-BE protsessidest tulenevad tehnilised lähtekohad	54
6.2	Arhitektuuri põhimõtted	54
6.3	Funktsionaalsed nõuded rollide kaupa	55
6.4	Süsteemiarhitektuuri ülevaade	55
6.5	Andmemudel	57
6.5.1	Register ja kaart	57
6.5.2	Nähtava kaardi kohustuslikud väljad	58
6.5.3	Loogilised andmeobjektid	58
6.5.4	Elutsükel ja PAK-i keskregistri vajadus	59
6.6	Liidesed ja andmevahetus	59
6.6.1	Liideste tabel	59
6.6.2	Foto andmevoog	61
6.6.3	Kaartide tootmise andmevoog	61
6.7	Digitaalse kaardi väljastamine	62
6.8	Kehtivuse ja ehtsuse kontroll	62
6.8.1	Füüsilise kaardi QR-kood	62
6.8.2	Digitaalne kaart Digikukrus	63

1.09.2026

6.8.3	Kasutusrežiimid	63
6.8.4	PAK-i teeäärne kontroll.....	63
6.9	Tehnilised vood	64
6.10	Autentimine ja autoriseerimine	64
6.11	Elektrooniline tempel ja tühistamine	65
6.11.1	Elektrooniline tempel	65
6.11.2	Tühistamine.....	65
6.12	Mittefunktsionaalsed nõuded	66
6.13	Teostatavus, sõltuvused ja piirangud	67
6.14	Võimalikud IT-arendused	68
6.14.1	Stsenaarium 1 ja stsenaarium 2 erinevus.....	69
6.15	Eesti tasandi edasised otsused	69
6.15.1	Otsustuskohad	69
7	Riskianalüüs	70
7.1	Riskide hindamise metoodika.....	70
7.2	PIK/PAK riskianalüüs	71
7.2.1	Füüsiline PIK	71
7.2.2	Digitaalne PIK	73
7.2.3	PAK	74
8	Tulevikulahenduse elluviimise teekaart.....	77
8.1	Eesmärgid ja teetähised 6-kuuliste sammudena.....	77
8.2	Teekaardi tegevused ja neile vastavad mahud	80
9	Kokkuvõte ja soovitused	85
9.1.1	Soovitused.....	86
Lisad	.....	87
Lisa 1.	Kaasatud osapooled	87
Lisa 2.	Digitaalne PAK	92
	Digitaalse PAK õiguslik alus	92
	Digitaalse PAK riskianalüüs	93
Lisa 3.	KOV-ide küsimustiku tulemused	94
L3 1	Vastajate profiil ja rollid	94
L3 2	PAK-i väljastamise korraldus ja otsustusprotsess	95
L3 3	Taotlemise ja kättesaamise viisid	95

1.09.2026

L3 4 PAK-i väljastamise alused	97
L3 5 Ajutiste parkimiskaartide kasutamise praktika	97
L3 6 Andmete haldamine	99
L3 7 Järeelvalve korraldus	100
L3 8 PAK-iga seotud hüved ja soodustused.....	100
L3 9 Peamised tähelepanekud seoses tänase olukorraga.....	101
L3 10 PAK-ide haldamisega seotud probleemid.....	101
L3 11 Vastajate tsitaate seoses tulevikulahenduse ja seotud riskidega	102
Lisa 4. Vahearuanne (AS-IS analüüs).....	105
1 Sissejuhatus.....	108
1.1 Projekti eesmärk.....	108
1.2 Projekti ulatus.....	109
2 Lähenemine ja metoodika	110
2.1 Metoodika	110
2.2 Valim ja kaasatud osapooled	111
3 Teenuste ülevaade (AS-IS).....	117
3.1 PIK teenus.....	117
3.1.1 Eesmärk ja kasutus.....	117
3.1.2 Osapooled ja rollid	117
3.1.3 Teenuse toimimise loogika.....	120
3.2 PAK teenus.....	125
3.2.1 Eesmärk ja kasutus.....	125
3.2.2 Osapooled ja rollid	125
3.2.3 Teenuse toimimise loogika.....	127
3.2.4 Küsitlus puudega isiku parkimiskaardi väljastajatele	128
3.2.5 Peamised probleemid	128
3.2.6 Mis toimib hästi.....	129
3.3 Ühisosad ja peamised erinevused	130
4 Kasutajauuringu tulemused	131
4.1 PIK kasutajakogemus	131
4.2 PAK kasutajakogemus	133
4.3 Ühised valupunktid.....	135
4.4 Erinevused kasutajagruppide lõikes	137

1.09.2026

4.4.1	Persoonad ja olulisemad kasutusjuhud	139
5	Sidusrühmade vaated (fookusgrupid).....	140
5.1	Haldus- ja kontrolliasutused - PIK vaade	140
5.2	Haldus- ja kontrolliasutused - PAK vaade	142
5.3	IT ja tehniline vaade	145
5.3.1	Puudega isiku kaart	145
5.3.2	Puudega isiku parkimiskaart	146
5.4	Poliitika- ja õigusraamistiku kujundajad	147
5.4.1	Puudega isiku kaart (PIK).....	147
5.4.2	Puudega isiku parkimiskaart (PAK).....	150
5.5	Puudega isikuid esindavad organisatsioonid PIK.....	153
6	Protsessid ja süsteemid.....	157
6.1	PIK protsessid ja süsteemid	157
6.2	PAK protsessid ja süsteemid	159
6.3	Andmevahetus ja süsteemide seosed	160
6.3.1	Puudega isiku kaart	160
6.3.2	Puudega isiku parkimiskaart	161
6.4	Peamised kitsaskohad ja probleemid	161
7	AS-IS Õigusanalüüs.....	162
7.1	Direktiivi ja selle ülevõtmiseks vajalike liikmesriigi tegevuste ja kohustuste kokkuvõte	162
7.1.1	Pädeva asutuse või asutuste määramine	162
7.1.2	Isikuandmete kaitse fookus.....	163
7.1.3	Direktiivi ülevõtmiseks vajalike õigusaktide muutmine ja kehtestamine. Isikutele võrdsete õiguste tagamine	164
7.2	PIK ja PAK üksikasjalik regulatsioon Direktiivi järgi.....	165
7.2.1	PIK (Puudega inimese kaart)	165
7.2.2	PAK (Puudega inimese parkimiskaart)	166
7.2.3	Järelevalve nõuded	167
7.2.4	Nõuded teavitustegevusele	168
7.3	PIK ja PAK kehtiv regulatsioon ja selle muutmisevajadused üksikasjalikult	169
7.3.1	PIK (Puudega inimese kaart)	170
7.3.2	PAK (Puudega inimese parkimiskaart)	173
8	Järeldused ja järgmised sammud.....	175

1.09.2026

8.1	Koondatud tähelepanekud ja kriitilised probleemkohad	176
8.2	Süsteemsed mustrid	177
8.3	Mõju erinevatele osapooltele	177
8.4	Sisend TO-BE lahenduse kujundamiseks	178
8.5	Täpsustamist vajavad teemad	185

1. Sissejuhatus

1.1 Projekti raamistik

Projekti läbiviimisel lähtuti terviklikust tulevikulahenduse kujundamise raamistikust, mille eesmärk oli luua kasutajate vajadustest, õiguslikest nõuetest ja tehnoloogilistest võimalustest lähtuv rakendatav PIK-i (puudega isiku kaart) ja PAK-i (puudega inimese parkimiskaart) tulevikulahendus. Töö algas olemasoleva olukorra kaardistamisega, mille käigus analüüsiti kehtivaid teenuseid, protsesse, õigusruumi, infosüsteeme ning kasutajate ja sidusrühmade vajadusi, et tuvastada peamised kitsaskohad ja arendusvajadused. Sellele järgnes tulevikulahenduse kujundamise etapp, kus töötati välja PIK-i ja PAK-i füüsiliste ning digitaalsete kaartide teenusekontseptsioonid, kasutajatekonnad, töövood ja TO-BE protsessid. Seejärel hinnati kavandatud lahenduse rakendatavust õiguslikust, tehnilisest ja organisatsioonilisest vaatenurgast, analüüsides muu hulgas õigusaktide muutmise vajadust, registrite ja infosüsteemide arendusi, andmevahetust, andmekaitset, infoturvet ning võimalikke riske. Projekti viimases etapis koostati tulevikulahenduse elluviimise teekaart, milles määratleti peamised rakendustegevused, prioriteedid ja vahe-eesmärgid, et tagada Euroopa Liidu nõuetega kooskõlas oleva ning kasutajakeskse PIK-i ja PAK-i lahenduse edukas rakendamine.

1.2 Projekti eesmärk ja ulatus

Projekti eesmärk

Projekti koondeesmärk on töötada välja terviklik tulevikulahendus, mis kirjeldab, kuidas puudega isiku kaardi (PIK) ja parkimiskaardi (PAK) väljastamine ning valideerimine peaks Eestis edaspidi toimuma nii füüsilisel kui ka digitaalsel kujul ning kuidas need lahendused seonduvad Eesti riigi infosüsteemidega. Projekti sihiks on kujundada kasutajakeskne ja õiguspõhine teenus, mis toetab puuetega inimeste liikumisvabadust, eneseteostust ja võrdseid võimalusi nii Eestis kui ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Pakkumuse kohaselt hõlmab projekt nii tulevikulahenduse teenusedisaini kui ka selle Eestis rakendamise teekaardi koostamist.

Projekt lähtub vajadusest viia Eesti senine PIK-i ja PAK-i korraldus kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu Direktiiviga (EL) [2024/2841](#) ja [2024/2842](#), mis seab nõuded kaartide kujundusele, turvaelementidele, digitaalsetele versioonidele, valideerimisprotsessidele ning liikmesriikide kohustusele tagada kaartide vastastikune tunnustamine. Eesti kontekstis tähendab see vajadust ühtlustada kaartide väljastamise ja valideerimise protsesse, kaasajastada õigusruumi, tagada infosüsteemide ja andmevahetuse toimimine ning kujundada lahendus, mis oleks ühtaegu ligipääsetav, turvaline ja praktiliselt rakendatav.

Projekti ulatus

1.09.2026

Projekti ulatus hõlmas puudega isiku kaardi (PIK) ja parkimiskaardi (PAK) teenuste analüüsi ning tulevikulahenduse väljatöötamist, arvestades Euroopa Liidu Direktiivist (EL) 2024/2841 ning sellega seotud rakendusaktide teadaolevatest versioonidest tulenevaid nõudeid. Projekti raames käsitleti tervikliku, kasutajakeskse ja rakendatava lahenduse kujundamist, sh teenuse protsesse, kasutuskogemust ning tehnilisi ja õiguslikke aspekte.

Projekt oli jaotatud kaheks etapiks.

Etapp I (AS-IS analüüs) keskendus olemasoleva olukorra kaardistamisele ja mõistmisele. Selle raames analüüsiti PIK ja PAK teenuste tänast toimimist kogu teenuse elutsükli ulatuses, sealhulgas taotlemise, menetlemise, väljastamise, kasutamise ja kontrolli protsesse. Analüüsi käigus viidi läbi kvalitatiivne kasutajauuring (individuaalintervjuud ja fookusgrupid), korraldati töötoad ning teenusesafarid, et koguda sisendit nii teenuse otsestelt kasutajatelt kui ka sidusrühmadelt. Samuti kaardistati seotud infosüsteemid, andmevahetus ning analüüsiti õigusraamistikku ja selle vastavust Direktiivi nõuetele. Etapi tulemuseks oli terviklik ülevaade teenuse tänasest toimimisest ning sõnastati peamised probleemkohad ja arenguvajadused.

Etapp II (TO-BE tulevikulahendus) keskendus tulevikuteenuse kujundamisele ja rakendamise ettevalmistamisele. Selle raames viidi läbi väärtuspakkumise töötoad ning koostati laiendatud teenusplaan. Töötati välja tulevikuprotsesside kirjeldused ning hinnati erinevate lahendusvariantide esmast eelarvemõju. Viidi läbi ka õigusanalüüs regulatiivsete mõjude hindamiseks, tuginedes HÕNTE metoodikale, ning koostati lahenduse tehniline kirjeldus koostöös tehniliste ekspertidega. Lisaks koostati riskianalüüs ning tulevikulahenduse elluviimise teekaart. Projekti lõpptulemusena valmis lõpparuanne koos kokkuvõtete ja visualiseeringutega ning tulemused esitatakse lõppseminaridel.

Projekti ulatus hõlmas analüüsi- ja disainitegevusi ning otsustustuge, kuid ei hõlmanud tulevikulahenduse tehnilist arendust ega juurutamist. Projekti käigus tehti ettepanekuid õiguslike ja organisatsiooniliste muudatuste osas, kuid nende elluviimine ei kuulu käesoleva projekti raamesse.

Läbivalt arvestatati projektis erinevate sidusrühmade vajadusi, et tagada loodava lahenduse kasutatavus, ligipääsetavus ning vastavus nii riiklikele kui ka Euroopa Liidu nõuetele.

1.3 Lähenemine ja metoodika

Projekti läbiviimisel kasutati kombineeritud analüüsi- ja teenusedisaini lähenemist, mille eesmärk oli kaardistada PIK-i ja PAK-i teenuste tänane olukord, mõista seotud osapoolte ja kasutajate vajadusi ning kujundada nende põhjal tulevikulahenduse põhimõtted.

Töö toimus kahes peamises etapis. Esimeses etapis keskenduti olemasoleva olukorra ehk AS-IS vaate kaardistamisele. Selle käigus analüüsiti PIK-i ja PAK-i kehtivaid teenusprotsesse, õiguslikku ja korralduslikku raamistikku, seotud infosüsteeme, kasutajate kogemusi ning teenuse osutamise ja

1.09.2026

kasutamise kitsaskohti. AS-IS analüüsi tulemused koondati vahearuandesse, mis oli sisendiks tulevikulahenduse kujundamisele.

Teises etapis keskenduti TO-BE lahenduse kujundamisele. Selle käigus töötati välja PIK-i ja PAK-i tulevikulahenduse teenusmudel, klienditeekonnad, protsessid, tehnilise lahenduse põhimõtted, õiguslikud eeldused, riskid, teostatavuse hinnang ning rakendamise teekaart. TO-BE lahenduse kujundamisel lähtuti nii AS-IS analüüsi järeldustest, Euroopa Liidu puudega isiku kaardi ja puudega isiku parkimiskaardi raamistikust, seotud osapoolte sisendist kui ka kasutajate vajadustest.

Projekti käigus kasutati järgmisi metoodilisi tegevusi:

Dokumentide ja õigusaktide analüüs, et kaardistada kehtiv õigusruum, teenuste korraldus, olemasolevad protsessid ja EL tasandi nõuded.

Kasutajaintervjuud, et mõista puudega inimeste, PIK-i ja PAK-i kasutajate ja nende lähedaste praktilisi vajadusi, kogemusi ja probleeme.

Fookusgrupid, et koguda sisendit teenustega seotud asutustelt, esindusorganisatsioonidelt, kontrolliasutustelt ja teenuseosutajatelt.

Töötoad, et kujundada ja valideerida PIK-i ja PAK-i AS-IS olukorra ja TO-BE lahenduse põhimõtteid, klienditeekondi ja protsesse.

Töökoosolekud, et täpsustada avatud küsimusi, lahendusvariante, tehnilisi ja õiguslikke eeldusi ning otsustuskohti.

Juhtrühma kohtumised, et valideerida projekti vahetulemusi, suunata lahenduse kujundamist ja leppida kokku edasised tegevused.

Mõju- ja riskianalüüs, et hinnata TO-BE lahenduse rakendamise õiguslikke, korralduslikke, tehnilisi ja kasutajamõjusid.

Teenusedisaini vaates lähtuti kasutajakesksest lähenemisest. See tähendas, et PIK-i ja PAK-i tulevikulahendust ei vaadeldud üksnes haldusprotsessi või infosüsteemi vaatest, vaid tervikliku teenusena, mille kasutatavust mõjutavad nii taotlemise ja väljastamise loogika, kasutajale antav info, füüsilise ja digitaalse kaardi kasutusvõimalused, kontrollimise viisid kui ka seotud osapoolte rollid.

Analüüsi käigus eristati PIK-i ja PAK-i teenuseid, kuna nende õiguslik alus, kasutusloogika, sihtrühmad ja kontrollimise vajadused on erinevad. Samas käsitleti neid ka tervikliku teenuseportfelli osana, sest mõlema lahenduse puhul on olulised samad üldised põhimõtted: kasutajale lihtne ja arusaadav teenus, minimaalse halduskoormusega väljastamine, andmekaitse põhimõtetega kooskõlas olev andmekasutus, selge institutsionaalne vastutus ning tehniliselt teostatav rakendusmudel.

1.09.2026

TO-BE lahenduse koostamisel dokumenteeriti ka need teemad, mille puhul jäi projekti käigus vajalikuks täiendav poliitika-, õigus- või rakendusotsus. Sellised otsustuskohad on aruandes eraldi välja toodud, et toetada edasist rakendamise planeerimist ja otsuste tegemist.

1.4 Kaasatud osapooled

Projekti käigus kaasati PIK-i ja PAK-i teenustega seotud osapooli intervjuude, fookusgruppide, töötubade, töökoosolekute ja juhtrühma kohtumiste kaudu. Kokku viidi projekti jooksul läbi 9 individuaalintervjuud, 5 temaatilist fookusgruppi, 4 sisulist töötuba PIK ja PAK AS-IS ja TO-BE arutamiseks, regulaarsed töörühma kohtumised ning juhtrühma koosolekud. Kaasamisse olid hõlmatud nii teenuse kasutajad, riigiasutused, kohalikud omavalitsused, infosüsteemide arendamise eest vastutavad organisatsioonid, puudega inimesi esindavad organisatsioonid kui ka valdkonna poliitikakujundajad. Selline mitmekesine kaasamine võimaldas hinnata teenuseid erinevatest vaatenurkadest ning kujundada ettepanekud, mis arvestavad nii kasutajate vajaduste, teenuse korralduse, õigusraamistiku kui ka tehnilise teostatavusega.

Allpool on esitatud projekti jooksul kaasatud organisatsioonid ja osalejad. Täpsemad nimekirjad on välja toodud aruande lõpus (Lisa 1).

Individuaalintervjuud kasutajatega

Intervjuude käigus kaardistati puudega inimeste ja nende lähedaste praktiline kasutajakogemus, vajadused ning peamised probleemkohad. Kaasatud olid: puudega inimesed (liikumise-, nägemise- ja kuulmispuudega inimesed, töörealised ja vanaduspensioniealised puudega inimesed), ajutise PAK kasutaja, puudega lapse lapsevanem, hooldaja/lähedane.

Fookusgrupid

AS-IS olukorra kaardistamiseks viidi läbi fookusgrupi intervjuud. Intervjuude käigus uuritavad põhiteemad olid enne kooskõlastatud töörühma koosolekutel Tellijaga.

1. Fookusgrupp: haldus- ja kontrolliasutused, PIK vaade. Tegevusi kirjeldasid ja küsimustele vastasid Sotsiaalkindlustusameti ja Töötukassa esindajad. Transpordiameti esindaja jagas oma kogemust juhilubade trükkimisega seotud kogemust tulenevalt SKA vajadusest hakata edaspidi kaartide trükkimise ja tellijale edastamise täisteenust hankima.

2. Fookusgrupp: haldus- ja kontrolliasutused, PAK vaade. Tegevusi kirjeldasid ja küsimustele vastasid Sotsiaalkindlustusameti, Tallinna Linnavalitsuse, Tallinna Transpordiameti, Tartu Linnavalitsuse, Saaremaa Vallavalitsuse esindajad.

1.09.2026

3. Fookusgrupp: infosüsteemide ja IT-taristu esindajad. Sotsiaalkindlustusameti esindajad näitasid ametnikuvaate demo, kuidas toimub kaardi taotluse menetlemine kuni trükkijale mineva faili moodustamiseni. Osales ka TEHIK-u esindaja.

4. Fookusgrupp: poliitika- ja õigusraamistiku kujundajad. Osalesid: Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Kultuuriministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Kliimaministeerium, Muinsuskaitseamet. Arutati Euroopa Liidu nõuete rakendamist ning valdkondade üleseid mõjusid.

5. Fookusgrupp: puudega inimesi esindavad organisatsioonid. Kaardistati huvirühmade ootused ja ettepanekud teenuste arendamiseks. Osalesid: Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Pimedate Liit, Sotsiaalkindlustusamet.

Töötoad

1. PIK AS-IS

Osalesid: Sotsiaalkindlustusamet, TEHIK, Eesti Töötukassa, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Eesti Puuetega Inimeste Koda.

2. PAK AS-IS

Osalesid: Sotsiaalkindlustusamet, TEHIK, Eesti Töötukassa, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Tallinna Transpordiamet, Tallinna Munitsipaalpolitsei Amet, Tartu Linnavalitsus, Kose Vallavalitsus.

3. PIK-TO-BE

Osalesid: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeerium, TEHIK, Eesti Töötukassa, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Pimedate Liit, Eesti Kurtide Liit, Riigi Infosüsteemi Amet (RIA), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Politsei- ja Piirivalveamet (PPA).

4. PAK-TO-BE

Osalesid: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeerium, Tallinna Linnavalitsus, Tallinna Transpordiamet, Tartu Linnavalitsus, TEHIK, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Pimedate Liit, EuroPark Estonia, Pärnu Linnavalitsus.

1.09.2026

1.5 Mõisted ja lühendid

Mõiste / lühend	Selgitus
A-tähis	Valikulise tähe „A“ võib lisada, kui kaart annab õiguse puudega inimest saatvale ühele või mitmele isiklikule abistajale või muule liikmesriigi õiguse või tava kohaselt tunnustatud saatvale või abistavale isikule, või abiloomale. Vastavalt liikmesriigi õigusele või tavale võib tähe „A“ lisada ka suurema toetusevajadusega puuetega inimeste puhul.
Andmejälgija	Riiklik teenus, mille kaudu isik saab näha temaga seotud andmepäringuid
ANPR	Numbrimärgi automaattuvastus
ARF	EUDI rahakoti arhitektuuri- ja võrdlusraamistik
AS-IS	Olemasoleva olukorra kirjeldus, mis kajastab PIK-i ja PAK-i teenuste tänast toimimist, protsesse, osapooli, infosüsteeme ja kitsaskohti
COSE / CBOR / CWT	QR-koodi ja staatusunimekirja krüptograafilise vormingu komponendid
DA	Euroopa Komisjoni delegeeritud akt füüsilise kaardi QR-koodi ja turvaelementide kohta; vastu võetud 1.07.2026 (C(2026) 4534), jõustub Euroopa Parlamendi ja nõukogu vastuväidete puudumisel 20. päeval pärast Euroopa Liidu Teatajas avaldamist
Digikukkur	Euroopa digitaalse identiteedi raamistikul põhinev digitaalne rahakott, mille kaudu on võimalik tulevikus esitada ja kontrollida digitaalseid tõendeid
DOVID	Optiliselt muutuv turvaelement füüsilisel kaardil
EAA	Atribuutide elektrooniline tõend (electronic attestation of attributes); digi-PIK ja digi-PAK käsitletakse avaliku sektori EAA-na
EL	Euroopa Liit
EK	Euroopa Komisjon
ELVL	Eesti Linnade ja Valdade Liit
EPIKoda	Eesti Puuetega Inimeste Koda
ES256	Allkirjaalgoritm ECDSA P-256 ja SHA-256 alusel
EUDI Wallet	Euroopa Liidu digitaalne identiteedirahakott
ISO 18013-5 / 18013-7	Digitaalse dokumendi lähi- ja kaugesitluse standardid
ITDAK	Isikut tõendavate dokumentide andmekogu
KOV	Kohalik omavalitsus
KRA	Kaitseressursside Amet
LS	Liiklusseadus
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
OpenID4VCI / OpenID4VP	Digitaalse tõendi väljastus- ja esitlusprotokollid EUDI rahakoti raamistikus
PAK	Puudega isiku parkimiskaart
PID	Isikutuvastusandmed EUDI rahakoti raamistikus
PIK	Puudega isiku kaart

1.09.2026

PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
PISTS	Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus
QSCD	Kvalifitseeritud e-templi loomise vahend
QSeal / QSealC	Kvalifitseeritud elektrooniline tempel / kvalifitseeritud e-templi sertifikaat
QTSP	Kvalifitseeritud usaldusteenuse osutaja
REM	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
RIA	Riigi Infosüsteemi Amet (Digikukru ja EUDI rahakoti üldtaristu arendaja)
RID	Tühistuse identifikaator; kasutatakse kehtivusstaatuse kontrolliks, kuid seda ei trükita kaardi nähtavale osale
RR	Rahvastikuregister
SKA	Sotsiaalkindlustusamet
SKAIS2	Sotsiaalkindlustusameti infosüsteem
SOM	Sotsiaalministeerium
STAR	Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister
TEHIK	Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus
TIS	Tervise infosüsteem
TO-BE	Tulevikulahenduse kirjeldus, mis kajastab soovitud sihtseisundit pärast kavandatud muudatuste rakendamist
TTJA	Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet
Tuginev isik	Teenusepakkuja või asutus, kes tugineb rahakotist esitatud tõendile ja on digitaalse kaardi kontrollimiseks registreeritud (Relaying Party)
X-tee	Eesti riigi andmevahetuskiht, mille kaudu toimub turvaline andmevahetus infosüsteemide vahel

2 PIK ja PAK TO-BE süsteemi teenusedisain

2.1 PIK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel

PIK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel koostati selleteemalise disainisprindi/töötoa tulemuste põhjal.

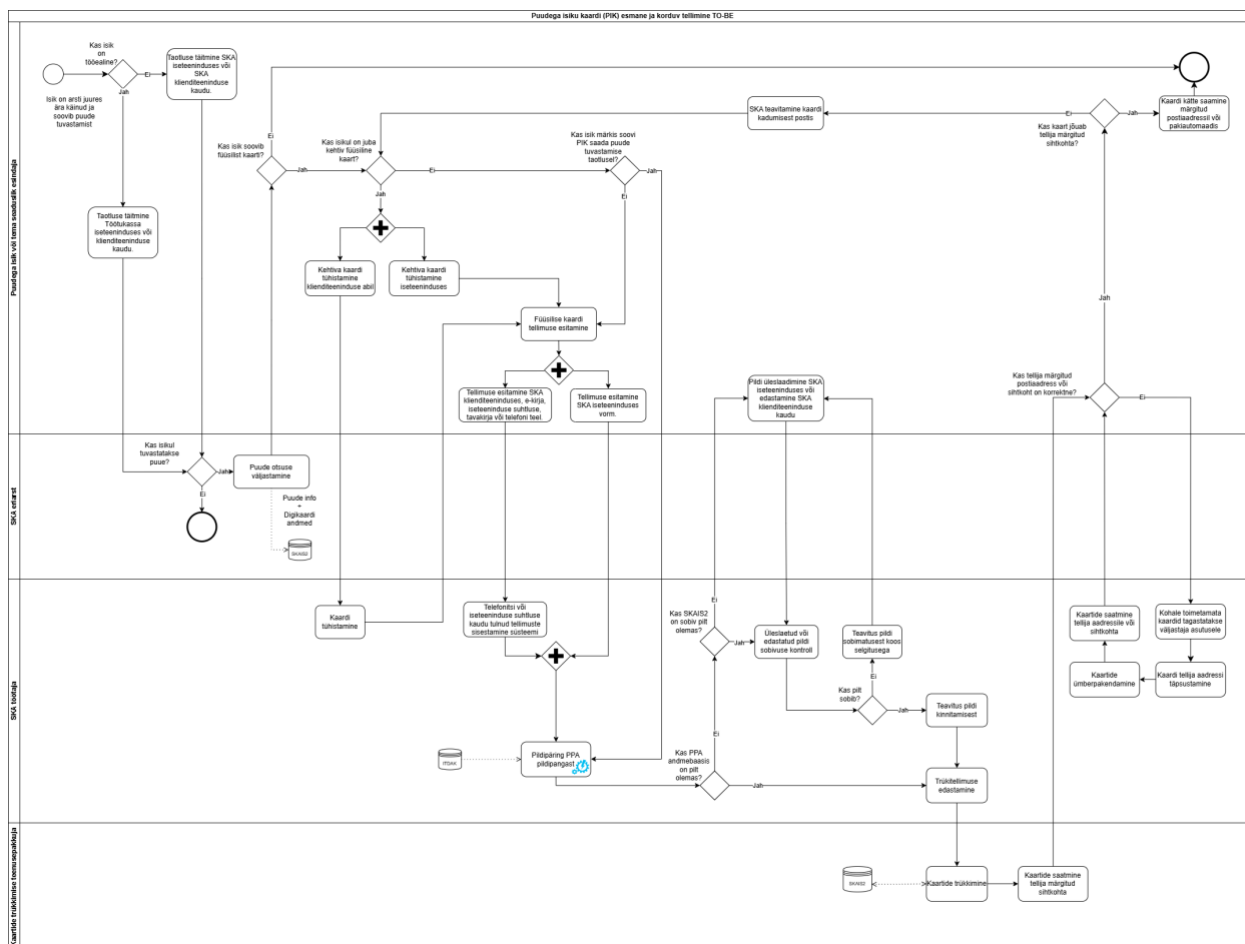
Tulemused koondati visualiseeritud teenusplaani, mis on lisatud eraldi pildina.

2.2 PAK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel

PAK TO-BE klienditeekond ja teenusmudel koostati selleteemalise disainisprindi/töötoa tulemuste põhjal.

Tulemused koondati visualiseeritud teenusplaani, mis on lisatud eraldi pildina.

3.1 PIK TO-BE protsessid

PIK tellimiseks on võimalik soovi avaldada nii puude tuvastamise käigus kui ka eraldi pärast puude raskusastme tuvastamist. Kui PIK saamise soovi ei ole märgitud puude tuvastamise taotlusel, siis saab kaarti tellida SKA iseteeninduses, klienditeeninduses, telefoni teel või kirja/e-kirja teel. PIK tellimise eelduseks on kehtiva puude olemasolu ning puude andmete olemasolu SKA infosüsteemides.

1. Puude tuvastamine (õiguste tekkimine PIK-iks)

Kui isikul ei ole veel puuet tuvastatud, tuleb isikul või tema seaduslikul esindajal esitada puude raskusastme tuvastamise taotlus. Tööealine inimene saab taotluse esitada Eesti Töötukassa

1.09.2026

iseteeninduses või teisi kanaleid kasutades (klienditeenindus, e-post, telefoni/veebi teel, post). Pensioniealine inimene või alaealine (sh nende eestkostja) saab taotluse esitada SKA iseteeninduses või teisi kanaleid kasutades (klienditeenindus, e-post, telefoni/veebi teel, post). Pärast puude raskusastme hindamise läbiviimist tehakse puude raskusastme tuvastamise otsus ning puude andmed kantakse SKA infosüsteemidesse. Otsus on puude taotlejale (või tema seaduslikule esindajale) kättesaadav SKA iseteenindus, mille kohta läheb teavitust e-postile.

2. Digitaalne PIK

Õiguste tekkimisel genereeritakse automaatselt digitaalne PIK SKAIS2 süsteemis (tegemist on andmekoguga, mis koondab andmed erinevatest asjakohastest süsteemidest), füüsilist PIK-i tuleb eraldi tellida. Koos puude raskusastme tuvastamise otsusega saadetakse taotleja meilile ka informatsioon PIK-i kohta (sh viide digitaalse PIK-iga tutvumiseks). Kasutaja saab tutvuda informatsiooniga SKA kodulehel, et mõista milleks kaart on mõeldud, milliseid õigusi ja soodustusi see võimaldab ning kuidas seda kasutada. Kasutaja saab tutvuda digitaalse PIK-iga SKA iseteenindusse sisse logides.

Täpsustus: kuna 01.07.2026 seisuga Direktiiv ei kohusta digitaalsel PIK-il pildi kasutamist, siis on võimalik digitaalne PIK väljastada kõikidele, kellel on tuvastatud puue sõltumata pildi olemasolust PPA andmebaasis.

3. PIK-i Digikukrusse lisamine

Pärast PIK-i väljastamist on kasutajal võimalik lisada kaart Digikukrusse, et kasutada seda digitaalsel kujul füüsilise kaardi asemel või sellega paralleelselt. Lisamise käigus seotakse kasutaja kehtiv PIK tema Digikukru rakendusega. Pärast selle edukat lisamist on PIK Digikukrus kättesaadav ning kasutaja saab seda vajaduse korral puude staatuse tõendamiseks või soodustuste kasutamiseks esitada. Kui kaart kaotab kehtivuse või kasutaja õigus kaardile lõpeb, peab isik uuendama kaardi ka Digikukrus. Uue kaardi puhul tuleb see laadida Digikukrusse. Vana on soovituslik eemaldada, ise see digikukrust ära ei kao.

Täpsustus: kuna 01.07.2026 seisuga Direktiiv ei keela digitaalse kaardi kasutamist mitmes seadmes ja seaduslikul esindajal on õigus ja võimalus SKA iseteenindusest see oma digikukrusse panna, siis arvestame, et see on lubatud.

4. Füüsilise kaardi tellimine

Füüsilise PIK-i tellimine toimub pärast puude tuvastamist või juba kehtiva puude olemasolul. Puude raskusastme tuvastamisel saab taotleja märkida oma soovi kaarti saada jätkuvalt ka puude tuvastamise taotlusel. Kaardi tellimus aktiveerub pärast puude raskusastme tuvastamise otsuse saamist. Kui puude tuvastamise taotlusel ei ole taotleja märget sooviga saada füüsilist PIK-i, saab isik tellida füüsilise PIK-i pärast puudeotsuse saamist SKA iseteeninduses, klienditeeninduses, telefoni teel või kirja/e-kirja teel. Selleks pole vaja täita eraldi taotlust. Tellimuse käigus kontrollitakse isiku õigust kaardi saamiseks ning kogutakse kaardi väljastamiseks vajalik kättesaamise postiaadress. Pärast tellimuse esitamist kontrollib süsteem kaardi väljastamise õiguslikku alust (sh kas tegemist on näiteks kadunud kaardi

1.09.2026

asendamisega), kontrollitakse kas vajalik andmekoosseis kaardi väljastamiseks on olemas, edastatakse andmed kaardi trükkimiseks ja saatmiseks teenusepakkujale. Valmis kaart saadetakse tellija määratud aadressile või pakiautomaati 10 tööpäeva jooksul. Kaardi tellimine on tasuta.

5. PIK-il foto

Füüsilisel PIK-il kohustuslik foto päritakse PPA pildipangast ITDAK. Kui kasutajal puudub PPA-s dokumendifoto (või nõuetele vastav dokumendifoto), siis:

- alla 15-aastaselt saab seaduslik esindaja laadida foto üles iseteeninduses või pöörduda foto lisamiseks klienditeeninduse poole. Fotole esitatavad nõuded ja nende kuvamine iseteeninduses täpsustatakse detailanalüüsi käigus;
- 15- aastasel ja vanemal peab olema isikut tõendav dokument;
- erijuhud lahendatakse eriolukorras.

6. Foto kontroll

Kui alla 15-aastaselt inimesel puudub isikut tõendav dokument ja sellega seotud foto ITDAK-s, vaatab SKA menetleja iseteeninduses PIK tellimuse juurde laetud foto enne kaardi trükki saatmist üle. Menetleja saab foto mittesobivuse korral tagasi lükata. Kui foto ei sobi, siis tuleb tellijale selgitada, milline oleks sobiv foto.

7. Kaartide trükkimine

Kaartide tellimused liiguvad läbi liidestuse lepingupartnerile ja trükkimine toimub vastavalt lepingus ettenähtud kokkulepetele.

8. Kaartide saatmine

Kaartide trükiteenuse partner saadab kaardi otse tellijale lihtkirjaga või märgitud pakiautomaati. Kaartide tootja ja SKA vahel toimub andmevahetus, kui kaardi staatus muutub. Kaartide staatuste täpsemad reeglid kirjeldatakse detailanalüüsi käigus.

9. Kaartide kättesaamine

Kaardi omanik ei pea kaardi kättesaamist eraldi kinnitama. Kui kaardi omanik ei ole kaarti kätte saanud talle kaardi tellimisel märgitud aja jooksul, saab ta tellida uue kaardi SKA iseteeninduses või teavitada SKA klienditeenindust, kes vormistab vana kaardi tühistamise ja uue kaardi tellimise.

10. Füüsilise kaardi kaotamine või hävimine

Kui kasutaja kaotab füüsilise PIK-i või ei ole selle kasutamine mõnel muul põhjusel enam võimalik, teavitab ta sellest SKA-d või algatab SKA iseteeninduses uue kaardi tellimise. SKA teavitamisel kaotab vana kaart kehtivuse ja tuleb tellida uus kaart. Uue kaardi valmistamine ja saatmine kasutajale toimub vastavalt kehtivale väljastusprotsessile. Kuni uue kaardi kättesaamiseni võib kasutaja õiguste tõendamiseks kasutada digitaalset kaarti.

11. Kehtivuse lõppemine

PIK kehtivus lõpeb üldjuhul siis, kui lõpeb puude raskusastme kehtivus. Kui puude raskusaste on tuvastatud pikemaks perioodiks, siis lastel kehtib PIK maksimaalselt 5 aastat ja täisealistel

1.09.2026

maksimaalselt 10 aastat. Kehtivuse lõppemisel muutub kaart automaatselt kehtetuks ning seda ei saa enam kasutada puude staatuse tõendamiseks ega soodustuste saamiseks.

KAARDI KASUTAMINE

I etapis on vajalik

1. PIK kasutamine

PIK kasutamiseks tuleb teenusepakkuja soovil näidata PIK-i. Kasutaja esitab kontrollimiseks pileti ning tõendab oma õigust digitaalse või füüsilise PIK-i abil.

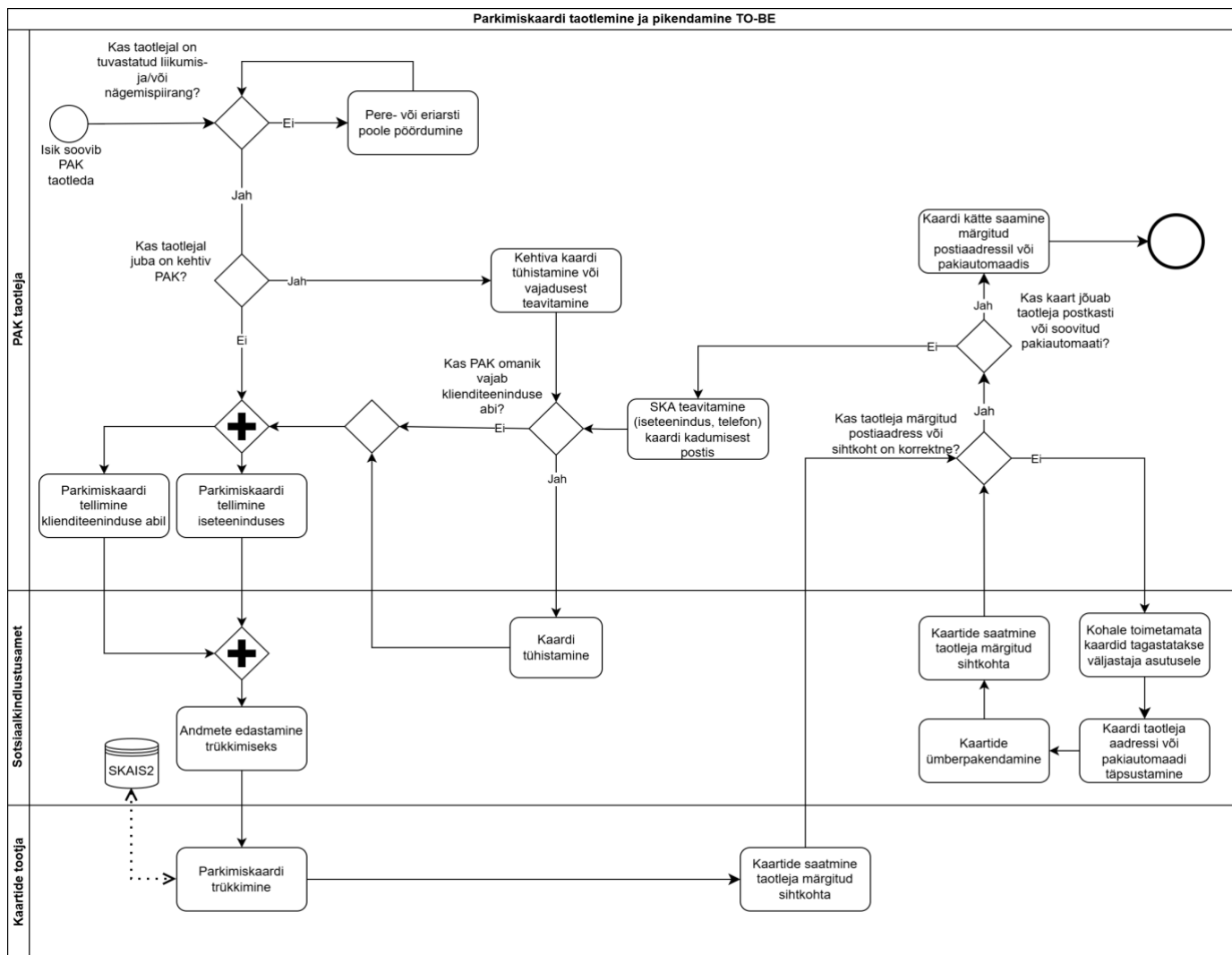
2. PIK kontrollimine kohapeal

Sündmuse või teenuse kasutamise ajal kontrollib teenusepakkuja kasutaja PIK-i ning vajadusel õigust soodustuse kasutamiseks. Kontrolli käigus veendutakse, et pilet kuulub kasutajale ning on kehtiv. Kui õigus on edukalt kontrollitud, võimaldatakse kasutajal teenust kasutada.

Soodustuse saaja andmeid salvestada ei tohi. Õigusanalüüsile tuginedes tohib teenusepakkuja pidada arvet, mitu korda ta kehtivat kaarti kontrollis. See tähendab loendada tohib vaid kehtivate kaartidega soodustuste kasutamisi, kuid mitte infot kaardi omaniku või kaardi kohta.

1.09.2026

3.2 PAK TO-BE protsessid

PAK-i taotlemine toimub SKA iseteeninduses või klienditeeninduse vahendusel. PAK-i saab tellida vaid juhul, kui SKAIS2 on märgitud liikumis- ja/või nägemispiirang puudeotsuse või ajutiselt arstitõendi alusel.

Protsessi kirjeldus

1. Õiguse tekkimine PAK-iks

Õigus saada PAK tekib kahel viisil:

- Arstitõendi alusel:** Perearst või eriarst hindab patsiendi liikumis- ja/või nägemispiirangu ning väljastab vastava tõendi. Arst sisestab PAK-i aluseks oleva piirangu määramise aluse info (liikumis- ja/või nägemispiirang) TIS-i, kust see liigub automaatselt SKAIS2-e. PAK kehtib 6 kuud tõendi väljastamise kuupäevast. Kui isiku piirang püsib pärast 6 kuud, tuleb taotleda puude raskusastme tuvastamist Sotsiaalkindlustusametist.

1.09.2026

- b. **Liikumis- või nägemispuude põhjal:** Kui isikul on tuvastatud liikumis- ja/või nägemispiirangust tulenevalt puude raskusaste, tekib PAK-ile õigus automaatselt koos puude raskusastme tuvastamisega. Tööealine inimene saab esitada puude raskusastme tuvastamise taotluse Töötukassa kaudu või otse Sotsiaalkindlustusametile. Pensioniealine inimene või alaealine (sh nende eestkostja) saab taotluse esitada SKA iseteeninduses või klienditeeninduses. Pärast puude raskusastme määramise otsust kantakse puude andmed SKAIS2-sse ning isikul tekib võimalus PAK tellida. PAK kehtivus on maksimaalselt 5 aastat.

2. **PAK-i tellimine**

Tellimuse käigus peab kasutaja täpsustama kättetoimetamise kohta: kui PAK kättetoimetamiseks kasutatakse lihtkirja, siis postiaadressi ja kui PAK kättetoimetamiseks kasutatakse pakiautomaaditeenust, siis sobiva pakiautomaadi. Täpsem kättetoimetamise andmete sisestusviis ja valikud kirjeldatakse detailanalüüsi käigus. Muud andmed, mis peab kaardile trükkima tulenevalt Direktiivist ja on välja toodud andmemudeli punktis (6.5), on juba SKAIS2 süsteemis olemas. Koos PAK-i tellimisega saadetakse kasutaja e-posti aadressile informatsioon PAK-i kohta. Kasutaja saab tutvuda informatsiooniga ka SKA kodulehel.

3. **Kaartide trükkimine**

Kaartide tellimused liiguvad läbi liidestuse lepingupartnerile ja trükkimine toimub vastavalt lepingus ettenähtud kokkulepetele. Täpsemalt punktis 6.6.3

4. **Kaartide saatmine**

Kaartide trükiteenuse partner saadab kaardi otse tellijale lihtkirjaga või märgitud pakiautomaati. Kaartide tootja ja SKA vahel toimub andmevahetus, kui kaardi staatus muutub. Kaartide staatuste täpsemad reeglid kirjeldatakse detailanalüüsi käigus. Jääb edasiseks otsustamiseks kas koos kaardiga saadab kaardi väljastaja ka tükitud kujul infomaterjali, milleks kaart on mõeldud, milliseid õigusi ja soodustusi see võimaldab ning kuidas seda kasutada.

5. **Füüsilise kaardi kaotamine või hävimine**

Kui kasutaja kaotab füüsilise PAK-i või ei ole selle kasutamine mõnel muul põhjusel enam võimalik, teavitab ta sellest SKA-d või tühistab SKA iseteeninduses vana kaardi. Võimalik on tühistada vana kaart ilma uue kaardi tellimiseta. Uue kaardi tellimuse esitamisel muutub vana kaart automaatselt kehtetuks. Uue kaardi valmistamine ja saatmine kasutajale toimub vastavalt kehtivale väljastusprotsessile.

6. **PAK kehtivuse lõppemine**

PAK-i kehtivus lõpeb siis, kui lõpeb kaardile märgitud kehtivus ehk õigustatuse lõpuni. Erandjuhul näiteks kaardi kaotamine või hävimine saab lõpetada vana kaardi kehtivuse ja tellida uue. Kasutajat teavitatakse e-kirja teel PAK-i kehtivuse lõppemisest ning edasistest vajalikest tegevustest kuu aega ette.

1. **PAK-i kasutamine parkimisel**

Kehtivat PAK-i esitades on kasutajal õigus kasutada liikumis- ja/või nägemispiiranguga inimestele mõeldud parkimiskohti ning neile ette nähtud muid parkimissoodustusi.

1.09.2026

Parkimiskaart peab kasutamise ajal olema paigutatud sõiduki esiossa selliselt, et kaardi esikülg on kontrollimiseks selgelt nähtav. Parkimisõigust kontrollivad ametnikud (nt kontrolörid, munitsipaalpolitsei) saavad kehtivust kontrollida visuaalselt kaardilt QR koodi kaudu (vastus, kas kehtib või ei kehti).

4 Mõjuanalüüs

4.1 Muudatuste loetelu

Nr	Muudatus	AS-IS	TO-BE
1	Seadusandluse uuendamine	Hetkel kehtiv	Direktiiviga vastavuses
2	Füüsiline PIK	Vastavalt hetkel kehtivatele õigusaktidele	Vastavalt Direktiivi nõuetele
3	Füüsilise PIK väljastamine	Tellitakse toorikud hankega ja personaliseeritakse SKA-s	Lepingupartner tagab toorikud, personaliseerimise ja postiteenuse korraldamise
4	Postitamine	Väljastab SKA	Trükiteenuse pakkuja saadab kaardi lihtkirjaga või pakiautomaaditeenusega
5	PIK kehtetuks muutmine	PIK kaarti saab kasutada kaardil märgitud kehtivuse lõpuni	Kehtetuks märgitud kaarti ei saa järgmisest päevast enam kasutada
6	Digitaalse PIK kasutuselevõtt	Puudub	Kasutamine digikukru kaudu
7	PAK kaartide jaoks keskne register	Hetkel arvestus väljastavas KOV-is	Register luuakse SKA vastutusalasse
8	Tervisetõend ajutise PAK kaardi jaoks	Hetkel füüsiline tõend	Tervisetõend ajutise PAK kaardi jaoks liigub digitaalselt TIS-ist SKAIS2
9	Füüsilise PAK väljastamine	SKA tellib kaardi toorikud, KOV täidab käsitsi ja väljastab	Lepingupartner tagab toorikud, personaliseerimise ja postiteenuse korraldamise
10	Postitamine	Väljastab KOV füüsiliselt üleandes või lihtkirjaga saates	Trükiteenuse pakkuja saadab kaardi lihtkirjaga või pakiautomaaditeenusega
11	Füüsiline PAK	Vastavalt hetkel kehtivatele õigusaktidele	Vastavalt Direktiivi nõuetele
12	PAK kehtetuks muutmine	PAK kaarti saab kasutada kaardil märgitud kehtivuse lõpuni	Kehtetuks märgitud kaarti ei saa järgmisest päevast enam kasutada
13	PIK ja PAK kehtivuse kontroll	Kuupäeva kontroll kaardil	QR-kood

1.09.2026

14	Tühistatud kaartide register (PIK + PAK)	Puudub	Uuendatakse kord 24 h jooksul EL keskselt
15	Piiriülene kasutamine	EL riigid võivad PIK ja PAK kaarte tunnistada, kuid ei pruugi.	EL riikides võrdne kohtlemine kohalike elanikega

Lahendus rakendatakse etapiviisiliselt vastavalt teekaardile.

4.2 Mõjuanalüüs valdkonniti

4.2.1 Sotsiaalne mõju, sealhulgas demograafiline mõju

Kavandatavad muudatused avaldavad olulist positiivset mõju puudega inimeste ning ajutise nägemis- ja/või liikumiskiiranguga inimeste toimetulekule, liikumisvõimalustele ja avalike teenuste kasutamisele. Mõju ulatub ka nende seaduslike esindajate, lähedaste ning avaliku ja erasektori teenuseosutajateni, kelle töökorraldus muutub seoses kaartide väljastamise, kasutamise ja kontrollimise uue korraldusega.

Praegune PIK ja PAK süsteem on killustatud ning teenuse osutamine sõltub erinevate asutuste töökorraldusest. Puudega isiku kaardi kehtivust ei ole võimalik reaalselt kontrollida ega kaarti enne selle kehtivusaja lõppu kehtetuks tunnistada. Parkimiskaartide puhul puudub keskne register ning kaardi kehtivuse kontroll toimub valdavalt visuaalselt. Samuti erineb ajutise parkimiskaardi menetlemise praktika kohalike omavalitsuste lõikes ning tervisetõendite kasutamine ei ole ühtlustatud. Need kitsaskohad vähendavad teenuse kasutusmugavust ning raskendavad puudega inimeste õiguste ühetaolist kasutamist.

Kavandatavad muudatused – Euroopa nõuetele vastava puudega isiku kaardi ja parkimiskaardi kasutuselevõtt, digitaalse puudega isiku kaardi loomine, keskse PAK registri loomine, tervisetõendite digitaalne edastamine ning QR-põhine valideerimine – lihtsustavad õiguste tõendamist ja vähendavad halduskoormust nii kasutajatele kui ka teenuseosutajatele. Õiguste kontroll muutub kiiremaks ja usaldusväärsemaks ning väheneb vajadus füüsiliste dokumentide esitamiseks või erinevate asutuste poole pöördumiseks.

Oluline sotsiaalne mõju avaldub ka puudega inimeste liikumisvabaduse suurenemises. Euroopa Liidu ühtsetele nõuetele vastavad kaardid võimaldavad kasutada puudega inimestele ette nähtud õigusi ja soodustusi senisest ühtsemalt ka teistes liikmesriikides. Keskne registreerimine ning kaartide kehtivuse kontroll aitavad vähendada väärkasutust ning parandavad usaldust süsteemi vastu.

Demograafiline mõju on kaudne. Muudatused ei mõjuta rahvastiku suurust, sündimust, suremust ega rännet. Positiivne mõju avaldub eelkõige vanemaealiste, puudega inimeste ning ajutise liikumis- ja nägemiskiiranguga inimeste igapäevase toimetuleku, iseseisva liikumise ja ühiskonnaelus osalemise võimaluste paranemises.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud/riskid:

1.09.2026

- Madalama digipädevusega inimesed ei pruugi kasutada digitaalset PIK-i.
- Ülemineku perioodil võib tekkida segadus vana ja uue kaardi kasutamisel.
- Digilahenduste kasutamiseks võib osal inimestel olla vaja kõrvalabi.
- Valideerimisteenuse tõrgete korral võib õiguste kasutamine ajutiselt olla takistatud.
- Kui teenuseosutajad ei ole uusi lahendusi kasutusele võtnud, võib õiguste kasutamine olla ebaühtlane.

Mõju olulisus: **oluline**.

4.2.2 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Kavandatavatel muudatustel puudub otsene mõju riigi julgeolekule. Muudatused ei mõjuta riigikaitset, sisejulgeolekut, päästevõimekust ega teiste elutähtsate teenuste toimepidevust.

Kaudne positiivne mõju avaldub Euroopa Liidu sisese halduskoostöö ning Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmise kaudu. Euroopa puudega isiku kaardi ja Euroopa parkimiskaardi Direktiivi rakendamine tagab, et Eestis väljastatud kaardid vastavad Euroopa Liidu ühtsetele nõuetele ning on tunnustatud teistes liikmesriikides. Samuti luuakse eeldused teiste liikmesriikide väljastatud kaartide ühetaoliseks tunnustamiseks Eestis ja vastupidi: Eestis väljastatud kaartide tunnustamine teistes Euroopa riikides.

Direktiivi rakendamisega ühtlustatakse kaartide kujundus, turvaelemendid, digitaalsete kaartide kasutamise põhimõtted, valideerimisprotsessid ning kaartide kehtivuse kontroll. See parandab piiriülest õiguste kasutamist ning suurendab puudega inimeste võimalusi kasutada neile ette nähtud soodustusi kogu Euroopa Liidus.

Lisaks toetavad keskne valideerimisteenus ning Euroopa Liidu nõuetele vastavad andmevahetuse põhimõtted liikmesriikide vahelist koostööd ja aitavad vähendada võltsitud või kehtetute kaartide kasutamise võimalust.

Kokkuvõttes avaldub mõju eelkõige Eesti Euroopa Liidu õigusest tulenevate kohustuste täitmise ning piiriülese teenusekasutuse parandamise kaudu. Mõju riigi julgeolekule on olematu ning mõju välissuhetele on positiivne, kuid piiratud konkreetse Euroopa Liidu poliitikavaldkonnaga.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud/riskid:

- Direktiivi nõudeid ei rakendata täielikult või õigeaegselt.
- Erinevad soodustused EL riikides tekitavad kasutajates segadust.
- Euroopa Liidu ülese andmevahetuse või valideerimislahenduste tõrked võivad ajutiselt mõjutada kaartide piiriülest kasutamist.

Mõju olulisus: **väike kuni keskmine**.

1.09.2026

4.2.3 Mõju majandusele

Kavandatavad muudatused avaldavad majanduslikku mõju peamiselt avalikule sektorile ning teenuse osutamisega seotud ettevõtjatele. Muudatused ei mõjuta otseselt ettevõtluskeskkonda laiemalt, tööhõivet ega konkurentsiolukorda, kuid eeldavad investeringuid uute infosüsteemide ja teenuste kasutuselevõttu.

Lühiajaliselt kaasnevad kulud eelkõige Euroopa Liidu Direktiivi rakendamiseks vajalike arendustega ja edaspidi loodud arenduste hooldus ja ülalpidamis kulud. Suuremad arenduskulud on seotud keskse PAK registri loomise, digitaalse puudega isiku kaardi kasutuselevõtu, registritevahelise andmevahetuse, QR-põhise valideerimisteenuse, kaartide tsentraliseeritud trükkimise ning olemasolevate infosüsteemide kohandamisega. Lisaks kaasnevad kulud uute tööprotsesside väljatöötamise, töötajate koolitamise ning teenuste ümberkorraldamisega. Täiendavalt tuleb arvestada vajalike muudatuste sisseviimisega seotud kulusid, kui direktiivis tehakse muudatusi.

Pikaajaliselt on muudatustel eeldatavalt positiivne mõju avaliku sektori kuluefektiivsusele. Protsesside automatiseerimine vähendab käsitsi tehtavaid toiminguid, dubleerivat andmete kontrolli, kohalike registrite pidamist ning füüsiliste kaartide menetlemisega seotud halduskoormust. Samuti muutub andmevahetus riigi infosüsteemide vahel automaatsemaks ning väheneb vigade parandamiseks kuluv tööaeg.

Majanduslik mõju avaldub ka teenuseosutajatele ja soodustuste pakkujatele, sealhulgas transpordi-, kultuuri-, spordi-, parkimis- ja teistele erasektori teenuseosutajatele. Kaardi kehtivuse kontrollimiseks tuleb kasutusele võtta QR-põhine valideerimine või kohandada olemasolevaid infosüsteeme. See võib nõuda täiendavaid investeringuid tarkvarasse, seadmetesse või töötajate väljaõppesse. Samal ajal vähendab reaajas valideerimine väärkasutuse võimalust ning annab teenuseosutajatele suurema kindluse soodustuste õiguspärasel rakendamisel.

Täiendavalt vajab edasist arutelu, kuidas lahendada transpordisoodustuse tuvastamine kui PIK-il pole enam Ühistranspordiseaduses soodust andvat märget. Kui soodustus laiendada kõikidele PIK omanikele on see märkimisväärne lisakulu.

Kokkuvõttes on muudatuste majanduslik mõju lühiajaliselt kulusid suurendav, kuid pikaajaliselt aitab kaasa avaliku sektori ressursi tõhusamale kasutamisele ning vähendab teenuse osutamise halduskulusid.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud/riskid:

- Infosüsteemide arendamise ja liidestamise tegelikud kulud võivad ületada esialgseid hinnanguid.
- Arenduste või hangete viibimine võib pikendada Direktiivi rakendamise tähtaega ning suurendada projekti kogumaksumust.

1.09.2026

- Teenuseosutajatel võib tekkida vajadus teha täiendavaid investeeringuid QR-põhise valideerimise või olemasolevate infosüsteemide kohandamiseks.
- Trükiteenuse tsentraliseerimine võib suurendada sõltuvust ühest või vähestest teenusepakkujatest, mistõttu tuleb tagada teenuse toimepidevus ja hankelepingutega maandada tarneriske.
- Üleminekuperioodil võivad suureneda tegevuskulud, kuna paralleelselt tuleb hallata nii senist kui ka uut teenusekorraldust.

Mõju olulisus: **keskmine**.

4.2.4 Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Muudatustel puudub oluline otsene mõju looduskeskkonnale.

Väike positiivne kaudne mõju võib tekkida füüsiliste dokumentide ja käsitsi menetluste vähenemisest, kui osa teenusest liigub digitaalseks ning väheneb vajadus korduvate paberdokumentide, füüsiliste tõendite ja kohal käimise järele. Samas jäävad füüsilised kaardid kasutusse ning trükiteenuse kasutuselevõtt ei välista materjalikulu.

Elukeskkonna vaates on mõju positiivne, sest parkimiskaardi süsteemi korrastamine, ajutise parkimiskaardi väljastamise reeglite ülevaatamine ning ajakohastamine ja kehtivuse kontrolli parandamine aitab paremini tagada invaparkimiskohtade sihipärase kasutamise. See toetab puudega inimeste ligipääsu avalikule ruumile ja teenustele.

Mõju olulisus: **keskmine**.

4.2.5 Mõju regionaalorengule

Muudatustel on positiivne mõju regionaalsele võrdsusele. Hetkel on igal KOV-il oma süsteem parkimiskaardi taotlemiseks ning keskne süsteem ja kesksed liidestused puuduvad.

Keskse PAK registri loomine, ühtsed reeglid ja digitaalne andmevahetus vähendavad piirkondlikke erinevusi. Teenuse kvaliteet ei sõltu enam samal määral sellest, millises omavalitsuses ta elab või millist kohalikku menetluspraktikat seal kasutatakse.

Regionaalne mõju avaldub eriti väiksemates KOV-ides ja piirkondades, kus senine menetlus võib olla ressursimahukas või vähem standardiseeritud. Ühtne süsteem parandab teenuse ühetaolisust kogu Eestis.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud/riskid:

- Väiksemates kohtades ei võeta QR-koodi kontrolli kasutusele ja piirduakse visuaalse kontrolliga.

1.09.2026

Mõju olulisus: **keskmine**.

4.2.6 Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Kavandatavatel muudatustel on oluline mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste töökorraldusele, kuna muutuvad nii teenuse osutamise protsessid, asutustevaheline vastutus kui ka infosüsteemide kasutamine. Suurim mõju avaldub Sotsiaalkindlustusametile, kohalikele omavalitsustele, Töötukassale ning tervishoiuteenuse osutajatele.

4.2.6.1 Mõju Sotsiaalkindlustusametile

Suurim organisatsiooniline mõju avaldub Sotsiaalkindlustusametile, kelle roll teenuse korraldajana oluliselt suureneb.

Praeguses korralduses väljastab SKA puudega isiku kaardi ning haldab puude tuvastamisega seotud andmeid, kuid parkimiskaartide väljastamine ja arvestus toimub kohalike omavalitsuste kaudu. PAK andmed on killustatud ning puudub keskne register, mis võimaldaks kontrollida kaartide kehtivust või väärkasutust. Tänapäevane süsteem on killustunud ning iga KOV peab oma arvestust erineval viisil, sealhulgas Exceli tabelites või kohalikes infosüsteemides.

Kavandatava lahenduse kohaselt koondatakse kaartide haldamine senisest suuremal määral SKA vastutusalasse. SKA hakkab:

- haldama PAK-i keskset registrit;
- väljastama PIK-i (sh digitaalset) ja PAK-i;
- korraldama füüsiliste PIK ja PAK kaartide tootmist trükiteenuse kaudu;
- tagama kaartide kehtivuse kontrollimiseks valideerimisteenuse;
- korraldama tühistatud kaartide registri ajakohasuse ning Euroopa Liidu nõuetest tuleneva andmevahetuse.

Lisaks suureneb SKA roll registritevahelise automaatse andmevahetuse korraldamisel, teenuse kvaliteedi tagamisel ning kommunikatsiooni ja järelvalvega seotud tegevustes. Lühiajaliselt kaasneb sellega märkimisväärne töökoormuse kasv. Tuleb ümber kujundada tööprotsessid, töötada välja uued juhendid, kohandada infosüsteemid, korraldada riigihanked trükiteenuse leidmiseks ning koolitada töötajaid. Pärast süsteemi rakendumist väheneb aga käsitsi tehtavate toimingute osakaal ning suureneb protsesside automatiseeritus. Kaartide tootmine, postitamine ja kehtivuse kontroll muutuvad ühtseks ning paraneb ülevaade kaartide väljastamise üle. Püsivalt suurenevad Direktiivi ülevõtmisega seoses tehtud arenduste hooldamise ja haldamisega seotud kulud ja täiendavalt lisandunud tegevuste kulud.

1.09.2026

4.2.6.2 Mõju kohalikele omavalitsustele

Praegu võtavad KOV-id vastu PAK taotlusi, kontrollivad õigust erinevate registrite kaudu, peavad kohalikku arvestust, täidavad kaardid käsitsi ning väljastavad need inimesele või saadavad posti teel. Protsessid erinevad omavalitsuste lõikes ning sõltuvad kasutatavast infosüsteemist ja töökorraldusest. TO-BE lahenduses lõpeb kohalike registrite pidamine ning PAK väljastamine muutub keskseks teenuseks. Siiski jääb PAK kaartide kontroll KOV haldusalasse ja kontrollimiseks kasutatakse SKA hallatavat kesket registrit.

KOV-id ei pea enam:

- pidama eraldi parkimiskaartide registrit,
- tellima SKA-lt kaartide toorikuid,
- täitma kaarte käsitsi,
- korraldama kaartide postitamist.

Selle tulemusena väheneb kohalike omavalitsuste halduskoormus ning protsessid ühtlustuvad kogu Eestis. Samas tuleb üleminekuperioodil kohandada töökorraldust, uuendada juhendeid ning tagada töötajate valmisolek uue protsessi rakendamiseks.

4.2.6.3 Mõju tervishoiuteenuse osutajatele

Muutub ajutise parkimiskaardi väljastamise aluseks oleva tõendi väljastamine. Praegu väljastatakse ajutise parkimiskaardi saamiseks vajalik tervisetõend erinevates vormides ning see tuleb KOV-il menetlemisel eraldi üle vaadata. Kavandatava lahenduse kohaselt liigub tervisetõend automaatselt digitaalsete andmevahetuskanalite kaudu. See vähendab paberdokumentide kasutamist, lihtsustab menetlust ning vähendab taotlejate jaoks vajadust täiendavaid dokumente esitada. Samas eeldab muudatus tervise infosüsteemi kohandamist ning ühtsete andmevahetuse põhimõtete rakendamist.

Kindlasti on vajadus üle vaadata parkimiskaardi aluseks oleva tervisetõendi väljastamise alused, et tõendite väljastamine toimuks kõikjal samadel üheselt mõistetavatel alustel. Arstid soovivad selgemaid juhiseid, millal tõendit peaks väljastama. Tuleb kokku leppida selged üheselt mõistetavad tingimused.

4.2.6.4 Mõju Töötukassale

Töötukassa roll puudutab eelkõige tööealisi inimesi, kes esitavad juba täna Töötukassale ühistaotluse töövõime hindamiseks ja puude raskusastme tuvastamiseks. Seetõttu mõjutavad kavandatavad muudatused eelkõige töövõime hindamise protsessiga seotud töökorraldust ning Töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti vahelist andmevahetust.

Analüüsi käigus oli arutusel võimalus ühendada töövõimekaart PIK-iga. Kui töövõimekaart ühendatakse puudega isiku kaardiga, muutub ühistaotlus inimese jaoks keskseks teenuseks, mille

1.09.2026

tulemusena väljastatakse üks kaart, mis tõendab nii puudega isiku staatust kui ka töövõimega seotud õigusi. Kui töövõimekaart jääb eraldi ning puudega isiku kaart säilib iseseisva teenusena, jääb ühistaotluse esitamine Töötukassale tööealiste inimeste jaoks muutumatuks, üle tuleb vaadata Töötukassa ja SKA vaheline andmevahetus ja vajadusel teha täiendavad arendused. Lõpplikku otsust selle analüüsi kirjutamise hetkeks ei ole veel tehtud.

Kui tulevikus siiski ühendatakse töövõimekaart ja PIK, tuleb arendusvajadused ja rollid uuesti üle vaadata vastavalt sel hetkel kehtivale olukorrale, kohandada olemasolevaid infosüsteeme ning tagada andmete õigeaegne edastamine SKA-le. Organisatsiooniline mõju on võrreldes SKA-ga väiksem, kuid eeldab infosüsteemide muudatusi ning protsesside ajakohastamist.

4.2.6.5 Mõju avaliku sektori töökorraldusele tervikuna

Kokkuvõttes liigub teenuse korraldus killustatud mudelilt kesksele teenuskorraldusele.

Muudatused võimaldavad:

- ühtlustada kaartide väljastamise protsessid,
- vähendada käsitsi tehtavaid toiminguid,
- parandada andmete kvaliteeti,
- tagada kaartide reaajas kehtivuse kontroll,
- vähendada dubleerivat registripidamist,
- parandada teenuse läbipaistvust ja järelvalvet.

Samas nõuab muudatus ulatuslikku koostööd SKA, KOV-ide, Töötukassa, tervishoiuasutuste, RIA, TEHIK-u ning trükiteenuse osutajate vahel. Üleminekuperioodil suureneb organisatsiooniline koormus, kuid pärast lahenduse rakendumist ja töökorralduse muutust sõltub SKA töötajate töömaht arenduse käigust ja detailanalüüsis täpsustatavatest funktsionaalsustest, kui palju õnnestub protsesside erinevaid tegevusi automatiseerida. KOV-ide halduskoormus väheneb.

Muudatuste rakendamine eeldab lisaks PIK-i ja PAK-i reguleerivate õigusaktide muutmisele ka kogu seotud õigusruumi terviklikku ülevaatamist. Hinnata tuleb, kas muudatusi vajavad ka teised õigusaktid, mis reguleerivad puudega inimeste õigusi ja soodustusi või Euroopa parkimiskaardi kasutamist, näiteks liiklusseadus, ühistranspordiseadus ning muud valdkondlikud õigusaktid. See aitab tagada, et uus teenusekorraldus oleks õiguslikult terviklik ning puudega inimeste õigused oleksid eri valdkondades ühtselt reguleeritud.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud/riskid:

- infosüsteemide arenduste või liidestuste hiline mine võib edasi lükata Direktiivist tulenevate nõuete rakendamist ja muuta arenduse kallimaks,

1.09.2026

- registritevahelise andmevahetuse torked võivad põhjustada puudulikke või vigadega andmeid ning mõjutada kaartide kehtivuse kontrolli,
- ülemineku perioodil suureneb töötajate töökoormus ning vajadus koolituste ja juhendmaterjalide järele,
- vastutuse ümberjaotamine SKA ja KOV-ide vahel võib põhjustada ajutist ebaselgust teenuse osutamisel,
- trükiteenuse sisseostmine ja keskse valideerimisteenuse kasutuselevõtt loovad sõltuvuse välistest teenuseosutajatest, mistõttu tuleb tagada teenuse toimepidevus ja selged teenustasemelepingud,
- Euroopa Liidu kesksete kehtetuks tunnistatud kaartide nimekirjade õigeaegne uuendamine on kriitiline, et tagada kaartide korrektne kehtivuse kontroll nii Eestis kui ka piiriüleselt.

Mõju olulisus: **väga oluline**.

4.2.7 Kokkuvõttev hinnang

Mõjuvaldkond	Mõju ulatus	Avaldumise sagedus	Mõjutatud sihtrühma suurus	Ebasoovitavate mõjude risk	Mõju olulisus
Sotsiaalne mõju	Suur	Sage	Keskmine	Keskmine	Oluline
Julgeolek ja välissuhted	Väike	Harv	Väike	Madal	Väike
Majandus	Keskmine	Pidev	Väike	Keskmine	Keskmine
Elu- ja looduskeskkond	Väike	Pidev	Väike	Madal	Keskmine
Regionaalareng	Keskmine	Pidev	Väike	Madal	Keskmine
Riigiasutuste ja KOV asutuste korraldus	Väga suur	Pidev	Väike	Keskmine	Väga oluline

5 Õigusanalüüs

5.1 Füüsiline PIK

5.1.1 Õigus PIK-i saada

- Puude raskusastme tuvastamine
- PIK väljastamise õiguslik alus
- Automaatne väljastamine või taotlemine
- Puudega isiku teavitamine PIK taotlemise võimalusest

1.09.2026

Puude taotlemist ennast Direktiiv ei reguleeri. PIK-i väljastamine kas isiku taotlusel või taotluseta automaatselt on liikmesriigi otsustada. Pole piirangut, et PIK-i peaks taotlema eraldiseisvalt puude tuvastamise taotlemisest. Kooskõlas Direktiivi art 7 lg 1 nõudega, et kui PIK-i ei väljastata automaatselt (taotluseta), siis teavitatakse puuetega inimest võimalusest kaarti taotleda. Üks võimalus inimest PIK taotlemise võimalusest teavitada on puude taotlemisel. SKA tuleb EK-le üles anda kui PIK siseriiklik kontaktpunkt.

Hetkel kehtiva PISTS § 25 lõigete 1 ja 2 kohaselt väljastab Sotsiaalkindlustusamet puudega isiku soovil puudega isiku kaardi. Lõige 1 reguleerib kaardi väljastamist pensionitunnistust mitteomavale isikule ning lõige 2 puudega isiku kaardi väljastamist pensionitunnistusega seotud juhtudel. Puudega isiku kaart kehtib koos isikut tõendava dokumendiga isikut tõendavate dokumentide seaduse §-de 2 või 4 tähenduses. Kaardi vorm ja väljastamise tingimused kehtestatakse sama paragrahvi lõike 2 kohaselt valdkonna eest vastutava ministri määrusega, milleks kehtival juhul on vastav Sotsiaalministri 18.06.2019 määrus nr 43.

Õigusanalüüsi järeldus on, et kehtiv puudega isiku kaardi regulatsioon ei ole PIK-i direktiivist tuleneva kaardi vormi, andmekoosseisu ja väljastamise loogikaga täielikult kooskõlas. Seetõttu tuleb muuta seadust ning kehtestada uus PIK-i väljastamist, vormi ja andmekoosseisu reguleeriv rakendusakt. PIK-i füüsiline kaart, digitaalne kaart ja füüsilise kaardi digielemendid saavad sisaldada üksnes neid isikuandmeid ja andmevälju, mis on ette nähtud direktiivis, selle lisades ja/või Euroopa Komisjoni rakendusaktis. Kaardi tagaküljele saab lisada informatiivset teavet, näiteks kaardi väljastaja andmed või kontaktinfo, kuid mitte täiendavaid isikuandmeid sisaldavaid andmevälju. Sellest tulenevalt ei käsitleta TO-BE lahenduses pensionäristaatus, puude raskusastme ega puude liigi kajastamist PIK-i andmeväljadena. Kui siseriiklike soodustuste andmiseks on vaja tõendada puude raskusastet, tuleb selleks ette näha PIK-ist eraldiseisev õiguslik ja korralduslik lahendus.

Euroopa puudega isiku kaardi ja Euroopa parkimiskaardi süsteemi tuleb rakendada ka nendele kolmandate riikide kodanikele, kes viibivad või elavad Eestis seaduslikult ning kelle suhtes kohaldub Direktiiv (EL) 2024/284. Sellisel juhul toimub kaardi väljastamine samadel alustel nagu Eesti kodanikele, kuid lisaks kontrollitakse isiku Eestis viibimise või elamise õigust. Kaardi kehtivusaeg ei või üldjuhul ületada isiku Eestis viibimise või elamisõiguse kehtivusaega. Elamisloa lõppemisel või kehtetuks tunnistamisel muutub kehtetuks ka PIK. Liikmesriigile jääb pädevus kehtestada PIK väljastamise ja kehtetuks tunnistamise kord. Seaduse tasandil saab riik sätestada PIK kehtetuks tunnistamise aluse, kui kolmanda riigi kodaniku elamisluba on kehtivuse kaotanud ja seda pole uuendatud. Elamisloa kehtivuse andmed saab SKA ITDAK-ist. Andmete kohta päringu tegemise pädevus tuleb sätestada vähemalt PIK -i reguleerivas määruses (juhul kui ITDS-i täiendatakse allkirjeldatud viisil, vastasel juhul pole määruse volitus piisav). ITDAK põhimäärust tuleb täiendada vastutava isiku pädevusega elamisloa kehtivust puudutavad andmed SKA-le väljastada PIK kehtetuks tunnistamise aluste kindlaks tegemise eesmärgil. Samuti tuleb täiendada ITDS § 92 lg-t 8, mis kehtivas sõnastuses sätestab: „Haldusorgan võib edastada käesoleva seaduse alusel kogutud isikuandmeid

1.09.2026

kolmandale isikule selleks, et selgitada välja ja kontrollida dokumendi väljaandmise või kehtetuks tunnistamise menetluses, sertifikaadi kehtetuks tunnistamise menetluses või e-residendi digitaalse isikutunnistuse kasutamise üle järelevalve menetluses tähtsust omavaid asjaolusid.”. Säte käsitleb isikuandmete edastamise alust kolmandatele isikutele selleks, et kontrollida ITDS alusel väljastatud dokumentidega seotud asjaolusid. Selleks, et ITDAK-st saaks andmeid elamisloa kehtivuse kohta väljastada SKA-le, peab seaduse alust täiendama selliselt, et andmeid oleks võimalik edastada ka teistele riigiasutustele nende väljastatavate dokumentide seaduses kehtestatud alustel kehtetuks tunnistamise menetlustes ja järelevalvemenetluses asjakohaste asjaolude väljaselgitamiseks. Direktiiv näeb ette liikmesriigi kohustuse kehtestada järelevalve kaartide kuritarvituste vältimiseks. Seega analüüsi järeldus on, et PIK järgi soodustust saada materiaalse õiguse kaotanud isiku kaardi kehtetuks tunnistamise alus tuleb õigusaktides regulaarida. Siiski märkida tuleb, et Direktiiv ise otsesõnu ei kohusta liikmesriiki monitoorima EL liikmesriigis viibimise aluse kehtivust ega siduma sellega PIK kaardi kehtivust.

5.1.2 PIK andmekoosseis

- Füüsilise kaardi kohustuslikud andmed
- A-tähise kasutamine
- Täiendavate andmeväljade lisamise piirangud

Direktiivi I lisa kohaselt peavad füüsilisel PIK-il olema vähemalt järgmised andmed:

- eesnimi ja perekonnanimi;
- sünniaeg;
- kaardi number;
- väljaandmise kuupäev;
- kehtivuse lõppkuupäev;
- kaardi väljastanud asutus;
- omaniku foto;
- vajaduse korral A-tähis;
- direktiivis ette nähtud turvaelemendid ja QR-kood kaardi kehtivuse kontrollimiseks.

QR-koodi eesmärk on võimaldada kontrollida üksnes kaardi kehtivust ja autentsust. Selle kaudu ei tohi kuvada muid isikuandmeid ega puude kohta käivat teavet.

Direktiivi kohaselt on A-tähise kasutamine liikmesriigile vabatahtlik ning iga liikmesriik otsustab ise, millistel tingimustel see kaardile kantakse. Direktiivi artikkel 4 võimaldab kasutada A-tähist isikute tähistamiseks, kes vajavad suuremat toetust, näiteks saatjat või abikoera. Eestis võetakse A-tähis kasutusele.

1.09.2026

Direktiivi lisas I (PIK) nähakse ette, et „Kaardi füüsilise versiooni digielemendid võivad sisaldada rohkem isikuandmeid kui käesolevas lisas sätestatud füüsilise versiooni jaoks ette nähtud andmed. Selliste andmetega saavad tutvuda ainult kaardi väljastanud liikmesriikide avaliku sektori asutused ja üksnes volitatud isikud. Selliste isikuandmete töötlemisel järgitakse määrust (EL) 2016/679.” Eeltoodu viitaks justkui, et füüsilise kaardi digielementidesse võiks Direktiivi enda järgi lisada muid asjakohaseid andmeid, mh nt elamisloa kehtivuse tähtaja andmed, mille kaudu oleks võimalik kontrollida isiku materiaalse õiguse olemasolu saada EL liikmesriikides PIK kaardiga ettenähtud hüvesid ja siduda PIK kehtivus elamisloa kehtivusega. Ka EK rakendusakti põhjenduspunkt nr 6 käsitleb liikmesriikide võimalust rakendada lisaks kaardi kohustuslikele elementidele valikulisi, kuid siiski põhjendab valikuliste elementide ammendava sätestamise vajadust, välistades kaude liikmesriikide diskretsiooni omal valikult muid valikulisi elemente ja andmevälju lisada. Valikulise turvaelemendina käsitleb EK rakendusakti eelnõu (põhjenduspunkt 7) RFID elementi. PIK-i valikuliste elementide regulatsioon (ka eelnõu tasandil) puudub. Seega EK rakendusakti eelnõust on koostoimes Direktiiviga võimalik aru saada nii, et nii kohustuslikud kui valikulised füüsilise kaardi turvaelemendid on piiratud EK rakendusaktis ja selle lisades lubatud elementidega, liikmesriik ei saa lisada valikulisi elemente ega valikulisi isikuandmeid sisaldavaid andmevälju omal äranägemisel, vaid lähtuda saab ainult EK rakendusaktis ja selle lisades etteantud nii kohustuslikest kui valikulistest elementidest.

5.1.3 Foto kasutamine

- ITDAK foto kasutamise õiguslik alus
- Foto ajakohasus
- Foto puudumise korral foto lisamine
- Fotole esitatavad nõuded

Direktiiv näeb ette, et füüsiline Euroopa puudega isiku kaart sisaldab omaniku fotot. Kuna PIK ei ole Eesti õiguse tähenduses isikut tõendav dokument, puudub vajadus nõuda selle kasutamist koos isikut tõendava dokumendiga. Foto eesmärk on võimaldada teenuse osutajal hinnata, kas kaardi kasutaja on kaardi õiguspärane omanik.

PIK väljastamist reguleerivasse seadusesse (eelduslikult PISTS) tuleb sätestada alus ITDAK dokumendifoto kasutamiseks PIK väljastamisel ning SKA vastava volituse teha päring ja saada ITDAK-ist PIK taotleja isikut tõendava dokumendi foto. ITDAK põhimäärusesse tuleb sätestada tingimus, et seaduse alusel muu dokumendi väljastamiseks pädeva riigiasutuse nõudel väljastab andmekogu vastutav töötaja dokumendifoto. Hetkel reguleerib vastutava töötaja poolt andmete väljastamist ITDAK põhimääruse § 17 lg 1 p 2 sõnastuses, et andmekogu vastutav töötaja väljastab isikuandmeid riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele ja eraõiguslikele juriidilistele isikutele nende kirjaliku avalduse alusel, kui andmete väljastamiseks on vahetult seadusest tulenev alus ja see on vajalik isikut tõendava dokumendi kehtivuse kontrollimiseks

1.09.2026

või isikusamasuse kontrollimiseks ning nimetatu ei ole andmete väljastamist soovival isikul võimalik isikut tõendava dokumendi abil. Alus ei ole piisav teise asutuse avalduse alusel andmete väljastamiseks muu dokumendi väljastamise eesmärgil. Seega ITDAK põhimääruse alust tuleb täiendada selliselt, et vastutaval töötlejal on õigus andmed väljastada pädevale riigiasutusele tema kirjaliku avalduse alusel, kui andmete kasutamine on seaduse järgi ettenähtud muu dokumendi väljastamiseks.

Samas ITDAK isikut tõendava dokumendi foto kasutamisel tekib probleem, et kui isiku isikut tõendava dokumendi (vt ITDS § 2 lg 2 ja ITDAK põhimäärus § 6: nimetatud 9 eri liiki dokumenti), mille fotot soovitakse kasutada, kehtivusaeg on lühem, kui väljastatava PIK-i kehtivusaeg, samuti võib foto ise olla PIK väljastamise hetkeks tehtud aastaid tagasi. See tekitab eraldiseisva küsimuse foto ajakohasusest. Direktiiv ega selle lisad ei sätesta eraldi nõudeid dokumendifoto ajakohasusele.

ITDS § 2 lg 1 kohaselt on Isikut tõendav dokument riigiasutuse poolt väljaantud dokument, kuhu on kantud kasutaja nimi ja sünniaeg või isikukood ning foto või näokujutis ja allkiri või allkirjakujutis, kui seadus või selle alusel kehtestatud õigusakt ei sätesta teisiti. ITDS § 4 lubab isikut tõendava dokumendina kasutada ka muud ITDS § 2 lg 2 sätestamata kehtivat dokumenti, kui dokumenti on kantud kasutaja nimi, foto või näokujutis, allkiri või allkirjakujutis ja sünniaeg või isikukood. PIK andmeväljad ei näe ette allkirja ega allkirjakujutist, mistõttu tegemist ei ole isikut tõendava dokumendina kasutatava dokumendiga ITDS mõttes. Seega pole otsest põhjust (ega ka õigusaktist tulenevat kohustust) rakendada PIK-ile ITDS dokumendifoto standardit (ITDS alusel kehtestatud siseministri määrus „Isikut tõendava dokumendi väljaandmise taotlemisel fotole esitatavad nõuded“, 01.12.2015 nr 62, vt § 2), et taotlusele lisatud foto ei tohi olla tehtud varem kui kuus kuud enne taotluse esitamist; erandina võib lubada kuni 12 kuud enne taotluse esitamist tehtud foto vastuvõtmist (samas, § 2 lg 5).

PIK ei ole isikut tõendav dokument ITDS tähenduses, mistõttu tuleb fotole esitatavad nõuded sätestada PIK-i väljastamist reguleerivas rakendusaktis. Foto eesmärk on võimaldada kaardiomaniku tuvastatavus ja vähendada väärkasutuse riski. Kui PIK-il kasutatakse ITDAK andmekogus oleva kehtiva isikut tõendava dokumendi fotot, ei nähta TO-BE lahenduses ette eraldi PIK-i spetsiifilist foto vanuse piirangut. Kui ITDAK fotot ei ole või seda ei saa kasutada, tuleb ette näha alternatiivne foto esitamise ja kontrollimise võimalus.

SKA iseteeninduses foto üles laadimist ja fotole esitatavaid nõudeid tuleb reguleerida PIK väljastamist reguleeriva siseriikliku rakendusmäärusega. Mh saab riik otsustada, kas isik saab foto teha vastavalt dokumendifoto juhiste ka ise.

Olukorras, kus isikul puudub ITDAK andmekogus kasutatav dokumendifoto, tuleb hinnata, kas PIK-i väljastamise sidumine kohustusega taotleda esmalt isikut tõendav dokument oleks proportsionaalne. Praktikas puudutab see eelkõige erandlikku sihtrühma, kellel ei ole isikut tõendava dokumendi omamise kohustust, näiteks alla 15-aastaseid Eesti kodanikke. Õigusanalüüsi vaatest tuleks vältida

1.09.2026

olukorda, kus PIK-i kui isikule kuuluva õiguse kasutamine muutub sõltuvaks täiendava dokumendi taotlemisest, kui sama eesmärki on võimalik saavutada vähem koormava lahendusega. Seetõttu tuleks TO-BE lahenduses kaaluda alternatiivset foto esitamise ja kontrollimise võimalust, näiteks foto üleslaadimist SKA iseteeninduses või klienditeeninduse kaudu.

Direktiiv näeb ette PIK väljastamise selle puudega inimese elukohaliikmesriigi poolt, kes on tunnustanud inimese puudestaatust (vt art 4 a koostoimes art 7 lg 4). Elukohaliikmesriigi definitsiooni Direktiiv ei anna ja viitab puudestaatuse ja puudega seotud eriõiguste osas liikmesriigi õigusele (art 4 a)). Puuetega inimeste puudestaatuse tuvastamist reguleerib PISTS, mille § 3 lg 1 kohaselt määratakse puuetega inimeste sotsiaaltoetusi ja hüvitatakse puudest tingitud või selle ennetamiseks vajalikke kulusid järgmistele isikutele: 1) Eesti alaline elanik; 2) tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel Eestis elav välismaalane; 3) lühiajaliseks Eestis töötamiseks antud pikaajalise viisa alusel Eestis viibiv ja töötav välismaalane. PISTS § 3 lg 2 kohaselt, kui Eesti Vabariigi poolt sõlmitud välisleping sisaldab puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määramiseks ja maksmiseks erinevaid sätteid, kohaldatakse välislepingut. PISTS § 3 lg 1 p-des 1-2 nimetatud isikutele väljastatakse isikut tõendav dokument ITDS alusel (isikutunnistus, elamisloakaart). ELKS § 14 lg 1 kohaselt peab Euroopa Liidu kodanik, kes on omandanud tähtajalise elamisõiguse Eestis, taotlema isikutunnistust ühe kuu jooksul elukoha Eestis registreerimise päevast arvates isikut tõendavate dokumentide seaduses sätestatud korras. Küll aga ei väljastata ITDS mõttes isikut tõendavat dokumenti lühiajaliselt Eestis viibivatele ja töötavatele välismaalastele (ITDS-i alusel väljastatav välismaalase pass antakse välja välismaalasele, kellel on kehtiv Eesti elamisluba või elamisõigus Eestis, ning kui on tõendatud, et välismaalasel puudub välisriigi reisidokument ja tal ei ole võimalik seda saada, vt IDTS § 27 lg 1). Seega PISTS isikulisel kohaldamisalasse kuulub ka selliseid isikuid, kellel kas ei ole, ei pea olema või ei saa olla isikut tõendavat dokumenti ITDS mõttes (isegi kui mitte arvestada isikuid, kes võiks PISTS kohaldamisalasse kuuluda välislepingu alusel).

Seega praktikas võib tekkida probleem, kus SKA peaks isikule puude määrama ja PIK-i väljastama, kuid isikul ei ole, ei pea olema või ei saa olla ITDAK-is fotot. See tähendab, et ITDS alusel isikut tõendava dokumendi taotlemise nõue PIK väljastamise kohustusliku eeldusena ei ole piiranguna proportsionaalne, sest see võib teatud isikute puhul saada takistuseks nende subjektiivsete õiguste realiseerimist, aga ka seetõttu, et ITDAK foto kasutamise (kui pelgalt administratiivne) huvi pole selline legitiimne eesmärk, mis õigustaks subjektiivse õiguse piirangut.

5.1.4 Füüsilise PIK tellimine

- Tellimise kanalid
- Füüsilise kaardi tellimine pärast puude tuvastamist
- Kaardi tasuta väljastamine
- Korduv väljastamine
- Pakiautomaadi tasu

1.09.2026

Direktiiv näeb ette liikmesriigi otsustusõiguse, kas PIK väljastatakse automaatselt või isiku taotluse alusel. Viidatud taotluse esitamise viisid on piisavalt kättesaadavad ja asjakohased, tagades isikutele piisaval määral alternatiive PIK-i taotleda. Aga siin on oluline, et kui PIK-i ei väljastata automaatselt, siis kohustub liikmesriik teavitama puuetega inimesi võimalusest kaarti taotleda. Otsustada tuleb, kuidas SKA puuetega inimesi PIK-i taotlemise võimalusest teavitab, teavitamise kohustus tuleb üle võtta seadusesse. Asjakohane on seaduses määrata ka teavitamise viis ja/või vastavad alternatiivid.

PIK tuleb väljastada ja uuendada tasuta. Kaardi kordusväljastamise eest kaotsimineku või kahjustumise korral võib võtta tasu, kuid see ei tohi ületada halduskulusid. Kaotatud kaartide väljastamise eest võib küsida minimaalset võimalikku tasu, mis on põhjendatud kaardi väljastamise kuludega ega kujuta endast kaardi kättesaadavuse takistust. Pakiautomaadi teenuse tasu on põhjendatud isiku valikuga kaardi kätte saamisel. Kui riik pakub tasuta alternatiive kättesaamiseks, siis pakiautomaadi tasu iseeneslikku õiguslikku probleemi ei kujuta, sest tegemist pole kaardi väljastamise tasuga.

5.1.5 Kaardi tootmine ja väljastamine

- Kaardi personaliseerimine
- Andmete edastamine tootjale
- Eraettevõtte kasutamine
- Kaardi kättetoimetamine
- Halduslepingu vajadus

Kaardi väljastamise kord (volitused, protseduur, taotlemise ja väljastamise viisid, nõutavad taotluse ja dokumentide andmed jne) tuleb siseriiklikus rakendusmääruses reguleerida.

Avaliku halduse ülesandeid on võimalik volitada eraõiguslikule isikule, eriti arvestades, et kaartide trükkimine ja kättetoimetamise korraldamine ei hõlma võimuvolitusi. Eraldi tuleb lahendada õiguslik küsimus, kas kaartide trükkimisel ja kättetoimetamisel on nõutav halduslepingu sõlmimine või ülesannet võib üle anda tsiviilõigusliku lepinguga. Halduslepingu sõlmimiseks tuleb kehtestada volitusnorm seaduses (HMS § 97).

Haldusleping on selline leping, millega täidetakse riigi täidesaatvat funktsiooni või eraõigusliku isikuga sõlmitava lepinguga reguleeritakse halduse adressaadi avalik-õiguslikele subjektiivsetele õigusi. Kaardi trükkimine on iseenesest tehniline funktsioon. Andmekaitse huvi ja eriliigiliste isikuandmete töötlemine muudab ülesande isikuõiguste seisukohalt tundlikumaks, kuid andmekaitse ei erine selles suhtes olemuslikult nt riigi tarkvaraarenduse- või hoolduse lepingutest, kus teenuseosutaja saab rohkemal või vähemal määral infosüsteemis sisalduvatele isikuandmetele ligipääsu, samuti ei erine see eraõiguslikes suhetes rakendatavatest andmekaitsealastes kohustustest ja meetmetest. Ka tsiviilõigusliku lepingu raames saab trükkimise teenuse osutajaga sõlmida asjakohase

1.09.2026

andmetöötluslepingu, millega antakse teenuseosutajale isikuandmete volitatud töötleja õigused (IKÜM art 28) ja sätestatakse andmesubjektide õigusi kaitsvad asjakohased kohustused ja järelevalve.

Kaardi kättetoimetamist võib mõnel määral rohkem käsitleda avaliku halduse ülesandena, millel võib olla mõju isiku avalikele subjektiivsetele õigustele. Dokumendi väljaandmise otsustuspädevust riik küll üle ei anna, kuid subjektiivsete õiguste faktilise kasutamise võimalus sõltub see, kas kaart jõuab taotlemisest mõistliku aja jooksul õige omaniku kätte ja kas üldse, samuti esineb kaardi kadumisest tekkiv kuritarvituse risk. See ei tähenda, et riik peaks kaardi postiga edastamisest tingimata loobuma (PIK ei ole isikut tõendav dokument, kaaluda tuleb haldusmenetluse otstarbekuse huvi ja riski, et kaart ei jõua õige omaniku kätte, vajadusel rakendada meetmeid riskide maandamiseks), kuid selgitab delegeeritava ülesande mõju isiku õigustele ja avalikule hüvele.

Kohtupraktika ei ole kuigi ühtne halduslepingu eristamisel eraõiguslikust lepingust. Iga üksikjuhtumi puhul tuleb sisustada ka üsna kõrge üldistuse astmega määratlemata õigusmõisteid. Näiteks käsitleb haldus- ja tsiviilõigusliku lepingu eristamise aluseid Riigikohus otsuses nr 3-3-1-64-03, kus lepingu kvalifitseerimisel halduslepinguna on määrav eelkõige, kus selle alusel antakse üle avaliku võimu volitusi või reguleeritakse lepinguga kolmandate isikute subjektiivseid avalikke õigusi. Võimuvolituste üleandmine on kitsam määratlus ja ei ole analüüsitava juhul ka asjakohane, samas küsimus, kas isikute subjektiivseid avalikke õigusi lepinguga reguleeritakse, on piiripealsetel juhtudel vaieldav. Kuigi kaartide trükkimine on tehniline funktsioon, mis mh eeldab eriliigiliste isikuandmete töötlemist, siis kättetoimetamisel on mõju isiku õiguste teostamisele mingil määral suurem.

Antud juhul jõuab arvamuse andja siiski järeldusele, et analüüsitava lepinguga ei reguleerita haldusväliste isikute subjektiivseid õigusi. Kaartide väljastamise ja ka nende postitamise (sh postiaadressi määramise) otsustusõigus jääb haldusorganile. Kuigi eraõigusliku isiku (aga ka postiasutuse) sooritusest võib sõltuda kättetoimetamise kvaliteet ja seekaudu võib tekkida faktiline mõju kaardist tulenevate hüvede kasutamise võimalusele selleks õigustatud isikute poolt, on see mõju siiski faktiline, mitte õiguslik. Ka kaardi kadumisel või trükkiteenuse ebakohasel sooritusel ei mõjuta see kaardi väljastamise otsuse kehtivust. Vt HMS § 61: „Haldusakt kehtib adressaadile teatavaks tegemisest või kättetoimetamisest alates, kui haldusaktis ei ole ette nähtud hilisemat kehtima hakkamist“. Haldusaktiks on asjakohasel juhul SKA otsus kaart väljastada. Kaardi väljastamise otsuse peab haldusorgan siiski isikule kätte toimetama HMS kättetoimetamise või teatavaks tegemise reeglite järgi ja see tuleb sellisena selguse huvides kaardi väljastamise rakendusmääruses reguleerida, et välistada teoreetiline õiguslik tõlgendus, et kaardi väljastamine muutub kehtivaks kaardi enese kättetoimetamisega.

Analüüsi järeldus on, et kaardi trükkimise ja postitamise kui tehnilise funktsiooni delegeerimine ei eelda iseenesest halduslepingut ega vastava volituse ettenägemist seaduses, sh juhul, kui teenuse osutamise käigus töödeldakse eriliigilisi isikuandmeid, tingimusel et eraõiguslik isik ei täida otsustusfunktsiooni ega otsusta isiku õiguste üle ning kaardi väljastamise otsuse kehtivus ei ole

1.09.2026

õiguslikult seotud kaardi füüsilise kättetoimetamisega. Välise teenusepakkuja kaasamisel tuleb siiski tagada andmetöötluste õiguslik alus, sõlmida vajalik andmetöötlusleping ning hinnata andmekaitsealase mõjuhinnangu vajadust.

5.1.6 Füüsilise PIK kasutamine

- QR-koodi kasutamine
- Kehtivuse kontroll
- Valideerimisandmete töötlemine
- Teenusepakkuja õigused ja kohustused

Euroopa puudega isiku kaart on ette nähtud puudestaatus tõendamiseks teenuse osutajale või pädevale asutusele. Direktiivi kohaselt peab liikmesriik tagama, et kaardi kasutamine oleks lihtne, turvaline ning võimaldaks kontrollida üksnes kaardi kehtivust ja autentsust. Teenuse osutaja ei tohi kaardi kasutamisel töödelda rohkem isikuandmeid, kui on vajalik kaardi kehtivuse kontrollimiseks. Füüsilise kaardi kasutamise võimalus peab jääma võrdseks digitaalse kaardi kasutamisega ning teenuseosutajad ei tohi eelistada digiversiooni füüsilisele kaardile.

QR-koodi eesmärk on võimaldada kontrollida üksnes kaardi kehtivust ja autentsust. Selle kaudu ei tohi kuvada muid isikuandmeid ega puude kohta käivat teavet.

Valideerimisrakendust ja selle kasutamist reguleerib EK rakendusmäärus. Selle art 7 lg 1 kohaselt tohib kaardi valideerimisel töödelda üksnes neid andmeid, mis on seotud kaardi kehtivuse ja autentsuse kontrolliga. QR-koodis sisalduvate andmete salvestamine ja säilitamine on keelatud. Samas puudub määruses selge keeld säilitada logi või meta-andmeid valideerimise toimumise kohta. Art 7 lg 3 keelab kaardi väljastaja teavitamist konkreetse valideerimise toimumisest („that verification“). Seega kaardiomaniku isikuga seostatavaid andmeid ei tohi säilitada, salvestada ja edastada teavet selle kohta, et konkreetset kaarti valideeriti, mitu korda seda tehti ja kus. Arvamuse andja hinnangul on siiski lubatud registreerida valideerimise fakt, ehk isikustamata asjaolu, et valideeritud on x arv PIK kaarti ja valideerimiste toimumise aeg; logi ei tohi sisaldada QR-koodi sisu, kaardi numbrit ega muid isikuandmeid. Kuna ka RID on konkreetse kaardiga seostatav, siis selle säilitamine logis lubatud ei ole.

Valideerimisrakenduse kasutajate registreerimise kohustust Direktiiv ega EK rakendusmäärus otseselt ette ei näe, küll aga on see faktiliselt vajalik isikuandmete kaitse tagamiseks ja järelevalve teostamisel. Valideerimisrakenduse kasutajaga tuleb sõlmida andmetöötlusleping koos asjakohaste isikuandmete töötlemise piirangutega ning see eeldab, et valideerimisrakenduse kasutajate isikutest on riigil ülevaade.

Ettevõtetega, kes hakkavad kaartide kehtivust kontrollima ehk valideerimisrakendust kasutama, ei ole vaja sõlmida GDPR art 28 tähenduses andmetöötluslepingut, kui valideerimisrakendus kuvab üksnes

1.09.2026

kaardi ehtsuse ja kehtivuse info ega edasta teenuseosutajale kaardiomaniku isikuandmeid. Valideerimisrakenduse kasutamiseks võib siiski olla asjakohane kehtestada kasutustingimused või litsentsileping, mis reguleerib rakenduse kasutamise eesmärki, lubatud kasutusviise ja tehnilisi tingimusi.

5.1.7 Järelevalve ja kehtetuks tunnistamine

- Kaardi väärkasutus
- Kaardi kehtetuks tunnistamine
- Kuritarvituste register
- Rahvusvaheline teabevahetus
- Järelevalve pädevused
- TTJA, AKI, SKA rollid

Direktiivi rakendusakti kohaselt kohustub liikmesriik haldama kehtetuks tunnistatud kaartide infot.

Direktiivi art 10 sätestab liikmesriikide kohustuse teostada PIK ja PAK asjus järelevalvet, rakendada meetmeid petturliku väljastamise, petturliku kasutamise ja võltsimise vastu. Süstemaatiliste kuritarvituste juhtumitest tuleb teavitada asjaomase kaardi väljastanud liikmesriiki. Liikmesriigid vahetavad teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta. Täpsemaid kohustusi järelevalves, sh kehtetuks tunnistamisel, ei määratleta.

Kaardi kehtetuks tunnistamine selle petturliku kasutuse puhul peaks olema võimalik isiku enda taotluse alusel ning juhul, kui on põhjendatud alus arvata, et dokumenti on võimalik kasutada muu isiku kui dokumendi omaniku poolt, mh kui kaart on kadunud; dokumendi kehtivusaajal muutuvad kehtestatud tehnilised nõuded digitaalse dokumendi andmekandja kohta või dokument ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud selle turvaliseks kasutamiseks; dokumendi kaotsimineku või hävimise korral; kui on esitatud valeandmeid dokumendi saamiseks, jm asjakohastel juhtudel, nt kui kaardi omaniku subjektiivne õigus saada PIK või PAK alusel soodustust on lõppenud (kehtetuks tunnistatud või lõppenud riigis elamise või viibimise alus). Direktiiv siin suuniseid ei anna. Kaardi kehtetuks tunnistamise õiguslikud alused tuleb määratleda seaduses. Pelgalt asjaolu, et kaarti on kuritarvitatud, ei ole asjakohaseks aluseks kaart kehtetuks tunnistada, küll aga see, kui ilmne on, et kaart on sattunud võõra isiku kätte ja seda on võimalik kuritarvitada.

Seaduses tuleb sätestada volitus, et SKA või asjakohane muu haldusorgan võib edastada kaardi väljastamisel ja kehtetuks tunnistamise menetluses kogutud isikuandmeid kolmandale isikule selleks, et selgitada välja ja kontrollida dokumendi väljaandmise või kehtetuks tunnistamise menetluses või dokumendi kasutamise üle järelevalve menetluses tähtsust omavaid asjaolusid.

Seaduse tasandil tuleb kehtestada tingimused, millistel dokumenti loetakse kehtivaks, mh et dokumendile märgitud kehtivusaeg ei ole lõppenud; dokument on terviklik ning selle alusel on

1.09.2026

võimalik tuvastada kanded ja isikusamasus. Asjakohane on sätestada õiguslik alus dokumendi kehtivuse kontrollimiseks ja kehtetuks tunnistamiseks, kui dokumendi kehtivuse eeldused ei ole täidetud, nt dokument on rikutud.

EK rakendusakti eelnõu reguleerib üksnes tühistatud kaartide andmete haldamist, kusjuures liikmesriik:

1. avaldab tühistatud kaartide nimekirja; tühistatud kaardi kohta avaldatakse nimekirjas teave 24 tunni jooksul;
2. teeb selle URI kaudu kättesaadavaks; URI tuleb komisjonile teatada.
3. teised liikmesriigid kontrollivad seda vajaduse korral.

EK rakendusakti eelnõu ei näe ette liikmesriikide kahepoolseid andmevahetusi ega kesket EL-i andmebaasi, tühistatud kaartide nimekirja edastamist teistele liikmesriikidele. Tühistatud kaartide nimekirjas ei tohi sisalduda isikuandmeid, ainult RID. Siiski otsesõnu Direktiivist tuleneb liikmesriigi kohustus süstemaatiliste kuritarvituste juhtumitest teavitada asjaomase kaardi väljastanud liikmesriiki ja liikmesriikide kohustus vahetada teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta. Kuritarvituste juhtumitest teise liikmesriigi teavitamise kohustus tuleks ette näha PIK ja PAK väljastamist, kehtetuks tunnistamist ja järelevalvet reguleerivas õigusaktis. Kuivõrd administratiivne andmevahetus ei ole isikule subjektiivse õiguse tekkimise ega lõppemise aluseks, on piisav sätestada kohustus määruse tasandil.

Järelevalve seisukohalt ei ole tingimata tarvis eraldi reguleerida võltsimise ega väärkasutuse juhtumeid, kuivõrd need alluvad KarS vastavatele koosseisudele (§ 344-350). Kaaluda võib vastutuse erisätte kehtestamist kaardi väärkasutuse puhul ja näha ette väärteokaristus eriseaduses, kuid vältimatu vajadus selleks puudub. Samas peaks seadus ette nägema, et pädev asutus (eelduslikult SKA) omab pädevust teostada järelevalvet PIK ja PAK kaartide kuritarvituste üle, et täita Direktiivi nõue kaardi väljastaja liikmesriigi teavitamisel süstemaatilistest kuritarvitustest. Siseriikliku PIK ja PAK väljastamist reguleeriva määruse tasandil tuleks sätestada SKA arvepidamise kohustus kuritarvituste ja kehtetuks tunnistatud kaartide üle, samuti kohustused liikmesriikide informeerimisel.

Korrakaitseorganite koostöö PIK ja PAK kuritarvituste teabevahetuses (KorS § 10 lg 1) tuleb määrata seaduse või määrusega (Kors § 10 lg 2), seda eelkõige juhaks, kui PPA on tuvastanud KarS § 344-350 tunnustele viitavaid asjaolusid. Seega teabe edastuse alused seoses PIK ja PAK kuritarvitustega tuleb määrata seaduse või määruse alusel, mh kui teabevahetus toimub PPA ja SKA vahel.

Juhul, kui otsustatakse eriseaduses ette näha kaardi väärkasutamise eest vastutuse erijuht ja väärteokaristuse kohaldamine, peaks eriseadus samuti ette nägema SKA vastava riikliku järelevalve pädevuse.

Ettevõtjate poolt PIK ja PAK kasutajate õiguste järelevalve on asjakohane allutada TTJA-le, kuivõrd see on seotud PIK ja PAK kaartide omanike võrdse kohtlemisega kauplejate poolt pakutavate teenuste

1.09.2026

tarbimisel (TKS § 1 lg 1, § 2 lg 1 p 2 ja 3). Sh on TTJA-l juba kehtivalt pädevus ÜTS § 80 lg 7 alusel teostada tarbija õiguste järelevalvet. Väärteokaristused ja vastutus mh kauba müügi või teenuse osutamise kohta kehtestatud nõuete rikkumise eest on sätestatud vastutuse alused TKS 8. peatükis. Peatüki vastutuse- ja karistusnormi (rahatrahv) aluseid võib olla asjakohane täiendada PIK ja PAK kaardi kasutajate õigusi reguleeriva seaduse või seaduste nõuete rikkumise alusega ja proportsionaalse karistusmääraga, juhul kui riik otsustab, et tarbijaõiguste kaitse PIK ja PAK kaardi nõuete täitmisel vajab karistusõiguslikku (väärteokaristus) heidutust. Sel juhul on alternatiivselt võimalik sätestada vastutuse ja karistusnormi ning TTJA riikliku järelevalve pädevus PIK ja PAK reguleeriva seaduse vastutuse ja riikliku järelevalve sätetes.

Isikuandmete kaitse nõuete üle teostab kooskõlas IKÜM-iga ja IKS-iga haldus- ja riiklikku järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon IKS 5. peatükis sätestatud reeglite alusel. Eraldi isikuandmete kaitse alast järelevalvet PIK ja PAK rakendamisel ei ole tarvis kehtestada.

Riigiasutuste ja/või ametnike rikkumiste üle teostatava haldus- ja teenistusliku järelevalve pädevuste eraldiseisev reguleerimisvajadus PIK ja PAK kontekstis puudub. Samas tuleb tähele panna, et kehtivalt pole KOV-ide üle PAK-ide väljastamisel toimuvate võimalike rikkumiste üle eraldi haldusjärelevalvet ette nähtud. Eeldusel, et SKA saab TO-BE versioonis PAK-ide väljastamise pädevuse, langeb see probleem ära.

5.2 Digitaalne PIK

Digitaalse PIK-i vorminõuded sätestatakse EK kehtestatavates rakendusaktides Direktiivi art 9 lg 2 alusel, millega määratakse digiversiooni andmekandja ühtne tehniline kirjeldus. Digiversiooni kehtestatud ei ole, Direktiivis puudub vastav regulatsiooni kehtestamise tähtaeg. Avalikustatud ei ole ka ühtegi menetletavat eelnõu. Menetletav EK rakendusakti eelnõu viibib samuti, kuid selle ese on piiratud PIK ja PAK füüsilise kaardi digitaalsete elementidega ning see ei sisalda PIK ega ka PAK digiversiooni tehnilist kirjeldust ja vorminõudeid. Direktiivi art 7 lg 5 sätestab, et Digiversioon ei tohi sisaldada rohkem isikuandmeid kui I lisas sätestatud füüsilise versiooni jaoks ette nähtud andmed; digiversioonis sisalduvad isikuandmed krüpteeritakse ja võetakse tehnilised ettevaatusabinõud tagamaks, et andmekandjat loevad vaid volitatud isikud.

Seega üheselt ei tulene Direktiivist piirangut vähema hulga andmete kajastamiseks kaardi digiversioonis, kui füüsilises versioonis. Samas art 9 lg 1 kohaselt kehtestab komisjon digiversiooni nõuded vastavalt Direktiivi lisades I (PIK) ja II (PAK) andmeväljadele, mis viitab sellele, et füüsilise ja digiversiooni andmeväljad peavad ühtima, sh peaks selle järgi digiversioon hõlmama ka fotot. Küsimusele, kas digitaalsel kaardil peab olema foto, ei ole ammendavat vastust võimalik esitada enne, kui EK kehtestab digiversiooni tehnilise kirjelduse. Seega niikaua, kui digiversiooni nõuded puuduvad, puudub kehtiv piirang ilma fotota PIK digiversiooni kehtestamisele, kuid eeldada võib, et digikaardi tehnilise kirjelduse kehtestamisel fotonõue siiski tekib (see oleks kooskõlas art 9 lg-ga 1 ja sealt

1.09.2026

tuletatav). Eraldiseisev on küsimus sellest, kas digiversiooni üleüldse on lubatud kehtestada ilma EK vastava tehnilise kirjelduseta.

5.2.1 Digitaalse PIK õiguslik alus

- Digiversiooni kasutuselevõtmine
- Euroopa Komisjoni rakendusaktid
- Digiversiooni õiguslik staatus

Direktiivi art 9 lg 2 alusel ei ole EK veel kehtestanud PIK ja PAK digiversioonide tehnilist spetsifikatsiooni, avalikustatud pole ka vastavat eelnõu. Tehnilise spetsifikatsiooni kehtestamiseks Direktiivis tähtaega sätestatud ei ole.

Seega on printsiibis küsitav, kas digiversiooni spetsifikatsiooni puudumisel võib liikmesriik digiversiooni kehtestada.

5.2.2 Digitaalse PIK andmekoosseis

- Füüsilise ja digitaalse kaardi andmete samasus
- Digiversiooni piirangud
- Krüpteerimine
- Isikuandmete kaitse

Siin on mõningane teoreetiline õiguslik vastuolu Direktiivi lisade ja EK rakendusakti eelnõu vahel, kuid vastuolu on tõlgendamise teel lahendatav. Direktiivi lisas I (PIK) nähakse ette, et „Kaardi füüsilise versiooni **digielemendid võivad sisaldada rohkem isikuandmeid kui käesolevas lisas sätestatud füüsilise versiooni jaoks ette nähtud andmed**. Selliste andmetega saavad tutvuda ainult kaardi väljastanud liikmesriikide avaliku sektori asutused ja üksnes volitatud isikud. Selliste isikuandmete töötlemisel järgitakse määrust (EL) 2016/679.“.

Eeltoodu viitaks justkui, et füüsilise kaardi digielementidesse võiks Direktiivi enda järgi lisada muid asjakohaseid andmeid, mh nt elamisloa kehtivuse tähtaja andmed, mille kaudu oleks võimalik kontrollida isiku materiaalse õiguse olemasolu saada EL liikmesriikides PIK kaardiga ettenähtud hüvesid ja siduda PIK kehtivus elamisloa kehtivusega. Ka EK rakendusakti põhjenduspunkt nr 6 käsitleb liikmesriikide võimalust rakendada lisaks kaardi kohustuslikele elementidele valikulisi, kuid siiski põhjendab valikuliste elementide ammendava sätestamise vajadust, välistades kaude liikmesriikide diskretsiooni omal valikult muid valikulisi elemente ja andmevälju lisada. Valikulise turvaelemendina käsitleb EK rakendusakti eelnõu (põhjenduspunkt 7) RFID elementi. EK rakendusakti eelnõu art 1 (b) defineerib rakendusakti skoobina PAK-i (aga mitte PIK-i) ühtsete kohustuslike ja valikuliste turvaelementide tehniliste spetsifikatsioonide sätestamise. PIK-i valikuliste elementide

1.09.2026

regulatsioon (ka eelnõu tasandil) puudub. EK rakendusakti eelnõu art 5 näeb ette, et liikmesriikidel on õigus PAK-ile lisada samas artiklis nimetatud valikulisi elemente, milleks sisuliselt on ainult RFID kiip koos lg 3 spetsifikatsiooniga (art 5 lg 2 ja 3); ratastooli märk ja tekst, mis on prinditud optiliselt varieeruva tingiga (art 5 lg 4 a); laser-graveeringu kasutamine teksti ja andmeväljadel (art 5 lg 4 b).

Seega EK rakendusakti eelnõust on koostoimes Direktiiviga võimalik aru saada nii, et nii kohustuslikud kui valikulised füüsilise kaardi turvaelemendid on piiratud EK rakendusaktis ja selle lisades lubatud elementidega, liikmesriik ei saa lisada valikulisi elemente ega valikulisi isikuandmeid sisaldavaid andmevälju omal äranägemisel, vaid lähtuda saab ainult EK rakendusaktis ja selle lisades etteantud nii kohustuslikest kui valikulistest elementidest. Füüsilise kaardi digielementidega seotud andmestiku laiendamise võimalus ja pädevus Direktiivi ja selle lisade I ja II alusel on EK-l. Seega hetkeseisuga pole liikmesriigil pelgalt PIK kaardi väljastamise ja selles andmete kajastamise teel võimalik lahendada probleemi, et isik, kelle elamisluba on kehtivuse kaotanud, ei saaks PIK-ist tulenevaid hüvesid kasutada.

Küll aga jääb liikmesriigile pädevus kehtestada PIK väljastamise ja kehtetuks tunnistamise kord. Seaduse tasandil saab riik sätestada PIK kehtetuks tunnistamise aluse, kui kolmanda riigi kodaniku elamisluba on kehtivuse kaotanud ja seda pole uuendatud. Elamisloa kehtivuse andmed saab SKA ISTDAK-ist. Andmete kohta päringu tegemise pädevus tuleb sätestada vähemalt PIK -i reguleerivas määruses (juhul kui ITDS-i täiendatakse allkirjeldatud viisil, vastasel juhul pole määruse volitus piisav). ITDAK põhimäärust tuleb täiendada vastutava isiku pädevusega elamisloa kehtivust puudutavad andmed SKA-le väljastada PIK kehtetuks tunnistamise aluste kindlaks tegemise eesmärgil. Samuti tuleb täiendada ITDS § 9² lg-t 8, mis kehtivas sõnastuses sätestab: „Haldusorgan võib edastada käesoleva seaduse alusel kogutud isikuandmeid kolmandale isikule selleks, et selgitada välja ja kontrollida dokumendi väljaandmise või kehtetuks tunnistamise menetluses, sertifikaadi kehtetuks tunnistamise menetluses või e-residendi digitaalse isikutunnistuse kasutamise üle järelevalve menetluses tähtsust omavaid asjaolusid.“. Säte käsitleb isikuandmete edastamise alust kolmandatele isikutele selleks, et kontrollida ITDS alusel väljastatud dokumentidega seotud asjaolusid. Selleks, et ITDAK-st saaks andmeid elamisloa kehtivuse kohta väljastada SKA-le, peab seaduse alust täiendama selliselt, et andmeid oleks võimalik edastada ka teistele riigiasutustele nende väljastatavate dokumentide seaduses kehtestatud alustel kehtetuks tunnistamise menetlustes ja järelevalvemenetluses asjakohaste asjaolude väljaselgitamiseks.

Direktiiv näeb ette liikmesriigi kohustuse kehtestada järelevalve kaartide kuritarvituste vältimiseks. Seega analüüsi järeldus on, et PIK järgi soodustust saada materiaalse õiguse kaotanud isiku kaardi kehtetuks tunnistamise alus tuleb õigusaktides reguleerida.

Siiski märkida tuleb, et Direktiiv ise otsesõnu ei kohusta liikmesriiki monitoorima EL liikmesriigis viibimise aluse kehtivust ega siduma sellega PIK kaardi kehtivust. PIK ja PAK kaartidele on sätestatud üksnes minimaalsed kehtivusnõuded, mis PIK kaardi puhul on seotud puudestaatuse või -tõendi

1.09.2026

kehtivusega ja peaks olema nii pikk kui seda arvestades võimalik, PAK kaardi puhul puude kehtivuse periood, kuid mitte pikem kui 5 aastat, ajutise puude puhul maksimaalselt 6 kuud koos 6-kuulise pikendamise võimalusega arsti tõendi alusel. PIK ja PAK väljastamisel kaardi kehtivusaja sidumisel elamisloa kehtivusega võiks tekkida aga lisaks vastuolu Direktiivi sättega, et PIK väljastatakse võimalikult pikaks perioodiks vastavalt puudestaatuse või puudetõendi kehtivusele. Mh tuleb arvestada, et välistatud pole isiku elamisloa kehtivuse pikendamine. Tegelikult tekib sama vastuolu risk ka kaardi kehtetuks tunnistamisel enne selle kehtivusaja lõppu, sest see võib minna vastuollu Direktiivis sätestatud kaardi kehtivusaja nõuetega. Viimatinimetatud vastuolu on siiski võimalik tõlgendamise teel kõrvaldada, sest Direktiiv baseerub tervikuna EL kodanike liikumisvabaduse eesmärgile (vt nt Direktiivi preambula p 3).

5.2.3 Digitaalse PIK väljastamine

- Digikukrusse lisamine
- Seaduslik esindaja
- Mitmes seadmes kasutamine

Direktiivi põhjenduspunkt nr 32 sätestab: „Lisaks Euroopa puudega inimese kaardi füüsilisele versioonile peaksid liikmesriigid kehtestama kaardi digiversiooni ja peaksid saama kehtestada Euroopa puudega inimese parkimiskaardi digiversiooni, kui rakendusaktidega on kehtestatud tehniline kirjeldus“; „Selle kirjelduse peaks tuginema kogemustele, mis on saadud liidu tasandil tehtud ja käimasolevast tööst tõendite ja dokumentide digiteerimise valdkonnas, näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/953 (17) alusel loodud ELi digitaalne COVID-tõend, ning peaksid võimaldama Euroopa puudega inimese kaardi ja Euroopa puudega inimese parkimiskaardi kasutamist digiidentiteedikukru abil liidu tasandil.“.

Arvamuse andja kaldub pigem seisukoha suunas, et niikaua kui kaardi digiversioon sisaldab samu andmevälju nagu Direktiivi kohane füüsiline versioon, on liikmesriikidel õigus digiversioon paralleelselt füüsilise versiooniga vabatahtlikkuse alusel kasutusele võtta, sh EK vastava rakendusreeglitiku puudumisel. Samas ei ole järeldus ammendav ja selles puudub kindlus, sest Direktiivi loogika on läbivalt see, et digiversioon kehtestatakse mõistliku aja jooksul pärast EL tasandi tehnilise spetsifikatsiooni kehtestamist, mh tagatakse ühtse tehnilise spetsifikatsiooniga digiversioonide koostalitlusvõime, kaartide lugemine liikmesriikide vahel ja digikukru kasutamine liidu tasandil. Siin tekib oht, et enne EL ühtlustatud digiversiooni standardi kehtestamist digiversiooni kasutuselevõtmisel võib tekkida olukord, kus liikmesriigid võtavad digikaardid kasutusele omal äranägemisel, st need ei ole ühtlustatud ja digikaardi kasutamine eri liikmesriikide lõikes tekitab ebavõrdsust. Samuti tekib oht, et digiversiooni enneaegsel kehtestamisel tuleb see olulises ulatuses EL tehnilise spetsifikatsiooni valmides ümber muuta, mh tekib eraldiseisev regulatsioonivajadus juba väljastatud ja EL ühtsetele nõuetele mittevastavate digikaartide kehtetuks tunnistamise ja

1.09.2026

väljavahetamise osas. Tuleb olla ettevaatlik, et liikmesriik tagaks füüsilise ja digitaalse kaardi võrdse kohaldamisvõimaluse. Kui riik võtab kasutusele kaardi digiversiooni, tuleb seaduses reguleerida teenusepakkuja kohustus aktsepteerida mõlemat kehtivat kaardivormi ning tagada füüsilise ja digitaalse kaardi kasutajate võrdne kohtlemine. Teenusepakkujad ei tohiks eelistada digiversiooni füüsilisele versioonile ega vastupidi, kui mõlemad vormid tõendavad sama õigust. Liikmesriik ei saa kehtestada ainult digiversiooni ega luua olukorda, kus digiversiooni omanikud on eelisseisundis, sest see takistaks üleliidulist vaba liikumist. Sellisel juhul tuleb erilist tähelepanu pöörata digi- ja füüsiliste kaartide omanike võrdse kohtlemise tagamisele teenusepakkuja majandustegevuses, mh näiteks sellele, et kaardi digiversiooni rakendamisel veebipõhistes broneerimissüsteemides oleks füüsilise kaardi omanikele tagatud samaväärsed õigused. Eeldada võib, et digiversiooni kasutuselevõtmisel üksnes siseriiklikult võivad teiste liikmesriikide kodanikud jääda üksnes digitaalselt pakutavatest hüvedest ilma ja see toob kaasa vastuolu Direktiivi peamise eesmärgiga. Eeltoodu võib praktikas osutuda problemaatiliseks. Kaalutlus kehtestada kaardi digiversioon esialgu üksnes siseriikliku soodustuse õigust tõendava dokumendina, st et tegemist ei oleks PIK-iga Direktiivi mõttes, oleks samuti problemaatiline, sest materiaalselt oleks siseriiklikult kehtestatav digiversioon siiski sama kohaldamisalaga nagu füüsiline PIK ning võiks tekitada ebavõrdsust liikmesriigi residentide ja teiste riikide residentide vahel, mis tooks sisse vastuolu Direktiivi eesmärkidega.

Vastates PIK digiversiooni salvestamise kohta seadusliku esindaja digikukrusse, siis siin eraldiseisvat vastuolu Direktiiviga ei ole (mh ka seetõttu, et digiversioonide tehnilised nõuded pole kehtestatud). PIK väljastamist reguleeriv seadus peab ette nägema, et PIK väljastatakse isiku või tema seadusliku esindaja taotlusel. Seadusliku esindaja taotlusel kaardi väljastamiseks ja digikukrusse kaardi lisamiseks peab kaardi väljastaja kontrollima esindusõigust. Kaardi väljastamisel seadusliku esindaja taotlusel tuleks väljastajal asjakohase järelevalvemeetmena registreerida kaarti taotlenud seadusliku esindaja isikuandmed: 1) eesnimi (eesnimed); 2) perekonnanimi (perekonnanimed); 3) isikukood 4) eestkoste puhul eestkoste aluse andmed. See tuleb kajastada PIK väljastamist reguleerivas siseriiklikus rakendusmääruses. Samamoodi reguleerida, et esindatava digitaalne PIK saab olla salvestatud ühe või enama seadusliku esindaja digikukrusse. Kuna PIK ja PAK kaartide andmeväljad on piiratud, siis alaealise lapse seadusliku esindaja puhul ei teki vastava andmekoosseisu isikuandmete töötlemisel probleemi IKÜM alusel, sest vanemal või eestkostjal on õigus teha tehinguid esindatava nimel. Tegemist ei ole tehinguga, mille puhul tuleks alaealise puudega isiku isikuandmeid esindaja eest kaitsta. Täisealise piiratud teovõimega isiku puhul on samuti tema puudega seotud tõendi taotlemine eelduslikult seotud eestkoste ulatusega ja eelduslikku probleemi IKÜM alusel ei teki. Siiski tuleb piiratud teovõimega isikute puhul kontrollida eestkostja esindusõiguse ulatust vastavalt kohtu eestkostemääruses määratule. Ka digitaalse PIK-i eestkostja digikukrusse lisamine peab olema kooskõlas eestkoste ulatusega, mida SKA peab kontrollima.

5.2.4 Digitaalse PIK kasutamine

- QR-põhine esitamine
- QR skaneerimine
- OpenID4VP
- Füüsilise ja digitaalse kaardi võrdne kohtlemine

Direktiiv ei sätesta digikaardi tehnilist spetsifikatsiooni ega ühtset valideerimissüsteemi, EK tasandi rakendusakt ja vastav eelnõu puudub, Direktiivis pole tähtaega. Pole selge, kas enne EK poolt Direktiivi art 9 lg 2 õigusakti kehtestamist saab liikmesriik kaardi digiversiooni kasutusele võtta. Otsesõnu see välistatud ei ole, kuid arvestada tuleb p 5 selgitusi võrdse kohtlemise tagamise kohta. Siin võib tekkida probleem, et teatud teenuste kasutamisel ei ole võrdselt tagatud füüsilise- ja digikaardi omaniku õigused, st teatud teenuste kasutamisel võib soodustuse rakendamine olla võimalik ainult digilahendusena, mis võib praktikas tekitada probleeme, nt kui teenusepakkuja võimaldab piletiostu üksnes veebi teel.

Tehniline märkus. Kasutus põhineb samal tehnoloogial (OpenID4VP-protokoll) ja töötab iOS-il ning Androidil võrdselt — see teeb QR-põhisest lahendusest esimese ja kõige laiemalt toimiva etapi. Lähikontaktiga (NFC) esitamine on omaette tehnoloogia, mis vajab eraldi arendust, ei kuulu praegusesse ulatusse ning mida saab vajadusel hiljem kaaluda.

5.2.5 Digitaalse PIK valideerimine

- Valideerimisprotsess
- Valideerija õigused
- Kasutaja nõusolek
- Logide pidamine
- Andmete säilitamise piirangud

Olukorras, kus digiversiooni EL tasandi tehniline lahendus puudub, pole võimalik üheselt hinnata. Arvestada tuleb, et digiversiooni andmed ei sisalda muid kui füüsilise kaardi andmeväljade andmeid, andmeid ei tohi salvestada ega säilitada, valideerimiskasutuse kasutajaga tuleb sõlmida vastav andmetöötlusleping, digikaardi kasutuselevõtt ei tohi tekitada ebavõrdsust.

5.3 Füüsiline PAK

5.3.1 Õigus PAK-i saada

- Liikumis- ja nägemispiirangu tuvastamine

1.09.2026

- Pädev asutus
- Ajutine ja püsiv õigus

Seaduse tasandil on praegu sätestatud, et PAK väljastatakse, kui isikul on tuvastatud liikumis- ja/või nägemispiirang. Sätestada tuleb tuvastamiseks pädev asutus ja faktiline alus (arsti otsus), mille alusel PIK aluseks olev liikumis- või nägemispiirang tuvastatakse.

PAK Määruse § 2 lg-te 1 ja 2 kohaselt antakse PAK taotluse alusel välja isikule, kellel esineb: 1) keskmisele, raskele või sügavale puude raskusastmele vastav liikumis- või nägemisfunktsiooni kõrvalekalle; 2) ajutine liikumisfunktsiooni kõrvalekalle, mis tingib liikumisabivahendi kasutamise, või ajutine nägemisfunktsiooni kõrvalekalle.

Asjakohane on isiku subjektiivse õiguse alused (õigus saada PAK) sätestada seaduse tasandil. PAK määruses puudub asjakohase puude tuvastamiseks pädevust omav riigiasutus (subjektiivne õigus on seotud infosüsteemi kandega, mitte pädeva haldusorgani otsusega, vt PAK määruse § 3 lg 2 p 1). PAK määruses on parkimiskaart seotud puude raskusastmega.

PAK-i saamiseks vajalikud õiguslikud alused tuleb sätestada seaduse tasandil, sh arsti pädevus puude liigi ja kehtivusaja määramisel. PAK kehtivusaeg hetkel Eestis kehtiva seadusandluse järgi on maksimaalselt 5 aastat.

5.3.2 Füüsilise PAK tellimine

- Tellimise õigus
- Tellimise kanalid
- Teavitamine

Isikuid tuleb PAK taotlemise võimalusest teavitada, kuid Direktiiv ei sätesta täpselt, kuidas. Teavitamise kohustus tuleb üle võtta seadusesse ja võimalusel täpsustada teavitamise viis ja/või alternatiivid. Direktiivi (EL) 2024/2841 artikli 8 lõige 4 sätestab, et Euroopa parkimiskaart tuleb väljastada või uuendada mõistliku aja jooksul alates taotluse esitamisest, kuid see aeg ei tohi ületada 90 päeva, välja arvatud juhul, kui vajalikud hindamised on veel pooleli.

5.3.3 PAK andmekoosseis

Direktiivi II lisa kohaselt peavad füüsilisel Euroopa puudega inimese parkimiskaardil (PAK) olema vähemalt järgmised andmed:

- eesnimi ja perekonnanimi;
- sünniaeg;
- kaardi number;

1.09.2026

- väljaandmise kuupäev;
- kehtivuse lõppkuupäev;
- kaardi väljastanud asutus;
- direktiivis ette nähtud turvaelemendid ja QR-kood kaardi kehtivuse kontrollimiseks.

5.3.4 Füüsilise PAK kasutamine

- QR-kood
- Kehtivuse kontroll

Direktiivi (EL) 2024/2841 II lisa kohaselt tuleb Euroopa puudega inimese parkimiskaart kasutamise ajal paigutada sõiduki esiossa selliselt, et kaardi esikülg oleks kontrollimiseks selgelt nähtav.

Komisjoni rakendusakti eelnõust tuleneb, et QR-koodi ja sellega seotud andmete ainus eesmärk on kontrollida kaardi autentsust ja kehtivust. Kaardiomaniku õiguste ulatust või muid isikuandmeid QR-koodi kaudu kuvada ei tohi.

5.3.5 PAK väljastamine

- Tasuta väljastamine
- Korduv kaart
- Pakiautomaat

Kuigi Eesti on otsustanud väljastada PAK tasuta, võimaldab Direktiiv liikmesriigil väljastada Euroopa parkimiskaardi tasuta või võtta selle väljastamise ja uuendamise eest halduskulusid katva tasu. Pakiautomaadi teenuse tasu on põhjendatud isiku valikuga kaardi kattsaamisel. Kui riik pakub tasuta alternatiive kättesaamiseks, siis pakiautomaadi tasu iseeneslikku õiguslikku probleemi ei kujuta, sest tegemist pole kaardi väljastamise tasuga.

5.3.6 Kaardi tootmine

- Trükkimine
- Kättetoimetamine
- Andmete edastamine

Kohanduvad samad põhimõtted ja regulatsioonid nagu PIK-ile.

5.3.7 Järelevalve

- Kuritarvitused

1.09.2026

- Kehtetuks tunnistamine
- Järelevalve
- Liikmesriikide koostöö

Direktiivi rakendusakti kohaselt kohustub liikmesriik haldama kehtetuks tunnistatud kaartide infot.

Direktiivi art 10 sätestab liikmesriikide kohustuse teostada PIK ja PAK asjus järelevalvet, rakendada meetmeid petturliku väljastamise, petturliku kasutamise ja võltsimise vastu. Süstemaatiliste kuritarvituste juhtumitest tuleb teavitada asjaomase kaardi väljastanud liikmesriiki. Liikmesriigid vahetavad teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta. Täpsemaid kohustusi järelevalves, sh kehtetuks tunnistamisel, ei määratleta.

Kaardi kehtetuks tunnistamine selle petturliku kasutuse puhul peaks olema võimalik isiku enda taotluse alusel ning juhul, kui on põhjendatud alus arvata, et dokumenti on võimalik kasutada muu isiku kui dokumendi omaniku poolt, mh kui kaart on kadunud; dokumendi kehtivusajal muutuvad kehtestatud tehnilised nõuded digitaalse dokumendi andmekandja kohta või dokument ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud selle turvaliseks kasutamiseks; dokumendi kaotsimineku või hävimise korral; kui on esitatud valeandmeid dokumendi saamiseks, jm asjakohastel juhtudel, nt kui kaardi omaniku subjektiivne õigus saada PIK või PAK alusel soodustust on lõppenud (kehtetuks tunnistatud või lõppenud riigis elamise või viibimise alus). Direktiiv siin suuniseid ei anna. Kaardi kehtetuks tunnistamise õiguslikud alused tuleb määratleda seaduses. Pelgalt asjaolu, et kaarti on kuritarvitatud, ei ole asjakohaseks aluseks kaart kehtetuks tunnistada, küll aga see, kui ilmne on, et kaart on sattunud võõra isiku kätte ja seda on võimalik kuritarvitada.

Seaduses tuleb sätestada volitus, et SKA või asjakohane muu haldusorgan võib edastada kaardi väljastamisel ja kehtetuks tunnistamise menetluses kogutud isikuandmeid kolmandale isikule selleks, et selgitada välja ja kontrollida dokumendi väljaandmise või kehtetuks tunnistamise menetluses või dokumendi kasutamise üle järelevalve menetluses tähtsust omavaid asjaolusid.

Seaduse tasandil tuleb kehtestada tingimused, millistel dokumenti loetakse kehtivaks, mh et dokumendile märgitud kehtivusaeg ei ole lõppenud; dokument on terviklik ning selle alusel on võimalik tuvastada kanded ja isikusamasus. Asjakohane on sätestada õiguslik alus dokumendi kehtivuse kontrollimiseks ja kehtetuks tunnistamiseks, kui dokumendi kehtivuse eeldused ei ole täidetud, nt dokument on rikutud.

EK rakendusakti eelnõu reguleerib üksnes tühistatud kaartide andmete haldamist, kusjuures liikmesriik:

1. avaldab tühistatud kaartide nimekirja; tühistatud kaardi kohta avaldatakse nimekirjas teave 24 tunni jooksul;
2. teeb selle URI kaudu kättesaadavaks; URI tuleb komisjonile teatada.

1.09.2026

3. teised liikmesriigid kontrollivad seda vajaduse korral.

EK rakendusakti eelnõu ei näe ette liikmesriikide kahepoolseid andmevahetusi ega kesksel EL-i andmebaasi, tühistatud kaartide nimekirja edastamist teistele liikmesriikidele. Tühistatud kaartide nimekirjas ei tohi sisalduda isikuandmeid, ainult RID. Siiski otsesõnu Direktiivist tuleneb liikmesriigi kohustus süstemaatiliste kuritarvituste juhtumitest teavitada asjaomase kaardi väljastanud liikmesriiki ja liikmesriikide kohustus vahetada teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta. Kuritarvituste juhtumitest teise liikmesriigi teavitamise kohustus tuleks ette näha PIK ja PAK väljastamist, kehtetuks tunnistamist ja järelevalved reguleerivas õigusaktis. Kuivõrd administratiivne andmevahetus ei ole isikule subjektiivse õiguse tekkimise ega lõppemise aluseks, on piisav sätestada kohustus määruse tasandil.

Järelevalve seisukohalt ei ole tingimata tarvis eraldi reguleerida võltsimise ega väärkasutuse juhtumeid, kuivõrd need alluvad KarS vastavatele koosseisudele (§ 344-350). Kaaluda võib vastutuse erisätte kehtestamist kaardi väärkasutuse puhul ja näha ette väärteokaristus eriseaduses, kuid vältimatu vajadus selleks puudub. Samas peaks seadus ette nägema, et pädev asutus (eelduslikult SKA) omab pädevust teostada järelevalvet PIK ja PAK kaartide kuritarvituste üle, et täita Direktiivi nõue kaardi väljastaja liikmesriigi teavitamisel süstemaatilistest kuritarvitustest. Siseriikliku PIK ja PAK väljastamist reguleeriva määruse tasandil tuleks sätestada SKA arvepidamise kohustus kuritarvituste ja kehtetuks tunnistatud kaartide üle, samuti kohustused liikmesriikide informeerimisel.

Korrakaitseorganite koostöö PIK ja PAK kuritarvituste teabevahetuses (KorS § 10 lg 1) tuleb määrata seaduse või määrusega (Kors § 10 lg 2), seda eelkõige juhaks, kui PPA on tuvastanud KarS § 344-350 tunnustele viitavaid asjaolusid. Seega teabe edastuse alused seoses PIK ja PAK kuritarvitustega tuleb määrata seaduse või määruse alusel, mh kui teabevahetus toimub PPA ja SKA vahel.

Juhul, kui otsustatakse eriseaduses ette näha kaardi väärkasutamise eest vastutuse erijuht ja väärteokaristuse kohaldamine, peaks eriseadus samuti ette nägema SKA vastava riikliku järelevalve pädevuse.

Ettevõtjate poolt PIK ja PAK kasutajate õiguste järelevalve on asjakohane allutada TTJA-le, kuivõrd see on seotud PIK ja PAK kaartide omanike võrdse kohtlemisega kauplejate poolt pakutavate teenuste tarbimisel (TKS § 1 lg 1, § 2 lg 1 p 2 ja 3). Sh on TTJA-l juba kehtivalt pädevus ÜTS § 80 lg 7 alusel teostada tarbija õiguste järelevalvet. Väärteokaristused ja vastutus mh kauba müügi või teenuse osutamise kohta kehtestatud nõuete rikkumise eest on sätestatud vastutuse alused TKS 8. peatükis. Peatüki vastutuse- ja karistusnormi (rahatrahv) aluseid võib olla asjakohane täiendada PIK ja PAK kaardi kasutajate õigusi reguleeriva seaduse või seaduste nõuete rikkumise alusega ja proportsionaalse karistumääraga, juhul kui riik otsustab, et tarbijaõiguste kaitse PIK ja PAK kaardi nõuete täitmisel vajab karistusõiguslikku (väärteokaristus) heidutust. Sel juhul on alternatiivselt võimalik sätestada vastutuse ja karistusnormi ning TTJA riikliku järelevalve pädevus PIK ja PAK reguleeriva seaduse vastutuse ja riikliku järelevalve sätetes.

1.09.2026

Isikuandmete kaitse nõuete üle teostab kooskõlas IKÜM-iga ja IKS-iga haldus- ja riiklikku järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon IKS 5. peatükis sätestatud reeglite alusel. Eraldi isikuandmete kaitse alast järelevalvet PIK ja PAK rakendamisel ei ole tarvis kehtestada.

Riigiasutuste ja/või ametnike rikkumiste üle teostatava haldus- ja teenistusliku järelevalve pädevuste eraldiseisev reguleerimisvajadus PIK ja PAK kontekstis puudub. Samas tuleb tähele panna, et kehtivalt pole KOV-ide üle PAK-ide väljastamisel toimuvate võimalike rikkumiste üle eraldi haldusjärelevalvet ette nähtud. Eeldusel, et SKA saab To-Be versioonis PAK-ide väljastamise pädevuse, langeb see probleem ära.

5.4 Muud arutelude käigus tekkinud küsimused õigusanalüüs osas:

5.4.1 A-tähise kasutamise nõuded

A-tähis puudutab ainult PIK-i, mitte PAK-i. PAK-i vormingus ega nõuetes A-tähist ei esine ja seda ei tohi arvestades kaartide kohustuslike andmeväljade nõuet PAK-ile lisada.

A-tähise kasutamine sõltub liikmesriigi õigusest ja praktikast, selle võib PIK-ile lisada ja võib ka mitte. Liikmesriik määrab oma õiguses, millistel juhtudel A-tähis lisatakse. Direktiivi art 4 lg 1 p a ja lg 2 järgi võib liikmesriik oma õiguse kohaselt kasutada A-tähist suurema kas saatjat või abilooma vajava või lisaks ka suurema toetusvajadusega puudega isikute tähistamiseks. Eesti hakkab "A" tähist kasutama ja sätestab selleks reeglid.

Tegemist on problemaatilise andmeväljaga, mis võib eraldiseisvalt kaasa tuua ebavõrdset kohtlemist eri liikmesriikide väljastatavate kaartide omanike vahel, sest sisuliselt annab A-tähis suurema toetusvajaduse staatuse alusel võrdseid täiendavaid soodustusi erinevatele sisulistele nõuetele vastavatele isikutele sõltuvalt sellest, millistel alustel iga liikmesriik A-tähise väljastab. Näiteks kui siseriiklikus õiguses nähakse ette PIK-ile kantud A-tähise alusel soodustus puudega inimese saatjale, kuid mõni muu liikmesriik väljastab A-tähise mingil muul alusel suuremat toetusvajadust vajavale isikule, kes saatjat ei vaja, siis liikmesriigis, kus saatja saab A-tähise alusel toetust, tuleb vastavat soodustust rakendada ka teise liikmesriigi sellise kaardiomaniku saatjale, kelle A-tähis pole väljastatud saatja vajadusest tulenevalt.

5.4.2 Puude raskusastme kuvamine (mh ÜTS § 34 kontekstis)

Sisuliselt Direktiiv ei välista, et suurema toetusvajaduse all A-tähise kontekstis käsitleb riik puude raskusastet, sh sügavat puuet. Siiski A-tähise kasutamine sügava puude tõendamiseks, et saada ÜTS § 34 soodustust, oleks problemaatiline, sest sellisel juhul on teise liikmesriigi A-tähisega kaardiomanikul õigus vastavale soodustusele ilma, et tal tingimata esineks sügav puue. See tooks kaasa puudega inimeste ebavõrdse kohtlemise ÜTS § 34 soodustuse rakendamisel.

1.09.2026

PIK ja PAK füüsilise kaardi digielementidega ei saa siduda täiendavaid andmevälju. Mh ei saa PIK ega PAK sisaldada andmevälja puude raskusastme kohta ega muid Direktiivi vormidel ja EK rakendusmääruses nimetatata valikulisi isikuandmeid. Ka EK rakendusakti eelnõu artiklitest 6 ja 7 tuleneb, et QR-koodi ja sellega seotud andmete ainus eesmärk on kontrollida kaardi ehtsust ja kehtivust, mitte kaardiomaniku õiguste ulatust.

Selleks, et jätkata ÜTS § 34 alusel tasuta sõiduõiguse andmist sügava puudega inimestele, tuleb erinevad võimalused eraldi analüüsi käigus läbi vaadata.

Direktiivi art 1 lõige 5 kohaselt ei mõjuta Direktiiv liikmesriikide pädevust anda puudega isikutele või neid saatvatele isikutele täiendavaid hüvesid, eritingimusi või soodustusi (nt tasuta sissepääs või soodushinnad). Direktiivi 2 lg 3 p e) kohaselt ei kohaldata Direktiivi mh olukordadele, kus liikmesriik seab eritingimused või eeliskohtlemine, et puuetega inimesed saaksid kasutada teenuseid, mida pakutakse nende individuaalsete vajaduste alusel ja täiendavate kriteeriumide täitmise korral, tuginedes spetsiifiliste teenuste saamise õiguse individuaalsele hindamisele või sellekohasele otsusele. Seega liikmesriigil on õigus kehtestada täiendavate kriteeriumide alusel määratavate soodustatud isikute ringi, mille aluseks on vastav individuaalne hinnang ja otsus, et isikul on õigus saada mingit spetsiifilist soodustust, sellisele olukorrale Direktiiv ei kohaldu. Sügav puue tuvastatakse selleks ettenähtud hindamise ja individuaalse otsusega ning riik on otsustanud, et selline isikute ring saab riiklikel ühistranspordiliinidel oma individuaalsetest vajadustest tulenevalt tasuta sõiduõiguse. Direktiivi art 2 lg 4 2. lause sätestab, et Direktiiv ei mõjuta liikmesriikide pädevust väljastada puuetega inimestele riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil puudetõendit, puudega isiku kaarti või muud puuetega inimeste ametlikku dokumenti, sealhulgas otsust, mis käsitleb puudel põhinevat õigust spetsiifilistele teenustele. Direktiivi art 2 lg 5 sätestab, et Direktiiv ei mõjuta liikmesriikide pädevust tagada puuetega inimestele erisoodustusi või konkreetseid soodustingimusi või eeliskohtlemist, nagu tasuta ligipääs või vähendatud tariifid, ega liikmesriikide pädevust nende tagamist nõuda. Seega Direktiiv ei ole suunatud liikmesriikide poolt pakutavate soodustuste sisulisele harmoneerimisele.

Seega selleks, et jätkata ÜTS § 34 soodustuse alustega, tuleb soodustuse andmine siduda muu tõendi (sügavat puuet tõendav tõend) kui PIK-iga, mis tõendab isikul sügava puude olemasolu. Alternatiiv oleks kehtestada ÜTS-is ühtne soodustus puude raskusastmest sõltumata, kuid eeldatav poliitiline tahe selleks ilmselt puudub, kuivõrd see suurendaks oluliselt soodustuste saajate ringi ja omaks märkimisväärset kulu riigieelarvele, kuivõrd riigil tuleb vedajale soodustatud isikute vedamine hüvitada. Teema vajab edasist arutelu.

5.4.3 Valideerimisandmete kasutamine

Valideerimisrakendust ja selle kasutamist reguleerib EK rakendusmäärus. Selle art 7 lg 1 kohaselt tohib kaardi valideerimisel töödelda üksnes neid andmeid, mis on seotud kaardi kehtivuse ja autentsuse kontrolliga. QR-koodis sisalduvate andmete salvestamine ja säilitamine on keelatud. Samas puudub määruses selge keeld säilitada logi või meta-andmeid valideerimise toimumise kohta.

1.09.2026

Art 7 lg 3 keelab kaardi väljastaja teavitamist konkreetse valideerimise toimumisest („that verification“). Seega kaardiomaniku isikuga seostatavaid andmeid ei tohi säilitada, salvestada ja edastada teavet selle kohta, et konkreetset kaarti valideeriti, mitu korda seda tehti ja kus. Arvamuse andja hinnangul on siiski lubatud registreerida valideerimise fakt, ehk isikustamata asjaolu, et valideeritud on x arv PIK või PAK kaarti ja valideerimiste toimumise aeg; logi ei tohi sisaldada QR-koodi sisu, kaardi numbrit ega muid isikuandmeid. Kuna ka RID on konkreetse kaardiga seostatav, siis selle säilitamine logis lubatud ei ole.

RFID andmetele ligipääs peab olema piiratud vaid pädeva haldusorgani selleks autoriseeritud kasutajatele oma haldusülesande täitmisel.

Direktiiv ega Euroopa Komisjoni rakendusmäärus ei näe ette valideerimisrakenduse kasutajate registreerimiskohustust. Kui kontroll piirdub üksnes kaardi ehtsuse ja kehtivuse tuvastamisega ning kaardiomaniku isikuandmeid teenuseosutajale ei edastata, ei ole vajalik sõlmida GDPR art 28 tähenduses andmetöötluslepingut. PIK-i ja PAK-i kaartide arvepidamiseks ning valideerimislahenduse toimimiseks tuleb siiski tagada asjakohane andmekoguline lahendus. AvTS § 43⁵ lg 1 kohaselt sätestatakse andmekogu põhimääruses andmekogu pidamise kord, sh andmekogu vastutav töötleja, kogutavate andmete koosseis, andmeandjad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused. Seetõttu tuleb andmekogu põhimääruses vajadusel sätestada ka see, et kontrollrakenduse kaudu väljastatakse päringu vastusena üksnes kaardi ehtsuse ja kehtivuse info ning valideerijale ei edastata kaardiomaniku isikuandmeid.

Valideerimisrakenduse kasutamiseks võib lisaks olla asjakohane kehtestada üldtingimustel põhinevad kasutustingimused või litsentsileping, mis reguleerib rakenduse kasutamise eesmärki, lubatud kasutusviise ja tehnilisi tingimusi.

6 Lahenduse tehniline kirjeldus, andmete mudel, võimalikud IT-arendused

6.1 Lähtekohad

Puude raskusastme tuvastamise menetlus on Eestis õigusaktidega sätestatud ja toimib. Puudu on eraldi kaardikihi digitaalne elutsükel: kaardi väljaandmine, kehtivuse ja ehtsuse kontroll, tühistamine ning piiriülene tunnustamine nii füüsilisel kui ka digitaalsel kujul. Selle kihi lisamine on tulevikulahenduse peamine tehniline töö.

1.09.2026

AS-IS analüüs tõi välja selge asümmeetria. Puude tuvastamise otsuse andmed liiguvad X-tee kaudu juba praegu mitme asutuse vahel ja seda taristut moderniseeritakse aktiivselt. Kaardi kehtivust ei ole aga võimalik automaatselt kontrollida, sest selleks puudub välistele osapooltele kasutatav masinliides.

PIK-i kaardiandmed on SKAIS2-s olemas. PIK-spetsiifiline kirje DO_KAART (raskusaste, trükkimine, kättetoimetamine) viitab üldisele dokumendi elutsükli objektile DO_DOKUMENT (olek, kehtivuse algus ja lõpp, väljastamise kuupäev). Need on SKAIS2 sisemised objektid, mida väljapoole ei avaldata. Samuti on veel välja arendamata Direktiivi nõuete täitmiseks vajalikud komponendid, sh foto andmevoog, QR-koodi pitseerimise lahendus ning kaardi staatuse kontrolli mehhanism.

Tehniliselt tähendab see, et Eesti probleem ei ole uue puudeandmete registri loomine, vaid kontrollitava kaardiinstanti loomine olemasolevate registriandmete põhjal. PIK-i puhul on lähteandmed suures osas olemas; PAK-i puhul tuleb esmalt luua keskne kaardiregister, mille alusel saab kaardi kehtivust kontrollida.

Sellest tuleneb ka lahenduse põhisuund. Olemasolevat kaardikirjet saab Direktiivi lisanduvate andmete, näiteks foto viite, RID-i, staatuse ja väljastusvormi jaoks laiendada või siduda see eraldi kaardi elutsükli kihiga. See on andmemudeli tasandi valik.

Uute komponentidena on vaja väljastusteenust, tühistus- ja staatusnimekirja, kontrollirakendust ning PAK-i keskregistrit. Need tuleb ehitada võimalikult suurel määral SKAIS2 praegusele taristule ja Eesti väljakujunenud andmevahetusmustritele tuginedes, mitte eraldi paralleelse kaardisüsteemina.

Ilma PAK-i keskregistrita jääks parkimiskaardi kontroll sisuliselt visuaalse dokumendikontrolli tasemele ning puuduks ühtne alus kaardi kehtivuse, asendamise ja tühistamise kontrolliks.

Lahenduse lõplik tehniline spetsifikatsioon sõltub osaliselt Euroopa Liidu delegeeritud rakendusaktidest. Füüsiliste kaartide QR-koodide, kontrolli ja staatusnimekirjade profiili ning PAK-i füüsilise kaardi turvaelemente käsitlev delegeeritud akt on vastu võetud (C(2026) 4534); digiversioonide rakendusaktid on veel vastu võtmata. Seetõttu fikseerib peatükk olemasolevad füüsilise kaardi nõuded, arhitektuurilised põhimõtted ja Eesti tasandi otsustuskohad, kuid ei määra veel digitaalse kaardi lõplikku tehnilist profiili.

6.1.1 Kaks sihtrühma stsenaariumi

Edasine kirjeldus lähtub kahest võimalikust sihtrühmast:

- **Stsenaarium 1** – PIK väljastatakse SKA andmete alusel tuvastatud puudega isikutele. See on baaslahendus ja tugineb tervenisti SKAIS2 puude tuvastamise otsuse andmetele.
- **Stsenaarium 2** – PIK-i saavad lisaks osalise või puuduva töövõimega isikud, SKA ja/või Töötukassa andmete alusel. See eeldab Töötukassa õigustatuse andmevoogu ja õigusliku aluse laiendamist.

1.09.2026

Arhitektuur on kavandatud stsenaariumi 1 järgi. Stsenaarium 2 ei muuda lahenduse loogikat, kuid lisab ühe õigustatuse allika ning kasvatab kasutajaskonda, andmekaitsest mõju ja koormust.

6.1.2 TO-BE protsessidest tulenevad tehnilised lähtekohad

Lähtekoht	Tehniline tähendus
PIK-i ja PAK-i käsitletakse ühe teenusena ning SKA-d keskse teenuseomanikuna.	PAK-i väljastus tsentraliseeritakse SKA-le ning PAK-i jaoks on vaja riiklikku keskregistrit.
Digitaalse kaardi andmekoosseis moodustatakse SKAIS2 andmete põhjal.	SKAIS2 on kaardiandmete autoriteetne andmeallikas; kaart on registriandmetest tuletatud väljund.
Digikukrusse lisamine on eraldi kasutaja toiming.	See on kättetoimetamise samm, mitte väljastusotsus: kaardiõigus ja -andmed on SKAIS2-s sõltumata sellest, kas kasutaja on kaardi Digikukrusse lisanud.
Ajutise PAK-i aluseks on tervishoiutöötaja tõend.	Vajalik on uus TIS-i ja SKAIS2 vaheline andmevoog, digitaalne tervisetõendi lahendus või siis eraldi lahendus pabertõendite haldamiseks.
Füüsilisel ja digitaalsel kaardil peab olema kehtivusaeg.	Tähtajatut kaarti ei saa TO-BE lahenduses kasutada.
Direktiiv eeldab meetmeid kaartide väärkasutuse vastu ja kehtetuks tunnistamise menetlust (art 10; art 7 lg 3 ja 8 lg 3).	SKAIS2-s on vaja pädeva ametniku töövahendit väärkasutusjuhtumite menetlemiseks ja kaardi staatuse haldamiseks.

6.2 Arhitektuuri põhimõtted

1. **Üks autoriteetne andmeallikas.** Kaardiandmed, kehtivus ja tühistusstaatus lähtuvad SKAIS2-st.
2. **Modulaarne laiendus olemasolevale taristule.** Lahendus ehitatakse SKAIS2, X-tee, Digikukru ja riigi usaldustaristu ümber, ilma SKAIS2-st sõltumatut paralleelset kaardiregistrit loomata. Uued komponendid peavad tuginema SKAIS2-s hallatavale kaardi elutsüklile ja staatusele.
3. **Privaatsus vaikumisi.** Kaardil ja kontrollivoos kasutatakse andmeminimumi. Kontroll põhineb delegeeritud määruses loetletud andmetel: PIK-il eesnimi, perekonnanimi, kaardi seerianumber ja kehtivuse lõpp, PAK-il kaardi seerianumber ja kehtivuse lõpp, ning vastuseks on kehtib/ei kehti.
4. **Krüptograafiline kontrollitavus.** Füüsilise kaardi QR-kood ja digitaalse kaardi tõend peavad olema kontrollitavad elektroonilise templi, usaldustaristu ja staatusinfo kaudu.

1.09.2026

5. **Piiriülene koostalitlusvõime.** Lahendus peab võimaldama Eesti kaardi kontrolli teistes liikmesriikides ning teiste liikmesriikide kaartide kontrolli Eestis.
6. **Etapiviisiline rakendamine.** Eesti tasandil saab juba otsustada arhitektuuri, andmeallikad ja vastutuse; lõplikud krüptograafilised profiilid määratakse pärast EL-i aktide jõustumist.

6.3 Funktsionaalsed nõuded rollide kaupa

Roll / osapool	Süsteem peab võimaldama	Stsenaarium
Kaardiomanik	Taotleda PIK-i või PAK-i, näha kaardi staatust iseteeninduses, lisada digitaalne kaart Digikukrusse ja esitada kontrolli käigus ainult vajalikud väljad.	1 ja 2
SKA	Väljastada, pikendada, asendada ja tühistada kaarte; hallata kaardi staatust; toimida sisulise väljaandjana ja vastutava töötajana.	1 ja 2
TEHIK / SKAIS2	Hoida kaardiandmete autoriteetset allikat, luua digitaalse kaardi andmekoosseis, pakkuda X-tee teenuseid ning genereerida ja avaldada tühistus-/staatusnimekirja.	1 ja 2
RIA / Digikukkur	Võimaldada digitaalse kaardi hoidmist ja esitamist ning toetada tuginevate isikute kontrollivoogu.	1 ja 2
PPA / ITDAK	Pakkuda PIK-i foto võimalikku lähteallikat, kui selleks luuakse õiguslik ja tehniline alus.	1 ja 2
TIS / tervishoiutöötaja	Edastada ajutise PAK-i aluseks olev tõend SKAIS2-sse.	1 ja 2
Töötukassa	Pakkuda töövõimega seotud õigustatuse infot, kui valitakse stsenaarium 2.	2
KOV / munitsipaalpolitsei	Teha PAK-i parkimisjärelvalvet ning toetada üleminekuperioodi korraldust ja teavitust.	1 ja 2
Kontrollija	Kontrollida kaardi ehtsust ja kehtivust ning kuvada kontrolli tulemus ilma andmeid säilitamata.	1 ja 2
Teenuseosutaja	Tunnustada karti; digitaalse kaardi puhul tegutseda registreeritud tugineva isikuna.	1 ja 2

6.4 Süsteemiarhitektuuri ülevaade

Komponent	Roll	Olemas / uus
SKAIS2	Puude tuvastamise otsuste register, PIK-i kaardiobjekt, uus PAK-i keskregister ja kaardi elutsükli staatused.	Olemas + laiendus

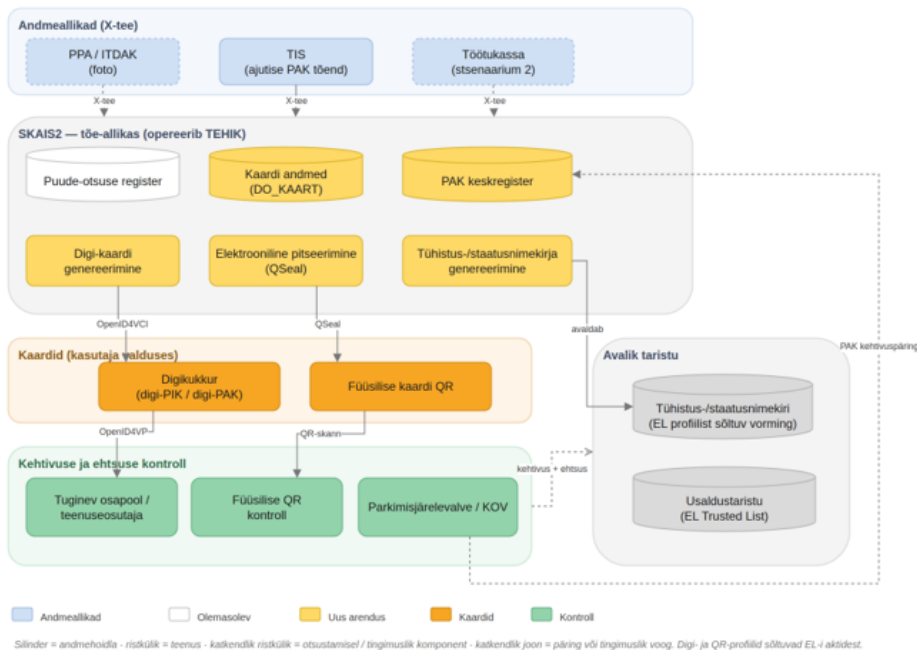
1.09.2026

Kaardi väljastamise teenus	Digitaalse kaardi väljastus, füüsilise kaardi QR-andmeploki koostamine ja kaardi elutsükli haldus.	Uus
Elektroonilise templi teenus	Füüsilise QR-i ja digitaalse kaardi tõendi pitseerimine kvalifitseeritud elektroonilise templiga.	Olemasoleva võimekuse laiendus
Juhtumimenetluse töövahend	Vaade väärkasutusjuhtumite menetlemiseks, kaardi staatuse muutmiseks ja tühistuste halduseks SKAIS2-s.	Uus / SKAIS2 menetlusvaadete laiendus
Tühistus-/staatuse nimekirja teenus	Avalik masinloetav nimekirja kaardi kehtivuse ja tühistusstaatuse kontrolliks.	Uus
Digikukkur	Digitaalse kaardi hoidmine ja esitamine EUDI rahakoti raamistikus.	Väline riiklik komponent
Kontrollirakendus	Kontrollijate tarkvara füüsilise QR-i ja digitaalse kaardi kontrolliks.	Uus / olemasolevale EUDI kontrolliloogikale tuginev
Foto andmevoog	PIK-i foto hankimine ja uuendamine.	Foto laetakse ITDAK-ist ja täisealisel peab selleks olema isikut tõendav dokument; alla 15-aastase lapse foto laeb vajadusel iseteeninduses üles seaduslik esindaja; erijuhud lahendatakse eraldi menetluses.
TIS-liides	Ajutise PAK-i arstitõendi edastamine.	Uus
Töötukassa-liides	Töövõimega seotud õigustatuse info stsenaariumis 2.	Uus
Järelevalve	Võimaldab järelevalveasutusel kontrollida kaardi õiguspärast kasutamist, teha päringuid kaardi kehtivuse ja õigustatuse kohta, menetleda rikkumisi ning kasutada auditi- ja logimisfunktsionaalsust. Sisaldab järelevalve kasutajaliidest ning vajalikke liideseid SKAIS2, tühistus-/staatuse nimekirja ja kontrolliteenustega.	Uus

Vastutuse jaotus peab lähtuma põhimõttest, et SKA on sisuline väljaandja ning kaardiandmete vastutav töötleja. TEHIK opereerib SKAIS2 tehnilist taristut ning RIA vastutab Digikukru ja EUDI rahakoti üldise taristu eest. SKA ja TEHIKu täpne rollijaotus kaardi elutsükli halduses tuleb enne arenduste algust kinnitada.

1.09.2026

PIK / PAK TO-BE arhitektuur — teenused ja protokollid

Joonis 6.1. PIK-i/PAK-i TO-BE tehniline arhitektuur. Komponentid, vastutusala, peamised andmevood ja protokollid (füüsiline ja digitaalne kaart).

Väljastuse, kontrolli ja tühistuse tehnilised vood on kirjeldatud punktis 6.9.

6.5 Andmemudel

6.5.1 Register ja kaart

SKAIS2-s hoitakse kogu õigustatuse ja kaardi elutsükli infot. Kaardi nähtav osa, füüsilise kaardi QR-kood ja digitaalne kaart on registriandmetest tuletatud väljundid. Kaardil ei avaldata puude liiki, raskusastet, kestust ega õigustatuse täpset alust.

Alljärgnev tabel ei ole täielik kaardiväljade loetelu, vaid näitab peamiste registri-, nähtava kaardi, QR-i ja digitaalse kaardi andmete jaotust. Nähtava kaardi kohustuslikud väljad on kirjeldatud punktis 6.5.2.

Andmeväli	SKAIS2 register	Nähtav kaart	Füüsiline QR	Digitaalne kaart(PIK)
Eesnimi	Jah	Jah	Jah, PIK-il	Jah
Perenimi	Jah	Jah	Jah, PIK-il	Jah
Seerianumber	Jah	Jah	Jah	Jah
Kehtivuse lõpp	Jah	Jah	Jah	Jah
RID	Jah	Ei	Jah	Jah
Foto	Viide või koopia	Jah, PIK-il	Ei	Võimalik atribuut

1.09.2026

Väljaandja nimi	Jah	Jah	Sertifikaadi kaudu	Jah, tõendi allkirjas või metaandmetes
Puude liik või raskusaste	Jah	Ei	Ei	Ei
Õigustatuse alus	Jah	Ei	Ei	Ei

6.5.2 Nähtava kaardi kohustuslikud väljad

PIK sisaldab kaardiomaniku fotot, nime, sünniaega, kaardi seeria- või failinumbrit, väljastamise ja kehtivuse lõpu kuupäeva, riigikoodi, Euroopa Liidu tähistust, kaardi nimetust eesti ja inglise keeles, punktikirja ning vajaduse korral tähist abistaja õiguse kohta. Füüsilise kaardi digielemendid lisatakse kooskõlas delegeeritud akti lõplike nõuetega.

PAK sisaldab ratastoolikasutaja sümbolit, väljastamise ja kehtivuse lõpu kuupäeva, kaardi seerianumbrit, väljaandnud asutuse nime, riigikoodi ja Euroopa Liidu tähistust. Sõiduki registreerimisnumbri kasutamine on valikuline ning sõltub liikmesriigi otsusest ja Eesti õiguslikust lahendusest. PAK-il ei ole fotot.

6.5.3 Loogilised andmeobjektid

Objekt	Eesmärk	Põhiväljad	Päritolu
PIK-i kaardikirje	PIK-i elutsükli haldus	kaardi ID, seerianumber, kehtivus, RID, väljastusvorm, foto viide, väljaandja sertifikaadi viide, staatus	SKAIS2 ja puude tuvastamise otsus
PAK-i kaardikirje	PAK-i elutsükli haldus	kaardi ID, seerianumber, kehtivus, RID, väljastusvorm, õigustatuse alus (arstitõend või puude otsus), isikuviide, võimalik sõiduki registreerimisnumber, staatus	uus PAK-ide register SKAIS2-s
Digitaalse kaardi väljastamise metaandmed	Digikukrusse väljastamise haldus	väljastuse ID, omaniku sidumine, väljastusaeg, staatus	SKAIS2 ja Digikukkur
QR-koodi andmed	Füüsilise kaardi võrguühenduse (offline) ehtsuse kontroll ja staatusviide	eesnimi ja perenimi, seerianumber, kehtivus, RID, elektrooniline tempel	tuletatud kaardiandmetest
Tühistus-/staatusnimekiri	Kehtivusstaatus kontroll	RID, staatus, ajatempel	SKAIS2 / RIA
Foto metaandmed	PIK-i foto haldus	foto viide, allikas, uuendamise aeg	allikas otsustamisel

1.09.2026

Auditilogi	Jälgitavus ja turvakontroll	päringu aeg, osapool, teenus, tulemus	süsteemi- ja X-tee logid
Töötukassa õigustatuse viide	Töövõimepõhine õigustatus stsenaariumis 2	viide töövõime otsusele	Töötukassa

6.5.4 Elutsükkel ja PAK-i keskregistri vajadus

Kaardi elutsükkel algab õiguse tekkimisest ning lõpeb kehtivuse lõpu või tühistamisega. Tüüpiline elutsükkel on järgmine:

1. PIK-i puhul tekib õigus puude tuvastamise otsuse alusel ning stsenaariumis 2 ka töövõime vähenemist tuvastava otsuse alusel. PAK-i puhul tekib õigus liikumis- või nägemispuude korral ning ajutise PAK-i puhul arstitõendi alusel, mis kinnitab ajutist liikumis- või nägemispiirangut.
2. SKAIS2 loob või uuendab kaardiandmed.
3. Digitaalne kaart on SKAIS2 andmetest tuletatud väljund.
4. Kasutaja lisab kaardi Digikukrusse, mille käigus tõend väljastatakse ja seotakse omanikuga, ja/või tellib füüsilise kaardi.
5. Kaarti kasutatakse teenuse või õiguse tõendamiseks.
6. Kontrollija kontrollib kaardi ehtsust ja kehtivust.
7. Õiguse muutumisel, kehtivuse lõppemisel, asendamisel või tühistamisel uuendatakse kaardi staatust.

PAK-i keskregister on TO-BE lahenduse suurim andmemudeli muudatus. Kuna PAK-il puudub praegu riiklik keskne kaardiandmete kiht, tuleb luua register olemasoleva SKAIS2 andmekogu koosseisus. Uut eraldiseisvat juriidilist andmekogu ei looda, kuid vajalik on SKAIS2 andmekogu aluste täiendamine. Register peab võimaldama hallata PAK-i väljastust, kehtivust, asendamist ja tühistamist ning toetab parkimisjärelvalve päringuid.

6.6 Liidesed ja andmevahetus

6.6.1 Liideste tabel

Liides / teenus	Pakkuja	Tarbija	Sisend	Väljund	Staat
starPuue, starPuue2	SKAIS2	STAR; TIS	isikukood	puude tuvastamise otsuse info	olemas
STAR_DISABILITY3, disabilityAssessment	SKAIS2	STAR	isikukood	puude info	laiendus

1.09.2026

isikutePuuded	SKAIS2	KRA	isikukood	puude olemasolu info	olemas
tlvIsikuPuudelInfo	SKAIS2	Tallinn; PPA	isikukood	puude info	olemas
Olemasolevad töövõime andmevahetused (TVH*)	Töötukas sa või SKAIS2 teenuse lõikes	SKAIS2, STAR, TIS teenuse lõikes	taotlus, otsus või isikukood	töövõime info	olemas
Töövõime õigustatus	Töötukas sa	SKAIS2	isikukood	töövõimega seotud õigustatus	uus, stsenaarium 2
Digitaalse kaardi väljastus	SKAIS2	Digikukkur	väljastustaotlus	pitseeritud tõend	uus
PAK-i kehtivuspäring	SKAIS2-s asuv PAK-i register	parkimisjärel valve ametnik	seerianumber või tulevikuvõimalusena sõiduki registreerimisnumber	kehtib / ei kehti	uus
Tühistus-/staatusnimekiri	SKAIS2 / RIA	kontrollijad	ei sisalda isikupõhist sisendit	RID-põhine staatusnimekiri	uus
Foto andmevoog	PPA ITDAK või muu fotoallikaks	SKAIS2	isikukood	foto või foto viide	uus, allikas otsustamisel
PAK-i arstitõend	TIS	SKAIS2	tõendi andmed	PAK-i õigustatus	uus
Trükiteenuse andmevahetus kaardi trükkimiseks	SKAIS2	Lepingupartner	ei sisalda isikupõhist sisendit	kaardil kohustuslik info	uus
Trükiteenuse andmevahetus kaardi staatuse uuenduseks	Lepingupartner	SKAIS2	isikukood või kaardi number	staatus	uus

Kõigile uutele isikupõhistele teenustele tuleb lisada auditeeritavus ja vajaduse korral Andmejälgijatu.

1.09.2026

6.6.2 Foto andmevoog

Direktiiv nõuab PIK-ile fotot, kuid praegune Eesti PIK fotot ei sisalda. Foto andmevoo lahendamiseks on kolm peamist varianti:

Variant	Kirjeldus	Mõju
PPA ITDAK päring	SKAIS2 kasutab olemasolevat dokumendifotot.	Vajab selget õiguslikku alust ja tehnilist liidest.
Digikiosk või partnerkanal	Kasutaja teeb foto volitatud teenusepakkuja juures.	Vajab uut teenuskorraldust ja partnerlepinguid.
Kasutaja üleslaadimine iseteeninduses	Kasutaja lisab nõuetele vastava foto ise.	Vajab kvaliteedikontrolli ja väärkasutuse maandamist.

Fotot kasutatakse kaardi visuaalsel osal ja vajaduse korral digitaalse kaardi atribuudina. Füüsilise kaardi QR-koodis tuleks hoida kontrolliks vajalikku minimaalset andmekoosseisu, mitte fotot.

6.6.3 Kaartide tootmise andmevoog

Füüsiliste PIK- ja PAK-kaartide trükkimine tellitakse tootmispartnerilt. SKAIS2 ja tootmispartneri vahel luuakse kahe-suunaline andmevahetus, mille kaudu edastatakse trükitellimused ning saadakse tagasi tootmise oleku- ja veateave. Liidese tehniline vorm täpsustatakse tootmispartneri hankes.

SKAIS2 edastab tootmispartnerile tellimuspõhiselt:

- PIK-i visuaalse osa trükiandmed: foto, kaardiomaniku ees- ja perekonnanimi, sünniaeg, kaardi seeria- või failinumber, väljastamise ja kehtivusaja lõppemise kuupäev ning vajaduse korral A-tähis;
- PAK-i visuaalse osa trükiandmed: kaardiomaniku ees- ja perekonnanimi, sünniaeg, kaardi seerianumber, väljastamise ja kehtivusaja lõppemise kuupäev, kaardi väljastanud asutuse nimi ning juhul, kui Eesti otsustab seda nõuda, sõiduki registreerimisnumber;
- valmis QR-andmeploki, mille SKAIS2 on koostanud ja pitseerimisteenuse kaudu kvalifitseeritud elektroonilise templiga pitseerinud. Tootmispartner trükib QR-koodi muutmata kujul.
- kättetoimetamiseks vajalikud andmed üksnes juhul, kui tootmispartner vastutab lepingu kohaselt ka kaardi pakendamise ja lähetamise eest. Muul juhul edastatakse postiaadress või valitud pakiautomaat ja vajalikud kontaktandmed eraldi logistikateenuse osutajale.

Tootmispartner edastab SKAIS2-le:

- tellimuse vastuvõtmise kinnituse;
- tootmisstaatuse, näiteks „tootmises“, „trükitud“ või „üle antud logistikateenuse osutajale“, koos staatuse muutmise aja ja võimaliku jälgimisviitega;
- tõrke- ja praagiteated, sealhulgas põhjuse ning vajaduse korral kordustootmise info;

1.09.2026

- kättetoimetamata või tagastatud kaardi teavituse juhul, kui tootmispartner vastutab ka lähetamise eest. Muul juhul edastab tarne- ja tagastusstaatus SKAIS2-le logistikateenuse osutaja.

Tootmis- ja tarnestaatused uuendavad SKAIS2-s kaardi tellimuse ja elutsükli menetlusstaatust ning on aluseks kasutaja teavitustele. Tootmis- või tarnestaatus ei muuda kaarti automaatselt kehtivaks. Kaart muutub kehtivaks SKAIS2-s registreeritud kehtivuse algushetkel.

Andmevahetus toimub turvalise kanali kaudu ning juurdepääs tootmisandmetele piiratakse tööülesannetest lähtuvate õigustega. Tootmispartner töötleb isikuandmeid volitatud töötlejana sõlmitud lepingu alusel ja säilitab neid ainult tootmiseks ning lepinguga hõlmatud lähetamiseks vajaliku aja. Pärast säilitustähtaja möödumist andmed kustutatakse või anonüümitakse lepingus määratud korras.

Tootmispartneri ja logistikateenuse osutaja vastutuse piir, edastatavate andmete minimaalne koosseis, liidese tehniline lahendus, olekute loend, teenustasemed, veakäsitus ning andmete säilitamise tähtajad määratakse detailanalüüsis ja tootmispartneri hankes.

6.7 Digitaalse kaardi väljastamine

Digi-PIK-i käsitletakse avaliku sektori atribuutide elektroonilise tõendina (EAA). Väljaandja on SKA ning kaardiandmed pärinevad SKAIS2-st.

Digitaalne kaart on SKAIS2 registriandmetest tuletatud väljund. Õiguse tekkimisel on selle aluseks olevad andmed SKAIS2-s olemas ning kasutaja näeb kaardi staatust iseteeninduses. Tõend ise väljastatakse, pitseeritakse elektrooniliselt ja seotakse omanikuga siis, kui kasutaja kaardi Digikukrusse lisab. Digikukrusse lisamine on seega kättetoimetamise samm, mitte väljastusotsus. Kaardiõigus ja -andmed on SKAIS2-s sõltumata sellest, kas kasutaja on digitaalse kaardi Digikukrusse juba lisanud.

Digitaalse kaardi väljastus eeldab EUDI rahakoti raamistikuga ühilduvat väljastusprotokolli. OpenID4VCI on praeguse EUDI arhitektuuriraamistiku järgi sobiv väljastusprotokolli profiil, kuid lõplik protokoll ja andmeväljade koosseis sõltuvad Euroopa Komisjoni rakendusaktist.

6.8 Kehtivuse ja ehtsuse kontroll

6.8.1 Füüsilise kaardi QR-kood

Füüsilise kaardi QR-kood sisaldab elektroonilise templiga pitseeritud andmeid. Vastuvõetud delegeeritud akti (C(2026) 4534) järgi kasutatakse COSE/CBOR-vormingus masinloetavat andmeplokki, ES256 allkirjaprofiili ja RID-põhist staatuseviidet. Määrus jõustub Euroopa Parlamendi ja nõukogu

1.09.2026

vastuväidete puudumisel 20. päeval pärast Euroopa Liidu Teatajas avaldamist; lõplikud parameetrid kinnitatakse jõustunud redaktsiooni alusel.

Võrguühenduseta kontroll on osaline: QR-koodis sisalduvate andmete terviklus ja elektroonilise templi ehtsus on kontrollitavad lokaalselt, kui kontrollirakendusel on vajalik usaldustaristu info.

Kehtivusstaatuse vajab piisavalt värsket tühistus-/staatusunimekirja, mida saab kontrollirakendus vahemällu salvestada.

Kontrollirakendus kuvab kontrollijale ainult kontrolli tulemuse ja vajalikud minimaalsed andmed. Kontroll ei tohi luua väljaandjale reaajas jälgimisinfot selle kohta, kus ja millal kaarti kontrolliti.

6.8.2 Digitaalne kaart Digikukrus

Digitaalse kaardi esitlus toimub EUDI rahakoti esitlus- ja kontrollilooogika alusel. Kontrollija algatab päringu, kasutaja näeb küsijat ja küsitavaid andmevälju ning kinnitab esituse PIN-i või biomeetriaga. Digikukkur jagab ainult kontrolliks vajalikke välju.

Digitaalse kaardi kontroll hõlmab vähemalt:

1. tõendi väljaandja ja krüptograafilise ehtsuse kontrolli;
2. kasutaja nõusolekul esitatud väljade kontrolli;
3. kaardi kehtivusstaatuse kontrolli;
4. kontrollitulemuse kuvamist kontrollijale.

6.8.3 Kasutusrežiimid

Režiim	Protokoll / tehnoloogia	Etapp
Dünaamiline QR, süvalink või kaugkontroll	OpenID4VP / EUDI rahakoti esitlus	esimene etapp
Lähikontakt	ISO 18013-5, NFC	hilisem etapp

NFC-põhist lähikontrolli ei käsitleta esimese etapi eelduse või kohustusliku komponendina. Esmane kontrollimudel peab töötama iOS-i ja Androidi seadmetel ühtlaselt.

6.8.4 PAK-i teeäärne kontroll

PAK-i kontroll erineb PIK-i tavapärasest teenusekontrollist, sest kaart on sageli pargitud sõiduki juures ja kaardiomanik ei pruugi olla kohal. Seetõttu ei saa PAK-i parkimiskontrolli põhivoog tugineda ainult digitaalse rahakoti esitlusloogikale.

Põhivoog on järgmine:

1. parkimisjärelvalve ametnik valideerib kaardi visuaalselt või QR koodi abil;
2. vajaduse korral (näiteks kui QR-kood on loetamatu) teeb ametnik kaardi seerianumbri alusel päringu SKAIS2-s asuvasse PAK-i keskregistrisse; päring eeldab õiguslikku alust ja logitakse;

1.09.2026

3. päringu sisendiks võib olla kaardi seerianumber;
4. süsteem tagastab tulemuse "kehtib" või "ei kehti".

Sõiduki registreerimisnumbri kasutamine kehtivuspäringu sisendina tähendab TO-BE põhivoos volitatud ametniku käsipäringut konkreetse kontrollijuhtumi raames. Numbrimärgipõhine automaatkontroll (ANPR) võib olla tulevikus eraldi kaalutav automatiseerimisvariant, kuid seda ei käsitleta Eesti TO-BE põhivoona, kuna numbrimärgi sidumine isiku õigustatusega eeldab täiendavat andmekaitse-, jälgitavus- ja proportsionaalsusanalüüsi.

6.9 Tehnilised vood

Voog	Kirjeldus
A. Digitaalse kaardi väljastus	Õigus tekib → SKAIS2 koostab kaardiandmed → kasutaja autenditakse iseteeninduses → tõend väljastatakse ja pitseeritakse Digikukrusse → tõend seotakse omanikuga.
B. Füüsilise kaardi QR-koodi koostamine	SKAIS2 koostab nähtavate väljade alamhulga → lisab RID-i → andmed pitseeritakse elektroonilise templiga → QR-kood lisatakse füüsilisele kaardile.
C. Füüsilise kaardi kontroll	Kontrollija skannib QR-koodi → kontrollib elektroonilist templit → kontrollib RID-i staatusnimekirjast → kuvab tulemuse → andmeid ei säilitata.
D. Digitaalse kaardi kontroll	Kontrollija algatab päringu → kasutaja kinnitab esituse → Digikukkur jagab vajalikud väljad → kontrollija kontrollib tõendi ehtsust ja kehtivust.
E. PAK-i teeäärne kontroll	Ametnik kontrollib füüsilise PAK-i QR-koodi ja teeb vajaduse korral päringu PAK-i keskregristisse.
F. Tühistamine ja asendamine	Tühistus- või asendamissündmus (õiguse lõpp, surm, pettus või füüsilise kaardi kaotus) muudab kehtetuks kõik sama kaardiõigusega seotud vormid; uuele kaardile antakse uus kehtivusstaatus.

6.10 Autentimine ja autoriseerimine

Tasand	Mehhanism
Kasutaja → iseteenindus	Riigi autentimisteenus, Smart-ID, Mobiil-ID või muu riiklikult toetatud autentimisviis
Kasutaja → Digikukkur	Rahakoti kasutaja autentimine ja omaniku sidumine, PIN või biomeetria
Süsteem → süsteem	X-tee turvaserverid, mTLS ja teenusepõhine autoriseerimine
Kontrollija → tühistus-/staatusnimekiri	Avalik lugemisliides

1.09.2026

Kontrollija → füüsiline kaart	QR-koodil ja usaldustaristul põhinev kontroll ilma eelregistreerimiseta
Kontrollija → digitaalne kaart	Registreeritud tuginev isik ja EUDI rahakoti kontrollipoliitika
Parkimisjärelevalve ametnik → PAK-i keskregister	Volitatud ametniku päring, autentimine ja logimine

Hooldaja või esindaja kaudu kasutamine vajab eraldi lahendust: EUDI rahakoti raamistikus puudub praegu valmis standard olukorraks, kus sama kaart esitatakse näiteks puudega lapse mitme seadusliku esindaja kaudu. Võimalik lahendus on väljastada esindajatele sama õiguse alusel eraldi digitaalsed tõendid, kooskõlas esindusõiguse ja andmekaitse nõuetega.

6.11 Elektrooniline tempel ja tühistamine

6.11.1 Elektrooniline tempel

Füüsilise kaardi QR-koodis sisalduvad andmed ja digitaalse kaardi tõend tuleb pitseerida nii, et kontrollija saaks veenduda andmete ehtsuses ja tervikluses. Selleks kasutatakse kvalifitseeritud elektroonilist templit (QSeal). Kvalifitseeritud elektroonilise templi sertifikaadi (QSealC) väljastab kvalifitseeritud usaldusteenuse osutaja (QTSP).

Templi loomiseks on kolm teostusvarianti: lokaalne HSM, väline QTSP teenus või kaughallatav QSCD. Valik puudutab otseselt andmekaitset. Kui pitseerimine toimub väljaspool SKAIS2 turvapiiri, näiteks välise QTSP või kaughallatava QSCD kaudu, tuleks eelistada räsipõhist mudelit. Sellisel juhul saadab SKAIS2 allkirjastamiseks ainult andmete krüptograafilise sõrmejälje, nii et kaardiandmete sisu ja eriliigilised isikuandmed jäävad SKAIS2 piiresse. Lokaalse HSM-i korral jääb töötlus SKAIS2-sse. Seetõttu ei ole räsipõhine mudel sel juhul hädavajalik, kuid on jätkuvalt hea tava.

Enne arendust tuleb kinnitada, kas SKAIS2 praegune elektroonilise templi võimekus võimaldab luua kvalifitseeritud elektroonilist templit või on vaja kasutada eraldi QTSP teenust või teenuskomponenti.

6.11.2 Tühistamine

Füüsilise kaardi kehtivus- ja tühistusstaatus avaldatakse RID-põhises staatusnimekirjas. See peab olema kontrollijatele masinloetav ja kättesaadav, kuid privaatsust säilitav – nimekiri kannab üksnes staatusviidet, mitte isikut tuvastavaid andmeid. Digitaalse kaardi tühistust haldab väljaandja oma kehtivusstaatus poliitika alusel. PIK-i/PAK-i digitaalne kaart on avaliku sektori atribuutide elektrooniline tõend, mitte PID-tõend, mistõttu tuleb selle tühistus- ja kehtivusloogika määrata eraldi. Kontrollijale peab kehtivusstaatus jääma usaldusväärselt kontrollitavaks.

1.09.2026

Tühistus toimub **kaarditasandil**. See tähendab, et sama kaardiõigusega seotud füüsilisel kaardil ja digitaalsel kaardil ei ole eraldi kehtivusstaatust, vaid need lähtuvad ühisest staatusest. Õiguse lõppemisel, kaardi tühistamisel või asendamisel muutuvad kehtetuks kõik sama kaardiõigusega seotud vormid. Selline mudel lihtsustab kehtivuse haldust ja kontrolliloorikat. Sündmused ja nende mõju:

Sündmus	Mõju
Õiguse lõpp, õiguse muutus, surm või pettus	Kõik sama kaardiõigusega seotud vormid muutuvad kehtetuks.
Füüsilise kaardi kaotus, vargus või blokeerimine	Kõik vormid (sh digitaalne kaart) muutuvad kehtetuks; vajaduse korral väljastatakse uus kaart.
Kaardi asendamine	Asenduskaardi kehtivuse üleminek ja seotud trükiinfo täpsustatakse detailanalüüsi käigus.

Staatuskirje täpne tehniline kuju sõltub lõplikest EL-i profiilidest.

Otsustuskoht. Tühistuse granulaarsus on Eesti tasandi valik; praegune valik on kaarditasand. Instantsitasandi mudel (kaotatud füüsiline kaart tühistatakse eraldi, digikaart jääb kehtima) on alternatiivina kaalutud ning kinnitatakse lõplikult protsessikujunduses.

6.12 Mittefunktsionaalsed nõuded

Nõue	Põhimõte / sihttase	Kinnituse vajadus
Käideldavus	Tühistus-/staatusunimekiri peab olema kõrge käideldavusega; SKAIS2 peab toetama kaardi elutsükli kriitilisi päringuid.	TEHIK
Jõudlus	Kontroll peab kasutaja ja kontrollija jaoks toimuma mõne sekundi jooksul; registripäringud ei tohi parkimisjärelvalve töövoogu märgatavalt aeglustada.	TEHIK / SKA
Skaleeritavus	Lahendus peab katma kogu PIK-i/PAK-i sihtrühma ning vajaduse korral stsenaariumi 2 laienduse.	SKA
Infoturve	Lahendus peab vastama riigi infosüsteemi infoturbenõuetele, kasutama eraldatud turvadomeene ja krüptograafiliselt kontrollitavaid väljundeid.	TEHIK
Privaatsus	Kontrollijale avaldatakse ainult vajalikud andmed; kontroll ei tohi tekitada kesket kasutusjälgimist.	Õigusanalüüs
Ligipääsetavus	Kasutaja- ja kontrollirakendused peavad vastama ligipääsetavuse nõuetele.	SKA / RIA
Audit ja logimine	Isikupõhised registripäringud peavad olema logitud; avaliku staatusunimekirja lugemine ei tohi isikupõhist jälgimist võimaldada.	TEHIK

1.09.2026

Andmekvaliteet	Kaardi staatus peab olema kooskõlas õiguse allika ja väljastatud kaardivormidega.	SKA / TEHIK
Seire ja intsidentide haldus	Tühistus-SLA, nimekirja avaldamine ja päringute tõrked peavad olema seiratavad.	TEHIK
Koostalitlusvõime	Lahendus peab järgima EL-i kaardivormi, EUDI rahakoti raamistikku ja usaldustaristu nõudeid.	SKA / RIA

6.13 Teostatavus, sõltuvused ja piirangud

Lahenduse teostatavust toetab asjaolu, et SKAIS2-s on olemas oluline osa riikliku infosüsteemi põhitaristust: isikupõhised registriandmed, X-tee teenusemustrid, turvaline opereerimiskeskond ja varasemad integratsioonid teiste riiklike infosüsteemidega. Uute võimekuste loomine ei alga tühjalt kohalt, kuid vajab selget andmemudelit, õiguslikku alust ja koordinatsiooni SKA, TEHIKu, RIA ja teiste osapoolte vahel.

Suurim uus arendusmaht on PAK-i keskregistri loomine. Keskregister peab koondama kaardi väljastamise, kehtivuse, staatuse, seoste ja võimalike kontrollipäringutega seotud andmed ning olema kasutatav nii füüsilise kui ka digitaalse kaardi protsessides.

Teostatavust mõjutavad eelkõige järgmised välised ja Eesti tasandi sõltuvused ning piirangud.

Tüüp	Sõltuvus / piirang	Mõju
EL	Delegeeritud määrus füüsilise kaardi QR-koodi ja digielementide kohta (C(2026) 4534)	Määrab lõpliku QR-profiili, staatusnimekirja vormingu ja füüsilise kaardi turvaelemendid, sealhulgas DOVID-i kasutamise nõuded.
EL	Rakendusakt digitaalse kaardi kohta	Määrab lõpliku digitaalse kaardi protokollid ja andmeväljad.
EL / EUDI	EUDI rahakoti raamistik	Määrab Digikukru ja tuginevate isikute üldise kontrollimudeli.
Eesti / RIA	Digikukru valmidus ja kasutuselevõtu ajakava	Mõjutab digitaalse kaardi praktilist kasutuselevõttu.
Eesti / õigus	Foto õiguslik alus	Mõjutab PIK-i foto andmevoo lahendust ja kasutuselevõtu aega.
Eesti / õigus ja protsess	Esindusõiguse lahendus	Mõjutab seadusliku esindaja, lapsevanema või muu esindaja kaudu kasutamise tehnilist ja õiguslikku mudelit.
Eesti / õigus	Eesti õigusloome	Vajalik PISTS-i ja LS-i aluste täpsustamiseks, sh PAK-i tsentraliseerimiseks, PAK-i keskregistri loomiseks ja andmetöötluse aluste täpsustamiseks.

1.09.2026

EL / sihtrühm	Direktiiv 2024/2842	Laiendab lahenduse mõju liidus seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanikele.

Riskide täielik hinnang, sealhulgas mõju, tõenäosus, maandamismeetmed ja omanikud, esitatakse riskianalüüsi peatükis. Eesti tasandil lõplikku otsust vajavad küsimused on koondatud peatükki 6.15.

6.14 Võimalikud IT-arendused

Tööpakett	Peamised osapooled	Eeltingimus / sõltuvus	Stsenaarium	Prioriteet
SKAIS2 PIK-i laiendus	SKA / TEHIK	kaardi elutsükli mudel	1 ja 2	esimene etapp
PAK-i keskregister	SKA / TEHIK	liiklusseaduse ja andmekogu aluse muutmine	1 ja 2	esimene etapp
Digitaalse kaardi väljastus	SKA / TEHIK / RIA	Digikukkur ja rakendusakt	1 ja 2	esimene etapp, aktist sõltuv
Tühistus- /staatuse nimekiri	TEHIK / RIA	delegeeritud akti lõpptekst	1 ja 2	esimene etapp
Kontrollirakendus	RIA / TEHIK / SKA	füüsilise QR-i ja EUDI kontrolliloo gika	1 ja 2	esimene etapp või hilisem
Foto andmevoog	SKA / PPA / TEHIK	foto allika ja õigusliku aluse otsus	1 ja 2	esimene etapp
PAK-i TIS-liides	TIS / TEHIK / SKA	PAK-i protsessi täpsustus	1 ja 2	hilisem
Töötukassa liides	Töötukassa / TEHIK / SKA	stsenaariumi 2 otsus	2	sõltub ministeeriumi otsusest
Iseteeninduse laiendus	SKA / TEHIK	kaardi taotlus, Digikukkrusse lisamine ja staatusvaade	1 ja 2	esimene etapp
Juhtumimenetluse töövahend	SKA / TEHIK	kehtetuks tunnistamise õiguslikud alused ja vastutuse jaotus (vt õigusanalüüs)	1 ja 2	esimene etapp
Füüsilise kaardi tootmisvoog	SKA ja tootmispartner	EL-i kaardivorm, QR-kood, turvaelemendid	1 ja 2	esimene etapp

1.09.2026

Teenuseosutajate kohandused	teenuseosutajad	kontrollirakendus ja kasutuselevõtu juhised	1 ja 2	hilisem

6.14.1 Stsenaarium 1 ja stsenaarium 2 erinevus

Teema	Stsenaarium 1	Stsenaarium 2
Õigustatuse allikas	SKA puude tuvastamise otsus	SKA puude tuvastamise otsus ja Töötukassa töövõime info
Sihtrühm	puudega isikud	puudega isikud ning osalise või puuduva töövõimega isikud
Liidesed	olemasolevad puudeinfo teenused ja PAK-i uued teenused	lisandub Töötukassa õigustatuse liides
Andmekaitse	puude info ja kaardiandmed	lisandub töövõime info töötlemine
Tehniline mõju	baaslahendus	suurem kasutajate arv, täiendav andmeallikas ja õiguslik alus

6.15 Eesti tasandi edasised otsused

6.15.1 Otsustuskohad

Järgmised küsimused ei sõltu otseselt EL-i tehniliste aktide lõplikust sisust ning vajavad Eesti tasandil otsust:

- sihtrühma valik: stsenaarium 1 või stsenaarium 2;
- PAK-i väljastuse tsentraliseerimine SKA-le ja sellega seotud liiklusseaduse muudatuse vajadus;
- foto allikas ja foto töötlemise õiguslik alus;
- SKA ja TEHIKu täpne vastutusjaotus kaardi elutsükli halduses;
- elektroonilise templi tehniline mudel ja usaldusteenuse osutaja valik;
- esindusõiguse lahendus;
- PIK-i A-tähise kasutamine;
- digi-PAK-i kasutuselevõtu prioriteet ja kasutuskanalid;
- PAK-i füüsilise kaardi turvaelementide, sealhulgas DOVID-i kasutamise täpne rakendus Eesti kaarditootmises.

Lisaks tuleb lõplikult kinnitada tühistuse granulaarsus. Käesolevas analüüsis on eelistatud kaarditasandi tühistust, samas kui alternatiivina on käsitletav instantsitasandi tühistus. Teema on täpsemalt kirjeldatud punktis 6.11 ning vajab lõplikku kinnitamist õigus- ja protsessikujunduse käigus.

1.09.2026

Käesolev tehniline kirjeldus on lähtearhitektuur. Lõplikud tehnilised spetsifikatsioonid kinnitatakse pärast EL-i õigusaktide jõustumist ning seotakse elluviimise teekaardi ja arenduste täpsete nõuetega.

7 Riskianalüüs

7.1 Riskide hindamise metoodika

PIK/PAK tulevikulahenduse väljatöötamise käigus hinnati peamisi rakendamisega seotud riske, et toetada teadlikku otsustamist ning kavandada vajalikke maandamistegevusi. Riskide hindamisel kasutati kvalitatiivset riskimaatriksit, mis põhineb kahe mõõtme kombinatsioonil:

Mõju (M) – hinnang sellele, kui olulist mõju avaldaks riski realiseerumine projekti eesmärkidele, teenuse toimimisele või kasutajakogemusele.

Tõenäosus (T) – hinnang sellele, kui tõenäoline on riski realiseerumine kavandatud lahenduse elluviimisel.

Mõlemat mõõdet hinnati viiepallisel skaalal (1–5), kus 1 tähistab väga väikest ning 5 väga suurt mõju või tõenäosust. Mõju ja tõenäosuse kombinatsiooni alusel määrati riski üldine olulisus kolme kategooriasse: madal, keskmine või kõrge risk.

Kontrollitud riskitase näitab hinnangut riski jääktasemele pärast kavandatud leevendusmeetmete rakendamist. See kirjeldab eeldatavat olukorda juhul, kui riski maandamiseks planeeritud tegevused on ellu viidud ning toimivad kavandatud viisil. Kontrollitud riskitase võimaldab hinnata, kas risk on viidud organisatsiooni jaoks vastuvõetavale tasemele või vajab see täiendavaid maandamismeetmeid, pidevat seiret või juhtimistähelepanu ka pärast lahenduse rakendamist.

Hindamise eesmärk ei ole kõiki riske täielikult välistada, vaid tagada, et olulisemad riskid oleksid varakult teadvustatud ning nende mõju oleks võimalik ennetavate tegevustega vähendada.

Mõju (M) / tõenäosus (T)	Väga väike (1)	Väike (2)	Keskmine (3)	Suur (4)	Väga suur (5)
Väga väike (1)	Madal risk	Madal risk	Madal risk	Keskmine risk	Keskmine risk
Väike (2)	Madal risk	Madal risk	Madal risk	Keskmine risk	Keskmine risk
Keskmine (3)	Madal risk	Madal risk	Keskmine risk	Kõrge risk	Kõrge risk

1.09.2026

Suur (4)	Keskmine risk	Keskmine risk	Kõrge risk	Kõrge risk	Kõrge risk
Väga suur (5)	Keskmine risk	Kõrge risk	Kõrge risk	Kõrge risk	Kõrge risk

Joonis 7.1. Riskide olulisuse määratlemise skeem

7.2 PIK/PAK riskianalüüs

Riskianalüüs on koostatud TO-BE protsesside alusel.

7.2.1 Füüsiline PIK

Risk	T	M	Riskitase	Leevendusmeede	Kontrollitud riskitase
Õigusaktide muudatused ei jõustu planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Õigusloome tegevuskava ja regulaarne seire	Keskmine
Infosüsteemide arendus ei valmi planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Etapiviisiline arendus, vahe-eesmärgid	Keskmine
Liidestused ja andmevahetus ei toimi kavandatud viisil	3	5	Kõrge	Varajane detailanalüüs, monitooring	Keskmine
Registriandmed on ebatäpsed või mittetäielikud	3	3	Keskmine	Aadressi kinnitamine ja automaatkontroll	Madal
Foto puudub või ei vasta nõuetele	2	5	Kõrge	Fotohalduse protsess	Madal
Kaartide tootmine viibib	2	3	Keskmine	SLA tootjaga	Madal
Kaardi väärkasutamine või õiguseta kasutamine	3	3	Keskmine	QR valideerimine	Madal
Kehtetu kaart jääb kasutusse	3	4	Kõrge	Kommunikatsioon, teenuseosutajate teavitamine	Madal
Kaardi kättetoimetamine ebaõnnestub	2	3	Keskmine	Tarneaadressi sisestamise protsessi korrigeerimine vastavalt vajadusele	Madal
Tootmispartneri katkestus	2	4	Keskmine	SLA, lepinguga reguleeritud	Madal
ITDAK foto kasutamise õiguslik piirang	2	4	Keskmine	Õiguslik alus	Madal
Pakiautomaadi teenus ei toimi	2	2	Madal	Alternatiivne tarne	Madal
Kaardi kehtivuse kontrollimise teenus ei toimi	2	4	Kõrge	Visuaalne kontroll, kõrge käideldavus, pidev monitooring,	Madal

1.09.2026

				automaatsed tõrketeavitused ja alternatiivne kontrollivõimalus	
Osapooled ei ole uuest teenusest või protsessist piisavalt teadlikud	3	3	Keskmine	Kommunikatsioon	Madal
Kasutaja pöördub vale taotluskanali poole (Töötukassa vs SKA)	3	3	Keskmine	Selge kanalite kommunikatsioon ja suunamine SKA kodulehel	Madal
Teavituse saatmine e-mailile ebaõnnestub (puude otsuse kiri PIK infoga)	2	4	Keskmine	E-posti aadressi valideerimine, alternatiivsed teavituskanalid	Madal
Kehtivuse lõpu automaatteavitust ei saadeta õigeaegselt	2	3	Keskmine	Automaatne teavitusprotsessi monitooring, testimine enne rakendamist	Madal
EL Direktiiviga kooskõlla viimise tähtaeg ei täitu	3	5	Kõrge	Tähtaegade seire, etapiviisiline rakendamine, õigusloome prioriseerimine	Keskmine
Direktiivi rakendumise järel suureneb kaartide väljastamise maht prognoositust rohkem, põhjustades viivitusi kaartide tootmisel ja kättetoimetamisel	3	4	Kõrge	Etapiviisiline üleminek, tootmisvõimsuse suurendamine, piisav ressursside planeerimine ning kasutajate teavitamine ooteaegadest.	Keskmine
Isikuandmete töötlemisel tekib andmekaitsevenõuete rikkumine	2	5	Kõrge	Andmekaitsealane mõjuhinna (DPIA), minimaalsuse põhimõtte rakendamine, rollipõhine ligipääs, töötajate koolitamine ja regulaarne audit.	Madal
Infosüsteemi või registri vastu suunatud küberintsident mõjutab teenuse käideldavust, terviklust või konfidentsiaalsust	2	5	Kõrge	Mitmekihilised turvameetmed, logimine ja monitooring, varundamine, regulaarne turvatestimine ning	Keskmine

1.09.2026

				intsidentide lahendamise protsess.	
Volitamata isikud saavad ligipääsu kaardi või registri andmetele	2	5	Kõrge	Tugev autentimine, rollipõhine autoriseerimine, ligipääsu logimine ja regulaarne õiguste ülevaatamine.	Madal
Piiriülese tunnustamise rakendamine viibib	2	4	Keskmine	EL koordineerimine ja standardite jälgimine	Keskmine

7.2.2 Digitaalne PIK

Risk	T	M	Riskitase	Leevendusmeede	Kontrollitud riskitase
Õigusaktide muudatused ei jõustu planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Õigusloome tegevuskava ja regulaarne seire	Keskmine
Infosüsteemide arendus ei valmi planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Etapiviisiline arendus, vahe-eesmärgid	Keskmine
Digikukru arendus viibib	3	5	Kõrge	Varajane koostöö Digikukru arendajaga	Keskmine
Liidestused ja andmevahetus ei toimi kavandatud viisil	3	5	Kõrge	Varajane detailanalüüs, monitooring	Keskmine
Kaardi kehtivuse kontrollimise teenus ei toimi	2	4	Kõrge	Kõrge käideldavus, pidev monitooring, automaatsed tõrketeavitused ja alternatiivne kontrollivõimalus	Madal
Automaatne digitaalse PIK-i genereerimine puude määramisel ebaõnnestub	3	5	Kõrge	Automaatgenereerimise monitooring ja manuaalse käivitamise varulahendus	Keskmine
Kasutajad ei usalda digitaalset kaarti	3	3	Keskmine	Koolitus ja kommunikatsioon	Madal
OpenID4VP tõrge	2	4	Keskmine	Standarditestid	Madal
Teenuseosutajad ja kontrollijad ei võta uut lahendust kasutusele	3	4	Kõrge	Liidestamise toetus	Keskmine
Vale õiguse kuvamine	2	5	Kõrge	Automaatkontrollid	Madal
EL nõuded muutuvad	2	4	Keskmine	Jooksev seire	Keskmine

1.09.2026

Biomeetria/PIN probleem	2	3	Madal	Alternatiivne autentimine	Madal
EL direktiivist tulenevad muudatused ei rakendu ettenähtud tähtajaks.	3	5	Kõrge	Tähtaegade seire, etapiviisiline rakendamine, õigusloome prioritseerimine	Keskmine
Piiriülese tunnustamise rakendamine viibib	2	4	Keskmine	EL koordineerimine ja standardite jälgimine	Keskmine
Isikuandmete töötlemisel tekib andmekaitsevennõuete rikkumine	2	5	Kõrge	Andmekaitsealane mõjuhindang (DPIA), minimaalsuse põhimõtte rakendamine, rollipõhine ligipääs, töötajate koolitamine ja regulaarne audit.	Madal
Infosüsteemi või registri vastu suunatud küberintsident mõjutab teenuse käideldavust, terviklust või konfidentsiaalsust	2	5	Kõrge	Mitmekihilised turvameetmed, logimine ja monitooring, varundamine, regulaarne turvatestimine ning intsidentide lahendamise protsess.	Keskmine
Volitamata isikud saavad ligipääsu kaardi või registri andmetele	2	5	Kõrge	Tugev autentimine, rollipõhine autoriseerimine, ligipääsu logimine ja regulaarne õiguste ülevaatamine.	Madal
Osapooled ei ole uuest teenusest või protsessist piisavalt teadlikud	3	3	Keskmine	Kommunikatsioon	Madal

7.2.3 PAK

Risk	T	M	Riskitase	Leevendusmeede	Kontrollitud riskitase
Õigusaktide muudatused ei jõustu planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Õigusloome tegevuskava ja regulaarne seire	Keskmine
Infosüsteemide arendus ei valmi planeeritud tähtajaks	3	5	Kõrge	Etapiviisiline arendus, vaheeesmärgid	Keskmine

1.09.2026

Digitaalse tervisetõendi arendus viibib ja tekib vajadus lisaarenduse järgi pabertõendite menetluseks	3	5	Kõrge	Varajane koordineerimine tervisetõendi arendajaga, ühine teekaart, sõltuvuste regulaarne seire ning varuplaan pabertõendi menetlemiseks.	Keskmine
Parkimiskaartide väljavahetamine jäetakse viimasele hetkele (lõpptähtaeg 05.12.2029).	3	4	Kõrge	Kommunikatsioon ja personaalne teavitust	Keskmine
Liidestused ja andmevahetus ei toimi kavandatud viisil	3	5	Kõrge	Varajane detailanalüüs, monitooring	Keskmine
Vale kehtivusaeg	2	4	Keskmine	Kontrollreeglid	Madal
Kaardi väärkasutamine või õigusteta kasutamine	3	4	Kõrge	Kaardi kehtivuse kontroll	Keskmine
Kaartide tootmine viibib	2	3	Keskmine	SLA	Madal
KOV üleminekuprobleemid	3	3	Keskmine	Koolitused	Madal
Kontrollijad ei kasuta uut süsteemi	3	4	Kõrge	Koolitused	Keskmine
Kaardi kehtivuse kontrollimise teenus ei toimi	2	4	Kõrge	Visuaalne kontroll, kõrge käideldavus, pidev monitooring, automaatsed tõrketeavitused ja alternatiivne kontrollivõimalus	Madal
Kaardi kättetoimetamine ebaõnnestub	2	3	Keskmine	Tarneaadressi sisestamise protsessi korrigeerimine vastavalt vajadusele	Madal
Kaotatud kaart jääb kehtima	2	5	Kõrge	Kohene tühistamine	Madal
Osapooled ei ole uuest teenusest või protsessist piisavalt teadlikud	3	3	Keskmine	Kommunikatsioon	Madal
Piiriülese tunnustamise rakendamine viibib	2	4	Keskmine	EL koordineerimine	Keskmine
Registriandmed on ebatäpsed või mittetäielikud	3	3	Keskmine	Andmekvaliteedi seire	Madal
Arstitõendi kehtivust ei kontrollita enne PAK-i genereerimist	2	5	Kõrge	Automaatne tõendi kuupäeva ja kehtivuse kontroll SKAIS2-s enne kaardi väljastamist	Madal
Vana PAK-i tühistamise loogika jääb otsustamata (automaatne vs käsitsi)	3	4	Kõrge	Otsus tühistamisloogika kohta varakult projektikavas, automaattühistamine eelistatud	Keskmine

1.09.2026

Kasutajad pöörduvad endiselt KOV-i, mitte SKA poole	3	3	Keskmine	Selge kommunikatsioon kanalimuutusest, KOV-ide teavitamine uuest rollist	Madal
EL direktiivist tulenevad muudatused ei rakendu ettenähtud tähtajaks.	3	5	Kõrge	Tähtaegade seire, etapiviisiline rakendamine, õigusloome prioritseerimine	Keskmine
Direktiivi rakendumise järel suureneb kaartide väljastamise maht prognoositust rohkem, põhjustades viivitusi kaartide tootmisel ja kättetoimetamisel	3	4	Kõrge	Etapiviisiline üleminek, tootmisvõimsuse suurendamine, piisav ressursside planeerimine ning kasutajate teavitamine ooteaegadest.	Keskmine
Isikuandmete töötlemisel tekib andmekaitseõuete rikkumine	2	5	Kõrge	Andmekaitsealane mõjuhinnang (DPIA), minimaalsuse põhimõtte rakendamine, rollipõhine ligipääs, töötajate koolitamine ja regulaarne audit.	Madal
Infosüsteemi või registri vastu suunatud küberintsident mõjutab teenuse käideldavust, terviklust või konfidentsiaalsust	2	5	Kõrge	Mitmekihilised turvameetmed, logimine ja monitooring, varundamine, regulaarne turvatestimine ning intsidentide lahendamise protsess.	Keskmine
Volitamata isikud saavad ligipääsu kaardi või registri andmetele	2	5	Kõrge	Tugev autentimine, rollipõhine autoriseerimine, ligipääsu logimine ja regulaarne õiguste ülevaatamine.	Madal

8 Tulevikulahenduse elluviimise teekaart

8.1 Eesmärgid ja teetähised 6-kuuliste sammudena

Teema	2026 lõpp	2027 juuni	2027 lõpp	2028 juuni
Õigusruum ja juhtimine	Kinnitatud TO-BE teenusmudel. Otsustatud PIK ja PAK omanikud, registripidaja ning rollijaotus. Valitud lahendusvariant (füüsiline + digitaalne kaart). PIK ja PAK väljastajad otsustatud, üks teenuseomanik mõlemale - käitleme PIK-i ja PAK-i ühe teenusena. Novembris on valmis Valitsusse saatmiseks eelnõu (üleminekuperioodid sh), määratud pädevad asutused ja järelevalvemudel. Otsustatud on kas käsitleda PIK/PAK kaartidega kaasnevaid soodustusi/hüvesid sarnaselt tarbijaõigustega. Kuidas hinnata, kas neid pakutakse õiglaselt ja kas saab esitada kaebuse	Riigikogus vastu võetud praeguse koosseisuga. Direktiiv Eesti õigusesse üle võetud. Vastu on võetud vajalikud seadusemuudatused . Vastu peavad olema võetud üleminekusätet.		Kõik õiguslikud aktid jõustuvad. Süsteem toimib õiguslikult täies mahus. Alustatud vana süsteemi üleminekuga.

1.09.2026

	teenuseosutaja vastu (TTJA?)			
Teenus ja protsessid	Kirjeldatud tulevikuprotsessid PIK ja PAK jaoks. Otsustatud, millised protsessid automatiseeritakse. Kinnitatud kasutajateekonnad. Menetlusreeglid ja teenusstandardid valmis. KOVide, SKA ja teiste osapoolte tööprotsessid kokku lepitud (lõpuseminar).	Infoseminarid osapooltele SKA iseteeninduse arendusvajadused selged (näiteks kadunud kaardi asemel uue tellimine)	Digikaartide testimine. Pilootprotsessid testitud. Tagasiside põhjal protsessid täiendatud. Koolitusmaterjalid valmis.	Uued protsessid kasutusel kõigis asutustes. Kaartide väljastamine toimub uue mudeli järgi.
Füüsiliste kaartide väljastamine	Turu-uuringu läbiviimine olemasolevate tingimuste põhjal - teha enne kui läheb eelnõu välja (mõjuanalüüsi osa, esmane indikatsioon).	Kaartide hanke ettevalmistus, tehnilised aspektid jms.	Kaartide trükkija hankimine	
IT ja andmevahetus	Kinnitatud sihtarhitektuur. Otsustatud keskregistri haldaja, valmis tehniline teostatavusanalüüs ja eelarve. Arendushanked läbi viidud. Eelanalüüs (ärianalüüs),	Detailanalüüs ja tehnilised spetsifikatsioonid valmis - SKAIS2 vaates on kõik selge. Valideerimise äpi küsimus lahendatud. Digikukru küsimus jooksvalt lahendamisel. Testimine agiilse arenduse raames.	Valmis registrid, andmevahetused, valideerimisteenus ja digitaalse kaardi lahendus. Kogu flow testimine.	Süsteemid tootmises. Reaalajas valideerimine toimib. Digitaalne ja füüsiline kaart väljastatakse ühtse protsessina.

1.09.2026

	detailanalüüs (arenduspartnerite valik). SKA uus iseteenindus arvestab PIK/PAK uuendusega (NB! Ärianalüüs on alanud juba).	Valideerimisteenuse ja digitaalkaardi lahendus.		
Andmed ja registrid	TIS-ga andmevahetuse arendusvajadus selge, PPA-ga andmevahetus (neil olemas X-tee andmevahetus). Töötukassaga (TKIS) andmevahetuse vajadus on otsustatud.	Õiguslik alus andmete vahetamiseks loodud. Registrite andmemudelid kinnitatud. Otsustatud keskregistri mudel ja andmeallikad (SKAIS2). Andmehalduse põhimõtted kokku lepitud.	Andmevahetuse testimine (sealjuures teenuseosutajatega, nii kaartide trükkijad kui valideerijad)	Keskregister kasutusel. Andmekvaliteedi seire toimib.
Ülemineku planeerimine	Lisatud eelnõule: olemasolevate kaartide kehtivus			Ülemineku-periood algab
Valideerimine ja kontroll		Kontrolliõigused ja ligipääsud seadustatud. Otsustatud tulevane kontrollimudel ning väärkasutuse ennetamise põhimõtted.	Kontrollitööriistad piloteeritud MUPO, KOVide ja teenusepakkujatega.	Kontroll toimub digitaalselt ning reaalajas.
Teenuseosutajate valmisolek		Kaardistatud peamised teenuseosutajad ja kasutusstsenaariumid.	Valmis juhised teenuseosutajatele ja kontrollijatele, sellesisuline veebileht valmis.	Kõik peamised teenuseosutajad valmis uusi kaarte aktsepteerima.
Kommunikatsioon ja muutuste juhtimine		Käivitatud teavituskampaaniad. Valmis kommunikatsiooni-	Toimuvad koolitused ja kasutajate teavitamine.	Avalik käivituskampaania.

1.09.2026

ja
üleminekustrateegia.Kasutajatugi
töötab.

8.2 Teekaardi tegevused ja neile vastavad mahud

	Tegevus	Töö liik	Ajakava	Kommentaar
Õigusruum ja juhtimine	Seadusemuudatuste ettevalmistamine	Õigusloome, kooskõlastamine	2026 II pa - 2027 I pa	
	Rakendusaktide väljatöötamine	Õiguslik ekspertiis	2026 II pa - 2027 I pa	
	Üleminekuplaani koostamine	Projekti juhtimine	2026 II pa	teenuseomaniku ülesanne (kogukulu aastas 65 000)
Teenuse ja protsessid	TO-BE protsesside detailne kirjeldamine	Detailne ärianalüüs	2026 II pa	4-6 kuud, 150 000
	Koolitusmaterjalide koostamine	Sisuloome	2027 II pa	teenuseomaniku ülesanne
IT ja andmevahetus	Sihtarhitektuuri koostamine	Arhitektuur	≈4 kuud · 2026 II pa - 2027 I pa	80 000
	Detailanalüüs	Analüüs	≈6 kuud · 2027 I pa	180 000 (Funktsionaalne analüüs, MFN-id ning kontseptuaalse ja loogilise andmemudeli koostamine, GDPR, tehnilised spetsifikatsioonid)
	Kontrollimudeli väljatöötamine	Analüüs	≈6 kuud · 2027	65 000 valideerimisrakenduse analüüs
	Lühiajalise PAK-i digitaalse tervisetõendi arendus TIS-is	IT arendus	≈4 kuud · 2027 tähtaeg 12.2027	150 000 (tervishoiutöötaja töövoog, struktureeritud tõendi koostamine,

1.09.2026

				muutmine ja tühistamine, tõendi andmemudel ning andmete väljastamine SKAIS2-le)
	PAK-i keskregistri tehniline arendus	IT arendus	≈9 kuud · 2027 I pa – 2028 I pa	500 000 (suurim arendus; PAK-i andmemudel, elutsükli- ja staatusmudel, väljastamine, kehtivus, asendamine, automaatsed staatusemuudatused ning registri kehtivuspäring)
	PIK-i ja PAK-i juhtumimenetluse ning tühistamise töövahend	IT arendus	≈5 kuud · 2027 – 2028 I pa;	160 000 (ametniku menetlusvaade väärkasutuse, kaotuse, pettuse ja muude tühistamisjuhtumite menetlemiseks, staatuse muutmiseks, tühistuse algatamiseks ning menetlustoimingute auditeerimiseks)
	Digitaalse PIK lahenduse arendus	IT arendus	≈8 kuud · 2027 – 2028 I pa	250 000, ajaraam vajab täpsustamist
	Kehtivus-ja tühistusnimekirja teenuse arendus	IT arendus	≈7 kuud · 2027 – 2028 I pa	150 000 (teenus koostab, allkirjastab ja avaldab RID-põhise Token Status Listi (CWT), kajastades tühistuse hiljemalt 24h jooksul)
	Elektroonilise templi (QSeal) pitseerimisteenus	IT arendus / usaldusteenus	≈4 kuud · 2027 – 2028 I pa	160 000 (UUS: QSeal/QSealC, QTSP/HSM, räsipõhine allkiri)

1.09.2026

Foto andmevoog (PPA/ITDAK liides)	IT arendus / liides	≈4 kuud · 2027 – 2028 I pa	80 000 (UUS: SKAISi poolne liides)
TIS-i PAK-i tõendivoog	IT arendus / liides	≈4 kuud · 2027 – 2028 I pa	80 000 (SKAISi poolne liides; TIS-i tõendi edastamine, X-tee teenus, SKAIS2 vastuvõtt, valideerimine, veakäsitlus ja seire)
SKA iseteeninduse laiendus	IT arendus	≈8 kuud · 2027 – 2028 I pa	350 000 (UUS: taotlus, staatusvaade, Digikukrusse lisamine, pildi laadimine ja laadimise kontroll)
Kontrollitarkvara arendus	IT arendus	≈7 kuud · 2027 – 2028 I pa	150 000 (SKA kontrollirakendus (QR + digi))
PAK-i keskregistri andmekvaliteedi seirelahendus	IT arendus	≈3 kuud · 2028	60 000 (uute registriandmete kvaliteedireeglid, automaatsed kontrollid, kõrvalekallete seire ja veateavitused, monitooring)
QR-valideerimise lahendus	Arendus,	≈7 kuud · 2027 – 2028 I pa	130 000 (teenuseosutajatele; jagab QR-loogikat kontrollirakendusega; EK tehniline koodinäide, mitte valmis näidisrakendus)
Kaartide tootmispartneri liides	IT arendus / liides	≈6 kuud - 12kuud · 2027 II pa – 2028 I pa	80 000 (trükitellimus, kaardi trükiandmed, QR-andmeplokk ning tootmise ja tarne staatused)

1.09.2026

Turvalisus	Turvatestid	Pentest	≈2 kuud · 2028 I pa	60 000 (2027: 30 000 ja 2028: 30 000)
	Turvaseire	Monitooring	pidev · 2028 – 2029	50 000 aastas (tehniline turvaseire ja intsidentide haldus (süsteemi- ja auditilogide, tühistus- /staatusekirja avaldamise, SLA-de, päringutõrgete ning turvaintsidentide seire ja neile reageerimine) monitooring)
Projekti lõpetamine	Süsteemi vastuvõtutestid	Süsteemide testimine	≈4 kuud · 2028 I pa	400 000 arendusmahust 15%. sh. WCAG
	Live järgne tugi		≈6 kuud · 2028 I pa	150 000
	Garantii- ja hooldusperioodi käivitamine	Hooldus	2028 – 2029+	200 000 hoolduskulu aastas
Teenuseosutajate valmisolek	Juhendite koostamine	Dokumentatsioon	2027 I pa	läheb kaheks: IT arenduse osa arenduspartneri vastutus, teenuse osa teenuseomaniku ülesanne
	Koolituste läbiviimine	Koolitus	2028 I pa	teenuseomaniku ülesanne. Sisemine SKA inimeste koolitus ja väline valideerijate juhendamine.
	Kasutuselevõtu tugi	Muudatuste juhtimine	2028 I pa -2029 lõpp	teenuseomaniku ülesanne
Kommunikatsioon ja muutuste juhtimine	Kommunikatsioonipla ani koostamine	Kommunikatsioon	2026 II pa	teenuseomaniku ülesanne ja väilse ressursiga: 30 000
	Visuaalide ja juhendmaterjalide loomine	Disain	2027 II pa	teenuseomaniku ülesanne, kaardi edastamisel infoleht

1.09.2026

	Avalik teavituskampaania	Meedia	2027 I pa	teenuseomaniku ülesanne
	Kasutajatoe ettevalmistamine	Teenuse käivitamine	2028 I pa	40 000-60 000 Teenuseomaniku vastutusel olev juhendamise ja koolituse ettevalmistus, sh SKA sisekoolituse materjalid ning välise valideerijate juhendmaterjalid ja videod
	Muudatuste juhtimine	Konsultatsioon	2027 I pa - 2028 I pa	teenuseomaniku ülesanne
Kaartide tootmine	Kaartide tootmise hange	Hange	2026 II pa	Hanke ettevalmistus. Kaartide tootmise tooriku hinnanguline maksumus: PC kaart, pangakaardi suurus: 4/4 CMYK ofsettrükk, Braille + mikrotekst, lasergraveering, A4 personaliseeritud kaaskiri, ümbrikustamine ja Omnivale üleandmine – 1,75 €/tk + KM PVC kaart, 106 × 148 mm: 4/4 CMYK ofsettrükk, Braille + mikrotekst, lasergraveering, A4 personaliseeritud kaaskiri, ümbrikustamine ja Omnivale üleandmine – 1,95 €/tk + KM Turuhinnad kaardi postitamiseks: maksikirjaga:

1.09.2026

postiteenus 3,05 €
pakiautomaadiga:
mulliümbrik 0,15 € +
postiteenus 2,90 €

9 Kokkuvõte ja soovitused

Analüüsi käigus hinnati puudega isiku kaardi (PIK) ja puudega isiku parkimiskaardi (PAK) teenuseid kogu nende elutsükli ulatuses – alates õiguse tekkimisest ja taotlemisest kuni kaartide väljastamise, kasutamise, kehtivuse kontrolli ning kehtetuks tunnistamiseni. AS-IS analüüs, mis hõlmas kasutajauuringuid, fookusgrupe, protsesside ja infosüsteemide kaardistamist ning õigusanalüüsi, andis tervikliku ülevaate olemasolevast teenusekorraldusest ning kujundas aluse TO-BE lahenduse väljatöötamiseks.

AS-IS analüüs näitas, et nii PIK-i kui ka PAK-i teenused täidavad oma eesmärgi, kuid nende ülesehitus on kujunenud erinevatel aegadel ning erinevate vajaduste tulemusena. Selle tulemusena on teenuse osutamine killustunud, protsessid sõltuvad suurel määral käsitsi tehtavatest toimingutest ning andmevahetus erinevate infosüsteemide vahel ei toimu piisavalt automaatselt. Teenuse korraldamisel kasutatakse paralleelselt erinevaid protsesse, andmeallikaid ja kohalikke lahendusi, mis suurendavad halduskoormust, tekitavad dubleerivaid tegevusi ning raskendavad ühtse teenuse pakkumist kogu Eestis. Kõige enam avaldub see puudega isiku parkimiskaardi teenuses, kus keskse registri puudumine piirab nii järelevalve võimalusi kui ka digitaalsete teenuste arendamist.

Kasutajate, teenuseosutajate ning teiste sidusrühmade hinnangud olid seejuures suuresti üksmeelsed. Kõik osapooled pidasid vajalikuks vähendada käsitsi tehtavaid toiminguid, automatiseerida andmevahetust, lihtsustada teenuse kasutamist ning liikuda ühtsema ja kesksamalt korraldatud teenuse suunas. Samuti rõhutati vajadust, et õiguste tõendamine toimuks võimalikult automaatselt ning inimene ei peaks oma õigusi erinevate teenuste kasutamisel korduvalt tõendama.

TO-BE lahendus lähtub nendest probleemidest ning kujundab uue teenusmodeli, mille keskmes on keskne teenusekorraldus, automatiseeritud protsessid ning füüsilist ja digitaalset teenust ühendav terviklahendus. Tulevikulahenduses toimub õiguse tekkimine võimalikult automaatselt, digitaalsed kaardid luuakse keskse infosüsteemi kaudu ning nende kehtivust saab kontrollida reaalselt. Füüsilised kaardid säilivad alternatiivina kasutajatele, kes neid vajavad, kuid teenuse peamiseks arengusuunaks on digitaalsete lahenduste laiem kasutuselevõtt. Selline lähenemine võimaldab vähendada halduskoormust, parandada andmete kvaliteeti, ühtlustada teenuse osutamist ning luua eeldused tõhusamaks järelevalveks.

Analüüs näitab, et kavandatav muudatus ei tähenda üksnes olemasolevate kaartide digitaliseerimist, vaid kogu teenuse korraldusmodeli muutmist. Muudatus hõlmab protsesside ümberkujundamist,

1.09.2026

asutuste rollide täpsustamist, infosüsteemide arendamist, andmevahetuse ümberkorraldamist ning õigusruumi ajakohastamist, et tagada teenuse toimimine ühtse tervikuna.

9.1.1 Soovitused

Analüüsi põhjal on järgmise sammuna vajalik läbi viia detailne ärianalüüs, mille käigus kirjeldatakse täpselt tulevikulahenduse funktsionaalsed nõuded, andmeobjektid, infosüsteemide vahelised liidestused, teenuseprotsessid ning tehnilised lahendused. Samuti tuleb detailse ärianalüüsi käigus täpsustada erinevate asutuste rollid ja vastutus, hinnata arenduste mahtu ning koostada tehniline lähteülesanne infosüsteemide arendamiseks. See on oluline eeldus nii realistliku eelarve koostamiseks kui ka arenduste etapiviisiliseks elluviimiseks.

Arenduste kavandamisel on soovitatav lähtuda teekaardis kirjeldatud etapiviisilisest rakendamisest ning seada esimesse etappi need tegevused, mis tulenevad otseselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu Direktiivist (EL) 2024/2841 ning Euroopa Komisjoni rakendusaktidest. Esmajärjekorras tuleks ellu viia õigusaktide muudatused, luua Direktiiviga nõutud Euroopa puudega isiku kaardi ja Euroopa puudega isiku parkimiskaardi lahendused, rajada keskne kehtivuse kontrolli võimaldav infosüsteem ning tagada nõutav koostalitlusvõime teiste liikmesriikidega. Nende tegevuste elluviimine on vajalik, et Eesti täidaks Direktiivist tulenevad kohustused ettenähtud tähtajaks.

Pärast kohustuslike muudatuste rakendamist on soovitatav liikuda edasi täiendavate arendustega, mis ei ole Direktiivist otseselt nõutud, kuid parandavad märkimisväärselt teenuse kvaliteeti ja kasutajakogemust. Selliseks arenduseks on eelkõige vabatahtliku digitaalse puudega isiku parkimiskaardi (PAK) rakendamine. Kuna Direktiiv ei kohusta liikmesriike digitaalset parkimiskaarti kasutusele võtma, on otstarbekas kavandada selle arendus teise etappi. See võimaldab suunata esimeses etapis ressursid kohustuslike nõuete täitmisele ning vähendada rakendamisriske, säilitades samal ajal võimaluse pakkuda tulevikus kasutajatele täiendavaid digitaalseid teenuseid.

Selline etapiviisiline lähenemine võimaldab siduda õigusloome, infosüsteemide arendamise ja organisatsioonilised muudatused realistliku ajakava ning eelarvega. Samuti loob see võimaluse arendada teenust edasi järk-järgult, tuginedes esimese etapi rakendamise kogemustele ning kasutajate tagasisidele, tagades ühtlasi nii Euroopa Liidu nõuetele vastavuse kui ka pikaajaliselt jätkusuutliku ja kasutajakeskse teenusekorralduse.

1.09.2026

Lisad

Lisa 1. Kaasatud osapooled

Projekti käigus kaasati PIK-i ja PAK-i teenustega seotud osapooli intervjuude, fookusgruppide, töötubade, töökoosolekute ja juhtrühma kohtumiste kaudu. Allpool on esitatud projekti jooksul kaasatud organisatsioonid ja osalejad.

Individaalintervjuud kasutajatega

Kuupäev ja kellaaeg	Profiil
06.04 kell 14:00	Ajutise PAK-i kasutaja
07.04 kell 14:00	Laia PAK kogemusega liikumispuudega kasutaja, kogemus eri asutustes
10.04 kell 10:00	Nägemispuudega inimene
10.04 kell 11:00	Puudega inimene, tööeline
14.04 kell 14:00	Liikumispuudega inimene, kes ei kuulu esindusorganisatsiooni
14.04 kell 15:00	Kuulmispuudega inimene
15.04 kell 09:00	Vanaduspensioniealine puudega inimene
15.04 kell 14:00	Puudega lapse lapsevanem, olemas nii PIK kui PAK
16.04 kell 11:30	Lähedane / hooldaja

Fookusgrupp: haldus- ja kontrolliasutused, PIK vaade

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Kersti Talts
Sotsiaalkindlustusamet	Maire Saad
Sotsiaalkindlustusamet	Marina Rübina
Sotsiaalkindlustusamet	Alla Himma
Sotsiaalkindlustusamet	Olga Jakimenko
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Transpordiamet	Tiit Poll
Töötukassa	Katrin Soopalu
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults

Fookusgrupp: haldus- ja kontrolliasutused, PAK vaade

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Triin Teppe

1.09.2026

Sotsiaalkindlustusamet	Julija Aleksandrova
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski
Tallinna Linnavalitsus	Are Hint
Tallinna Linnavalitsus	Silvi Kivisik
Tallinna Linnavalitsus	Jane Varipuu
Tallinna Linnavalitsus	Arno Tuisk
Tallinna Transpordiamet	Martin Nelis
Tartu Linnavalitsus	Urmas Kõrgvee
Saaremaa Vallavalitsus	Aina Prei
Saaremaa Vallavalitsus	Reelika Murd
Saaremaa Vallavalitsus	Maret Martson
Saaremaa Vallavalitsus	Helina Ehanurm
Saaremaa Vallavalitsus	Merilin Nöör
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Fookusgrupp: infosüsteemide ja IT-taristu esindajad

Asutus	Osaleja
TEHIK	Urmas Niklus
Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roost
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Ragnar Punak

Fookusgrupp: poliitika- ja õigusraamistiku kujundajad

Asutus	Osaleja
Sotsiaalministeerium	Kadri Mets
Sotsiaalministeerium	Kairi Põldmaa
Muinsuskaitseamet	Mirjam Krull
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Reine Hindrekus-Koppel
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Käthlin Sander
Kultuuriministeerium	Norman Pöder

1.09.2026

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Katrin Tambur
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Pille Pikner
Kliimaministeerium	Kaido-Allan Lainurm
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Fookusgrupp: puudega inimesi esindavad organisatsioonid

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Aare Raudsepp
Eesti Pimedate Liit	Jakob Rosin
Eesti Puuetega Inimeste Koda	Mari Puuram
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

PIK töötuba AS-IS

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roost
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Kersti Talts
Sotsiaalkindlustusamet	Alla Himma
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
TEHIK	Urmas Niklus
Töötukassa	Katrin Soopalu
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Katrin Tambur
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Eesti Puuetega Inimeste Koda	Mari Puuram
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

PIK töötuba TO-BE

Asutus	Osaleja	Osalemine

1.09.2026

SKA	Annemari Oherd	Kohapeal
SKA	Kalev Härk	Kohapeal
SKA	Kersti Talts	Kohapeal
REM ÜTO	Katrin Tambur	Kohapeal
SOM	Kristel Vallsalu	Kohapeal
SKA	Mariliis Raidma	Kohapeal
PPA	Kristel Laurson	Kohapeal
PPA	Mary Piibeleht	Kohapeal
TWN	Christina Vallimäe	Kohapeal
MKM	Kirsti Melesk	Kohapeal
SOM	Kadri Mets	Kohapeal
Eesti Kurtide Liit	Tiit Papp	Kohapeal
Töötukassa	Katrin Soopalu	Veebis
TEHIK	Urmas Niklus	Veebis
SKA	Reet Tuberg	Veebis
TWN	Madeleine Tults	Veebis
Eesti Puuetega Inimeste Koda	Mari Puuram	Veebis
SKA	Brith Kupper	Veebis
Eesti Pimedate Liit	Jakob Rosin	Veebis
TWN	Darja Tokranova	Veebis
TWN	Ragnar Punak	Veebis
RIA	Rain Hendrikson	Veebis
TEHIK	Tauno Lainevooll	Veebis
SKA	Anna-Liisa Lukk	Veebis

PAK töötuba AS-IS

Asutus	Osaleja
Eesti Puuetega Inimeste Koda	Mari Puuram
MUPO	Jane Varipuu
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Tallinna Transpordiamet	Martin Nelis
Tallinna Transpordiamet	Silvi Kivisik
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski
Kose vald	Merike Pihla
Tartu Linnavalitsus	Urmas Kõrgvee
Tartu Linnavalitsus	Galina Sapožnikova
Tartu Linnavalitsus	Anneli Säälük
Tartu Linnavalitsus	Mariana Risthein
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

1.09.2026

Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

PAK töötuba TO-BE

Asutus	Osaleja
Sotsiaalministeerium	Kairi Põldmaa
Sotsiaalministeerium	Kadri Mets
SKA	Aika Kaukver
SKA	Mariliis Raidma
SOM	Kristel Vallsalu
SKA	Jekaterina Roost
SKA	Aive Volter-Kilk
SKA	Brith Kupper
SKA	Tiia Orlovski
SKA	Kalev Härk
SKA	Annemari Oherd
TWN	Christina Vallimäe
TWN	Darja Tokranova
TWN	Madeleine Tults
TWN	Klarika Mäeots-Uustal
Tallinna Linnavalitsus	Silvi Kivisik
Tartu Linnavalitsus	Urmas Kõrgvee
Eesti Pimedate Liit	Jakob Rosin
Tallinna Linnavalitsus	Martin Nelis
TWN	Ragnar Punak
EuroPark	Martin Liivamägi
Eesti Perearstide Selts	Alina Terep
Eesti Puuetega Inimeste Koda	Mari Puuram
TEHIK	Urmas Niklus
Pärnu Linnavalitsus	Tõnu Poopuu
TEHIK	Tauno Lainevool

Töörühm

Asutus	Osaleja
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roost
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski

1.09.2026

Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
TEHIK	Urmas Niklus
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

Juhtrühm

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Tatjana Portnova
Sotsiaalkindlustusamet	Kristina Pähkel
TEHIK	Jaak Arjus
TEHIK	Epp Laanepõld
Sotsiaalministeerium	Kadri Mets
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Sotsiaalkindlustusamet	Aive Volter-Kilk
Sotsiaalkindlustusamet	Tii Orlovski
Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma

Trinidad Wiseman projektmeeskond

Organisatsioon	Osaleja	Roll
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova	projektijuht-teenusedisainer
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal	projektijuht-teenusedisainer
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults	teenusedisainer
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe	ärionalüütik
Trinidad Wiseman	Ragnar Punak	tehniline ekspert
Advokaadibüroo / õigusanalüüsi partner	Jaana Nõgisto	õigusekspert

Lisa 2. Digitaalne PAK

Liikmesriigid võivad otsustada täiendada kaardi füüsilist versiooni digiversiooniga pärast seda, kui komisjon on kehtestanud artikli 9 lõikes 2 osutatud tehnilise kirjelduse. Kuna seda ei ole kehtestatud, siis esialgu seda ka ei planeerita. Eesti esialgu ei hakka väljastama digitaalset PAKi.

Digitaalse PAK õiguslik alus

- Digitaalse PAK võimalikkus
- Euroopa Komisjoni rakendusaktid
- EUDI Wallet

1.09.2026

PAK digiversiooni tehnilises spetsifikatsiooni kehtestatud ei ole, puudub ka vastav eelnõu.

Samas PAK integreerimine EUDI Wallet'isse on prognoositud, vt: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/spaces/EUDIGITALIDENTITYWALLET/pages/930452118/European%2BParking%2BCard>

Selle järgi peaks EUDI Wallet-i rakendus ühilduma mh parkimisautomaadiga ja võimaldama sõiduki registrinumbriga tuvastust. Siiski on väga keeruline hetkel prognoosida tehnilisi standardeid, millele rakendus vastama peab, sest vastavad rakendusaktid on alles koostamisel ja Direktiiv ei näe ette ka nende tähtaega.

EUDI Wallet projekti kohta on tutvustus RIA veebilehel: <https://www.ria.ee/riigi-infosusteem/elektroonilise-identiteedi-teenused/digikukkur-eudi-wallet>

Kinnitada saab üldist reeglit, et valideerimisel ei tohi teenusepakkuja saada PAK-ist muid andmeid kui PAK kehtivuse kinnitus. Sõiduki numbrimärgi ja telefoni numbri peab isik parkimisteenuse kasutamisel teenusepakkuja eraldi ise andma.

Digitaalse PAK riskianalüüs

Risk	T	M	Riskitase	Leevendusmeede	Kontrollitud riskitase
Parkimisoperaatorid ei liidestu	3	5	Kõrge	Ühine standard	Keskmine
Valideerimisteenus ei tööta	2	5	Kõrge	Kõrge käideldavus	Madal
Küberturberisk	2	5	Kõrge	Auditid	Madal
Registreerimisnumber vale	2	4	Kõrge	Kontrollid	Madal
Parkimise rakendused ei toeta	3	4	Kõrge	API	Keskmine
Vale parkimistsoon	2	3	Keskmine	Automaatkontroll	Madal
Mobiilirakenduse tõrked	2	4	Kõrge	Testimine	Madal
EL kasutusprobleem	2	4	Kõrge	Koostöö	Keskmine
Offline kontroll puudub	2	3	Keskmine	Varulahendus	Madal
Andmete sünkronimine hilineb	2	4	Kõrge	Monitooring	Madal
Vale parkimisõigus	2	5	Kõrge	Kontrollreeglid	Madal
Teenuse katkestus	2	5	Kõrge	DR lahendus	Madal
Kasutajatoe puudulikkus	3	2	Madal	Tugiprotsess	Madal
Digi-PAK-i kehtivuse automaatne lõpetamine 6 kuu möödumisel ebaõnnestub	2	5	Kõrge	Automaatne kehtivuse lõpu monitooring ja testimine, selge kuupäevaloogika SKAIS2-s	Madal
Kahel erineval alusel (arstitõend ja puue) PAK-i haldamine ühes digitaalses lahenduses tekitab tehnilisi konflikte	2	4	Kõrge	Selge andmemudel kahe PAK-i tüübi jaoks, testimine mõlema stsenaariumi korral	Madal

1.09.2026

**EL Direktiiviga kooskõlla viimise
tähtaeg ei täitu**

3 5 Kõrge

 Tähtaegade seire,
etapiviisiline rakendamine,
õigusloome
prioritiseerimine

Keskmine

Lisa 3. KOV-ide küsimustiku tulemused

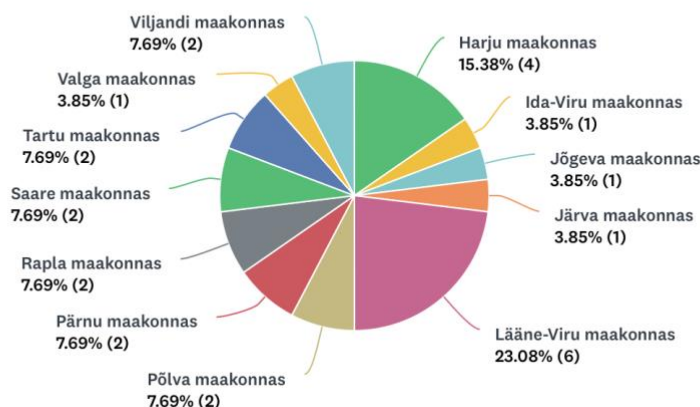
Küsitluse eesmärk oli kaardistada kohalike omavalitsuste praktikaid puudega isiku parkimiskaardi (PAK) väljastamisel, haldamisel ja kasutamise üle järelevalve teostamisel. Küsitlusega sooviti saada ülevaade nii menetluskorraldusest, vastutavatest rollidest, taotlemise ja kättesaamise viisidest kui ka parkimiskaartide väljastamise aluseks olevatest otsustusprotsessidest. Samuti uuriti omavalitsuste kogemusi ajutiste parkimiskaartide väljastamisel ning hinnanguid kehtiva korralduse kitsaskohtadele ja võimalikele muudatusvajadustele.

Küsitlusele vastas 26 KOV esindajat üle Eesti, kellest enamik töötavad sotsiaalvaldkonnas ning puutuvad oma igapäevatöös vahetult kokku PAK-ide menetlemise, väljastamise või nende üle arvestuse pidamisega. Vastused annavad hea ülevaate sellest, kuidas PAK-i teenus on erinevates omavalitsustes korraldatud ning millised on peamised sarnasused ja erinevused kohalikes praktikates. Küsitlusele anti vastuseid ajavahemikul **25. mai 2026 kuni 5. juuni 2026**.

L3 1 Vastajate profiil ja rollid

Vastajad esindasid erineva suuruse ja asukohaga omavalitsusi, tagades laiapõhjalise ülevaate puudega isiku parkimiskaardi väljastamise praktikast Eestis. Kokku oli esindatud 26 omavalitsust 12 maakonnast. Esindatud olid järgmised KOV-id: Saku vald, Jõelähtme vald, Kuusalu vald, Kiili vald, Sillamäe linn, Põltsamaa vald, Paide linn, Kadrina vald, Rakvere linn, Rakvere vald, Vinni vald, Viru-Nigula vald, Väike-Maarja vald, Kanepi vald, Põlva vald, Häädemeeste vald, Tori vald, Kohila vald, Märjamaa vald, Muhu vald, Saaremaa vald, Nõo vald, Tartu linn, Tõrva vald, Mulgi vald, Viljandi vald.

KOV, mida Te esindate asub

1.09.2026

Joonis L3-1: Vastajate esindatus KOV-iti

Valdavalt tegelevad PAK-ide väljastamisega sotsiaalvaldkonna töötajad, eelkõige sotsiaaltöõspetsialistid, sotsiaalnõunikud, sotsiaaltöötajad ja sotsiaalosakondade juhid. Mitmes omavalitsuses on PAK-ide menetlemine üks osa laiemast sotsiaalhoolekande ja toetuste korraldamise tööprotsessist. Vastajad kirjeldasid oma tööülesandeid näiteks järgmiselt:

"1. Parkimiskaardi taotlejatele väljaandmise tingimuste selgitamine. 2. Parkimiskaardi väljastamiseks oleva puude ja puude kehtivusaja kontroll STAR-is. 3. Parkimiskaardi väljastamine. 4. Välja antud parkimiskaartide üle arvestuse pidamine. 5. Välja antud parkimiskaardi väljastamise fikseerimine STAR-is."

"Täisealiste hoolekande kureerimine, s.h parkimiskaartide tellimine, tembeldamine ja üldarvestuse pidamine"

Analüüs näitab, et parkimiskaardi menetlemine ei ole enamasti eraldiseisev tööülesanne, vaid osa laiemast sotsiaalteenuste osutamise protsessist. Seetõttu sõltub teenuse korraldus sageli konkreetse spetsialisti töökorraldusest ja kohalikest praktikast.

L3 2 PAK-i väljastamise korraldus ja otsustusprotsess

Valdavas enamuses omavalitsustest tegeleb PAK-ide väljastamisega sotsiaalosakond või selle spetsialistid. Samad töötajad langetavad enamasti ka otsuse PAK-i väljastamise kohta.

"Vallavalitsuse sotsiaalosakond, sh. sotsiaalnõunik, lastekaitsenõunik, sotsiaaltöö spetsialistid ja lastekaitsespetsialistid vastavalt sihtgrupile ja piirkonnale"

Otsuse tegemisel lähtutakse peamiselt puude raskusastme tuvastamise otsusest, STAR-i andmetest ning arstitõenditest. Vastustest ilmneb, et otsustusõigus on üldjuhul delegeeritud spetsialistile, kes kontrollib taotleja õigustatust ja vormistab kaardi väljastamise.

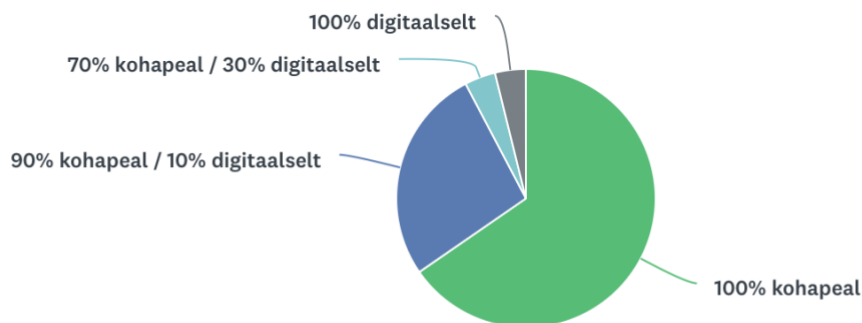
Selline korraldus võimaldab paindlikku ja kiiret menetlust, kuid võib kaasa tuua erinevaid tõlgendusi juhtudel, kus õiguslikud alused ei ole üheselt määratletud.

L3 3 Taotlemise ja kättesaamise viisid

Vastajate hinnangul esitatakse enamik PAK-i taotlusi jätkuvalt kohapeal. Digitaalsete taotluste osakaal on üldjuhul väike ning paljud omavalitsused hindasid, et kõik või peaaegu kõik taotlused esitatakse füüsiliselt kohapeal.

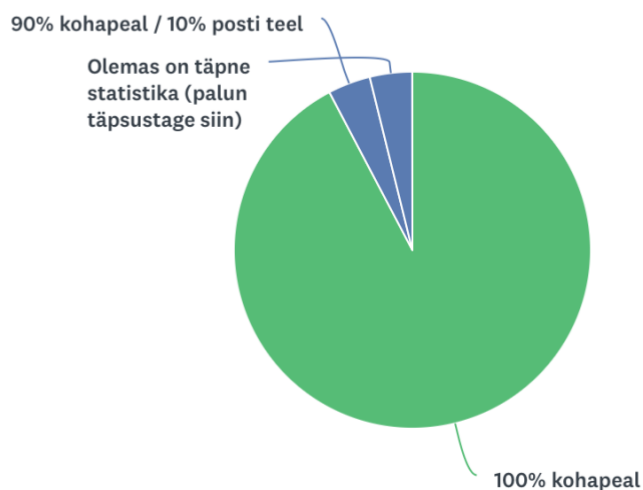
1.09.2026

Kui suur osa PAK-i taotlustest esitatakse kohapeal ja kui palju digitaalselt? Kui puudub täpne statistika, siis palume anda hinnanguline suhe.

Joonis L3-2: PAK-i taotluste esitamine

Kui suur osa PAK-i taotlejatest valib kaardi kättesaamise viisiks kohapeale tulemise ja kui palju posti teel saatmise? Kui puudub täpne statistika, siis palume anda hinnanguline suhe.

Joonis L3-3: PAK-i kättesaamise viisid

KOV-i esindaja täpsustus PAK-i kättesaamise viiside statistika osas:

"Peamiselt kohapeal osakonna kabenetis (70%), toimib kättesaamine ka KOVi ees autoparklas (20%), harva spetsialist viib koju (10%)".

1.09.2026

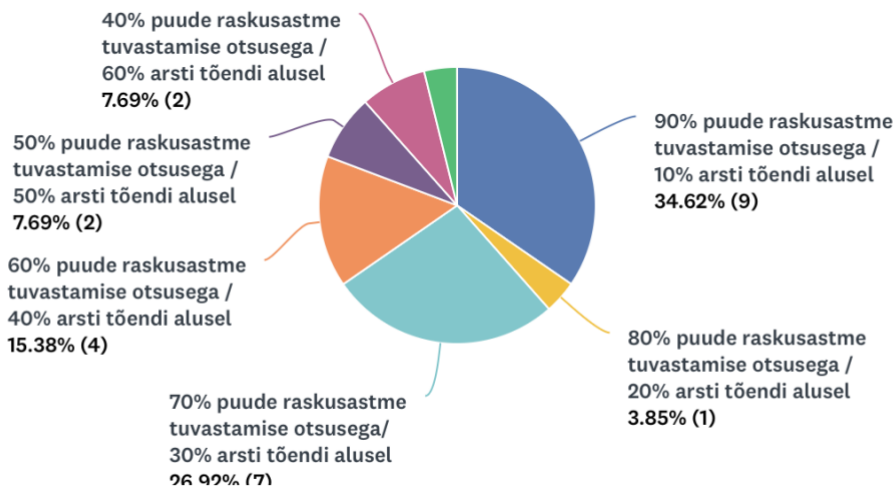
Samuti eelistatakse kaardi kättesaamisel selgelt kohapeale tulemist. Posti teel väljastamist kasutatakse oluliselt harvem ning mõnes omavalitsuses pakutakse vajadusel ka erilahendusi, näiteks kaardi üleandmist sotsiaaltöötaja kodukülastuse käigus.

Tulemused viitavad sellele, et teenus on jätkuvalt tugevalt seotud füüsilise asjaajamisega ning digitaalsete kanalite kasutamine on piiratud.

L3 4 PAK-i väljastamise alused

Vastajate hinnangul väljastatakse suurem osa PAK-idest puude raskusastme tuvastamise otsuse alusel. Arsti tõendi alusel väljastatud kaartide protsentuaalset osakaalu hinnatakse enamasti väiksemaks, kuid siiski märkimisväärseks.

Kui suur osa kõigist viimase aasta jooksul välja antud PAK-idest on välja antud puude raskusastme tuvastamise otsusega isikutele ja kui suur osa ajutise liikumis- või nägemisraskusega isikutele arsti tõendi alusel? Kui puudub täpne statistika, siis palume anda hinnanguline suhe.

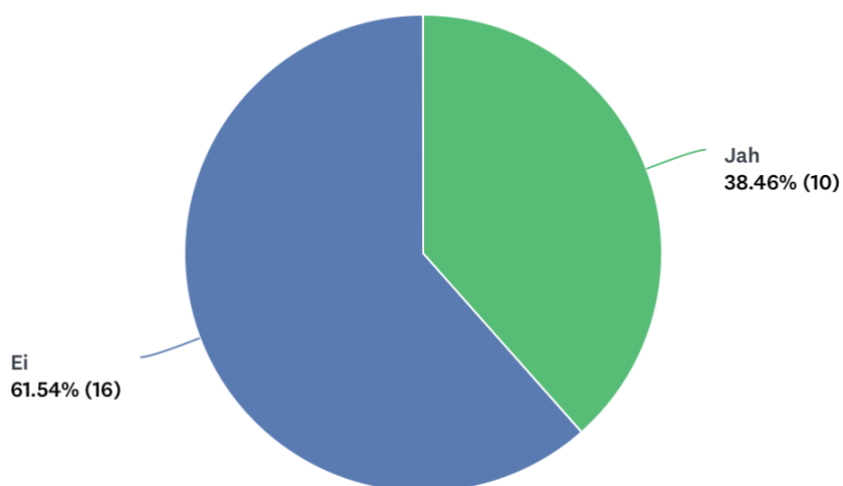
Joonis L3-4: PAK-ide väljastamise alused

L3 5 Ajutiste parkimiskaartide kasutamise praktika

Ligikaudu kolmandik vastanutest on väljastanud samale isikule ajutise PAK-i rohkem kui kaks korda järjest. Selliste otsuste põhjendamisel toodi esile pikaajalisi terviseprobleeme, puude tuvastamise menetluse venimist või olukordi, kus inimese tervises seisund ei ole paranenud, kuid puude raskusastet ei ole määratud.

1.09.2026

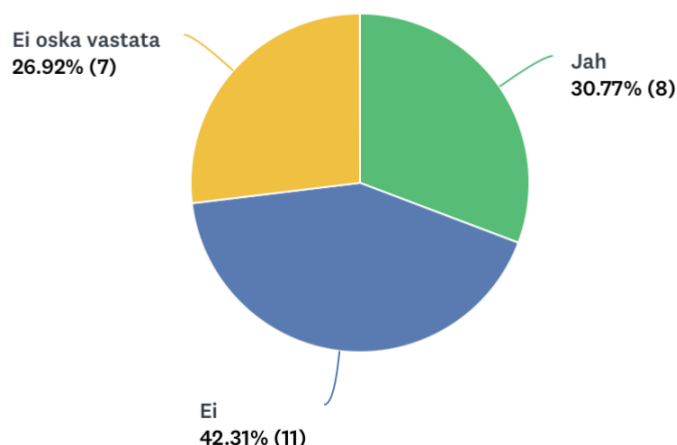
Kas olete väljastanud samale isikule rohkem kui 2 korda järjest ehk rohkem kui üheks aastaks ajutise PAK-i arsti tõendi alusel?

Joonis L3-5: Ajutise PAK-i korduv väljastamine

Samas leidis enamik vastanutest, et arstitõendi alusel väljastatud PAK-i kehtivusaeg ei peaks üldjuhul olema pikem kui üks aasta. Põhjendusena rõhutati vajadust tervises seisundit regulaarselt üle hinnata ning ajutise kaardi olemust.

Kas teie hinnangul peaks arsti tõendi alusel väljastatud PAK-i kehtivusaeg olema pikem kui 1 aasta?

Joonis L3-6: Ajutise PAK-i kehtivusaeg

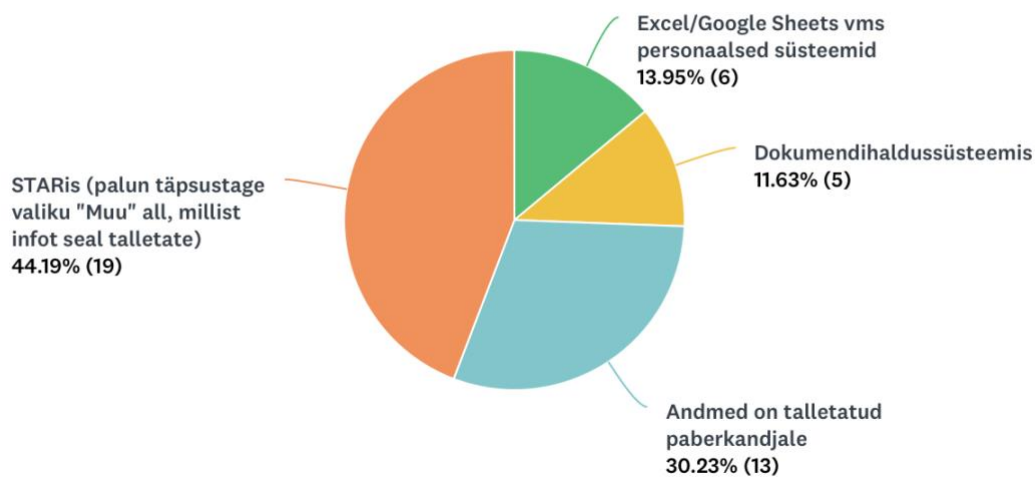
1.09.2026

Vastustes peegeldub teatav vastuolu kehtiva regulatsiooni ja praktiliste vajaduste vahel.

L3 6 Andmete haldamine

Kõige sagedamini peetakse arvestust väljastatud PAK-ide üle STAR-i kaudu. Lisaks kasutatakse Exceli tabeleid, dokumendihaldussüsteeme ning mõnel juhul ka paberkandjal registreid.

Kuidas peetakse Teie KOV-is välja antud PAK-ide üle arvestust?

Joonis L3-7: PAK-ide üle arvestuse pidamine

Vastajate täpsustusi PAK-i üle arvestuse pidamise viiside osas:

"Registreerimisleht."

"PAK number ja kehtivusaja lõpp."

"STAR-i läheb kaardi number ja kehtivus, samuti märgi kui on väljastatud arstitõendi alusel."

"Algatame parkimiskaardi menetluse ning märgime sinna ka kaardi numbri ja kehtivuse aja."

"STAR toiming: parkimiskaardi väljastame ja kajastame üldjuhul PAK numbri ja kehtivuse perioodi."

"Kaardid registreeritakse Amphoras."

"STARis isikukirje alla lisatud kaardi nr ja kehtivusaeg lihtmenetluse käigus, kuid sealt kaudu ei saa hoida statistikat numbrite kaupa. Seetõttu on kõrval ka exceli loend."

STAR-i kasutamisel talletatakse enamasti parkimiskaardi number, kehtivusaeg ning teave väljastamise aluse kohta. Mitmed vastajad tõid siiski välja, et STAR ei võimalda vajalikku statistikat või aruandlust piisava detailsusega, mistõttu peetakse paralleelselt täiendavaid registreid.

1.09.2026

See viitab vajadusele ühtlustada arvestuse pidamist ning parandada andmete kasutatavust seire ja statistika eesmärgil.

L3 7 Järelvalve korraldus

Küsitluse tulemused näitavad, et PAK-ide kasutamise üle peetav süsteemne järelvalve on piiratud. Mitmed omavalitsused tõid välja, et nad ei teosta kasutamise üle otsest kontrolli või piirdub järelvalve üksnes väljastamise õiguspärasuse kontrollimisega. Vastajad tõid esile erinevaid kontrollmehhanisme ent ka nende puudumist:

"KOV järelvalvet ei teosta. Oleme saanud PPA-lt konfiskeeritud kaarte."

"Tartu linnas teostab kontrolli peatumise ja parkimisnõuete täitmise üle järelvalveosakond. Sama õigus on ka Politsei ja Piirivalve ameti Lõuna prefektuuril."

"Sotsiaaltöö spetsialist."

"MUPO ja politsei."

"Sotsiaalkindlustusamet, telefoni ja meili teel on küsitud täpsustavaid andmeid."

"Parkimist jälgib järelvalvespetsialist. Kaartide kasutamise üle süsteemne kontroll puudub."

"Hävitame vanad kaardid (kui inimne pöördub uue kaardi saamiseks KOVi poole), selgitame inimestele kaardi kasutamist. Parkimise puhul invakohale järelvalvespetsialist jälgib kaardi olemasolu."

"Enesekontroll, jälgime, et PAK-i saavad ainult selleks õigustatud kodanikud."

"Sotsiaalnõunik, jooksvalt vaatan star menetlusi üle."

Parkimiskohtade kasutamise kontrolli teostavad peamiselt politsei, munitsipaalpolitsei, parkimiskontrolörid või kohalikud järelvalvespetsialistid. Mõnes omavalitsuses puudub selge ülevaade, kuidas PAK-ide kasutamist kontrollitakse.

Tulemused viitavad, et vastutus PAK-i väljastamise ja selle kasutamise kontrollimise eest on killustatud ning järelvalvepraktikad ei ole ühtsed.

L3 8 PAK-iga seotud hüved ja soodustused

Vastajate kirjelduste põhjal on PAK-iga seotud hüved omavalitsuste lõikes erinevad. Kõige sagedamini nimetati parkimisõigusi, mis tulenevad liiklusseadusest ja kohalikest parkimiskorraldustest. Suurem osa vastajad märkisid, et nende omavalitsuses ei kaasne PAK-iga täiendavaid kohalikke soodustusi ega hüvesid. See viitab sellele, et PAK-i väärtus seisneb eelkõige seadusest tulenevates parkimisõigustes ning kohalike lisahüvede pakkumine on pigem erandlik.

1.09.2026

L3 9 Peamised tähelepanekud seoses tänase olukorraga

Parkimiskaartide menetlemine on valdavalt sotsiaalvaldkonna spetsialistide ülesanne ning korraldus on omavalitsustes üldjoontes sarnane.

Teenus on jätkuvalt tugevalt seotud kohapealse asjaajamisega ning digitaalsete kanalite kasutamine on piiratud.

Arvestuse pidamine, järelevalve korraldus ja andmekogumine ei ole omavalitsuste lõikes täielikult ühtlustatud, mistõttu on keeruline saada terviklikku ülevaadet PAK-ide kasutamisest Eestis.

L3 10 PAK-ide haldamisega seotud probleemid

Kuigi mitted vastajad ei näinud tänases korralduses suuremaid probleeme, toodi siiski esile erinevaid murekohti seoses PAK-ide väljastamisega seotud käsitööga, ühtse registri puudumise ja kontrollimisega, väärkasutusega, väljastatud arstitõendite usaldusväärsusega, maapiirkondades dokumendifoto tegemisega.

"Parkimiskaartide registreerimine võiks toimuda ühtses registris, kust oleks vajadusel võimalik selleks õigust omaval isikul kontrollida kaardi kehtivust ja selle väljastanud omavalitsust. Seal saaks ka kaduma läinud või varastatud kaardid kehtetuks tunnistada. Parkimiskaartidel võiks olla võõtkood või QR-kood, mida saaks kontroll masinaga lugeda ja mis looks kohe sideme kaartide registriga ja annaks jooksvalt infot, kas kaart on kehtiv ja kellele ja kui kauaks see on väljastatud."

"Parkimiskaart võiks olla seotud puude ja töövõime kaardiga, mis väljastatakse Sotsiaalkindlustusameti ja Töötukassa poolt, et jääks ära lisa bürokraatia inimese jaoks, kes seda vajab."

"Kaartidel võiks olla üks registreerimissüsteem, millele saaks ligi ka politsei ja Tallinnas näiteks munitsipaalpolitsei. Et süsteemis saaks vajadusel kaardi kehtivuse ka tühistada, kui kaart näiteks kaob. Kaart peaks kaotama ka kehtivuse inimese surma korral."

"PAK kaartide väljastamine on reguleeritud ja probleeme menetlemisega ei ole. Pigem on probleem fotodega- fotograafe kas ei ole (eriti maapiirkonnas) või on kohas kuhu liikumiskeskusega inimesel on raske minna."

"Väljastamine on nagu käsitöö tund, lõika, sobita, kleebi, märgista pitsatiga- ei ole tänapäeval normaalne."

"1. Pere- või eriarsti poolt väljastatud tõendite usaldusväärsus. 2. Väljastatud kaartide võltsimiskindlus (võltsitakse nt kehtivustähtaega)."

"Seoses PAK-ide haldamisega võivad probleemid tekkida näiteks: taotluste menetlemise ajakulu ja dokumentide puudulikkuse tõttu; andmete dubleerimise ja erinevate registrite kasutamise tõttu kaartide aegumise või tagastamise jälgimisel väärkasutuse tuvastamisel ja järelevalve teostamisel."

1.09.2026

"Otsest probleemide ei ole. Perearsti töendi alusel kaardi väljastamine muutus "populaarsemaks", kui maakonna keskuslinn kehtestas oma territooriumil tasulise parkimise ja teeb soodustusi parkimiskaardi kasutajatele. Aga võibolla on see lihtsalt kokkusattumus."

L3 11 Vastajate tsitaate seoses tulevikulahenduse ja seotud riskidega

Digitaalse parkimiskaardi kasutuselevõttu suhtutakse üldiselt positiivselt.

"Seda on klientide poolt küsitud palju."

"Kui selline digitaalne PAK oleks võimalik luua, siis suhtun sellesse väga toetavalt. Eeldusel, et kodanikel ei ole vaja siis enam KOV-i isiklikult koos fotoga kohale tulla ja et ametnik saab vastava õiguse koos tähtajaga sisestada mõnda elektroonsesse programmi või registrisse. Kujutan ette, et sõiduki aknale peaks siis PAKi omanik panema nt QR koodiga elektroonselt loetava lipiku, mida skännides näeb kontrolör tema invaparkimisõigust. Lahendada tuleb probleem, kus ja kuidas inimene sellise lipiku välja saab printida, kui tal ei ole kodus printerit. Võib-olla saaks seda teha täna kaubanduskeskustes olevates BOFTi fotode printimisboksides. Vajadusel saab ka valla sotsiaaltöötaja selle lipiku kodanikule ise välja printida ja kohapeal kätte anda või postiga koju saata. Aga igatahes, mida vähem edasi-tagasi kõndimist kodanikule ja kleepimist-lõikamist spetsialistile, seda parem."

"Positiivselt. Välistab võltsimise ja loodetavasti ka väärkasutuse. Digitaalne PAK eeldab nutiseadet (?), eakatel enamasti tavalised nuputelefonid."

"Digitaalse PAK-i kasutuselevõttu võib pidada positiivseks arenguks, kuna see võiks muuta parkimiskaartide haldamise, kontrollimise ja kasutamise mugavamaks ning tõhusamaks."

"Kõige mõistlikum oleks hübriidlahendus, kus inimene saab valida, kas kasutada digitaalset, füüsilist või mõlemat vormi."

Sellel poolel rõhutati et digitaalne lahendus ei sobi kõigile kasutajatele, kuna sihtrühmast osadel inimestel puuduvad vajalikud digioskused, nutiseadmed või ligipääs internetile.

"Puuduvad vastuväited digitaalse kaardi olemasolusse, kuid kõik kliendid ei ole võimelised kasutama, puuduvad ka nutitelefonid. Internetiühenduse stabiilsuse küsimus kaasneb ka."

"Eakatel on kohe probleemid, digipädevus ei ole hea ja nad ei kaasa alati saatjat kes digikaarti aitaks kasutada. Eakatel on keeruline juba tasuline parkimine. Kuidas kontrollida õigustatust invakohale parkida?"

"Maa piirkonnas on digitaalne parkimiskaart isikutele keerule. Isikutel puudub internet, arvuti, arvutikasutus oskus jne. Kindlasti peaks olema edaspidi kasutusel plastikkaart."

1.09.2026

"Andmekaitse ja privaatsuse riskid (terviseandmete töötlemine), väärkasutuse või võltsimise oht, tehnilised tõrked süsteemis, kontrolli keerukus parkimisel, probleemid inimestel, kellel puudub ligipääs digilahendustele või nutiseadmetele."

"Takistuseks on vist seadusandluse puudulikkus."

Ajutiste PAK-ide väljastamise korralduses nähti vajadust suurema ühtsuse ja läbipaistvuse järele.

"Mõnikord on jäänud mulje, et pere- või eriarstid väljastavad kergekäeliselt ajutise liikumispuude tõendeid. Nt Tallinnas on teatud piirkondades näha PAKidega luksusautosid, mis tekitab küsimusi kaardi väljastamise õiguslikes alustes."

"Lahendada tuleb eraldi ajutiste arstitõendite küsimus. Neid väljastavad arstid täna paberil või skanneeritult meilile või digiallkirjaga. Tulevikus peaks olema arstil võimalik spetsiaalses programmis või lihtsustatud tõendi vormil anda see ajutine õigus tähtajaliselt patsiendile, ja see saadetakse SKA vastavale meilile või programmile, mis selle alusel jälle isikule juba eespool kirjeldatud õiguse annab."

Sihtrühmade laiendamist pooldati näiteks psüühikahäirega või vaimupuudega ning kuulmispuudega inimeste puhul. Ajutise PAK-i osas nähti vajadust ka näiteks vähidiagnoosiga inimestele ja dialüüsipatsientidele õiguste laiendamist. Kokkuvõtvalt ilmnes murekoht, et tänane süsteem ei võimalda hinnata inimeste tegelikku liikumisiirangut kuna määratud puuded mõjutavad tegelikkuses inimesi erineval moel.

"Minu arvates võiks sihtrühma lisada ka kuulmispuudega inimesed, kuna parklas liikumine võib kuulmispuudega inimesele ilma saatjata olla väga ohtlik ning võib põhjustada liiklusõnnetusi. Puudega inimeste parkimiskohad asuvad tavaliselt asutuse sissepääsu lähedal."

"Tasuks mõelda ka psüühikahäirega või vaimupuudega inimestel kaardi väljastamisele. Ka neil, õigemini nende saatjatel, võib olla reaalne vajadus parkida lähemale."

"Vähidiagnoosiga inimesed, kellel liikumine ja nägemine küll olemas, aga jõudu ei ole, võiksid samuti sihtrühma kuuluda. Samuti dialüüsipatsiendid."

"Praegu on peamine probleem see, et kõik puuded ei mõjuta inimese liikumist ühtemoodi. Mõnel inimesel võib olla ametlik puue, kuid ta ei vaja parkimisel eritingimusi, samas kui mõnel inimesel on väga tõsine liikumisraskus või ajutine tervises seisund, kuid ta ei pruugi vastata kehtivatele tingimustele. Seetõttu võiks parkimiskaardi andmine lähtuda rohkem inimese tegelikust liikumisvõimest ja igapäevasest toimetulekust, mitte ainult puude liigist või raskusastmest. Näiteks võiks kaaluda: suuremat rõhku arstlikule või funktsionaalsele hindamisele; võimalust anda ajutine parkimiskaart inimestele pärast operatsiooni või raske ravi ajal; regulaarset ülevaatamist, et kaart jääks neile, kes seda päriselt vajavad; selgemaid ja ühtsemaid hindamiskriteeriume kogu Eestis. Samas ei tohiks süsteemi liiga rangeks muuta, sest see võib vähendada liikumisvõimega inimeste iseseisvust ja

1.09.2026

osalemist ühiskonnaelus. Parkimiskaart ei ole mugavus, vaid sageli vajalik abivahend tööle, arsti juurde või igapäevatoimingutele pääsemiseks."

SKA poole digitaliseeritud PAK-i väljastamine sai vastajate seas pigem poolehoidu:

"Tulevikus võiks olla õigustatud isikul võimalik vastav PAK kaart/ õigus endale SKA iseteeninduskeskkonnast taotleda. Inimene saab sinna isikustatult sisse logida, SKA-l on olemas andmed isikule määratud puude ja selle tähtaja kohta. Vastav AI-robot või muu programmijupp võiks teha õigustatuse kontrolli ja õiguse olemasolul väljastab/ saadab programm isikule meilile või arvutiekraanile vastava QR-koodiga lipiku. Isikule jääb kohustus kanda koos autosse asetatava lipikuga kaasas isikut tõendavat dokumenti, mida ta saab vajadusel kontrolörile edastada ja samuti vastutus, et ta kasutab talle antud õigust ise, ega anna seda teistele edasi (nagu see on ka täna). Tulevikus võiks vastava PAK-õiguseks sihtrühma kliendile anda juba kohe, koos puude andmisega. Klient siis ise valib, kunas ja millal ta seda kasutab."

"Seotus Sotsiaalkindlustusameti andmebaasiga, pere- või eriarst edastab süsteemi digitaalse tõendi PAKi väljastamiseks."

"Taotlemine võiks toimuda elektrooniliselt riikliku e-teenuse kaudu, kus vajalikud andmed (nt puude raskusaste või arstitõend) liiguvad automaatselt seotud registrite vahel. See vähendaks dokumentide esitamise vajadust ning kiirendaks menetlust. Vajadusel võiks kasutajal olla võimalus lisada süsteemi ajutiselt kasutatav sõiduk. Samuti peaks süsteem võimaldama automaatseid teavitusi kaardi kehtivuse lõppemise, pikendamise või muudatuste kohta."

"Ei peaks olema seotu konkreetse KOViga, sest parkimissoodustus on üleriigiline. Selliselt võiks olla korraldatud ka taotlemine ja väljastamine, nt SKA kaudu."

"Tulevikus võiks digitaalseeritud puudega isiku parkimiskaardi süsteem olla võimalikult automaatne, kasutajasõbralik ja turvaline ning seotud olemasolevate riiklike e-teenustega. Minu hinnangul võiks süsteem toimida järgmiselt: Taotlemine läbi riikliku e-teenuse: Parkimiskaarti saaks taotleda näiteks riigiportaali kaudu, kasutades ID-kaarti, Mobiil-ID või Smart-ID autentimist. Taotleja ei peaks samu andmeid korduvalt esitama, vaid vajalik info liiguks automaatselt registrite vahel. Tervise- ja puudeandmete automaatne kontroll: Süsteem võiks olla seotud tervise infosüsteemi ja sotsiaalkindlustuse andmetega. Kui inimesel on juba tuvastatud liikumispuue või vastav tervises seisund, saaks süsteem suure osa tingimustest automaatselt kontrollida. Vajadusel lisaks arst või eriarst digitaalse hinnangu. Digitaalne kaart mobiilis ja registris: Pärast kinnitamist tekiks inimesele digitaalne parkimisõigus, mida oleks võimalik kasutada mobiilirakenduses või sõiduki registreerimisnumbri põhjal. Kontrollija näeks süsteemist kohe, kas parkimisõigus kehtib. Võimalus siduda mitu sõidukit: Kuna puudega inimene ei pruugi alati liikuda sama autoga, võiks süsteem lubada ajutiselt või püsivalt siduda õiguse erinevate sõidukitega. Samas peaks vältima kuritarvitusi, näiteks piirates samaaegsete aktiivsete sõidukite arvu. Automaatne kehtivuse haldus: Tähtajalise

1.09.2026

õiguse lõppemisel saadaks süsteem automaatselt meeldetuletusi. Kui puude või tervises seisundi andmed uuenevad registrites, võiks teatud juhtudel toimuda ka automaatne pikendamine. Alles jääks ka füüsiline alternatiiv: Väga oluline on, et inimesed, kellel puuduvad digioskused või vajalikud seadmed, saaksid jätkuvalt kasutada füüsilist parkimiskaarti. Digilahendus ei tohiks kedagi teenusest kõrvale jätta. Turvalisus ja andmekaitse: Ligipääs andmetele peaks olema rangelt piiratud ning kontrollijale kuvataks ainult vajalik info (näiteks õiguse kehtivus), mitte inimese terviseandmed. Selline süsteem vähendaks bürokraatiat, kiirendaks menetlusi ja aitaks vähendada väärkasutust, kuid selle edukus sõltub sellest, kui lihtne ja usaldusväärne see kasutajatele on."

Lisa 4. Vahearuanne (AS-IS analüüs)

Sisukord

1	Sissejuhatus.....	108
1.1	Projekti eesmärk.....	108
1.2	Projekti ulatus	109
2	Lähenemine ja metoodika	110
2.1	Metoodika	110
2.2	Valim ja kaasatud osapooled	111
3	Teenuste ülevaade (AS-IS)	117
3.1	PIK teenus.....	117
3.1.1	Eesmärk ja kasutus	117
3.1.2	Osapooled ja rollid.....	117
3.1.3	Teenuse toimimise loogika	120
3.2	PAK teenus	125
3.2.1	Eesmärk ja kasutus	125
3.2.2	Osapooled ja rollid.....	125
3.2.3	Teenuse toimimise loogika	127
3.2.4	Küsitlus puudega isiku parkimiskaardi väljastajatele.....	128
3.2.5	Peamised probleemid.....	128
3.2.6	Mis toimib hästi	129
3.3	Ühisosad ja peamised erinevused	130
4	Kasutajauuringu tulemused	131
4.1	PIK kasutajakogemus.....	131
4.2	PAK kasutajakogemus	133
4.3	Ühised valupunktid	135
4.4	Erinevused kasutajagruppide lõikes.....	137
4.4.1	Persoonad ja olulisemad kasutusjuhud	139
5	Sidusrühmade vaated (fookusgrupid)	140
5.1	Haldus- ja kontrolliasutused - PIK vaade.....	140
5.2	Haldus- ja kontrolliasutused - PAK vaade.....	142
5.3	IT ja tehniline vaade	145
5.3.1	Puudega isiku kaart.....	145

5.3.2	Puudega isiku parkimiskaart	146
5.4	Poliitika- ja õigusraamistiku kujundajad	147
5.4.1	Puudega isiku kaart (PIK)	147
5.4.2	Puudega isiku parkimiskaart (PAK)	150
5.5	Puudega isikuid esindavad organisatsioonid PIK	153
6	Protsessid ja süsteemid	157
6.1	PIK protsessid ja süsteemid	157
6.2	PAK protsessid ja süsteemid	159
6.3	Andmevahetus ja süsteemide seosed	160
6.3.1	Puudega isiku kaart.....	160
6.3.2	Puudega isiku parkimiskaart.....	161
6.4	Peamised kitsaskohad ja probleemid	161
7	AS-IS Õigusanalüüs	162
7.1	Direktiivi ja selle ülevõtmiseks vajalike liikmesriigi tegevuste ja kohustuste kokkuvõte	162
7.1.1	Pädeva asutuse või asutuste määramine	162
7.1.2	Isikuandmete kaitse fookus	163
7.1.3	Direktiivi ülevõtmiseks vajalike õigusaktide muutmise ja kehtestamine. Isikutele võrdsete õiguste tagamine	164
7.2	PIK ja PAK üksikasjalik regulatsioon Direktiivi järgi	165
7.2.1	PIK (Puudega inimese kaart).....	165
7.2.2	PAK (Puudega inimese parkimiskaart)	166
7.2.3	Järelevalve nõuded	167
7.2.4	Nõuded teavitustegevusele.....	168
7.3	PIK ja PAK kehtiv regulatsioon ja selle muutmisevajadused üksikasjalikult.....	169
7.3.1	PIK (Puudega inimese kaart).....	170
7.3.2	PAK (Puudega inimese parkimiskaart)	173
8	Järeldused ja järgmised sammud	175
8.1	Koondatud tähelepanekud ja kriitilised probleemkohad	176
8.2	Süsteemsed mustrid	177
8.3	Mõju erinevatele osapooltele.....	177
8.4	Sisend TO-BE lahenduse kujundamiseks.....	178
8.5	Täpsustamist vajavad teemad	185

SKA Confluence viide: <https://wiki.sm.ee/spaces/SKAAT/pages/446765474/Vahearuanne>

1 Sissejuhatus

1.1 Projekti eesmärk

Projekti koondeesmärk on töötada välja terviklik tulevikulahendus, mis kirjeldab, kuidas puudega isiku kaardi (PIK) ja parkimiskaardi (PAK) väljastamine ning valideerimine peaks Eestis edaspidi toimuma nii füüsilisel kui ka digitaalsel kujul ning kuidas need lahendused seonduvad Eesti riigi infosüsteemidega. Projekti sihiks on kujundada kasutajakeskne ja õiguspõhine teenus, mis toetab puuetega inimeste liikumisvabadust, eneseteostust ja võrdseid võimalusi nii Eestis kui ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Pakkumuse kohaselt hõlmab projekt nii tulevikulahenduse teenusedisaini kui ka selle Eestis rakendamise teekaardi koostamist.

Projekt lähtub vajadusest viia Eesti senine PIK-i ja PAK-i korraldus kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) [2024/2841](#) ja [2024/2842](#), mis seab nõuded kaartide kujundusele, turvaelementidele, digitaalsetele versioonidele, valideerimisprotsessidele ning liikmesriikide kohustusele tagada kaartide vastastikune tunnustamine. Eesti kontekstis tähendab see vajadust ühtlustada kaartide väljastamise ja valideerimise protsesse, kaasajastada õigusruumi, tagada infosüsteemide ja andmevahetuse toimimine ning kujundada lahendus, mis oleks ühtaegu ligipääsetav, turvaline ja praktiliselt rakendatav.

Pakkumuses sõnastatud probleemipüstituse järgi ei ole Eestis kehtiv PIK-i ja PAK-i süsteem oma ülesehituselt ega toimimisloogikalt ühtne ning see ei vasta kavandatavatele tulevikunõuetele. Kitsaskohad avalduvad eelkõige kaartide väljastamise ja kasutamise ebaselguses, kasutuskeskkondade ebaühtluses, digitaalsete lahenduste ebapiisavuses ning valideerimis- ja kontrolliprotsesside piirdumises peamiselt visuaalkontrolliga. Projekti eesmärk on luua otsustamiseks selge valikute raamistik, kirjeldada erinevate lahendusvariantide mõjusid ja eelduseid ning koostada teekaart EL PIK/PAK direktiivi ülevõtmise toetamiseks. Teenusedisaini tulemused on aluseks vastava eelnõu ettevalmistamisele, mis jõuab plaanide kohaselt 2026. aasta novembris Vabariigi Valitsusse. Direktiiv peab olema Eesti õigusruumi üle võetud hiljemalt 2027. aasta juuniks, kaartide väljastamine peab algama 2028. aasta juuniks ning kehtivad parkimiskaardid tuleb ümber vahetada 2029. aasta lõpuks.

Käesoleva vahearuanne kontekstis on fookus projekti I etapil, mis keskendub PIK-i ja PAK-i teenuste tänase olukorra (AS-IS) põhjalikule analüüsile ning EL direktiivist tulenevate nõuete

kaardistamisele. I etapi eesmärk on luua ühtne ja tõenduspõhine arusaam olemasolevast teenusekorraldusest, protsessidest ja piirangutest, et anda sisuline alus järgmisteks disaini- ja arendusotsusteks. Selle etapi tulemusena koondatakse uurimis- ja analüüsitegevuste tulemused terviklikuks AS-IS ülevaateks, tuuakse esile teenuse peamised probleemid, võimalused ja kasutajakogemuse tähelepanekud ning sõnastatakse esmased järeldused, mis loovad lähtekoha projekti II etapi käivitamiseks.

1.2 Projekti ulatus

Projekti ulatus hõlmab puudega isiku kaardi (PIK) ja parkimiskaardi (PAK) teenuste analüüsi ning tulevikulahenduse väljatöötamist, arvestades Euroopa Liidu direktiivist (EL) 2024/2841 ning sellega seotud rakendusaktide teadaolevatest versioonidest tulenevaid nõudeid. Projekti raames käsitletakse tervikliku, kasutajakeskse ja rakendatava lahenduse kujundamist, sh teenuse protsesse, kasutuskogemust ning tehnilisi ja õiguslikke aspekte.

Projekt on jaotatud kaheks etapiks.

Etapp I (AS-IS analüüs) keskendub olemasoleva olukorra kaardistamisele ja mõistmisele. Selle raames analüüsitakse PIK ja PAK teenuste tänast toimimist kogu teenuse elutsükli ulatuses, sealhulgas taotlemise, menetlemise, väljastamise, kasutamise ja kontrolli protsesse. Analüüsi käigus viiakse läbi kvalitatiivne kasutajauuring (individuaalintervjuud ja fookusgrupid), korraldatakse töötoad ning teenusesafarid, et koguda sisendit nii teenuse otsestelt kasutajatelt kui ka sidusrühmadelt. Samuti kaardistatakse seotud infosüsteemid, andmevahetus ning analüüsitakse õigusraamistikku ja selle vastavust direktiivi nõuetele. Etapi tulemuseks on terviklik ülevaade teenuse tänasest toimimisest ning sõnastatud peamised probleemkohad ja arenguvajadused.

Etapp II (TO-BE tulevikulahendus) keskendub tulevikuteenuse kujundamisele ja rakendamise ettevalmistamisele. Selle raames viiakse läbi väärtuspakkumise töötoad ning koostatakse laiendatud teenusplaan. Töötatakse välja tulevikuprotsesside kirjeldused ning hinnatakse erinevate lahendusvariantide esmast eelarvemõju. Viiakse läbi ka õigusanalüüs regulatiivsete mõjude hindamiseks, tuginedes HÖNTE metoodikale, ning koostatakse lahenduse tehniline kirjeldus koostöös tehniliste ekspertidega. Lisaks koostatakse teostatavuse maatriks, riskianalüüs ning tulevikulahenduse elluviimise teekaart. Projekti lõpptulemusena valmib lõpparuanne koos kokkuvõtete ja visualiseeringutega ning tulemused esitatakse lõppseminaridel.

Projekti ulatus hõlmab analüüsi- ja disainitegevusi ning otsustustuge, kuid ei hõlma tulevikulahenduse tehnilist arendust ega juurutamist. Projekti käigus tehakse vajadusel

ettepanekuid õiguslike ja organisatsiooniliste muudatuste osas, kuid nende elluviimine ei kuulu käesoleva projekti raamesse.

Läbivalt arvestatakse projektis erinevate sidusrühmade vajadusi, et tagada loodava lahenduse kasutatavus, ligipääsetavus ning vastavus nii riiklikele kui ka Euroopa Liidu nõuetele.

2 Lähenemine ja metoodika

2.1 Metoodika

Projekti I etapis kasutati kvalitatiivset ja teenusedisaini põhimõtetel põhinevat uurimis- ja analüüsilähenemist, mille eesmärk oli luua terviklik arusaam PIK ja PAK teenuste tänasest toimimisest ning tuvastada peamised kitsaskohad ja arenguvajadused.

Metoodika kombineeris erinevaid andmekogumise ja analüüsi viise, et katta nii kasutajakogemuslik, protsessipõhine kui ka süsteemne vaade teenusele. Kasutatud meetodid hõlmasid:

- 9 individuaalintervjuud (1:1) teenuse otseste ja kaudsete kasutajatega, et mõista nende kogemust, vajadusi ja peamisi valupunkte teenuse kasutamisel. Intervjuud toimusid ajavahemikus 6-16.04.2026.
- 5 fookusgrupid erinevate sidusrühmadega (sh kaasatud riigiasutused, poliitika ja õigusraamistiku kujundajad, IT osapooled), et kaardistada teenuse toimimine, rollid ja kitsaskohad süsteemi tasandil.
- 2 AS-IS töötoad (PIK toimus 20.04.2026 ja PAK toimus 21.04.2026), mille eesmärk oli valideerida olemasolevaid arusaamu, kaardistada protsesse ning luua ühine arusaam teenuse toimimisest erinevate osapoolte vahel.
- 3 teenusesafarid, mille käigus kogeti teenust praktilisest kasutaja vaatenurgast, et tuvastada reaalses olukorras esinevaid takistusi ja ebakõlasid.
- Dokumendi- ja õigusanalüüs, et hinnata kehtiva regulatsiooni vastavust Euroopa Liidu direktiivi (EL) 2024/2841 nõuetele - läbi viidud Jaana Nõgisto Advokaadibüroo poolt.
- Infosüsteemide ja andmevahetuse analüüs, mille viisid läbi analüütik ja tehniline ekspert, et kaardistada süsteemide seosed, toimeloogika ning võimalikud tehnilised piirangud.

Kogutud andmete põhjal viidi läbi kvalitatiivne analüüs, mille käigus tuvastati korduvad mustrid, probleemkohad ja vajadused.

Tulemused struktureeriti teenusedisaini tööriistade abil, mille käigus loodi kasutajapersonad ning kaardistati kasutajateekonnad. See võimaldas visualiseerida teenuse kasutuskogemust ning tuua esile kriitilised kokkupuutepunktid. Nii kasutajapersonad kui ka kasutajateekonnad valideeriti AS-IS töötubades, et tagada ühine arusaam lähteolukorrast, millele hakkab tuginema TO-BE lahendus. Metoodika valikul lähtuti eesmärgist tagada mitmekülgne ja tasakaalustatud vaade teenusele, kombineerides erinevate osapoolte perspektiive ning sidudes kasutajakogemuse analüüsi süsteemse ja tehnilise käsitlusega.

Metoodika piirangud

Uuringu tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et tegemist on kvalitatiivse uuringuga, mille eesmärk on anda süvitsi minev arusaam peamistest mustritest ja probleemkohtadest, mitte pakkuda statistiliselt üldistatavaid tulemusi. Valim kujunes sihipäraselt ning sõltus osalejate kättesaadavusest ja valmisolekust, mistõttu ei pruugi kõik vaated olla võrdselt esindatud. Lisaks põhinevad järeldused osalejate kogemustel ja hinnangutel, mis võivad olla subjektiivsed. Teenusesafarid ja töötoad kajastavad konkreetseid olukordi ja kontekste, mistõttu võivad mõned tähelepanekud olla ajas või keskkonnas muutuvad. Samas aitab erinevate meetodite kombineerimine neid piiranguid leevendada ning toetab tervikliku ja usaldusväärse pildi kujunemist.

2.2 Valim ja kaasatud osapooled

I etapi raames kaasati uuringusse sihipäraselt valitud osalejad, et tagada esinduslik ja mitmekülgne ülevaade PIK ja PAK teenuste toimimisest nii kasutajate kui ka sidusrühmade vaates.

Individuaalintervjuud (1:1)

Individuaalintervjuud viidi läbi kokku **9 osalejaga**, kes olid teenuse otsesed kasutajad või nendega vahetult seotud isikud. Valimisse kaasati erineva puude liigiga osalejad.

Kuupäev ja kellaaeg	Profiil
06.04 kell 14:00	Ajutise PAK-i kasutaja
07.04 kell 14:00	Laia PAK kogemusega liikumispuudega kasutaja, kogemus eri asutustes
10.04 kell 11:00	Puudega inimene, tööeline
14.04 kell 15:00	Kuulmispuudega inimene
14.04 kell 14:00	Liikumispuudega inimene, kes ei kuulu esindusorganisatsiooni
10.04 kell 10:00	Nägemispuudega inimene

15.04 kell 09:00	Vanaduspensioniealine puudega inimene
16.04 kell 11:30	Lähedane / hooldaja
15.04 kell 14:00	Puudega lapse lapsevanem, olemas nii PIK kui PAK

Valimi koostamisel lähtuti eesmärgist katta võimalikult erinevad kasutuskogemused ning teenuse kasutamise olukorrad.

Fookusgrupid

Kokku on toimunud 5 **fookusgruppi**, mis olid jaotatud temaatilisteks rühmadeks vastavalt sidusrühmade rollidele teenuses. Kaasatud olid järgmised grupid:

Haldus- ja kontrolliasutused PIK

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Kersti Talts
Sotsiaalkindlustusamet	Maire Saad
Sotsiaalkindlustusamet	Marina Räbina
Sotsiaalkindlustusamet	Alla Himma
Sotsiaalkindlustusamet	Olga Jakimenko
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Transpordiamet	Tiit Poll
Töötukassa	Katrin Soopalu
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults

Haldus- ja kontrolliasutused PAK

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Triin Teppe
Sotsiaalkindlustusamet	Julija Aleksandrova
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski
Tallinna Linnavalitsus / KOV suur	Are Hint
Tallinna Linnavalitsus / KOV suur	Silvi Kivisik
Tallinna Linnavalitsus / KOV suur	Jane Varipuu
Tallinna Linnavalitsus / KOV suur	Arno Tuisk
Tallinna Transpordiamet	Martin Nelis
Tartu Linnavalitsus / KOV suur	Urmas Kõrgvee
Saaremaa Vallavalitsus / KOV väike / maapiirkond	Aina Prei
Saaremaa Vallavalitsus / KOV väike / maapiirkond	Reelika Murd

Saaremaa Vallavalitsus / KOV väike / maapiirkond	Maret Martson
Saaremaa Vallavalitsus / KOV väike / maapiirkond	Helina Ehanurm
Saaremaa Vallavalitsus / KOV väike / maapiirkond	Merilin Nöör
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Infosüsteemide ja IT-taristu esindajad

Asutus	Osaleja
TEHIK	Urmas Niklus
Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roots
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Ragnar Punak

Poliitika ja õigusraamistiku kujundajad

Asutus	Osaleja
Sotsiaalministeerium	Kadri Mets
Sotsiaalministeerium	Kairi Pöldmaa
Muinsuskaitseamet	Mirjam Krull
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Reine Hindrekus-Koppel
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Käthlin Sander
Kultuuriministeerium	Norman Pöder
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Katrin Tambur
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Pille Pikner
Kliimaministeerium	Kaido-Allan Lainurm
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Puudega inimesi esindavad organisatsioonid

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Aare Raudsepp
Eesti Pimedate Liit	Jakob Rosin
Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda)	Mari Puuram
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Töötoad

Projekti raames viidi läbi kaks temaatilist töötuba:

PIK töötuba – 16 osalejat

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roots
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Kersti Talts
Sotsiaalkindlustusamet	Alla Himma
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
TEHIK	Urmas Niklus
Töötukassa	Katrin Soopalu
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Katrin Tambur
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda)	Mari Puuram
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

PAK töötuba – 17 osalejat

Asutus	Osaleja
Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda)	Mari Puuram
MUPO	Jane Varipuu
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu

Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Tallinna Transpordiamet	Martin Nelis
Tallinna Transpordiamet	Silvi Kivisik
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski
Kose vald	Merike Pihla
Tartu Linnavalitsus	Urmas Kõrgvee
Tartu Linnavalitsus	Galina Sapožnikova
Tartu Linnavalitsus	Anneli Säälk
Tartu Linnavalitsus	Mariana Risthein
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova

Töötubades osalesid peamiselt võtmeasutuste esindajad ning teised asjakohased sidusrühmad. Töötubade eesmärk oli kaardistada teenuse protsesse, valideerida esialgseid leide ning luua ühine arusaam teenuse toimimisest.

Teenusesafarid

Teenusesafarid viidi läbi **3 stsenaariumi / juhtumi** alusel, keskendudes teenuse kasutamisele reaalses või simuleeritud keskkonnas. Meetod võimaldas tuvastada praktilisi kitsaskohti, mis ei pruugi ilmnedä intervjuude või arutelude käigus.

Teenusesafari	Eesmärk
PAK taotlemine põhikasutaja vaates	Kaardistada parkimiskaardi taotlemise protsess kasutaja vaatest ning tuvastada peamised kitsaskohad ja kasutajakogemuse probleemid.
Hüvede ja soodustuste saamise õigused ühistranspordis	Kaardistada, kuidas tõendatakse puudest tulenevaid õigusi ja soodustusi ühistranspordi kasutamisel.
Hüvede ja soodustuste saamise õigused kultuuri- ja vabaajateenustes	Kaardistada, kuidas tõendatakse õigust soodustustele muuseumides, üritustel ja teistes kultuuriteenustes.

Küsitlus

KOV-ide PAK-i väljastajatele sunnatud küsitlus viidi läbi ajavahemikul 25. mai 2026 kuni 5. juuni 2026. Esindatud olid erineva suuruse ja asukohaga omavalitsused, tagades laiapõhjalise ülevaate puudega isiku PAK-i väljastamise praktikast Eestis. Kokku oli esindatud 26 omavalitsust 12 maakonnast. Esindatud olid järgmised KOV-id: Saku vald, Jõelähtme vald, Kuusalu vald, Kiili vald, Sillamäe linn, Põltsamaa vald, Paide linn, Kadrina vald, Rakvere linn, Rakvere vald, Vinni vald, Viru-Nigula vald, Väike-Maarja vald, Kanepi vald, Põlva vald, Häädemeeste vald, Tori vald, Kohila vald, Märjamaa vald, Muhu vald, Saaremaa vald, Nõo vald, Tartu linn, Tõrva vald, Mulgi vald, Viljandi vald.

Töörühmad ja eksperdid

Projekti käigus oli kaasatud **PIK ja PAK töörühm ja juhtrühm**, kuhu kuulusid valdkondlikud eksperdid ja võtmeosapooled, nende roll oli toetada analüüsi ja pakkuda sisendit, valideerida vahetulemusi ja aidata hinnata lahenduste teostatavust. Töörühma kohtumised toimusid regulaarselt igal nädalal ning juhtrühma koosolekud toimusid iga kahe nädala järel.

Töörühma liikmed:

Asutus	Osaleja
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Sotsiaalkindlustusamet	Jekaterina Roots
Sotsiaalkindlustusamet	Annemari Oherd
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski
Sotsiaalkindlustusamet	Brith Kupper
Tehik	Urmas Niklus
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

Juhtrühma liikmed:

Asutus	Osaleja
Sotsiaalkindlustusamet	Tatjana Portnova
Sotsiaalkindlustusamet	Kristina Pähkel
Tehik	Jaak Arjus
Tehik	Epp Laanepõld
Sotsiaalministeerium	Kadri Mets
Sotsiaalministeerium	Kristel Vallsalu
Sotsiaalkindlustusamet	Aive Volter-Kilk
Sotsiaalkindlustusamet	Tiia Orlovski

Sotsiaalkindlustusamet	Kalev Härk
Sotsiaalkindlustusamet	Mariliis Raidma
Trinidad Wiseman	Darja Tokranova
Trinidad Wiseman	Madeleine Tults
Trinidad Wiseman	Klarika Mäeots-Uustal
Trinidad Wiseman	Christina Vallimäe

Lisaks panustasid analüüsi:

- **analüütik**, kes vastutas protsesside ja süsteemse vaate koondamise eest;
- **tehniline ekspert**, kes hindas infosüsteemide toimimist, andmevahetust ja tehnilisi piiranguid;
- vajadusel kaasati ka **õigusvaldkonna ekspertiis**, et hinnata vastavust regulatiivsetele nõuetele.

Kokkuvõtte valimist

Kokku kaasati Etapi I raames nii teenuse otseseid kasutajaid kui ka kõiki peamisi sidusrühmi. Selline valimi ülesehitus võimaldas kombineerida kasutajakogemuse, süsteemse vaate ning eksperthinnangud, tagades võimalikult tervikliku ja tasakaalustatud sisendi teenuse analüüsiks.

3 Teenuste ülevaade (AS-IS)

3.1 PIK teenus

3.1.1 Eesmärk ja kasutus

PIK-i eesmärgiks on lihtsustada tuvastatud puude raskusastme tõendamist puudega inimesele ettenähtud õiguste kasutamisel ja erinevate soodustuste saamisel.

3.1.2 Osapooled ja rollid

Kasutaja (puude raskusastmega inimene)

Puude raskusastmega inimene on süsteemi keskne osapool ja lõppkasutaja. Kasutaja roll hõlmab puude tuvastamise taotlemist, PIKi taotlemist ja kaardi kasutamist oma puude raskusastme tuvastamiseks. Kasutaja vastutab enda kohta esitatavate andmete (nt aadress) õigsuse eest ning vajalike dokumentide esitamise eest oma õiguste kontrollimisel. Kasutajal lasub ka vastutus oma õiguste, soodustuste ja hüvede mõistmisel, vajaduspõhisel tõendamisel

ja täiendaval selgitamisel teenuseosutajatele. Seetõttu ei piirdu kasutaja roll üksnes teenuse tarbimisega, vaid laieneb ka süsteemi toimimise lünkade kompenseerimisele.

Sotsiaalkindlustusamet (SKA)

SKA on peamine protsessi omanik. SKA roll hõlmab puude raskusastme tuvastamist (ekspertiis), PIK-i väljastamist ja haldamist ning andmete töötlemist ja edastamist teistesse süsteemidesse. Oluline piirang on, et SKA roll lõpeb sisuliselt puude tuvastamise ja kaardi väljastamisega, edasine kasutus ja soodustuste rakendamine jääb teiste osapoolte kanda.

Sotsiaalministeerium (SOM)

SOM ja teised poliitikakujundajad vastutavad PIK-iga seotud õigusraamistiku ning süsteemi strateegilise suuna kujundamise eest. Puude raskusastmega inimestele suunatud hüvede ja teenuste õiguslik regulatsioon jaguneb seejuures erinevate ministeeriumide vahel vastavalt vastutusvaldkonnale. SOM-i vastutada on ka kahe asjakohase Euroopa Liidu direktiivi ülevõtmine ning PIK-i süsteemi edasiarendamise suunamine, sealhulgas ühtse kaardilahenduse ja digitaliseerimise edendamine.

STAR infosüsteem (Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister)

STAR toimib sotsiaalvaldkonna keskse registrina, kus hoitakse andmeid KOV teenuste ja toetuste kohta. PIK-i kontekstis võimaldab KOV-idel saada infot inimese puude raskusastme kohta. STAR on oluline taustsüsteem KOV-i sotsiaalteenuste ja -toetuste määramisel.

SKAIS (Sotsiaalkaitse infosüsteem)

SKAIS on SKA operatiivne tööriist, kus menetletakse puude raskusastme tuvastamise taotluseid, hallatakse PIK-iga seotud andmeid ja käivitatakse kaardi väljastamise protsessid. SKAIS on süsteemi "selgroog", kuid selle roll on pigem administratiivne ning see ei ulatu kasutajakogemuse või teenuse tarbimise faasi.

Eesti Töötukassa

Eesti Töötukassa haldab töövõime hindamist ning väljastab töövõimekaarti. Tegemist on paralleelse süsteemiga, mis teenindab osaliselt sama sihtrühma ehk tööelisi puude raskusastmega inimesi ning pakub vähenenud töövõimega inimestele alternatiivset tõendit, millega kaasnevad kaardi spetsiifilised soodustused ja hüved. Lisaks on Töötukassa seotud ka PIK-ide väljastamise protsessiga, kuna ühistootluste kaudu edastatakse SKA-le info inimestest, kellele PIK väljastada. See loob süsteemide vahel tugeva seose, kuid võib samal ajal põhjustada dubleerimist ning suurendada süsteemi killustatust ja kasutajate segadust. Töötukassa roll on oluline ka tulevikuvaates, kuna asutus on keskne osapool ühtse kaardilahenduse kujundamise aruteludes.

Omniva

Omniva on SKA koostööpartner, kes vastutab kaartide füüsilise kättetoimetamise eest. Roll hõlmab kaartide postitamist, tagastuste käsitlemist ja logistika toimimist.

Ühistranspordi valdkonna osapooled

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kujundab ühistranspordi valdkonna poliitikat ning loob õigusliku ja strateegilise raamistiku, mille alusel rakendatakse ka puude raskusastmega inimestele suunatud sõidusoodustusi. Soodustuste praktilises rakendamises on oluline roll nii ühistranspordi korraldajatel kui ka teenuseosutajatel, sealhulgas piirkondlikel ühistranspordikeskustel, rongi- ja parvlaevaoperaatoritel ning bussiettevõtetel. Näiteks Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus korraldab ühistransporti Põhja-Eestis ning tagab oma vastutuspriirkonnas soodustuste rakendamise.

Ühistransporditeenuse osutajate roll hõlmab puude raskusastmega inimeste õiguste rakendamist igapäevases teeninduses, sealhulgas soodustuse õiguse kontrollimist, sooduspiletite müüki ning vahetut suhtlust kasutajatega. Lisaks osalevad nii korraldajad kui teenuseosutajad tehniliste lahenduste, näiteks elektrooniliste piletisüsteemide ja soodustingimuste ühtlustamise arendamises.

Piletisüsteemid

Eestis kasutatakse ühistranspordis mitmeid erinevaid piletisüsteeme ja tehnilisi lahendusi, mis toetavad PIK-ist tulenevate sõidusoodustuste rakendamist. Nende süsteemide kaudu on võimalik siduda kasutaja sõidusoodustuse õigus elektroonilise piletikandjaga, näiteks Ühiskaardiga. Praktikast toimub tasuta või soodustatud sõidu õiguse kontrollimine siiski sageli käsitsi ning õigust tõendavate dokumentide, sealhulgas puudega isiku kaardi, alusel. Näiteks, Ridango haldab Eestis kasutusel olevat peamist ühistranspordi piletisüsteemi, mis on PIK-i kontekstis toetav tehniline süsteem, mille kaudu rakendatakse sõidusoodustusi.

Puude raskusastmega inimesi esindavad organisatsioonid

Huvikaitseorganisatsioonid, Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIK), Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit (ELIL), Eesti Pimedate Liit (EPL), Eesti Kurtide Liit (EAD) jt, kes esindavad kasutajate huve ning toimivad olulise vahendajana puude raskusastmega inimeste ja riigi vahel. Nad koguvad ja vahendavad tagasisidet süsteemi toimimise kohta, osalevad poliitika kujundamises ning liikmete teavitamises ja informatsiooni jagamises usaldusväärsete teenuste kohta.

Riigi Infosüsteemi Amet (RIA)

RIA vastutab riiklike kesksete digitaristu ja platvormide, sealhulgas andmevahetuskihi X-tee ning erinevate riiklike digiteenuste tehnilise toimimise ja arendamise eest. Samal ajal vastutavad konkreetsete teenuste, nende andmekoosseisude ja toimimisloogika eest vastavad teenuse omanikud ja asutused. RIA roll seisneb eelkõige tehnilise taristu ja toetavate teenuste (näiteks eesti.ee portaali) eest, mis võivad toetada ka tulevikus EL puudega isiku kaardi lahendusega seotud digiteenuste toimimist.

Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

TEHIK on riigi tervise ja heaolu infosüsteemide kompetentsikeskus, mille roll on arendada ja hallata sotsiaal- ja tervisevaldkonna digilahendusi ning pakkuda tehnilist tuge avalike teenuste toimimiseks. PIK-i kontekstis on TEHIK-u roll SKA partnerina seotud erinevate infosüsteemide arendamise, hoolduse ja integratsioonidega, mis toetavad andmete liikumist ning teenuste digitaalseid tööprotsesse.

Lähedased / hooldajad / saatjad

Lähedased, hooldajad ja saatjad on PIK-i kasutamisel sageli keskse tähtsusega. Nende roll ulatub praktilisest asjaajamisest kuni igapäevase toe pakkumiseni puude raskusastmega inimesele. Nad toetavad kaardi taotlemisel, väljastamisel ja haldamisel, kasutades kaudselt PIK-iga seotud õigusi.

Erapakkujad

PIK-i ökosüsteemi olulise osapoole moodustavad teenusepakkujad ja ettevõtted, kes pakuvad PIK-i alusel erinevaid soodustusi, eritingimusi või ligipääsuvõimalusi. Erapakkujatele on jäetud vabadus määratleda selleks nende jaoks sobivad tingimused. Nende hulka kuuluvad näiteks teatrid, kinod, eramuuseumid, spaad, spordiklubid, ürituskorraldajad ning teised kultuuri-, vabaaja- ja teenindussektori organisatsioonid.

Kohustuslikud soodustuste ja hüvede pakkujad

Oluline roll on teenuseosutajatel avalikus sektoris, kellel on kohustus PIK-i kasutajatele soodustusi ja hüvesid pakkuda vastavalt sellele, kuidas need on seadusega määratletud. Siia kuuluvad riigimuuseumid, kes toetuvad muuseumiseadusele.

3.1.3 Teenuse toimimise loogika

Puudega isiku kaardi (PIK) teenuse loogika jaguneb kolmeks põhifaasiks: õiguse tekkimine, kaardi taotlemine ja väljastamine ning kaardi kasutamine. Need etapid on omavahel tihedalt seotud ning moodustavad tervikliku teenuseahela.

Vajaduse tekkimisel tuvastatakse inimese puude raskusaste. Selleks esitab inimene vastava taotluse ning Sotsiaalkindlustusameti (SKA) ekspertarst hindab dokumendipõhiselt (inimese taotlus+TIS andmed) valdkondlike piirangute esinemist. Tööealiste puhul võib hindamine tugineda ka Eesti Töötukassa eksperdiarvamusele. Puude raskusastme tuvastamise otsus on kogu süsteemi alus – sellest tuleneb nii õigus PIK-ile kui ka sellega seotud hüvedele ja soodustustele. Ilma kehtiva puude raskusastme tuvastamise otsuseta ei ole võimalik kaarti väljastada ega õigusi rakendada.

Kuigi õigus kaardile tuleneb puudeotsusest, ei ole kaardi väljastamine automaatne. See eeldab vastava soovi märkimist juba puude raskusastme tuvastamise taotluses. Eraldi PIK-i taotlust kasutatakse peamiselt juhtudel, kui kaart on kadunud või hävinud ning vajab asendamist. Kaardi väljastamise korraldab SKA, kelle ülesannete hulka kuulub taotluste vastuvõtmine erinevate kanalite (näiteks SKA esindus, iseteenindus) kaudu, andmete kontrollimine ja töötlemine ning kaartide tootmise ja kättetoimetamise korraldamine. Praktikas hõlmab see ka operatiivseid tegevusi, nagu kaarditoorikute hankimine, koguste planeerimine, kaartide personaliseerimine ja komplekteerimine. Lisaks tagab SKA, et kaart on ajakohane – iga uue puudeotsuse korral väljastatakse isikule uus kaart.

Selleks, et puude raskusastmega inimesele rakenduksid tema puudest tulenevad õigused ja soodustused, tuleb teenuseosutajal tuvastada inimese õigus vastavale soodustusele või hüvele. Praktikas toimub õiguse tõendamine enamasti PIK-i alusel. SKA vastutab PIK-i väljastamise ja sellega seotud andmete haldamise eest oma infosüsteemides. PIK-i andmeid teistele osapooltele üldjuhul ei jagata ning õiguste kontroll toimub valdavalt kaardi visuaalse kontrolli või kasutaja esitatud tõendi alusel. Kaart toimib füüsilise tõendina koos isikut tõendava dokumendiga, mille abil inimene saab ligipääsu erinevatele soodustustele ja teenustele (sh soodustused ühistranspordis, kultuuriasutustes, üritustel jne). Selles faasis liigub vastutus suuresti teenuseosutajatele, kes peavad kaardi alusel õigusi rakendama. Praktikas eeldab see sageli ka kasutajalt aktiivset rolli oma õiguste mõistmisel, selgitamisel ja tõendamisel.

PIK-i ümbritsev süsteem ei ole terviklikult integreeritud. Kuigi puude tuvastamine ja kaardi väljastamine on tsentraalselt korraldatud, toimub õiguste rakendamine detsentraliseeritult erinevate teenuseosutajate juures. Kuigi avaliku sektori teenuseosutajate puhul on soodustuste ja hüvede rakendamine määratletud erinevate õigusaktidega, siis erasektoris on tingimused jäetud teenuseosutaja otsustada. Seega toimib PIK peamise siduva elemendina erinevate süsteemi osade vahel killustunud süsteemis. Süsteem toimib, kuid eeldab nii kasutajalt kui ka teenuseosutajatelt märkimisväärset aktiivset panust, kuna automaatne andmevahetus täna puudub ning õiguste kontroll toimub valdavalt käsitsi või tõendavate

dokumentide alusel. Üheks takistuseks on seejuures ka kehtiv õigusraamistik, mille järgi saab riik andmeid jagada üksnes juhul, kui selleks on olemas selge seaduslik alus.

Peamised probleemid

1. Väljastusprotsessi ebaefektiivsus

PIK-i toorikute ettevalmistamine ja väljastamine on suures osas käsitöömahukas (SKA tellib PIK-i toorikud, trükib, komplekteerib) protsess, mis hõlmab toorikute ja kaaskirjade komplekteerimist. See koormab ressursse ja pikendab kaartide isikustamise ning kättetoimetamise aega. Probleemne on ka aadressiandmete kvaliteet. Osapoolte hinnangu põhjal võib probleem tuleneda sellest, et inimesed märgivad taotluses aadressi, kus nad tegelikult ei ela või kust nad kaarti tegelikult kätte ei saa. Selle tulemusena jääb osa kaartidest adressaadini jõudmata ning saadetised tagastatakse. Tähtis kirjade kasutamine ei ole taganud samuti edukat kohaletoimetamist.

2. Kasutajate madal teadlikkus

Vastavalt kvalitatiivsele uuringule ilmnes asjaolu, et esineb potentsiaalseid PIK-i kasutajaid kes ei ole teadlikud PIK-i olemasolust ega selle praktilisest väärtusest, mistõttu võib kaart jääda taotlemata või tehakse seda juhuslikult. Süsteemis puudub keskne ja usaldusväärne infoallikas, mis koondaks PIK-iga seotud õigused, soodustused ja kasutusvõimalused. Samuti ei mõista kasutajad erinevate kaartide (PIK, töövõimekaart, PIK-i ja pensioni ühiskaarti koondav ühine kaart) omavahelisi erisusi ega kasutusloogikat, mis tekitab segadust igapäevases kasutuses.

3. Süsteemi killustatus

Soodustuste süsteem on mitmetasandiline, hõlmates riiklikke, kohalikke ja teenusepõhiseid hüvesid, mis muudab selle raskesti hoomatavaks nii kasutajatele kui teenuseosutajatele. Teenuseosutajate praktika on ebaühtlane ning puuduvad selged ja ühtsed juhised, milliseid hüvesid ja kellele pakkuda. Erasektoris on soodustuste rakendamine jäetud suuresti teenuseosutaja otsustada, mis muudab kasutaja vaates keerukamaks nii info saamise kui süsteemis tervikuna mõistmise. EL riikide seas puudub ühtne praktika puude määratlemiseks ja seeläbi rakenduvate õiguste, soodustuste ja hüvede saamiseks (nt Eestis on kasutusel puude raskusastme astmeline määratlemine, mille põhjal rakenduvad erinevad õigused, hüved ja soodustused).

4. Puudulikud kontrollimehhanismid

Täna väljastatava PIK-i formaadi kasutamine ei ole kohustuslik ning paralleelselt kehtivad selle erinevad formaadid (sealhulgas plastikkaardid, paberil välja prinditud SKA otsused), mis raskendab õiguste ühtset ja usaldusväärset tõendamist. Duplikaatkaartide väljastamisel jäävad varasemad kaardid kehtima vastavalt kehtivuse tähtajale kaardil

(PIK-e antakse välja ka tähtajatult), mis suurendab väärkasutuse riski. Täna puudub täpne ülevaade, kui palju kehtivaid kaarte kasutuses on. Samuti on kontrollipraktika ebaühtlane, mille puhul nähtava puudega inimesed on sageli eelisseisus, kuna neilt ei nõuta järjepidevalt tõendit. Puude andmete piiratud kättesaadavus teenuseosutajatele takistab tõhusamat kontrollimise protsessi ja seeläbi ka teenuste sujuvat tarbimist. Märkimist väärib ka see, et EL testiest riikides tulevatel inimestel puudub selgelt määratletud viis oma puudestaatuse tõendamiseks.

5. **Teenuseosutajate valmidus**

Teenuseosutajate klienditeenindajad ei oma sageli piisavat teadlikkust erinevate kaartidega kaasnevatest õigustest ja tingimustest, mistõttu langeb selgituskoormus kasutajale. Samal ajal ootavad teenuseosutajad riigilt selgemaid juhiseid ja tuge, kuid ühtne raamistik puudub. Piiratud teadlikkus ja koolitamine viivad ebaühtlase teeninduskvaliteedini ning suurendavad süsteemi kasutamise keerukust.

6. **Formaatide paljus**

Süsteemis on paralleelselt kasutusel erinevad puude olemasolu tõendavad PIK-i formaadid ja dokumendid (sh erineval ajal välja antud PIK-id, A4 formades välja printitud SKA otsused jne), mis keerustavad kontrollimise protsesse. Ühise kaardi kontseptsioon ei ole kasutajatele selge ning sageli ei mõisteta, et see ühendab erinevaid staatuseid (puude ja pensionäri staatus).

7. **Andmete ja protsesside sünkroniseerimise probleemid**

Puude raskusastme tuvastamise ja vanaduspensionile ülemineku protsessid ei ole ajaliselt sünkroniseeritud, mistõttu ei ole võimalik kõiki vajalikke tunnuseid ühele kaardile koondada. See toob kaasa ajutise lahendusena mitme kaardi paralleelse kasutamise (järgmisel PIK taotlemisel koondub kaardile ka pensionitunnistus). Samuti puudub terviklik ülevaade andmetest, mis võimaldaks erinevaid staatuseid ja õigusi automaatselt siduda.

8. **Kasutusvajaduse ebaselgus**

Puudub terviklik ülevaade PIK-i tegelikust vajadusest erinevates sihtrühmades, näiteks hooldekodudes või erineva toetusvajadusega inimeste seas. Soodustused ja hüved ei ole universaalsed, vaid sageli piiratud konkreetsetele alamgruppidele (nt puudeliigile, raskusastmele vastavalt), mis vähendab süsteemi läbipaistvust ning raskendab selle ühtset mõistmist ja rakendamist.

9. **Puudestaatuse tõendamine veebikeskkondades**

PIK ei võimalda inimesel oma puudestaatust mugavalt ja usaldusväärselt tõendada erinevates veebikeskkondades (nt piletimüük). Selle tõttu puudub teenusepakkujatel ühtne viis õiguse kontrollimiseks ning kasutajad peavad sageli pöörduma eraldi klienditoe ja/või teenuseosutaja poole. See muudab soodustuste kasutamise ebamugavaks ja ebaühtlaseks.

10. **Saatja õigustatus ei ole üheselt tuvastatav**

Täna puudub selge ja standardiseeritud viis eristada, kas puudega inimese saatjal on õigus saatjale mõeldud soodustustele või teenustele. See tekitab ebaselgust nii kasutajate kui ka teenuseosutajate seas.

11. **EL kodanikust puudega isikul puudub tõendamise vorm**

Teisest EL liikmesriigist pärit puudega inimesel puudub Eestis selgelt määratletud viis oma puudestaatuse tõendamiseks. Kuna erinevates riikides kasutatakse erinevaid dokumente ja lahendusi, on teenuseosutajatel keeruline hinnata nende kehtivust ja rakenduvaid õigusi. See võib piirata puudega inimeste võrdset ligipääsu soodustustele ja teenustele piiriüleses kasutuses.

Mis toimib hästi

Süsteem täidab oma põhifunktsiooni, võimaldades puudega inimesel oma staatust tõendada ja soodustusi kasutada. Süsteemi tugevused on seotud eelkõige PIK-i kättesaadavuse ja olemasoleva toimiva praktikaga, mida on võimalik edasi ehitada.

1. **Taotlemise mitmekanalilisus**

PIK-i taotlemine on kasutajale suhteliselt paindlik, kuna seda on võimalik teha mitmel erineval viisil, digitaalselt (iseteeninduses ja e-kirja teel), telefoni teel (isikustamisega) ning ka füüsiliselt klienditeeninduses (sh klienditeenindaja toel). See võimaldab arvestada erinevate kasutajagruppide vajadustega ja tagab teenuse kättesaadavuse ka neile, kelle digipädevus või ligipääs e-teenustele on piiratud.

2. **Selge seos puude raskusastme tuvastamise ja kaardi kehtivuse vahel**

PIK-i kehtivus on otseselt seotud puude raskusastme tuvastamise otsusega. See loob loogilise ja arusaadava seose õiguse aluse ja selle tõendamise vahel. Uue puudeotsuse korral väljastatakse ka uus kaart, mis hoiab andmed ajakohasena.

3. **Süsteemi kuluefektiivsus kasutaja vaates**

PIK on kasutajale tasuta, mis eemaldab olulise barjääri kaardi taotlemisel ja kasutamisel. See toetab võrdse kohtlemise põhimõtteid ning tagab, et kaart on kättesaadav kõigile sihtrühma kuuluvatele inimestele, sõltumata nende majanduslikust olukorras.

4. **Toimiv seos olemasolevate teenuste ja soodustustega**

Kuigi süsteem on killustunud, toimib PIK praktikas siiski laialdaselt tunnustatud tõendina erinevate soodustuste saamisel (nt ühistransport, soodustused kultuuriasutustes). See tähendab, et kaardil on olemas selge kasutusväärtus ning see on kasutajate ja teenuseosutajate poolt vähemalt osaliselt omaks võetud.

3.2 PAK teenus

3.2.1 Eesmärk ja kasutus

PAK-i eesmärk on võimaldada liikumis- ja nägemisraskusega inimestele parem ligipääs sihtkohtadele, andes neile õiguse parkida avalikes tasulistes parkimiskohtades tasuta ja muid kaardiga kaasnevaid õiguseid (<https://sotsiaalkindlustusamet.ee/puue-ja-hoolekanne/toetavad-teenused/parkimiskaart#parkimiskaardiga-kaa>). See toetab iseseisvat toimetulekut, vähendab liikumisega seotud takistusi ning aitab tagada võrdsema osalemise igapäevaelus.

3.2.2 Osapooled ja rollid

Kasutaja (liikumis- ja/või nägemispuudega inimene / ajutise liikumis- või nägemispiiranguga inimene)

Kasutaja on teenuse algataja ja lõppkasutaja – tema vajadus (liikumis- ja/või nägemispuue või ajutine liikumis- ja/või nägemispiirang) käivitab protsessi. SKA poolt määratud liikumis-ja/või nägemispuude olemasolul esitab isik parkimiskaardi saamiseks elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele sellekohase taotluse ja foto (tõendit ei ole vaja esitada, andmed STARis). Ajutise liikumis- ja/või nägemisraskuse korral esitab isik KOVile taotlusele ja fotole lisaks ka pere- või eriarsti tõendi. Samuti vastutab kaardi korrektse kasutamise eest (nt paigutamine sõidukisse).

Perearst ja eriarst

Arstid hindavad inimese tervislikku seisundit ning väljastavad ajutise parkimiskaardi aluseks oleva tõendi. Neil on oluline roll vajaduspõhise ligipääsu tagamisel, kuid praktikas varieerub tõendite väljastamise loogika ja põhjendatus.

Sotsiaalkindlustusamet (SKA)

SKAs on PAKiga seotud teemad jaotatud ära erinevate talituste vahel:

- a) SEO ekspertiisitalitus tuvastab puude ja haldab vastavaid andmeid (nt SKAIS2 infosüsteemis, võimaldab KOV-idel näha andmeid STARist). Info on aluseks pikemaajalise PAKi õiguse määramisel ning seda kasutavad ka KOV-id PAK taotluste menetlemisel.
- b) SEO abivahendite taltus tegeleb parkimiskaartide toorikute hankimisega KOVidele, KOVide nõustamisega, isikute nõustamisega, SKA siseses parkimiskaartide registris kaartide kehtetuks tunnistamisega, infovahetus ja koostöö õigusorganitega (MUPO, välismaa politsei/järelevalveametnike pöördumised).
- c) YLO teabehalduse talitus tegeleb parkimiskaartide toorikute väljastamisega KOVidele.

Kohalikud omavalitsused (KOV-id)

KOV-id on PAK teenuse peamised korraldajad: nad võtavad vastu taotlusi, kontrollivad andmeid (rahvastikuregister, STAR, arstitõendid) ja väljastavad kaardid. Samuti on KOV-idel kohustus pidada kohalikku parkimiskaartide registrit (andmekogu, mis võib olla lokaalne süsteem või Excel) ning kujundavad oma territooriumil parkimiskorraldust.

KOV-i teenistujad ja menetlejad

Praktilisel tasandil viivad läbi taotluste menetluse, kontrollivad dokumente, suhtlevad klientidega ning tegelevad kaartide isikustamise ja väljastamisega (sh käsitsi täitmine, printimine, postitamine).

Rahvastikuregister

Pakub aadressi- ja isikuandmeid, mida kasutatakse taotluse menetlemisel ja kaardi väljastamisel.

STAR infosüsteem (sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister)

STAR-i kaudu saab kontrollida SKAIS-is asuvaid andmeid puude staatuse kohta ning on üks keskseid allikaid, mida KOV-id kasutavad õigustatuse kontrollimiseks.

Järelevalveasutused (nt MUPO, KOV-i järelevalve)

Teostavad kontrolli parkimise üle – peamiselt visuaalselt (kaardi olemasolu, kehtivus). Reageerivad kaebustele, teevad trahve ning panustavad parkimiskohtade sihtotstarbelise kasutuse tagamisse. Nende kontrollivõimekus on piiratud keskse registri puudumise tõttu, vajadusel pöörduvad arupärimiseks SKASSE, et selgust saada, milline KOV on parkimiskaardi nr x väljastanud.

Eraparklate haldajad / erasektor

Kehtestavad oma parkimisreeglid ja otsustavad, kas ja millised hüved PAK kaardiga kaasnevad. Nende roll on oluline, kuid regulatsioon ja praktika on ebaühtlane, mis tekitab kasutajatele segadust.

Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda) ja teised huvikaitseorganisatsioonid

Esindavad kasutajate huve, toovad esile praktilisi probleeme ja vajadusi ning annavad sisendit süsteemi arendamiseks (nt info kättesaadavus, kasutajakogemus, õiglane ligipääs).

Lähedased / hooldajad / saatjad

Toetavad kasutajaid, eriti madalama digipädevusega inimesi – aitavad taotluste esitamisel, dokumentide haldamisel ja kaardi kasutamisel. Digilahenduste puhul võib nende roll veelgi kasvada. Siia kuulub ka saatja roll, kes võib juhtida sõidukit, millele PAK paigaldatakse. Saatja autojuhina peab teadma, kuidas PAK-i kasutada (kus võib parkida, kui kaua, kellaga või ilma

jne), kuid neile on see info ebaselge, mistõttu saadakse parkimistrahve, mis hiljem vaidemenetluses tühistatakse.

3.2.3 Teenuse toimimise loogika

PAK kaardi kasutamise teekond algab inimese vajadusest – kas liikumis- ja/või nägemispuude tuvastamise (Sotsiaalkindlustusamet) või ajutise liikumis- ja/või nägemispiirangu (perearst või eriarst, Tervise infosüsteem) alusel. Selle põhjal tekib õigus parkimiskaardile, kuid kasutaja peab ise esitama taotluse. Taotlus esitatakse kohaliku omavalitsuse kaudu (nt Tallinna Transpordiamet, Tartu Linnavalitsus, Saaremaa Vallavalitsus jne), kasutades erinevaid kanaleid – iseteenindusportaali, e-posti või kohapealset teenindust. Taotlusele lisatakse vajadusel tõend (ajutise liikumis- või nägemispiirangu korral) ja foto.

KOV menetleb taotluse, kontrollides andmeid mitmest allikast – Rahvastikuregistrist (elukoht), STAR infosüsteemist liikumis- ja/või nägemispuude olemasolu ning vajadusel arstitõenditest. Menetlus toimub KOV-is, kas enda infosüsteemis või kasutatakse lihtsamaid lahendusi, mis tähendab, et andmed ei ole standardiseeritud ega nähtavad teistele asutustele. Seejärel väljastatakse füüsiline parkimiskaart, mis personaliseeritakse kohapeal käsikirjaliselt (lisatakse kasutaja andmed ja foto) ning antakse inimesele kätte või saadetakse tavaposti teel.

Kaardi kasutamise etapis peab inimene paigutama kaardi sõidukisse nähtavale kohale (tavaliselt esiklaasile), et tõendada oma õigust kasutada ligipääsetavat parkimiskohta või puudega inimese sõiduki parkimiskohta või muid kaardiga kaasnevaid õiguseid. Igapäevases kasutuses sõltub kaardi toimivus nii parkimiskohtade olemasolust kui ka kohaliku parkimiskorralduse reeglitest. Kontrolli teostavad Tallinnas MUPO, mujal KOV-i ametnikud või erafirmade parkimiskontrolörid, kes kontrollivad kaarti peamiselt visuaalselt – hinnatakse kehtivusaega, välimust ja paigutust sõidukis. Vajadusel püütakse kontrollida kaardi andmeid, kuid kuna puudub ühtne riiklik register, on ligipääs andmetele piiratud ning kontroll ei ole reaalses ega terviklik.

Kui tekib kahtlus väärkasutuses (nt kaart ei kuulu sõidukis olevale isikule või on aegunud), toimub edasine menetlus juhtumipõhiselt – võib kontrollija pöörduda KOV-i poole, küsida lisainfot või algatada menetlus. Kui puudub info, milline KOV on kaardi isikule väljastanud, pöördub MUPO või KOV-i ametnik esmalt SKA poole, kes saab olemasoleva registri põhjal (excel) infot jagada, millal ja millisele KOVile on parkimiskaart nr x SKA poolt väljastatud. Samuti peab kasutaja ise jälgima kaardi kehtivust ja vajadusel taotlema pikendamist, mis tähendab sama protsessi uuesti läbimist.

3.2.4 Küsitlus puudega isiku parkimiskaardi väljastajatele

KOV-ide PAK-ide väljastamisega tegelevate asjaosaliste seas läbiviidud küsitluse tulemused näitavad, et kuigi PAK-i väljastamise põhimõtted on omavalitsustes üldjoontes sarnased, nähakse vajadust teenuse edasiseks ühtlustamiseks ja digitaliseerimiseks. Peamiste kitsaskohtadena toodi esile killustatud andmehaldust, ühtse registri puudumist, suurt käsitöö mahtu menetlemisel, piiratud järelevalvevõimalusi ning raskuseid väärkasutuse tuvastamisel. Vastajad toetasid valdavalt digitaalse või hübriidse lahenduse kasutuselevõttu, mis võimaldaks automatiseerida õiguste kontrolli, parandada andmete kvaliteeti ning vähendada halduskoormust. Samas rõhutati, et digilahendus peab arvestama kasutajate erineva digivõimekusega ning säilitama alternatiivina füüsilise parkimiskaardi. Tähelepanu juhiti ka vajadusele muuta ajutiste parkimiskaartide väljastamine läbipaistvamaks ning siduda õiguse andmine rohkem inimese tegeliku liikumisvõime ja funktsionaalse toimetulekuga kui üksnes puude raskusastme olemasoluga. (Algallikas: [Küsitlus puudega isiku parkimiskaardi väljastajatele](#) detailne analüüs)

3.2.5 Peamised probleemid

1. Keskse registri puudumine ja piiratud kontrollivõimekus

Täna puudub keskne register, mis võimaldaks kontrollida parkimiskaardi kehtivust või kasutusõigust reaalajas. Kontroll toimub peamiselt visuaalselt ning vajadusel tuleb pöörduda konkreetse omavalitsuse poole, mis muudab järelevalve aeglaseks ja ebaefektiivseks. See loob head tingimused väärkasutuseks ning raskendab nii parkimiskontrollijate kui ka teenuseosutajate tööd. Intervjuudes toodi välja, et puudub võimalus kiiresti kontrollida, kas kaart on kehtiv või kellele see kuulub.

2. Süsteemne väärkasutus ja usaldusvärsuse probleem

Mitmes intervjuus rõhutati, et parkimiskaartide väärkasutus on laialt levinud probleem. Näiteks kasutatakse kaarte olukordades, kus puudega inimest ennast autos ei ole või taotletakse puuet peamiselt parkimiskaardi saamise eesmärgil. Samuti toodi välja juhtumeid, kus kaarte ostetakse või kasutatakse perekonnas laiemalt kui ette nähtud. Kontrolli nõrkus ja süsteemi killustatus vähendavad süsteemi usaldusvärsust ning tekitavad tunnet, et tegelikud abivajajad jäävad tagaplaanile.

3. Parkimiskohtade vähesus ja madal kasutatavus

Kuigi parkimiskaart annab õiguse kasutada selleks ette nähtud ja märgistatud parkimiskohti, ei taga see praktikas parkimisvõimaluse olemasolu. Intervjueeritavad tõid eriti haiglate ja tervishoiuasutuste näitel välja, et ettenähtud parkimiskohad on sageli hõivatud või neid on liiga

vähe. Samuti on probleemiks parkimiskohtade mõõtmed, mis ei võimalda abivahenditega inimesel turvaliselt autost väljuda. Selle tulemusena jääb kaardi tegelik väärtus ja kasutatavus piiratuks.

4. Füüsiline ja osaliselt vananenud protsess

Süsteemis kasutatakse endiselt palju käsitsi ja füüsiliselt hallatavaid protsesse. Võimalik on esitada paberdokumente, füüsilisi fotosid või minna kohaliku omavalitsusse kohale. Kaardid täidetakse käsitsi. On olukordi, kus kaartide toorikute puudumine põhjustab viivitusi. Kaardid võivad pikalt päikese käes olles pleekida ja nendel olev info muutuda lugematuks.

5. Hindamise ebaühtlus ja tegeliku vajaduse keeruline määratlemine

Intervjuudes toodi välja, et parkimiskaardi vajaduse hindamine ei pruugi alati peegeldada inimese tegelikku funktsionaalset seisundit. Mõnikord lähtutakse rohkem diagnoosist kui reaalsest liikumisvõimest. Samuti sõltub tulemus suuresti arsti hinnangust ja praktikatest. See võib viia olukorrani, kus osa inimesi saab kaardi ilma suure vajaduseta, samal ajal kui teised tegelikud abivajajad jäävad süsteemist kõrvale.

3.2.6 Mis toimib hästi

1. Parkimiskaardi põhimõte on kasutajatele arusaadav ja vajalik

PAK süsteemi põhiloogika – võimaldada liikumis- või nägemispiiranguga inimestele ligipääs sihtkohale lähemale parkimise kaudu – on kasutajatele ja teenuseosutajatele hästi arusaadav. Intervjuudest tuli välja, et vajadus sellise lahenduse järele on selge ning parkimiskaarti nähakse olulise abivahendina iseseisva toimetuleku toetamisel.

2. KOV-ides on olemas toimivad väljastusprotsessid

Kuigi süsteem on killustunud, on paljudes kohalikes omavalitsustes kujunenud välja toimivad praktilised protsessid parkimiskaartide väljastamiseks. Mitmel juhul on võimalik dokumente saata digitaalselt ning kaart edastatakse inimesele posti teel, mis parandab teenuse kättesaadavust ja vähendab vajadust kohale minna.

3. Ajutise parkimiskaardi võimalus toetab paindlikkust

Ajutise parkimiskaardi süsteem võimaldab toetada inimesi, kelle liikumis- või nägemispiirang on ajutine, näiteks operatsioonist taastumise ajal. Intervjuudes hinnati positiivselt seda, et perearsti tõendi alusel on võimalik saada ajutine kaart suhteliselt kiiresti ja paindlikult. See aitab vältida olukorda, kus inimene jääb ajutise terviseprobleemi tõttu vajalikust toetusest ilma.

3. Rahvusvaheline tunnustamine toimib üldiselt hästi

Välisriikide parkimiskaarte aktsepteeritakse Eestis üldiselt samadel alustel ning süsteem toetab EL-i ülesest liikumisest tulenevaid vajadusi. See loob kasutajatele kindlustunde, et ka välismaal reisides või Eestis viibides on võimalik kasutada sarnaseid õigusi ja soodustusi. Kasutajad, kellel on olnud kogemusei PAK-i kasutamisel teistel EL-i liikmesriikides, kinnitasid, et parkimisega probleeme ei esinenud.

4. Kontroll ja järelevalve aitavad hoida süsteemi toimivana

Kuigi kontrollisüsteemil on puudusi, hinnati positiivselt seda, et parkimiskontrollijad, näiteks MUPO, reageerivad rikkumistele aktiivselt ning trahvimine aitab hoida invaparkimiskohad sihtotstarbelises kasutuses. See loob vähemalt osaliselt tunnet, et süsteemi väärkasutust püütakse piirata.

5. Süsteem on kasutajale suhteliselt lihtne, kui inimene teab protsessi

Intervjuudes toodi välja, et juhul kui inimene või tema lähedased teavad, kuidas süsteem toimib, on taotlemine ja tõendite saamine üldiselt lihtne. Eriti toodi positiivsena välja perearstilt tõendi saamise lihtsus ning see, et ajutise parkimiskaardi puhul ei ole protsess liigselt bürokraatlik.

3.3 Ühisosad ja peamised erinevused

Nii PIK kui PAK on loodud erivajadustega inimeste õiguste realiseerimise toetamiseks ning toimivad tõenduspõhiste instrumentidena killustunud teenusekeskkonnas. Mõlemas süsteemis on keskne roll kasutajal, kes peab lisaks taotlemisele ja kasutamisele sageli ise oma õigusi mõistma, selgitama ja tõendama, kuna õiguste rakendamine toimub detsentraliseeritult erinevate teenuseosutajate juures. Samuti on mõlema teenuse puhul näha mitme osapoole (riik, KOV, teenuseosutajad, IT-süsteemid) koosmõju ning piiratud automatiseeritus, mis tähendab, et süsteem toimib suuresti füüsilise kaardi ja manuaalse kontrolli alusel.

Peamised erinevused tulenevad aga teenuste eesmärgist, korraldusest ja praktilisest kasutusest. PIK on riiklikult tsentraalselt juhitud süsteem, mille keskmes on puude tuvastamine ning mille roll on laiem: võimaldada ligipääsu erinevatele soodustustele eri valdkondades. Selle kasutus on pigem passiivne ja ebaühtlane, sõltudes teenusepakujatest ning sageli ei ole kaart igapäevaelus hädavajalik. PAK seevastu on lokaalselt korraldatud (KOV-põhine), kitsama ja väga konkreetse eesmärgiga: tagada füüsiline ligipääs parkimise kaudu. Selle kasutus on igapäevane, otseselt praktiline ja kasutaja jaoks kõrge väärtusega. Kui PIK-i puhul on peamisteks väljakutseteks teadlikkus, soodustuste ja hüvitiste süsteemi killustatus ja madal kasutusvajadus, siis PAK-i puhul on kesksed probleemideks ebaühtlane korraldus, kontrollimise piiratus ja füüsilise keskkonna (nt parkimiskohtade) puudujäägid.

4 Kasutajauuringu tulemused

Käesolev peatükk annab ülevaate kasutajauuringu peamistest tulemustest, keskendudes PIK ja PAK kasutajakogemusele, ühistele valupunktidele ning erinevustele kasutajagruppide lõikes. Tulemused põhinevad individuaalintervjuudel teenuse kasutajate ja nendega seotud isikutega ning läbiviidud teenusesafaritel teenuseosutajate, puudega isikute ja nende saatjatega. Valimisse kaasati mitmekesine sihtrühm, sealhulgas PIK, PAK ja ajutise PAK kasutajad. Selline lähenemine võimaldas kaardistada erinevaid kasutusolukordi ja kogemusi ning tuua esile nii korduvad probleemid kui ka kasutajagruppide eripärad.

4.1 PIK kasutajakogemus

Esmane kokkupuude ja taotlemise kogemus

Kasutajaintervjuude põhjal ilmneb, et PIK kasutajakogemuse esmane kokkupuutepunkt toimib hästi. Kaardi taotlemine on kasutajate hinnangul lihtne ning selle integreeritus puude tuvastamise protsessi toetab sujuvat teenuse kasutuselevõttu. Mitmel juhul piirdub protsess e-teenuses vastava valiku tegemisega ning esines ka kasutajaid, kes tajusid, et kaart saadeti neile automaatselt pärast puudeotsuse tegemist. See loob positiivse esmase kasutuskogemuse.

Kasutusaktiivsus ja situatsioonipõhisus

PIK kasutajakogemust iseloomustab madal kasutusaktiivsus ning selgelt situatsioonipõhine kasutus. Kaart ei ole igapäevases kasutuses keskne tööriist, vaid vajadus selleks tekib konkreetsetes olukordades. Praktikas kasutatakse PIK-i kõige enam ühistranspordis tasuta sõidu õiguse tõendamiseks (sh saatjale) ning harvem kultuuri- ja vabaajateenustes sooduspiletite saamiseks. See viitab, et teenuse väärtus ei avaldu järjepidevalt, vaid sõltub spetsiifilistest kasutusolukordadest, mis omakorda viitab potentsiaalile väärtuspakkumise laiendamiseks.

Kasutusaktiivsuse erinevused sihtrühmades

Ilmnes, et madalam kasutusaktiivsus ning piiratud teadlikkus kaardiga kaasnevatest hüvedest ja soodustustest on enam levinud sügava ja raske puudega kasutajate seas. Nendes sihtrühmades on fookus suunatud eelkõige igapäevaste esmavajaduste ja toimetuleku tagamisele, mistõttu jääb sekundaarsete hüvede mõistmine ja kasutamine tagaplaanile. See viitab vajadusele diferentseerida teenuse kommunikatsiooni ja toetavaid lahendusi vastavalt kasutajate võimekusele ja prioriteetidele. Samas on sihtrühmi, kes vajavad oma erivajadusest tulenevalt ligipääsetavaid kultuuriteenuseid ning usaldavad sel puhul puudega isikuid esindavate organisatsioonide poolt heaks kiidetud teenuseosutajaid.

Kaardi roll ja tõendamispraktikad

"Nähtava" puudega kasutajad tõid esile, et õiguste või soodustuste kontroll toimub harva ning sageli piisab puude visuaalsest tuvastusest, näiteks liikumisabivahendi kasutamisest. Samal ajal kogevad „nähtamatu“ puudega kasutajad suuremat vajadust oma õiguste tõendamiseks ning toovad esile segadust erinevate tõendamisvahendite (nt PIK, töövõimekaart) vahel.

Teadlikkus ja info kättesaadavus

Oluliseks mõjuteguriks on madal teadlikkus PIK-i kasutusvõimalustest. Kasutajad ei ole sageli kindlad, millistes olukordades PIK-i kasutada või milliseid hüvesid see võimaldab. Informatsioon on killustunud, ebaühtlaselt esitatud ning raskesti leitav, mistõttu kasutaja peab ise aktiivselt lisateavet otsima. See vähendab teenuse kasutusmäära ning mõjutab negatiivselt PIK-i tajutud väärtust.

Teenuse ökosüsteem

Teenuse ökosüsteemi tasandil ilmneb märkimisväärne ebaühtlus. Soodustuste ja hüvede tingimused varieeruvad teenusepakujate lõikes ning puudub standardiseeritud ja keskne ülevaade. See tekitab kasutajatele lisakoormust info kogumisel ning vajaduse suhelda enne teenuse kasutamist otse teenusepakujatega. Lisaks põhjustab erinevaid soodustusi andvate analoogsete kaartide (nt töövõimekaart, pensionitunnistus) eksisteerimine ja nende kasutamise ebaselgus segadust nii kasutajate kui ka klienditeenindajate seas (eelkõige seoses sellega, millised õigused ja soodustused millise kaardiga kaasnevad). Kontrollipraktikad on ebaühtlased, mõnes olukorras nõutakse kaarti rangelt, teises ei kontrollita seda üldse, mis vähendab süsteemi usaldusväärsust ja mõistetakset.

Tulevikuvaade

Kasutajad on pigem ettevaatlikud täieliku digitaliseerimise suhtes, kuid toetavad hübriidlahendust. Digitaalne PIK (nt mobiilis, isikutuvastusega seotud või masinloetav) võiks lihtsustada kasutamist olukordades, kus füüsiline kaart puudub või ei ole mugav kasutada. Samas peetakse oluliseks, et füüsiline kaart säiliks alternatiivina, arvestades erinevaid kasutajagruppe ja nende ligipääsu tehnoloogiale. Füüsilise kaardi puhul toodi välja mitmeid konkreetseid parendusvajadusi. Kaardil peaks olema selge visuaalne info, sh foto isiku tuvastamiseks, ning puude raskusaste võiks olla esitatud kujul, mis oleks rahvusvaheliselt mõistetakav. Samuti oodatakse masinloetavaid elemente (nt viipamine, QR-kood või triipkood), mis võimaldaksid kiiremat ja selgemat kontrollimise protsessi. Tulevikulahendusena nähakse ingliskeelset infot või laiemalt standardiseeritud (nt EL-ülest) lähenemist, mis võimaldaks kaarti kasutada ka välismaal ilma selgitamiseta. Tulevikus nähakse vajadust ka erinevate kaartide ühendamiseks (PIK, töövõimekaart) või vähemalt selgemaks eristuseks kaartide kasutamisel. Kasutajad ootavad, et PIK-i roll oleks üheselt arusaadav, millistes olukordades seda vaja on ja milliseid hüvesid see annab.

Kuigi PIK-i taotlemine ja kättesaamine on kasutajasõbralikud ning tehniliselt toimivad, jääb teenuse igapäevane väärtus piiratuks. Kaardi roll ei ole kasutaja jaoks selgelt positsioneeritud ning sõltub suuresti kontekstist, teenusepakkuja praktikast ja kasutaja teadlikkusest. Sellest tulenevalt tajutakse PIK-i pigem passiivse ja ebamäärase funktsiooniga dokumendina.

4.2 PAK kasutajakogemus

PAK-i taotlemine

PAK-i taotlemise kogemus on kasutajate vaates olnud selgelt eraldiseisev protsess võrreldes PIK-i taotlemisega, mis eeldas füüsilist kohalkäimist KOV-i asutuses. Kuigi sisuline asjaajamine on kasutajate sõnul alati olnud lihtne, tähendab füüsiliselt kohale minemine puudega inimeste jaoks märkimisväärset koormust. Toodi esile, et KOV-i hooned pole alati ligipääsetavad. Aja jooksul on taotlemise protsess muutunud oluliselt kasutajasõbralikumaks. Intervjueeritud kasutajate ütluste põhjal saab suuremates KOV-ides PAK-i taodelda digitaalselt, esitades vajalikud dokumendid ja foto veebikeskkonnas. Toodi välja ka e-maili teel ning volitatud isiku abil taotlemist. Koha peale minemise eeliseks jääb kiirem kaardi kätte saamine. Digitaalselt taotledes saadetakse PAK kasutajale postiga koju. Koju saadetud kaardile lisab taotleja ise oma allkirja. Seega on PAK-i kättesaadavus kasutajate jaoks ajas parenenud. Väiksemates KOV-ides toodi esile, et taotlemiseks pöörduakse konkreetse ametniku poole, kellega ollakse juba varem kokku puutunud (nt sotsiaaltöötaja, kes vastutab PAK-ide väljastamise eest).

Ajutise PAK-i taotlemine

Kasutajauuringust imnes süsteemne probleem ajutiste PAK-ide väljastamise ja kasutamise usaldusväärsuses. Intervjuu põhjal tuvastati, et näiteks Tallinnas väljastatakse ajutist PAK-i ka juhtudel, kus tegelik liikumispiirang pole oma olemuselt ajutine ning arstitõendit kirjutatakse välja püsiva liikumispiiranguga, mis ei liigitu liikumispuude alla, korduvalt. Arstitõendite väljastamine toimub erinevalt ja sõltub arsti eelistustest. Kirjeldati nii digitaalselt (meili teel digiallkirjastatud dokumendi väljastamine) kui ka kohapeal paberil esitatud dokumente.

PAK-i igapäevane kasutamine

Erinevalt PIK-ist on PAK kasutajate jaoks kõrge praktilise väärtusega ning aktiivses kasutuses. Kaarti kasutatakse regulaarselt olukordades, kus liigutakse sõiduvahendiga, kas ise või koos saatjaga. PAK käib kaasas inimesega, kellele see välja antud on ning kasutamisel paigutatakse see sõiduvahendi armatuurlauale. Kasutamine ei piirdu üksnes invakohtadel parkimisega, vaid on oluline eeldus igapäevaste toimingute (nt arstil või poes käimine) sujuvaks korraldamiseks. Kasutajate vaates annab PAK neile kindluse, et nad saavad kasutada invaparkimiskohti ning seda soodsamatel tingimustel avalikes parklates (Täiendav märkus: Vastavalt Liiklusseadus § 68

annab PAK-i olemasolu isikule kindluse kasutada invaparkimiskohta, samuti parkida avalikes tasulistes parklates tasuta.)

Parkimistingimused ja kasutusreeglid

Kuigi PAK-i kasutamine on laialt levinud, iseloomustab seda kasutusreeglite ja tingimuste ebahõltseline mõistmine kasutajate seas. Parkimistingimused varieeruvad nii omavalitsuste kui ka konkreetsete parkimisalade lõikes ning mõnel juhul eeldatakse lisaks ka parkimiskella kasutamist. Kasutajad ei ole alati teadlikud nendest nüanssidest, mis võib viia eksimusteni. Näiteks on esinenud olukordi, kus parkimiskaart on korrektselt esitatud, kuid parkimiskella puudumise tõttu vormistatakse trahv. Sellised kogemused on viinud kohanduste tegemiseni (nt digitaalse parkimiskella kasutuselevõtt), kuid viitavad süsteemi keerukusele ja kasutajakoormusele.

Eraparklate kasutamine

Korduvalt toodi välja murekohti seoses PAK-i kasutamisega eraparklates. Eraparklate puhul pole reeglid kasutajate vaatest üheselt mõistetavad ning sellekoahst informatsiooni on keeruline leida. Peamiselt esineb raskuseid tuvastamisega, kas PAK-iga kaasneb tasuta parkimise õigus või mitte. See on viinud olukordadeni, kus inimesed pargivad teadmatusel tasulises parklas ilma maksmata või ei kasuta nõutud lisavahendeid (nt parkimiskell). Eriti keeruline on see nende jaoks, kes ise autot ei juhi ning peavad infole tuginema kaudselt.

Märgistus ja füüsiline keskkond

Olulise kitsaskohana kerkib esile invaparkimiskohtade märgistus. Mitmes intervjuus toodi välja, et märgistus on ebapiisav või halvasti nähtav, näiteks ainult teekattele kantud sümbolina, mis talvisel ajal lume alt välja ei paista. See põhjustab nii tahtmatuid eksimusi kui ka konflikte teiste autojuhtidega. Linnades ja suuremates kaubanduskeskustes on olukord parem, kuid väiksemates asulates esineb probleeme sagedamini. Samuti toodi välja, et invaparkimiskohtade olemasolu ei taga alati nende kasutatavust, puudulikud kaldteed või kõrged äärekivid võivad muuta parkimise praktiliselt kasutuks, kuna puudub ligipääs soovitud sihtkohale.

Trahvid ja vaiete menetlemine

Kuigi PAK-i kasutatakse sageli ja pikaajaliselt, on kasutajatel esinenud üksikuid trahvikogemusi, enamasti ebaselgete või keeruliste olukordade tõttu. Trahvid on seotud näiteks parkimistingimuste valesti tõlgendamise, parkimiskella unustamise või kaardi loetavuse probleemidega. Viimane on seotud ka kaardi valmistamiseks kasutatud materjalide kvaliteediga. Kuumuse käes võib kaart deformeeruda ja muutuda raskesti loetavaks, mis

omakorda võib viia trahvini. Kuigi vaide esitamisel on õiguse olemasolul trahve võimalik tühistada, on see kasutajale koormav protsess.

Rahvusvaheline kasutus

PAK-i on kasutatud ka välisriikides ning kogemus on olnud valdavalt positiivne. Näiteks mitmetes EL riikides on kaart toiminud probleemideta, kuigi kasutajad ei pruugi alati eristada, kas see tuleneb süsteemi ühtsusest või kontrolli puudumisest. Sellest hoolimata annab rahvusvaheline kasutuskogemus märku, et vähemalt Euroopa kontekstis on PAK suhteliselt hästi mõistetav ja aktsepteeritud.

Digitaalsed lahendused ja tulevikuvaade

Kasutajad suhtuvad ettevaatlikult täielikku digitaliseerimisse, kuid toetavad paralleelset lahendust, kus füüsiline ja digitaalne kaart eksisteerivad koos. Digitaalne lahendus võiks vähendada unustamise riski ja lihtsustada kasutust, kuid selle eelduseks on usaldusväärne kontrollisüsteem. Samal ajal peetakse oluliseks, et füüsiline kaart säiliks alternatiivina, arvestades erinevaid kasutusolukordi ja tehnoloogilisi barjääre.

4.3 Ühised valupunktid

PIK ja PAK kasutajakogemuses ilmnevad mitmed kattuvad probleemkohad, mis ei ole seotud niivõrd konkreetse kaardi liigiga, vaid laiemalt süsteemi toimimise, info kättesaadavuse ja teenusekeskkonna ühtsusega.

Puudulik ja killustunud info

Mõlema kaardi puhul on keskseks probleemiks info kättesaadavus ja arusaadavus. Kasutajad ei oma selget ülevaadet, milliseid õigusi ja soodustusi kaart annab ning millistes olukordades seda kasutada saab. Info on hajutatud erinevate teenusepakkujate vahel ning sageli tuleb see välja alles konkreetse teenuse kasutamise hetkel (nt piletit kontrollides). See tekitab ebakindlust ning sunnib kasutajaid ise aktiivselt infot otsima või katse-eksituse meetodil õppima.

Kasutamistingimuste varieeruvus

Nii PIK-i kui PAK-i kasutamist iseloomustab reeglite ja praktikate ebaühtlus. Teenusepakkujad tõlgendavad õigusi erinevalt ning puudub standardiseeritud lähenemine. PIK-i puhul väljendub see näiteks soodustuste tingimuste ja õiguste tõendamise praktikate varieerumises, PAK-i puhul aga parkimistingimuste erinevuses (nt eraparklad). See tähendab, et kasutaja ei saa ühtset kogemust, vaid peab iga olukorra eraldi läbi mõtlema.

Kontroll ja tõendamine

Kontrollipraktikad on mõlema kaardi puhul ebaühtlased. Mõnes olukorras nõutakse kaarti rangelt, teises ei kontrollita üldse. See vähendab süsteemi usaldusväärsust ja tekitab segadust nii kasutajates kui klienditeenindajates ja piletikontrolörides. Samuti on süsteemi ja PIK/PAK kasutuse õigustatus mõnikord seatud kahtluse alla ka kolmandate osapoolt poolt (nt on kahtlus PAK kasutamisest inimeste poolt, kellele seda väljastatud ei ole).

Sõltuvus kontekstist ja teenusepakkujust

Kaardi tegelik väärtus sõltub tugevalt konkreetsest kasutusolukorrast. Nii PIK-i kui PAK-i puhul ei taga kaardi olemasolu automaatselt õiguste rakendumist. See sõltub teenusepakkuja teadlikkusest, valmisolekust ja kehtivatest reeglitest. See muudab kasutajakogemuse killustatuks ja ettearvamatuks.

Füüsilise kaardi piirangud

Mõlema kaardi puhul toodi esile füüsilise lahenduse puudused. Kaarti tuleb kaasas kanda ja see võib ununeda või kahjustuda. PAK-i puhul lisandub probleem kaardi nähtavale paigutamisega autos ning materjali vastupidavusega (nt kuumuse käes deformeerumine). PIK-i puhul on probleemiks kaardi vähene kasutus, mis omakorda vähendab motivatsiooni seda kaasas kanda.

Ligipääsetavuse ja keskkonna probleemid

Kuigi see avaldub tugevamalt PAK-i puhul, on ka PIK-i kasutuses näha, et füüsiline keskkond ei toeta alati kaardi eesmärki. Näiteks võivad invaparkimiskohad olla halvasti märgistatud või ligipääs teenusele olla piiratud (nt esineb invaparkimiskoha ja sihtkoha vahel füüsilisi takistusi, mis piiravad liikumispuudega inimese ligipääsu), mis vähendab kaardi praktilist väärtust. Sama loogika kehtib ka teenuste puhul, kus soodustused on olemas, kuid nende kasutamine on keeruline või ebaselge.

Rahvusvahelise kasutuse piiratus

Rahvusvahelise kasutuse puhul töid inimesed lisaks positiivsetele kogemustele välja ka mitmeid ebakindlusi ja puudusi. PAK-i kasutamisel ei oldud alati kindlad, kas invakohal parkimise õigus konkreetsetes riigis või olukorras tegelikult kehtis. Kuigi trahvide saamist ei mainitud, jäi kasutajatele ebaselgeks, kas probleemide puudumine tulenes kaardi toimimisest või sellest, et kontrolli lihtsalt ei teostatud. PIK-i puhul kirjeldati positiivseid kogemusi eelkõige Euroopa Liidu muuseumides ja asutustes, kus puudega inimeste õigused olid selgelt reguleeritud ja tunnustatud. Samas tekkis segadus väljaspool Euroopa Liitu, näiteks Aasias

reisides, kus kaardi tähendus ja sellega seotud õigused ei olnud teenuseosutajatele arusaadavad.

4.4 Erinevused kasutajagruppide lõikes

PIK ja PAK kasutuskogemus erineb märkimisväärselt kasutajagruppide lõikes, sõltudes eelkõige puude liigist, raskusastmest, digipädevusest ning sellest, kas inimene kasutab teenuseid iseseisvalt või koos saatjaga. Intervjuude ja persoonade põhjal joonistuvad välja selged mustrid nii kaardi tajutud väärtuses kui ka praktilises kasutuses. PIK ja PAK erinevused kasutajagruppide lõikes tulenevad ka sellest, kui otseselt kaart toetab inimese igapäevast toimetulekut. PAK on kõrge väärtusega just liikumispuudega ja aktiivselt liikuvate kasutajate jaoks, samas kui PIK roll varieerub suuresti ning on sageli madala praktilise väärtusega. Viimase puhul eksisteerib ka selge seos teadlikkusega oma õigustest ja teenuseosutajate poolt pakutavatest võimalustest. Kasutuskogemust kujundavad lisaks individuaalsed tegurid (nt puude liik, digipädevus) ja kontekstuaalsed tingimused (nt asukoht, teenusepakujate praktika), mis viitavad vajadusele paindlikuma ja selgemini kommunikeeritud süsteemi järele.

Erineva puudeliigiga kasutajad

Erineva puudeliigiga kasutajate kogemus PIK-i ja PAK-i kasutamisel on oluliselt erinev ning sõltub nii puude iseloomust kui ka inimese iseseisvusest. Nägemispuudega inimeste puhul on peamiseks takistuseks info kättesaadavus, kuna veebikeskkonnad ei ole tihti piisavalt ligipääsetavad, mistõttu sõltub teadlikkus kaartide kasutamisest suuresti tugivõrgustikust (nt puudega inimesi esindavad organisatsioonid, kogukonnad). PIK-i kasutamine on selles grupis vajalik õiguste tõendamiseks, kuid PAK-i kasutus jääb kaudsemaks, kuna inimene ise autot ei juhi. See muudab kasutuskogemuse sõltuvaks saatjast ning võib tekitada ebakindlust seoses kaardi olemasolu, paigutuse ja reeglite tundmisega. Samuti on nägemispuudega isikule oluline füüsiliste kaartide eristatavus, sh taktiilsed omadused.

Liikumispuudega kasutajate jaoks on PAK keskse tähtsusega igapäevase liikumise ja ligipääsu tagamisel. Nende kogemust mõjutab tugevalt füüsiline keskkond, näiteks invaparkimiskohtade paiknemine ja ligipääs soovitud sihtkohale. PIK roll on selles grupis väiksem, kuna abivahendite kasutamine toimib sageli kaudse tõendina kontrollijate silmis. Kuulmispuude või teiste "nähtamatute" puuete korral kerkib esile vajadus õigusi selgitada, kuna puue ei ole visuaalselt tuvastatav. See suurendab kasutaja koormust ning eeldab teenuseosutajatelt kõrgemat teadlikkust.

Sügava või mitme puudega kasutajate puhul on iseloomulik sõltuvus lähedastest või hooldajatest. Kaartide taotlemine ja kasutamine toimub sageli nende vahendusel, mistõttu kogemus on kaudne ja sõltub kolmanda osapoole teadlikkusest. Samas on just selles grupis

suurim vajadus lihtsate ja automaatselt toimivate lahenduste järele. Ajutise liikumispiiranguga kasutajate puhul on vajadus lühiajaline, kuid intensiivne. Ajutine PAK peab olema lihtsalt ja kiiresti taodeldav. Ajutise PAK-i kasutajad ei pruugi süsteemi loogikaga kursis olla ja võivad vajada kohanemiseks rohkem tuge.

Nähtamatu vs nähtava puudega kasutajad

Puude nähtavus mõjutab otseselt PIK-i kasutusvajadust. Nähtamatu puudega inimeste jaoks on kaart oluline õiguste tõendamise vahend olukordades, kus puuet ei ole võimalik visuaalselt hinnata. Seevastu nähtava puudega kasutajatel väheneb vajadus füüsilise PIK-i järele, kuna nende seisund on ilmne ning kaarti ei küsita järjepidevalt. PAK säilitab mõlemas grupis oma praktilise väärtuse, kuid PIK-i roll jääb nähtava puude korral pigem formaalseks.

Iseseisvad vs saatjaga liikuvad kasutajad

Iseseisvalt toimetulevad kasutajad omavad paremat kontrolli nii PIK-i kui PAK-i kasutamise üle ning on ajas omandanud praktilised teadmised erinevate olukordade lahendamiseks. Saatjaga liikuvate kasutajate puhul sõltub kogemus aga suuresti saatja teadlikkusest. See võib tekitada segadust nii parkimisreeglite järgimisel kui ka õiguste tõendamisel, sealhulgas olukordades, kus tuleb arvestada ka saatja õiguste tõestamisega.

Digipädevad vs madalama digipädevusega kasutajad

Digipädevamad kasutajad eelistavad e-teenuseid ning ootavad protsesside edasist lihtsustumist ja digitaliseerimist. Nende jaoks on oluline kiirus ja mugavus. Madalama digipädevusega kasutajad eelistavad füüsilisi lahendusi, kuid peavad samas varasemat kohapealset asjaajamist koormavaks. Seetõttu on nende jaoks oluline võimalus kasutada sekundaarseid kasutajasõbralikumaid kanaleid, näiteks asjaajamist telefoni teel või abistaja toel.

Kogenud vs uued kasutajad

Pikaajalised kasutajad on õppinud süsteemi eripäradega toime tulema ning kohandanud oma käitumist vastavalt. Nad tajuvad küll süsteemis esinevaid pudelikaelasid, kuid on õppinud nendega kohanema. Uute kasutajate puhul on probleemiks teadmatuse, nii PIK-i poolt pakutavas võimalustest kui ka PAK-i kasutamistingimustes.

Linnaelanikud vs väiksemate asulate elanikud

Asukoht mõjutab eelkõige PAK-i kasutuskogemust. Linnades on invaparkimiskohtade märgistus ja teadlikkus üldiselt parem, mis muudab kasutamise lihtsamaks. Väiksemates asulates esineb

sagedamini puudulikkude või halva nähtavusega märgistust ning info kättesaadavus on piiratud, mis omakorda suurendab ebakindlust ja teadmatusest tuleneva väärkasutuse tõenäosust.

4.4.1 Persoonad ja olulisemad kasutusjuhud

Persoon on kasutajauuringu põhjal loodud fiktiivne, kuid kasutajauuringu käigus kogutud reaalsel andmel põhinev tüüpkasutaja profiil, mis esindab kindlat kasutajagruppi, selle vajadusi, eesmärgi, käitumismustreid ja konteksti. Persoon eesmärk on koondada ja üldistada empiirilist materjalist (nt kasutajaintervjuud, teenusesafarid, vaatlused) ilmnunud mustrid arusaadavaks ja rakendatavaks kujuks, et toetada otsustusprotsesse teenuse- ja tootedisainis. Persoon ei kirjelda konkreetset indiviidi, vaid sünteesib mitme sarnaste tunnustega kasutaja kogemuse, tuues esile nende peamised motivatsioonid, valupunktid ning ootused. Selline abstraktsioon võimaldab hoida arendusprotsessis fookust tegelikel kasutajatel, aidates hinnata lahenduste sobivust erinevate sihtrühmade vajadustega ning ennetada lahendusotsuseid, mis ei arvesta kasutajate tegelikku käitumist või konteksti, milles nad opereerivad.

Persoonade loomisel lähtuti eesmärgist katta võimalikult terviklikult uuritava PIK/PAK teenuse peamised kasutajagruppi ja kõige olulisemad kasutuskontekstid. Valik tugines kasutajauuringu käigus esile kerkinud korduvatele mustritele, mis eristusid nii vajaduste, käitumise kui ka teenuse kasutamise viiside lõikes. Persoonade konstrueerimisel arvestati eelkõige puude liiki, tervises seisundist või liikumispiirangust tuleneva vajaduse iseloomu ja kestust, kasutaja rolli (otsene kasutaja vs hooldaja), elusituatsiooni (nt tööaline, pensioniealine, lapsevanem) ning digipädevuse taset, kuna need tegurid mõjutasid otseselt teenuse kogemist ja kasutamise loogikat.

Lisaks lähtuti põhimõttest, et persoonad peavad esindama erinevaid kasutusstsenaariume ja kriitilisi kokkupuutepunkte teenusega. Seetõttu hõlmavad loodud persoonad nii igapäevaseid, rutiinseid kasutusolukordi (nt liikumine ja teenuste tarbimine) kui ka harvemaid, kuid mõjult olulisi situatsioone (nt reisimine, ajutine tervises seisundi muutus või erakorralised olukorrad). Samuti peeti oluliseks kajastada nii iseseisvalt toime tulevaid kasutajaid kui ka neid, kelle teenuse kasutamine sõltub teistest osapooltest, näiteks saatjatest või pereliikmetest.

Oluline kaalutlus oli ka variatsiooni säilitamine teadlikkuse ja infokasutuse mustrites. Persoonade kaudu toodi esile nii kasutajad, kes on süsteemist teadlikud ja aktiivsed võimaluste kasutajad, kui ka need, kelle teadlikkus on piiratud ning kelle kogemus on seetõttu katkendlikum ja ebakindlam. Selline lähenemine võimaldab analüüsida teenuse toimimist mitte ainult ideaalses kasutusolukorras, vaid ka juhtudel, kus süsteemi kasutamine on raskendatud või ebaefektiivne.

5 Sidusrühmade vaated (fookusgrupid)

5.1 Haldus- ja kontrolliasutused - PIK vaade

Fookusgrupi arutelu keskendus puudega isiku kaardi (PIK) tänastele protsessidele ning võimalikele arengusuundadele. Arutelus osalesid eksperdid Sotsiaalkindlustusametist, Töötukassast ning Transpordiametist. Lisaks olid kaasatud praktilise kogemusega spetsialistid, kes igapäevaselt tegelevad kaartide menetlemise, trükkimise ja väljastamisega, sealhulgas Narva ja Võru SKA klienditeeninduste esindajad. Arutelu eesmärk oli kaardistada PIK teenuse praktilised kitsaskohad, mõista protsessi toimimist erinevate osapoolte vaates ning koguda sisendit teenuse digitaliseerimiseks ja automatiseerimiseks.

Praegused probleemid

1. Manuaalne ja töömahukas protsess

PIK väljastamise protsess on märkimisväärselt käsitööline ning koosneb mitmest järjestikusest sammust, mida tehakse erinevates süsteemides ja sageli käsitsi. Andmed koondatakse esmalt Exceli tabelitesse, mille alusel luuakse kirjakooste abil personaalsed kaaskirjad. Seejärel trükitakse eraldi nii kaardid kui ka kaaskirjad, mis tuleb füüsiliselt kokku viia ja ümbrikesse panna. Iga etapp – alates andmete kontrollist kuni ümbrikustamiseni – nõuab inimsekkumist ning on ajamahukas. Erijuhtumid, nagu eestkostetavad või eriaadressid, vajavad täiendavat käsitsi kontrolli ja parandusi. Selline protsess suurendab vigade tekkimise riski (nt vale kaart vales ümbrikus) ning ei ole skaleeritav suuremate mahtude puhul.

2. Andmete ebaühtlus ja aadressiprobleemid

Andmete kvaliteet on oluline kitsaskoht, eriti aadressi andmete osas. Rahvastikuregistris olev aadress ei pruugi vastata inimese tegelikule elukohale või kohale, kuhu kaart tuleks saata (nt hooldekodu, eestkostja aadress). See tähendab, et töötajad peavad andmeid käsitsi üle kontrollima ja vajadusel parandama, kasutades lisainfot teistest allikatest. Probleem on eriti terav juhtudel, kus isik ei ela oma ametlikul aadressil või kui tema eest vastutab kolmas osapool. Selline ebaühtlus tekitab lisatööd, pikendab menetlusaega ning suurendab riski, et kaart ei jõua adressaadini.

3. Kaartide väljastamise ja logistika keerukus

Kaartide tootmine ja väljastamine on hajutatud ning nõuab mitme osapoole ja tegevuse koordineerimist. Trükkimine toimub erinevates klienditeenindustes (nt Narvas ja Võrus), kus töötajad täidavad seda ülesannet muude tööülesannete kõrval. See tähendab, et protsess sõltub konkreetsete inimeste töökoormusest ja ajakavast. Lisaks tuleb hallata

trükiseadmeid, kulumaterjale (kaarditoorikud, tindid, ümbrikud) ning tagada seadmete töökorras olek. Kuigi ühe kaardi materjalikulu on väike, kujuneb kogukulu suureks just tööjõu ja protsessi killustatuse tõttu. Samuti puudub tsentraliseeritud ja automatiseeritud tootmisloogika.

4. **Mitme paralleelse kaardisüsteemi olemasolu**

PIK ei ole ainus kaart, millega tõendatakse erinevaid sotsiaalseid õigusi – paralleelselt eksisteerivad näiteks pensionitunnistus ja töövõime kaart. Need kaardid annavad osaliselt kattuvaid õigusi, kuid nende kasutusloogika ja väljastamise alused on erinevad. See tekitab kasutajatele segadust, kuna neil võib olla mitu kaarti, mille funktsioonid ei ole selgelt eristatavad. Samuti on teenusepakujatel keeruline aru saada, milline kaart millist soodustust annab. Selline dubleerimine viitab süsteemi ajaloolisele kihistumisele ning vajadusele liikuda ühtsema ja loogilisema lahenduse suunas.

5. **Piiratud automatiseeritus ja süsteemide vähene integreeritus**

Praegune protsess ei kasuta piisavalt ära olemasolevate infosüsteemide integratsiooni võimalusi. Andmeid liigutatakse failipõhiselt (nt Excel), mitte reaajas süsteemide vahel. See tähendab, et sama infot sisestatakse ja kontrollitakse korduvalt, mis suurendab vigade riski ja töömahtu. Samuti puudub võimalus pakkuda teenust täielikult digitaalselt, kuna protsessi keskmeks on füüsiline kaart ja käsitsi tehtavad toimingud.

Tuleviku lahenduste mõtted

1. **Protsesside automatiseerimine ja digitaliseerimine**

Tulevikus nähakse selget vajadust viia kogu PIK väljastamise protsess võimalikult suures ulatuses automatiseerituks ja digitaalseks. See tähendab, et andmete kogumine, kontroll ja kaardi väljastamine peaksid toimuma süsteemide vahel automaatselt, ilma Exceli-põhise vahekihita. Automatiseerimine võimaldaks vähendada käsitööd, kiirendada PIK-i väljastamise aega ning vähendada vigade tekkimise riski. Samuti looks see eelduse teenuse skaleerimiseks ning ressursside efektiivsemaks kasutamiseks.

2. **Digitaalne kaart ja mobiilne kasutus**

Olulise arengusuunana nähakse digitaalse puudega isiku kaardi loomist, mis oleks kättesaadav näiteks riigi mobiilirakenduses või digi-rahakotis. See võimaldaks kasutajatel oma õigusi tõendada ilma füüsilise kaardita ning vähendaks vajadust kaartide trükkimise ja logistika järele. Digitaalne lahendus võiks sisaldada ka täiendavaid funktsioone, nagu kehtivuse kontroll või õiguste kuvamine. Samas rõhutati, et füüsiline kaart peab jääma alternatiiviks nendele kasutajatele, kes ei kasuta nutiseadmeid või eelistavad traditsioonilist lahendust.

3. **Keskne ja integreeritud andmekasutus**

Tulevikulahendustes nähakse vajadust kasutada olemasolevaid riiklikke andmekogusid

efektiivsemalt ja vältida dubleerimist. Näiteks võiks kaardil kasutatav foto tulla otse isikut tõendavate dokumentide andmekogust, mitte olla eraldi kogutav. Samuti peaksid erinevad süsteemid olema omavahel ühendatud, et andmed liiguksid automaatselt. See lihtsustaks nii taotlemise kui ka kasutamise protsessi ning võimaldaks pakkuda teenuseid proaktiivselt.

4. **Kaartide konsolideerimine ja ühtsem loogika**

Arutelus nähti potentsiaali vähendada erinevate soodustusi võimaldavate kaartide (PIK, töövõimekaart, pensionitunnistus) arvu ning liikuda ühtsema süsteemi suunas, kus erinevad õigused on koondatud ühte lahendusse. See idee ei näe ette tingimata ühe kaardi loomist, kuid vähemalt ühtset loogikat ja kasutusreegleid, mis oleksid arusaadavad nii kasutajatele kui teenusepakkujatele. Konsolideerimine aitaks vähendada segadust, parandada kasutajakogemust ning lihtsustada haldust riigi tasandil.

5. **Turvalisuse ja kontrollitavuse parandamine**

Tulevikus peab PIK sisaldama kaasaegseid turvaelemente, mis võimaldavad kaardi kehtivust ja autentsust kiiresti kontrollida. Näiteks võiks kasutada QR-koode või muid digitaalseid lahendusi, mis on seotud keskse andmebaasiga. Samuti toodi esile vajadus tagada, et kaardi kehtivusinfo oleks ajakohane (nt iga 24 tunni tagant uuendamine), et vältida olukordi, kus aegunud õigustega kaarte kasutatakse edasi. Sellised lahendused suurendaksid süsteemi usaldusväärsust ja vähendaksid väärkasutuse riski.

5.2 Haldus- ja kontrolliasutused - PAK vaade

Fookusgrupis osalesid esindajad **Sotsiaalkindlustusametist (SKA)**, **SKA töövõtulepinguline ekspertarst, kes on ühtlasi perearst**, **Tallinna Munitsipaalpolitseist (MUPO)**, **Tallinna Transpordiametist**, **Saaremaa Vallavalitsusest** ning **Tartu Linnavalitsusest**. Arutus käsitleti puudega isiku parkimiskaardi (PAK) süsteemi toimimist tervikuna, hõlmates kaardi väljastamist, menetlust, kontrolli ning erinevate osapoolte rolle. Osalejate vaade tugines nii riiklike registrite haldusele, kohalike omavalitsuste praktikale, järelevalve kogemusele kui ka meditsiinilise hindamise perspektiivile, tuues esile süsteemi killustatuse ning praktilised kitsaskohad.

Praegused probleemid

1. **Killustunud ja mitmeetapiline protsess erinevate asutuste vahel**

PAK süsteem on jaotunud mitme asutuse vahel, kus igaüks täidab eraldi rolli: Sotsiaalkindlustusamet määrab puude raskusastme ja haldab andmeid, pere- ja eriarstid väljastavad ajutise parkimiskaardi saamiseks tõendeid, kohalikud omavalitsused menetlevad taotlusi ja väljastavad kaarte ning järelevalvet

teostavad KOVid. Selline ülesehitus tähendab, et inimene peab teenuse saamiseks liikuma mitme asutuse vahel ning mõistma ise protsessi loogikat. Puudub terviklik teenusvaade, kus kõik sammud oleksid seotud üheks sujuvaks teenuseks. See suurendab bürokraatiat, tekitab segadust ja pikendab menetlusaega.

2. **Andmete killustatus ja ühtse registri puudumine**

Üks keskseid probleeme on see, et puudub ühtne riiklik register, kus oleks koondatud kõik väljastatud parkimiskaardid ja nende kehtivusinfo. Iga KOV peab oma andmekogu – mõnes kohas kasutatakse eraldi infosüsteeme, teistes Exceli tabeleid. Kontrollijatel (nt MUPO) on ligipääs vaid piiratud infole, sageli ainult oma piirkonna andmetele, mistõttu ei ole võimalik kontrollida teises omavalitsuses väljastatud kaardi kehtivust või staatust. See loob olulise lõnga järelvalves ning võimaldab väärkasutust, kuna puudub reaalaajas ja terviklik ülevaade.

3. **Manuaalne töö ja madal automatiseeritus**

Protsess sisaldab palju käsitööd nii KOV-ides kui ka riigi tasandil. Kaardi toorikule lisatakse kasutaja andmed käsitsi (nt foto kleepimine, andmete kirjutamine), samuti toimub tõendite kontroll ja taotluste menetlemine sageli manuaalselt. Ka perearstide tõendid on erinevates formaatides (paberil, digitaalselt, vabas vormis tekstina), mis nõuab KOV-i poolt täiendavat tõlgendamist. Süsteem ei ole automatiseeritud ega standardiseeritud, mis suurendab vigade ja vaidluste riski ning koormab töötajaid.

4. **Kontrolli piiratus ja väärkasutuse risk**

Järelevalve toimub peamiselt visuaalselt – kontrollitakse, kas kaart on autos nähtaval ja kas kehtivusaeg on õige. Tallinna linna kohta on teada, et kahtluste korral (nt väärkasutus või kaardi puudumine) reageeritakse kaebuste alusel ning vajadusel saadetakse patrull kohale, mis on ressursimahukas. Kuna puudub ligipääs ühtsele registrile, ei saa kontrollida, kas kaart on kehtetuks tunnistatud või kas seda kasutatakse õiguspäraselt. See suurendab väärkasutuse riski ning vähendab süsteemi usaldusväärsust nii ametnike kui ka kodanike silmis.

5. **KOV-ide erinev võimekus ja protsesside ebaühtlus**

KOV-ide lõikes erinevad nii tehnilised lahendused kui ka protsessid. Suuremates linnades (nt Tallinn) on kasutusel iseteenindusportaalid ja digitaalsed registrid, samas kui väiksemates omavalitsustes toimub menetlus rohkem kontaktipõhiselt ning andmeid hoitakse lihtsamates lahendustes (nt Excel). See tähendab, et teenuse kvaliteet ja kättesaadavus sõltuvad inimese elukohast. Samuti ei ole protsessid standardiseeritud, mistõttu võib sama teenus toimida eri KOV-ides erinevalt.

6. **Kasutajakogemuse keerukus ja info puudulikkus**

Kasutaja jaoks ei ole PAK teenus terviklik ega intuitiivne. Inimesed ei tea sageli, kas neil on õigus kaardile, kust seda taotleda või milliseid samme tuleb läbida. Teavitamine on killustunud ning toetub suuresti kasutaja enda aktiivsusele. Samuti peab inimene sageli

ise koordineerima infot erinevate osapoolte vahel (nt arstitõendite esitamine KOV-ile). See muudab teenuse kasutamise keeruliseks ning võib takistada abivajajate jõudmist teenuseni.

7. **Füüsilise kaardi kasutusprobleemid**

Füüsilise kaardi kasutamisel esineb praktilisi probleeme – kaart peab olema autos nähtaval, kuid see võib vajuda armatuurlaua alla, pleekida päikese käes või muutuda raskesti loetavaks. Samuti ei pruugi kontrollija alati tuvastada, milline KOV on kaardi väljastanud. Need probleemid vähendavad kontrolli efektiivsust ning võivad viia vaidlusteni.

Tuleviku lahenduste mõtted

1. **Keskne ja integreeritud süsteem (ühine register)**

Peamiseks arengusuunaks nähakse ühtse riikliku registri loomist, kuhu koondatakse kõik PAK-id ja nende kehtivusinfo. See register peab olema reaajas kasutatav ning ligipääsetav kõigile asjakohastele osapooltele (KOV-id, järelevalve, riigiasutused). Selline lahendus võimaldaks tõhusamat kontrolli, vähendaks väärkasutust ning looks parema aluse andmepõhiseks juhtimiseks ja poliitikakujundamiseks.

2. **Rollide ümberkujundamine ja keskne teenuse orkestreerimine**

Tulevikus nähakse vajadust vähendada KOV-ide rolli tehnilises menetluses ning liikuda kesksema lahenduse suunas, kus näiteks SKA või muu riiklik asutus (nt Transpordiamet) võtab suurema vastutuse teenuse korraldamisel. Samuti nähakse võimalust siduda puude määramine automaatselt parkimiskaardi õigusega, et protsess käivituks proaktiivselt.

3. **Protsesside automatiseerimine ja andmevahetus**

Oluline arengusuund on vähendada käsitööd ja luua automaatsed andmevood. Näiteks võiksid arstitõendid liikuda otse tervise infosüsteemist KOV-i või riiklikku süsteemi ning olla standardiseeritud kujul. Samuti peaksid registrid olema omavahel seotud, et vältida dubleerimist ja manuaalset kontrolli. See vähendaks halduskoormust ja parandaks andmete kvaliteeti.

4. **Digitaalne parkimiskaart ja andmepõhine kontroll**

Digitaalse PAK-i kasutuselevõtt võimaldaks liikuda visuaalselt kontrollilt andmepõhisele kontrollile. Näiteks võiks kaardil olla QR-kood või muu digitaalne tunnus, mille kaudu saab reaajas kontrollida kaardi kehtivust, digitaalse kaardi puhul võiks kontroll toimuvad auto numbri alusel ja visuaalset kontrolli ei olegi. See lihtsustaks järelevalvet, vähendaks väärkasutust ning võimaldaks paremat integreerimist erinevate teenustega.

5. **Selgem sihtrühma määratlus ja automaatne õiguse tuvastamine**

Fookusgrupis rõhutati, et probleem ei ole niivõrd sihtrühma laiuses, vaid selle selguses.

Tulevikus peaks süsteem suutma automaatselt tuvastada, kas inimesel on õigus parkimiskaardile, tuginedes puude andmetele või terviseinfole. See vähendaks vajadust eraldi taotluste järele ning aitaks tagada, et tegelikud abivajajad jõuavad teenuseni. Samuti aitaks see vähendada „mugavuspõhist“ taotlemist.

6. Rahvusvaheline koostalitlusvõime ja EL lahendused

Tulevikus nähakse olulise lahendusena Euroopa tasandi parkimiskaarti koos keskse registri ja kontrollivõimalusega. See võimaldaks kontrollida ka välisriikide kaarte ning tagada õiglane kohtlemine eri riikide kasutajate vahel. Lahendus peaks olema kooskõlas andmekaitse nõuetega ning võimaldama kontrollida kaardi staatust ilma isikuandmeid jagamata.

7. Kasutajakogemuse lihtsustamine ja teavituse parandamine

Tulevikus peaks PAK teenus olema kasutaja jaoks terviklik ja arusaadav. See tähendab selget infot õiguste, taotlemise ja kasutamise kohta ning võimalust saada teenus ühest kohast. Automatiseerimine ja parem teavitamine aitaksid vähendada vajadust eri asutuste vahel liikumiseks ning parandaksid teenuse kättesaadavust.

5.3 IT ja tehniline vaade

5.3.1 Puudega isiku kaart

Põhisüsteem ja kanalid

Puude raskusastme tuvastamisega seotud andmed on Sotsiaalkindlustusameti süsteemis SKAIS2.

Sotsiaalkindlustuse iseteeninduskeskkonnas näeb isik enda või eestkostetava puude tuvastamise otsust ja väljastatud kaartidega seotud infot ja saab tellida uue kaardi.

Ekspertarst saab kontrollida Tervise infosüsteemist (TIS) taotleja terviseinfot ja sellele tuginedes teha puude tuvastamise otsuse.

Puudega isiku kaarti saab tellida koos puude raskusastme tuvastamisega ja ka eraldi. Vaikimisi on puudega isiku kaardi tellimine puude tuvastamise otsuse vormistamise osa, kuid on võimalik märkida, et isik ei soovi kaarti taotleda.

Eraldi tellitakse kaart, kui olemasolev kaart ei ole enam loetav, on kadunud või muul põhjusel pole kaarti võimalik kasutada. Kaardi tellimise aluseks on kehtiv puude tuvastamise otsus.

Kaartide trükkimine

Kaartide trükkija näeb trükkimist vajavaid kaarte. Trükkimiseks luuakse eraldi Excel failid, millel on kaardile ja kaaskirjale minev info. Trükitakse Sotsiaalkindlustusameti kontorites kasutades eelnevalt ettevalmistatud plastikkaarte, millele trükitakse isiku individuaalne info kasutades spetsiaalseid printereid ja Cardpresso tarkvara.

Peamised tehnilised kitsaskohad PIK osas:

- PIK-i kehtivuse kontrolliks puudub täna tehniline kontrolliteenus või liides, mida saaksid kasutada teenuseosutajad, kes annavad PIK-i alusel soodustusi või muid hüvesid, nt ühistranspordi korraldajad, kultuuriasutused ja eraettevõtjad. Praktikas toimub kontroll peamiselt visuaalselt füüsilise kaardi alusel, mis ei võimalda automaatselt ega usaldusväärselt kontrollida kaardi kehtivust.
- Kaardi tühistamise loogika puudub. Asendatud või kadunud kaartide eelmised eksemplarid jäävad nominaalselt kehtivaks kuni tähtaja lõpuni.
- Failipõhine vahekiht trükkimisel. SKAIS2-st Cardpresso suunda liigub trükifail Exceli kujul, mis ei ole reaajas ega süsteemse logiga auditeeritav.
- Trükkimise hajutatuse ja sõltuvuse tarnijast. Kaartide trükkimine sõltub kahe SKA üksuse (Narva, Võru) töötajate töökorraldusest ja ühest kommertstarkvarast (Cardpresso).

5.3.2 Puudega isiku parkimiskaart

Põhisüsteem

PAK teenuse keskne riiklik infosüsteem puudub. Iga kohalik omavalitsus haldab oma menetlust ja väljastatud kaartide arvestust ise. SKA peab Excelis arvestust selle kohta, millised nummerdatud kaarditoorikud on millisele KOV-ile saadetud.

Parkimiskaardi väljastamine

KOV-i volitatud töötajatel on võimalik kaart väljastada kehtiva puude määramise otsuse alusel. Otsust on võimalik KOV-ile esitada paberil, digitaalselt või on KOV-i volitatud töötajal võimalik kontrollida puude infot STAR keskkonnast.

Ajutise parkimiskaardi väljastamine toimub eri- või perearsti tõendi alusel, mis väljastatakse enamasti paberile trükituna, seda infot kuskil süsteemides ei ole. KOV töötaja kirjutab kaardile info käsitsi vastavalt alusdokumendile.

Kaartide info haldamine

Väljastatud kaartide infot haldab iga KOV vastavalt asutuses kokkulepitud protsessidele. Puudega isiku parkimiskaardi väljastamiseks ja kontrollimiseks hetkel keskne süsteem puudub.

Andmed võivad olla KOV-i eraldi tarkvara lahenduses, dokumendihaldussüsteemis, Excelis või STAR keskkonnas olenevalt KOV-st.

Osaline märkimine STAR-is. STAR pakub manuaalset võimalust märkida parkimiskaardi väljastamise infot "muu pöördumine → parkimiskaardi väljastamine" sissekandena. KOV-de praktika kasutamise osas varieerub — senise kogutud info kohaselt enamuse KOV-e seda võimalust kasutavad (Harku vald oli ainus tuvastatud erand). Tegemist on vabas vormis tekstilise sissekandega, mitte struktureeritud andmemudeli ega päringutega kontrollitava registriga; seetõttu ei asenda see kesket PAK-registrit.

Peamised tehnilised kitsaskohad PAK osas:

- Struktureeritud keskne register puudub. Reaalajas ei ole kontrollitav, kas ühes KOV-s väljastatud kaart on teises KOV-s kehtiv, kas see on tühistatud, ega samale isikule ei on samal ajal mitu kaarti väljastatud.
- Kaardi tühistamine ei ole tehniliselt toetatud.
- Ajutise PAK-i menetlus ei kasuta täna Tervise Infosüsteemi (TIS) andmeid, kuigi osa menetluseks vajalikust terviseinfost võib olla TIS-is kättesaadav.
- Andmemudeli standardiseerituse puudumine KOV-süsteemide vahel on suurim takistus tulevasele tsentraliseerimisele.

5.4 Poliitika- ja õigusraamistiku kujundajad

Fookusgrupi arutelu viidi läbi erinevate ministeeriumite ja seotud asutuste ekspertidega, kes puutuvad oma töös kokku puudega isiku kaardi (PIK) ja puudega isiku parkimiskaardi (PAK) poliitika, teenuste või korraldusega. Osalejate seas olid esindajad Sotsiaalministeeriumist, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist, Kultuuriministeeriumist, Kliimaministeeriumist ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumist. Arutelu eesmärk oli kaardistada olemasolevad kitsaskohad, jagada praktilisi kogemusi ning koguda sisendit tulevaste lahenduste kujundamiseks, arvestades nii riigisisest vajadust kui ka Euroopa Liidu direktiivist tulenevaid muudatusi.

5.4.1 Puudega isiku kaart (PIK)

Praegused probleemid

1. Kaartide paljusid ja segadus

Praegune süsteem on kujunenud ajas erinevate poliitikate ja teenuste tulemusena, mistõttu kasutajatel on paralleelselt mitu erinevat kaarti ja tõendit (nt puudega isiku kaart, töövõime kaart, erinevad paberil tõendid). Nende kaartide funktsioonid kattuvad

osaliselt, kuid ei ole ühtselt defineeritud ega kasutajale arusaadavalt eristatud. See tekitab olukorra, kus inimene peab ise aru saama, millist dokumenti millises olukorras kasutada, ning teenusepakkujad peavad iga juhtumit eraldi tõlgendama. Näiteks ühistranspordis, kultuuriasutustes või muudes soodustusi pakkuvates teenustes ei ole alati selge, milline dokument annab õiguse soodustusele. See vähendab süsteemi usaldusväärsust, tekitab ebavõrdset kohtlemist ning suurendab halduskoormust nii riigile kui teenusepakkujatele.

2. Tõendamise keerukus teenustes

Teenuseosutajate vaates on õiguste kontrollimine keeruline, kuna puudub ühtne standard, milline dokument kehtib ja kuidas seda kontrollida. Erinevad kaardid, paberil tõendid ja väljatrüki loovad olukorra, kus teenusepakkujad peavad tegema otsuseid piiratud info põhjal ja sageli ajasurve all. Näiteks ühistranspordi juhid või teenindajad ei pruugi suuta hinnata, kas konkreetne dokument on kehtiv ja millise õiguse see annab. See võib viia kas liiga rangete või liiga leebete otsusteni, mis omakorda mõjutab kasutajakogemust ja süsteemi õiglust. Probleem viitab selgelt vajadusele standardiseeritud, kiiresti kontrollitava ja üheselt mõistetava lahenduse järele.

3. Füüsilise kaardi piirangud

Füüsilise kaardi kasutamine seab praktilised piirangud, kuna kaart peab alati kaasas olema. Fookusgrupis toodi välja, et inimesed ei kanna kaarti igapäevaselt kaasas või see võib ununeda, kaduda või olla raskesti leitav. Sellisel juhul ei ole inimesel võimalik oma õigusi kasutada, isegi kui tal on sellele õigus. See võib viia teenusest ilmajäämiseni või ebamugavate olukordadeni teenusepakkujatega. Füüsilise kaardi formaadi piirangud mõjutavad seega otseselt teenuse kättesaadavust ja kasutusmugavust.

4. Andmete killustatus ja käsitöö

Praegune süsteem ei toetu piisavalt integreeritud andmevahetusele. Puude staatuse info asub riiklikes registrites (nt Sotsiaalkindlustusametis), kuid see ei liigu automaatselt teenusepakkujate süsteemidesse (nt ühistranspordi piletisüsteemid, soodustuste kontrollisüsteemid). Selle tulemusena peab kasutaja oma õigust igas olukorras eraldi tõendama ning teenusepakkuja kontrollima seda käsitsi. See tekitab dubleerivat tööd, suurendab vigade riski ja aeglustab teenuse osutamist. Probleem on süsteemne ning viitab vajadusele liikuda interoperatiivsete infosüsteemide ja automaatse andmevahetuse suunas.

5. Soodustuste süsteemi keerukus

Soodustuste süsteem on üles ehitatud erinevatele puude raskusastmetele ja nendega seotud õigustele, mis loob mitmetasandilise ja keeruka loogika. Kasutajatel on keeruline aru saada, millised õigused neile kehtivad, ning teenusepakkujatel on raske neid õigusi ühtselt rakendada. Näiteks võivad erinevad puude astmed anda erinevad soodustused, kuid see ei ole alati selgelt kommunikeeritud ega intuitiivne. Selline keerukus vähendab

süsteemi läbipaistvust ja kasutusmugavust ning võib viia ebaühtlase praktika tekkimiseni.

6. **Piiratud ühtne arusaam ja teadlikkus**

Puudub keskne ja selge kommunikatsioon selle kohta, mida puudega isiku kaart võimaldab ja kuidas seda kasutada. Kasutajad ei pruugi olla teadlikud kõigist oma õigustest ning teenusepakkujad ei pruugi teada, kuidas kaarti õigesti tõlgendada. Samuti ei ole ühtset kanalit või allikat, kust saada ajakohast ja usaldusväärset infot. See tekitab olukorra, kus süsteemi toimimine sõltub suuresti individuaalsest teadlikkusest ja kogemusest, mitte ühtsest arusaamast.

Tuleviku lahenduste mõtted

1. **Ühtne kaart ja sihtrühma ühendamine**

Tulevikus nähakse vajadust koondada erinevad kaardid ja sihtrühmad üheks terviklikuks lahenduseks. Ühtne kaart või süsteem võimaldaks siduda erinevad õigused ja teenused ühe identiteediga, vähendades segadust ja dubleerimist. See lihtsustaks nii kasutajakogemust kui ka haldust riigi ja teenusepakkujate jaoks. Selline lahendus eeldab aga süsteemset reformi, sealhulgas olemasolevate kaartide, õiguste ja sihtrühmade ümberhindamist ning ühtlustamist.

2. **Digitaalne kaart (digikukrus)**

Digitaalse kaardi kasutuselevõtt võimaldaks kasutajatel oma õigusi tõendada nutiseadme kaudu, näiteks mobiilirakenduses või digi-rahakotis. See lahendaks füüsilise kaardi kaasaskandmise probleemi ning võimaldaks kiiremat ja mugavamat kasutust erinevates teenustes. Digitaalne lahendus looks ka eelduse reaajas kontrolliks ning võimaldaks siduda kaardi teiste digiteenustega (nt ühistransport, e-teenused). Samas rõhutati vajadust tagada, et lahendus oleks ligipääsetav ka nendele kasutajatele, kes ei kasuta aktiivselt digiteenuseid.

3. **Automaatne andmevahetus**

Olulise arengusuunana nähakse automaatset andmevahetust riiklike registrite ja teenusepakkujate süsteemide vahel. See võimaldaks olukorda, kus kasutaja õigused on teenustes juba eelnevalt teada ning neid ei pea igal kasutuskorral eraldi tõendama. Näiteks võiks ühistranspordi süsteem automaatselt tuvastada õiguse tasuta sõidule või soodustusele. See vähendaks bürokraatiat, kiirendaks teenuse osutamist ja parandaks kasutajakogemust.

4. **Soodustuste süsteemi ülevaatamine**

Fookusgrupis toodi esile vajadus vaadata üle olemasolev soodustuste süsteem tervikuna – millised soodustused on jätkuvalt asjakohased, millised vajavad muutmist ning kuidas neid lihtsustada. Eesmärk on luua loogilisem ja läbipaistvam süsteem, mis

on arusaadav nii kasutajatele kui ka teenusepakkujatele. See võib tähendada ka soodustuste standardiseerimist või vähendamist, et vältida liigset keerukust.

5. **Saatjate arvestamine**

Praktikas liiguvad paljud puudega inimesed koos saatjaga, kuid saatja õigused ei ole süsteemis piisavalt selgelt defineeritud ega ühtselt rakendatud. Tulevikulahendustes nähakse vajadust siduda saatja õigused selgelt kaardiga või kasutajaga, et tagada nende arvestamine teenustes. See on eriti oluline ka rahvusvahelises kontekstis, kus saatja roll peab olema arusaadav ja tunnustatud ka teistes riikides.

6. **Selgem ja ühtsem tõendamise loogika**

Tulevikus peaks õiguste tõendamine olema üheselt mõistetav, kiire ja standardiseeritud. See tähendab, et nii kasutaja kui teenusepakkuja saavad kohe aru, kas õigus kehtib ja kuidas seda kontrollida. Lahendus võib hõlmata nii visuaalselt ühtset kaarti kui ka digitaalseid kontrollimehhanisme. Selge tõendamisloogika vähendaks tõlgendamisruumi, parandaks teenuse kvaliteeti ja suurendaks süsteemi usaldusväärsust.

5.4.2 Puudega isiku parkimiskaart (PAK)

Praegused probleemid

1. **Parkimiskohtade puudus**

Parkimiskohtade nappus on üks kõige otsesema mõjuga probleeme parkimiskaardi kasutamisel. Fookusgrupis toodi korduvalt esile, et eriti suure koormusega asukohtades – näiteks haiglate, polikliinikute, taastusravikeskuste ning suuremate kaubanduskeskuste juures – ei ole puudega inimestele mõeldud parkimiskohti piisavalt. See tähendab, et isegi kui inimesel on kehtiv parkimiskaart, ei pruugi tal olla võimalik reaalselt parkida sinna, kuhu tal on vaja minna. Probleem ei ole seega ainult õiguses, vaid selle tegelik kasutatavuses. Osalejad tõid välja, et parkimiskohtade nappus sunnib inimesi parkima kaugemale või loobuma teenuse kasutamisest, mis vähendab kaardi väärtust. See viitab selgelt vajadusele käsitleda parkimiskaardi süsteemi koos ruumilise planeerimise ja parkimispoliitikaga, mitte eraldiseisva meetmena.

2. **Parkimiskaardi saamise loogika**

Praegune parkimiskaardi väljastamise loogika on seotud puude raskusastme tuvastamisega Sotsiaalkindlustusameti poolt, kuid fookusgrupis toodi esile, et see ei pruugi alati peegeldada inimese tegelikke liikumiskursusi. Näiteks võib inimesel olla liikumispiirang, mis igapäevaelus oluliselt takistab liikumist (nt südamehaigus, hingamisraskused), kuid mis ei pruugi kvalifitseeruda vastavale puude astmele. Samas esineb ka vastupidiseid olukordi, kus puude määramine annab ligipääsu

parkimiskaardile, kuigi parkimisvajadus ei ole esmane. Arutelus mainiti, et see võib viia selleni, et inimesed taotleavad puude staatust osaliselt just parkimisõiguse saamiseks. See viitab süsteemi disainiprobleemile, kus parkimiskaardi väljastamine ei ole piisavalt seotud konkreetse funktsionaalse vajadusega (liikumisvõime), vaid tugineb laiemale administratiivsele kategooriale.

3. **Ebamäärasus väliskasutajate osas**

Rahvusvahelises kontekstis on parkimiskaardi kasutamine ebaselge, eriti olukordades, kus Eesti territooriumil kasutavad parkimiskaarti teiste riikide kodanikud või vastupidi. Fookusgrupis toodi esile, et puudub ühtne ja praktiliselt toimiv arusaam, kuidas kontrollida ja hinnata välisriikides väljastatud parkimiskaarte. See puudutab nii kohalikke omavalitsusi, parkimiskorraldajaid kui ka järelevalve teostajaid. Näiteks ei pruugi kontrollijal olla võimalik hinnata, kas välisriigi kaart on kehtiv, milliseid õigusi see annab või kas see vastab kohalikele reeglitele. See tekitab ebakindlust, viivitusi ja potentsiaalselt ka ebaõiglast kohtlemist. Probleem muutub olulisemaks seoses turismi ja piiriülese liikumise kasvuga.

4. **Süsteemi ebaühtlus ja õiglustunne**

Fookusgrupis rõhutati, et erinevate riikide parkimiskaardi süsteemid on üles ehitatud erinevalt. Eestis on süsteem detailsem ja seotud puude raskusastmetega, samas kui mõnes teises riigis võib parkimiskaardi saamine olla lihtsam ja vähem rangemalt reguleeritud. See tekitab olukorra, kus sama tüüpi kaart ei pruugi tähendada sama tasemega õigusi või vajadusi. Selline ebaühtlus võib kahjustada õiglustunnet nii kohalike kasutajate kui ka teenusepakkujate seas, kuna tekib küsimus, kas kõik kasutajad on võrdselt koheldud. Lisaks raskendab see ka ühtse Euroopa lahenduse rakendamist, kuna lähtepositsioonid on riigiti erinevad.

5. **Seos infrastruktuuriga**

Lisaks parkimiskohtade üldisele nappusele toodi eraldi esile, et parkimiskohtade planeerimine ei pruugi lähtuda tegelikust kasutusvajadusest. Näiteks ei pruugi puudega inimestele mõeldud parkimiskohtade arv ja asukoht vastata sellele, kus neid kõige rohkem vajatakse – näiteks tervishoiuasutuste, sotsiaalteenuste või avalike teenuste läheduses. Samuti ei pruugi olemasolevate kohtade kasutus olla optimeeritud (nt ajaliselt piiratud kasutus, väärkasutus). Fookusgrupis viidati, et parkimiskohtade planeerimine on sageli staatiline ega arvesta muutuvat nõudlust või kasutusmustreid. See viitab vajadusele siduda parkimiskaardi süsteem andmepõhise ja dünaamilisema linnaruumi planeerimisega.

Tuleviku lahenduste mõtted

1. Liikumine tervisepõhise lähenemise suunas

Tulevikus nähakse vajadust muuta parkimiskaardi väljastamise loogikat nii, et see lähtuks otsesemalt inimese tegelikest liikumispiirangutest, mitte ainult formaalsest puude raskusastme määramisest. Fookusgrupis arutati, et praegune süsteem ei erista piisavalt neid, kelle liikumisvõime on praktiliselt piiratud (nt hingamisraskused, südamehaigused, ajutised seisundid), kuid kes ei pruugi kvalifitseeruda puude staatuse alusel. Seetõttu võiks parkimiskaardi saamise aluseks olla funktsionaalne hindamine – näiteks liikumisvõime, distantse läbimise suutlikkus või vajadus abivahendite järele. See võimaldaks suunata toetuse täpsemalt neile, kes seda reaalselt vajavad, ning vähendaks ka motivatsiooni taotleda puude staatust kaudselt parkimisõiguse saamiseks.

2. Ühtne ja selge Euroopa lahendus

Ühtse Euroopa parkimiskaardi süsteemi loomist nähakse olulise sammuna, et vähendada riikidevahelist ebaühtlust ja segadust. Fookusgrupis rõhutati, et lisaks kaardi visuaalsele ühtlustamisele on oluline ka ühine arusaam kasutusreeglitest – näiteks millised parkimisõigused kehtivad, kuidas toimub kontroll ja millised on erisused eri riikides. Ühtne süsteem lihtsustaks nii kasutajate liikumist Euroopa Liidus kui ka järelevalvet, kuna kontrollijatel oleks selgem arusaam kaardi tähendusest. Samuti looks see eelduse ühistele tehnilistele lahendustele, näiteks ühtsetele kontrollivahenditele või andmevahetusele.

3. Digitaalne tugi ja kontrollivõimekuse parandamine

Digitaalse parkimiskaardi kasutuselevõtt võimaldaks oluliselt parandada süsteemi paindlikkust ja kontrollitavust. Fookusgrupis arutati võimalusi siduda parkimisõigus konkreetse sõiduki, kasutaja või ajavahemikuga, mis aitaks vähendada väärkasutust (nt kaardi kasutamine teise isiku poolt). Digilahendus võimaldaks ka reaalsajas kontrolli, näiteks parkimiskontrolli süsteemide kaudu, ning vähendaks vajadust visuaalse kaardi kontrollimiseks. Samas rõhutati, et digilahendus peab olema ligipääsetav ja lihtne kasutada ka nendele kasutajatele, kes ei ole digiteenustega harjunud, mistõttu peaks see täiendama, mitte asendama täielikult füüsilist kaarti.

4. Parkimiskohtade vajaduspõhine ja andmepõhine planeerimine

Tulevikus nähakse vajadust muuta parkimiskohtade planeerimine dünaamilisemaks ja andmepõhisemaks. Fookusgrupis toodi esile, et praegune lähenemine ei arvesta piisavalt tegelikku kasutust – näiteks kus ja millal on nõudlus kõige suurem. Lahendusena pakuti välja, et parkimiskohtade planeerimisel võiks kasutada andmeid kaardi kasutuse, külastusmustrite ja asutuste koormuse kohta. See võimaldaks suunata parkimiskohti sinna, kus neid enim vajatakse, näiteks haiglate ja sotsiaalteenuste lähedusse. Samuti võiks kaaluda paindlikumaid lahendusi, nagu ajaliselt muutuvad parkimisreeglid või ajutised parkimiskohad suurürituste või tipptundide ajal.

5. Selgemad ja ühtsemad reeglid rahvusvaheliseks kasutuseks

Fookusgrupis rõhutati vajadust luua selged ja ühtsed reeglid, kuidas käsitleda teiste riikide parkimiskaarte. See hõlmab nii õiguste ulatust (nt tasuta parkimine, ajapiirangud) kui ka kontrolli mehhanisme. Ühtne regulatsioon ja kommunikatsioon aitaks vähendada segadust nii kasutajate kui ka järelevalve teostajate seas. Samuti võiks kaaluda lahendusi, mis võimaldavad kontrollijatel lihtsamini tuvastada kaardi kehtivust ja õigusi, näiteks läbi digitaalse andmevahetuse või ühtsete visuaalsete elementide.

5.5 Puudega isikuid esindavad organisatsioonid PIK

Fookusgrupis osalesid esindajad **Eesti Puuetega Inimeste Kojast, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidust, Eesti Pimedate Liidust** ning **Sotsiaalkindlustusametist**. Arutelus käsitleti puudega isiku kaardi (PIK) toimimist, keskendudes eelkõige selle kasutatavusele, tõendamise loogikale ja seostele erinevate teenustega. Osalejate vaade tugines nii huvikaitseorganisatsioonide kogemusele kui ka kokkupuutele rahvusvaheliste praktikate ja ligipääsetavuse küsimustega, tuues esile süsteemi toimimise kitsaskohad ning võimalikud arengusuunad.

Praegused probleemid

1. Kaardi vähene väärtus ja vabatahtlikkus teenustes

Puudega isiku kaart ei ole täna universaalne ega kohustuslik tõendamisvahend, vaid selle kasutamine sõltub suuresti konkreetse teenuseosutaja otsustest. See tähendab, et isegi kui inimesel on kaart olemas, ei pruugi see tagada talle reaalseid hüvesid või lihtsustatud teenusekasutust. Teenusepakkujad võivad kaarti kas aktsepteerida, tõlgendada erinevalt või üldse mitte arvestada. See vähendab kaardi usaldusväärsust ja motivatsiooni seda kasutada. Samuti tekib olukord, kus inimesed eeldavad õigusi, mida tegelikult ei rakendata, kuna süsteem ei ole ühtselt reguleeritud.

2. Tõendamise ebaühtlus ja segadus kaartide vahel

Praktikas kasutavad inimesed paralleelselt mitmeid erinevaid kaarte (puudega isiku kaart, töövõime kaart, ID-kaart), mille rollid ja õigused ei ole selgelt eristatud. Teenuse kasutamisel tähendab see, et inimene peab sageli "proovima", milline dokument parasjagu toimib. Samal ajal ei tea ka teenuseosutajad, millist kaarti peaks aktsepteerima. See tekitab ebakindlust mõlemal poolel ning viib olukorrani, kus otsused tehakse kohapeal subjektiivselt või teenindaja teadlikkuse põhjal.

3. Teadlikkuse puudus nii kasutajatel kui teenuseosutajatel

Oluline probleem on info killustatus ja puudulik kättesaadavus. Inimesed ei tea sageli, milliseid õigusi kaart annab ega kust seda infot leida. Samal ajal puudub teenuseosutajatel selge juhised, kuidas kaarti kasutada või milliseid soodustusi pakkuda.

Info ei ole süsteemselt koondatud ega esitatud loogiliselt – seda tuleb otsida kas teenusepõhiselt, küsides või kohapeal selgitades. See tähendab, et kaardi kasutamine nõuab kasutajalt täiendavat pingutust ja teadlikkust.

4. Digitaalse lahenduse puudumine ja füüsilise kaardi piirangud

PIK on praegu peamiselt füüsiline plastkaart, mida ei saa lihtsalt kontrollida ega digitaalselt valideerida. See piirab selle kasutatavust nii Eestis kui rahvusvaheliselt. Näiteks ei ole võimalik automaatselt tuvastada, kas inimesel on õigus soodustusele – sageli tuleb esitada lisatõendeid või teha eraldi taotlusi (nt praamipiletite puhul dokumentide saatmine). Samuti ei ole kaart masinloetav, mis takistab selle sidumist erinevate teenustega.

5. Rahvusvahelise kasutuse probleemid

Rahvusvahelises kontekstis puudub selgus ja ühtne loogika, kuidas teiste riikide kaarte aktsepteerida. See tekitab olukorra, kus välisriigi puudega inimene ei pruugi Eestis saada samu õigusi, kuna tema staatust ei tunnustata. Samuti on Eesti kasutajatel keeruline välismaal oma õigusi tõendada. Probleem tuleneb sellest, et puudub standardiseeritud ja digitaalselt kontrollitav lahendus.

6. Süsteemi killustatus ja teenuste ebajärjekindlus

Teenused ja soodustused on seotud erinevate asutuste ja sektoritega (riik, KOV, erasektor), kuid nende vahel puudub ühtne loogika. Näiteks võib üks asutus pakkuda soodustust, teine mitte, või kehtivad erinevad tingimused (nt piiratud kohtade arv üritustel). See tähendab, et süsteem ei ole kasutaja jaoks läbipaistev ega ennustatav. Lisaks sõltub palju konkreetse teenindaja teadlikkusest ja suhtumisest.

7. Teatud sihtrühmade väljajäämine süsteemist

Arutelus toodi esile, et kõik abivajajad ei pruugi saada puudega isiku kaarti, eriti psüühilise erivajadusega inimesed või need, kellel on vähenenud töövõime, kuid mitte ametlik puue. See tähendab, et osa inimesi jääb ilma nii kaardist kui ka sellega seotud soodustustest, kuigi nende tegelik vajadus võib olla olemas. See viitab süsteemi jäikusele ja vajadusele sihtrühma paremini läbi mõelda.

8. PAK-i vajadus parema registri ja kontrolliloogika järele

PAK-ist rääkides toodi välja vajadust vähendada olukordi, kus kaarti kasutatakse ilma õigustatud isikuta või väljastatakse/kasutatakse ebaselgetel alustel. Samuti rõhutati parkimiskohtade vähesust ja ebaühtlast kasutajakogemust, sh segadust eraparklates ning ajutise liikumispiiranguga inimeste vajadus.

Tuleviku lahenduste mõtted

1. Ühtne ja kohustuslikum kaardi kasutusloogika

Üheks keskseks suunaks on muuta PIK selgeks ja universaalseks tõendamisvahendiks,

mida aktsepteeritakse ühtselt erinevates teenustes. See tähendaks, et nii riigi- kui ka erasektori teenuseosutajad kasutavad sama loogikat ning kaart muutub usaldusväärseks standardiks. See vähendaks segadust, lihtsustaks teenuste kasutamist ning looks selgema ootuse nii kasutajatele kui teenusepakkujatele.

2. Digitaalne kaart ja süsteemide integreerimine

Olulise lahendusena nähakse digitaalse PIK-i loomist, mis oleks seotud inimese identiteediga (nt ID-kaardi või mobiilse identiteediga). See võimaldaks automaatset õiguste kontrolli erinevates süsteemides (nt piletimüük, transport, teenused) ilma eraldi tõendamiseta. Digitaalne lahendus looks ka võimaluse kasutada kaarti rahvusvaheliselt ning vähendaks käsitööd ja bürokraatiat.

3. Euroopa ühtse kaardi rakendamine

Euroopa puudega isiku kaardi kasutuselevõtt nähakse võtmelahendusena, mis võimaldaks õiguste ühtlustamist liikmesriikide vahel. See aitaks lahendada rahvusvahelise kasutuse probleeme ning looks standardi, mida tunnustatakse laiemalt. Samuti võimaldaks see siduda Eesti süsteemi Euroopa tasandi nõuetega ja vältida eraldiseisvate lahenduste loomist.

4. Automaatne õiguste rakendumine teenustes

Tulevikus peaks süsteem liikuma suunas, kus inimene ei pea ise oma õigusi tõendama – teenus “teab” seda juba. Näiteks võiks piletisüsteem või transporditeenus automaatselt rakendada soodustuse, kui inimene isikustab end. See vähendaks vajadust eraldi suhtluse, tõendamise ja käsitsi kontrolli järele.

5. Keskne ja selge info kättesaadavus

Vajalik on luua selge ja arusaadav infoökosüsteem, kus nii kasutajad kui teenuseosutajad saavad teada, millised õigused kaardiga kaasnevad. Info peaks olema kättesaadav nii teenusepõhiselt (nt piletiostul) kui ka koondatult. Oluline on ka lihtne keel ja ligipääsetav kommunikatsioon erinevatele sihtrühmadele.

6. Kaartide konsolideerimine ja süsteemi lihtsustamine

Arutelus rõhutati vajadust vähendada kaartide arvu ning koondada funktsionaalsus ühtsemaks lahenduseks. Näiteks võiks PIK olla seotud ID-kaardiga või koondada erinevad õigused ühe süsteemi alla. See vähendaks segadust ja lihtsustaks nii kasutamist kui haldamist.

7. Usaldusväärne ja turvaline kontrollimehhanism

Tulevikus peaks olema võimalik kaardi kehtivust kiiresti ja üheselt kontrollida (nt QR-kood, digitaalne kontroll). See aitaks vähendada väärkasutust ning suurendada usaldust süsteemi vastu, eriti erasektoris, kus täna on suur ebakindlus soodustuste andmisel.

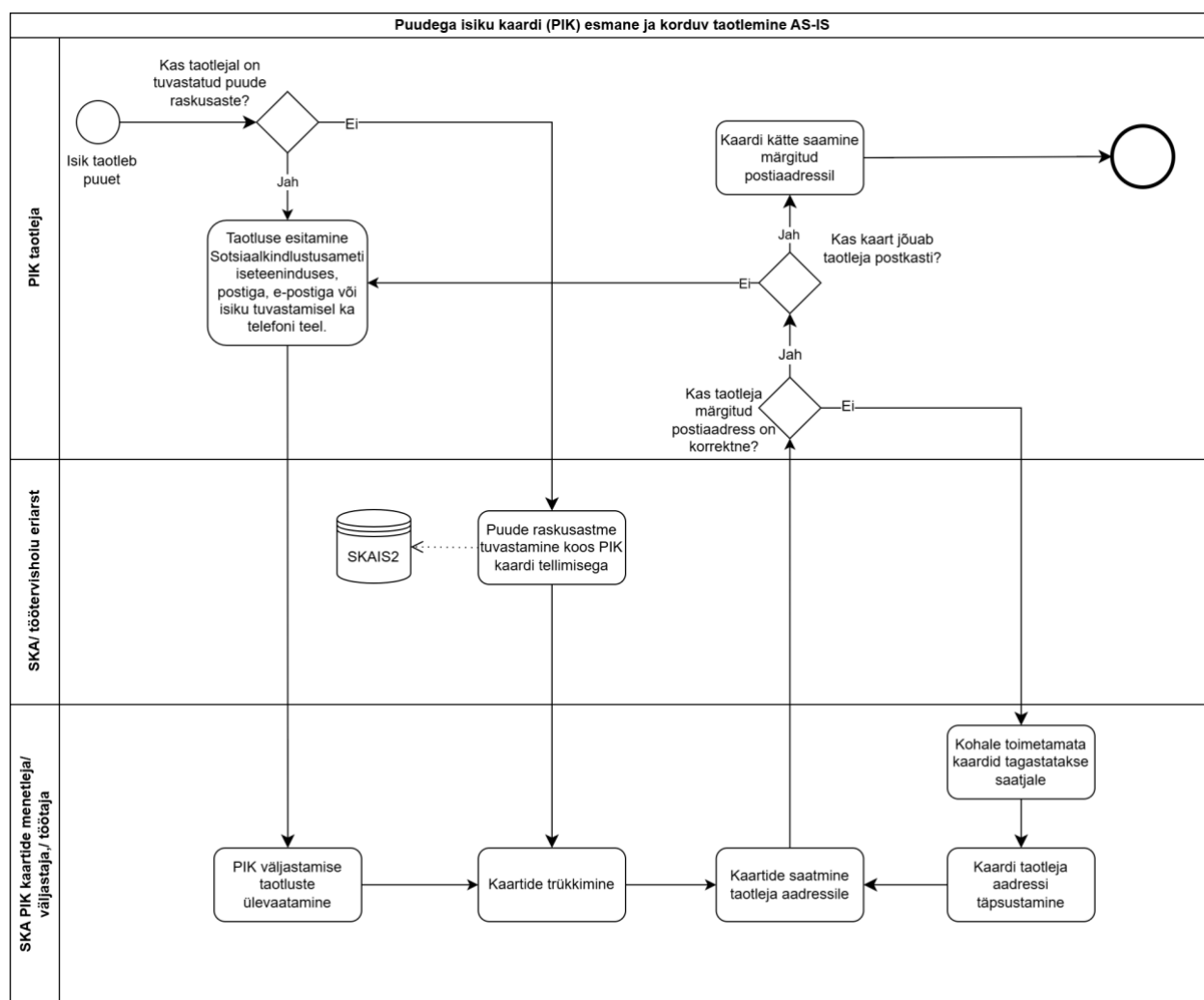
Kokkuvõtteks

Fookusgruppide koondvaates joonistuvad nii puudega isiku kaardi (PIK) kui ka parkimiskaardi (PAK) puhul välja sarnased süsteemsed kitsaskohad. Mõlemad teenused on killustunud – PIK-i puhul mitme paralleelse kaardi (töövõimekaart) ja ebaselge väärtuspakkumise tõttu, PAK-i puhul aga erinevate asutuste vahel jaotunud rollide ja protsesside tõttu. Õiguste tõendamine on keerukas ja suuresti manuaalne, kuna puudub toimiv andmevahetus ning süsteemid ei ole integreeritud, mis toob kaasa ebaühtlase praktika ja suure halduskoormuse.

Lahendusideedena joonistusid välja järgmised mõtted: esiteks nähakse vajadust liikuda ühtsema ja selgema süsteemi suunas – vähendada kaartide ja protsesside killustatust ning luua arusaadav väärtuspakkumine nii kasutajatele kui teenuseosutajatele; teiseks on keskne roll digitaliseerimisel ja automatiseerimisel: digitaalsed kaardid, automaatne andmevahetus registrite ja teenuste vahel ning õiguste rakendumine ilma eraldi tõendamiseta (PAK-i puhul lisandub vajadus keskse registri ja andmepõhise kontrolli järele); kolmandaks rõhutati kasutajakogemuse parandamist – selge ja kättesaadav info, lihtsamad protsessid ning teenuse sidumine inimese tegelike vajadustega.

6 Protsessid ja süsteemid

6.1 PIK protsessid ja süsteemid

Puudega isiku kaardi taotlemine, menetlemine ja väljastamine toimub Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemis SKAIS2.

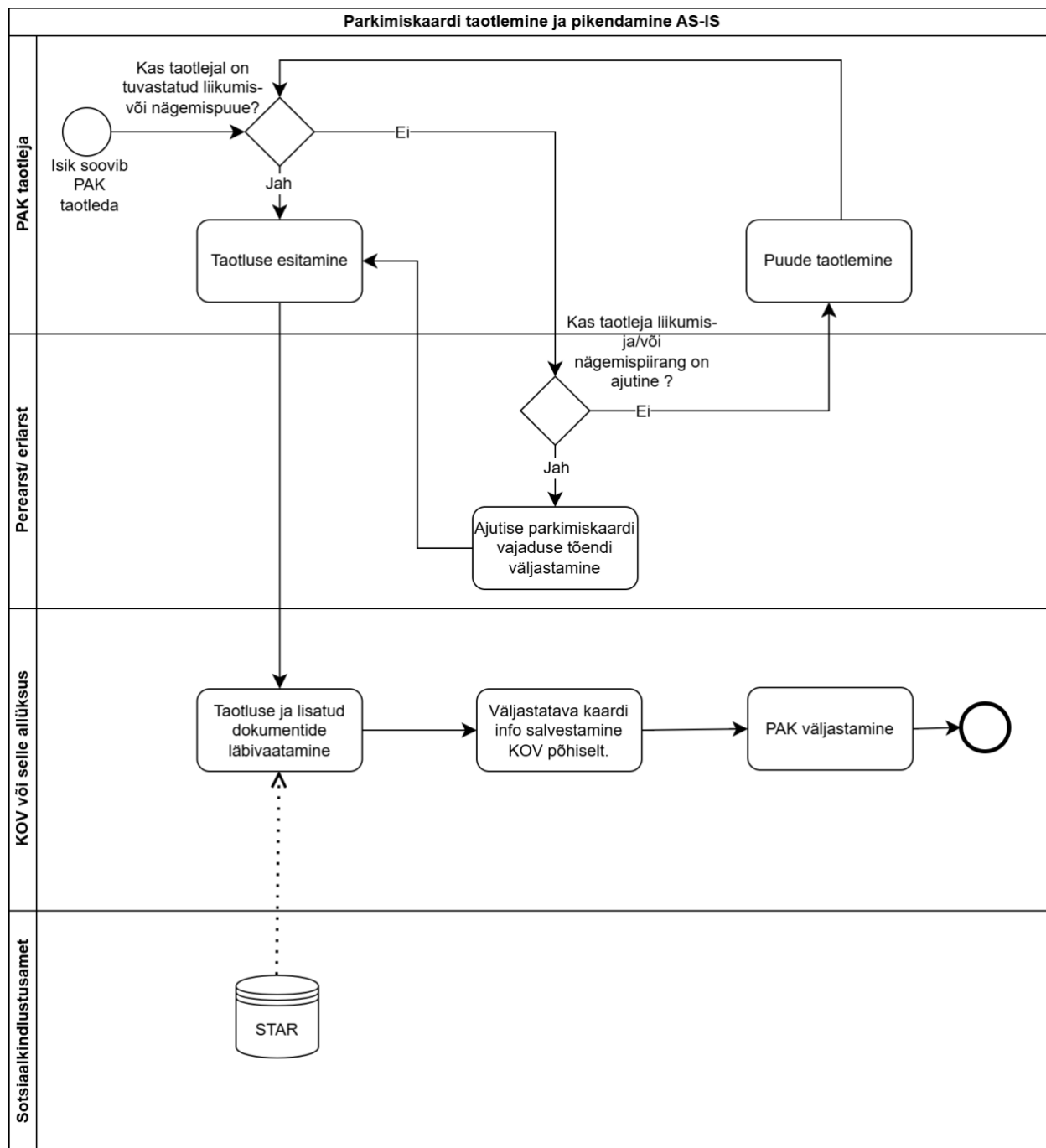
Protsessi kirjeldus:

1. Taotluse esitamine

1. Kui taotleja tellis kaardi puue raskusastme tuvastamisel või töörealisel töövõime hindamisega koos (linnuke ankeedil), ei pea taotleja eraldi midagi tegema, kaart tuleb postiga määratud aadressile.

2. Kui taotleja ei tellinud kaarti puude raskusastme või töövõime tuvastamisega koos, saab puudega isiku kaarti tellida Sotsiaalkindlustusameti iseteeninduses või e-posti, posti või telefoni teel.
2. Taotluste ülevaatamine
SKA töötaja vaatab läbi puude otsususest eraldi tellitud kaartide taotlused, moodustab kaartide ja kaaskirjade jaoks vajalikud failid.
3. Kaartide trükkimine
Kaartide trükkimine toimub varasemalt ettevalmistatud kaartidele, millele SKA töötaja lisatab spetsiaalse printeri ja tarkvaraga isiku info.
Kaardid erinevad sõltuvalt kaardi omanikust. Vanaduspensioniealisel puudega isikul võib olla pensioni ja puude ühiskaart. Nägemispuudega isikutel on eraldi kaarditoorik.
4. Taotleja saab kaardi tellida postiga või minna sellele järele SKA klienditeenindusse.
5. Kaartide saatmine taotlejatele
SKA töötaja paneb puudega isiku kaardi koos kaaskirjaga aknaga ümbrikusse ja saadeb taotlusel märgitud aadressile lihtkirjaga.
6. Kaart jõuab taotlejani
Kui kaardile märgitud postiaadress on korrektne ja postiljon toimetab kaardi õigesse postkasti, saab taotleja selle kätte.
7. Kadunud kaardi asendamine
Kui kaart ei jõua taotleja märgitud postkasti ettenähtud aja jooksul, saab taotleja sellest teavitada SKA ja tellida uue kaardi.
8. Tagasi tulnud kaartide taotlejatega ühenduse võtmine
Kui taotlusel märgitud aadressilt tuleb kaart tagasi, võtab SKA töötaja taotlejaga ühendust, täpsustab aadressi, kuhu kaart saata.
9. Kaardi korduv postitamine
SKA töötaja pakendab kaardi ümber ja saadeb uuesti täpsustatud aadressile.

6.2 PAK protsessid ja süsteemid

Protsessi kirjeldus:

1. Taotlemine

PAK taotleja peab esitama taotluse. Taotluse saab esitada kohalikule omavalitsusele või selle allüksusele digitaalselt või füüsiliselt.

2. Parkimiskaardi väljastamise alus

Parkimiskaardile on õigus liikumis- ja/või nägemispuudega taotlejatel. Parkimiskaart väljastatakse puude tuvastamise otsuse alusel. Ajutine parkimiskaart väljastatakse arstitõendi alusel

3. Menetlemine

KOV töötaja vaatab läbi esitatud taotlused ja kontrollib, kas taotlejal on õigus parkimiskaardile. KOV töötaja saab lisaks taotlusele lisatud dokumentidele kontrollida puudeotsust STAR süsteemist.

4. Kaardi vormistamine

KOV töötaja väljastab SKA-lt saadud eelnevalt nummerdatud parkimiskaardi taotlejale, kellel on tuvastatud nägemis- ja/või liikumispuue või on väljastatud arstitõend ajutise liikumis- ja/või nägemispiirangu kohta. Kaart kirjutatakse käsitsi. Kaardile kleebitakse taotleja foto.

5. Väljastatava kaardi info salvestamine

Igal KOV-il on oma süsteem, kuidas toimub taotluste kogumine, dokumentide haldus ja väljastatud kaartide andmete salvestamine. Keskset süsteemi ei ole. Andmed automaatselt KOV-ist välja ei liigu.

6. PAK väljastamine

Taotlemisel saab määrata, kas taotleja saab PAK kätte postiga või ise KOV-i kohale minnes. PAK väljastamine toimub taotleja soovile vastavalt.

6.3 Andmevahetus ja süsteemide seosed

6.3.1 Puudega isiku kaart

PIK kaaardiga otseselt seotud SKAIS2 andmevahetus puudub.

Voog	Sisu
Iseteenindus ↔ SKAIS2	Veebirakenduse päringud
SKAIS2 → Cardpresso	Trükifail Exceli vormingus (käsitsi)

SKAIS2 liidestused, mis on kaudselt seotud:

Suund	Kasutatav teenus	Sisu
SKAIS2 → TIS	X-tee	puude raskusaste ja funktsiooni kõrvalekalde
SKAIS2 → STAR	X-tee + veebilides	väga põhjalik hindamisinfo, kasutatav vaid sotsiaalsüsteemi siseseselt (nähtav KOV töötajatele, kelle tööülesannete täitmiseks on andmetele ligipääs vajalik)

TETRIS → X-tee Töövõime ja puude hindamise taotluste andmed Töötukassast
SKAIS2

6.3.2 Puudega isiku parkimiskaart

Keskne süsteem ja kesksed liidestused puuduvad

- Igal KOV-l oma süsteem parkimiskaardi taotlemiseks.
- KOV-idel ligipääs puude info kontrollimiseks
- STAR – väga põhjalik hindamisinfo, kasutatakse vaid sotsiaalsüsteemi siseseselt (nähtav KOV töötajatele, kelle tööülesannete täitmiseks on andmetele ligipääs vajalik),
- ajutise parkimiskaardi aluseks olev info on vaid eraldi dokumendina, seda pole võimalik ühestki süsteemist kontrollida.
- KOV dokumendihaldussüsteem või Excel, STAR

6.4 Peamised kitsaskohad ja probleemid

Puudega isiku kaart

- Töoealisel isikul on töövõimekaardi ja puudega isiku kaardi tellimine koos. Ei küsita, kas või millist kaarti inimene soovib, on vaid lahter, kuhu inimene saab märkida, millisel postiaadressil kaardid soovib kätte saada. (Juhul kui on õigus saada mõlemad kaardid, siis saab mõlemad)
- Kui kaardi omanik kaotab puudega isiku kaardi, siis ei ole võimalik kaarti kehtetuks muuta.
- Puudub võimalus kaartide kehtivust kontrollida.

Puudega isiku parkimiskaart

- Puudub keskne andmebaas, mis võimaldaks kaardi kehtivust kontrollida.
- Puudub võimalus kaarti kehtetuks muuta.
- Puudub võimalus kaartide kehtivust kontrollida.
- Ajutise parkimiskaardi väljastamise tõlgendus on KOV-ti erinev, süsteemi sisestatud reeglid võimaldaks seda paremini kontrollida.
- Arst väljastab parkimiskaardi jaoks vajaliku eri-või perearsti tõendi enamasti paberil, puudub digitaalne tõend.

7 AS-IS Õigusanalüüs

Õigusanalüüsi ülesehitus on järgmine:

- (i) kõigepealt kirjeldame Direktiivi ja selle alusel liikmesriigilt nõutavaid tegevusi üldiselt (p 1);
- (ii) seejärel esitame Direktiivi PIK ja PAK nõuete detailkäsitluse (p 2);
- (iii) ning lõpuks käsitleme üksikasjalikult Eestis kehtivat PIK ja PAK regulatsiooni, tuues paralleelselt välja ka detailse õigusaktide muutmisevajaduse (p 3).

*Õigusaktide muutmisevajadusi on siinkohal käsitletud nõ AS-IS vaates, st muutmisevajadused täpsustuvad töö käigus TO-Be lahendus(t)e pakkumisel.

7.1 Direktiivi ja selle ülevõtmiseks vajalike liikmesriigi tegevuste ja kohustuste kokkuvõte

Euroopa Parlament ja Nõukogu võttis 23.10.2024 vastu Direktiivi, mis asendab EL-i nõukogu soovitus nr 98/376/EC EL PAK vormi kohta. Soovitus puudutas üksnes PAK-i, PIK-ile varasem EL tasandi regulatsioon puudus. Direktiiv näeb mh ette, et Direktiivi alusel antav ja seda täpsustav EK rakendusakt kehtestatakse hiljemalt 05.12.2025 (analüüsi koostamise hetkel kehtestamata ja menetlemisel). Liikmesriigid kohustuvad Direktiivi ülevõtmiseks vajalikud õigusnormid vastu võtma hiljemalt 05.06.2027. Direktiivi kohaldatakse alates 05.06.2028, kuid PAK osas on liikmesriikidele jäetud võimalus aktsepteerida soovitus nr 98/376/EC vormis PAK-e kuni 05.12.2029.

7.1.1 Pädeva asutuse või asutuste määramine

Direktiivi kohaselt peab liikmesriik määrama ühe või mitu asutust, kes vastutavad PIK ja PAK väljastamise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise ning järelevalve eest. Asutuse või asutused otsustab iga liikmesriik ise, Direktiiv piiranguid ei sea.

Direktiivi ülevõtmisel on asjakohane kaaluda nii PAK kui PIK väljastamise korralduse muutmist (vt kehtiva korralduse kirjeldus p-s 3) ja otstarbekusest tulenevalt ka pädevuste konsolideerimist.

Põhimõtteliselt ei ole välistatud see, et PIK ja PAK kaarte väljastavad eri asutused (nagu praegugi, kus PAK-i väljastamine vastavalt LS alusel antud määrusega kehtestatud tingimustele ja vormile toimub KOV-ide tasandil, PIK-i väljastab SKA). Tallinna linn on varasemalt mingil määral

tõstatanud sellise delegeerimise põhiseaduslikkuse küsimuse, tehes ettepaneku PAK-i väljastamine viia SKA pädevusse. Õiguskantsler on seda küsimust analüüsinud ning leidnud, et pädevusjaotuses, kus PAK-e väljastab KOV, ei ole põhiseaduslikku probleemi.

PIK ja PAK protsesside koondamine ühe (riigi)asutuse alla võib siiski olla põhjendatud otstarbekuse kaalutlustega, mis selgitatakse välja selle töö teises etapis. Samuti leiab arvamuse andja, et Direktiivist tulenevat järelevalve- ja liikmesriikide vahelise teabevahetuse nõuet pole võimalik täita, juhul kui PAK väljastamise ja arvepidamise detsentraliseeritud süsteem peaks säilima muutmatuna. Tulevikulahenduse leidmisel tuleb arvesse võtta ka seda, et parkimisjärelevalvet korraldab KOV. KOV-i korraldatav parkimisjärelevalve peab võimaldama tehniliselt mh digitaalsete PAK-ide kontrolli, juhul kui riik võtab digitaalsed PAK-id kasutusele (Direktiiv ei kohusta). Seega PIK ja PAK regulatsioon mõjutab KOV-ide õigusi ja kohustusi sõltumata sellest, milline asutus kaardi väljastab. Kuna Direktiiv kohustab liikmesriiki teostama PIK ja PAK kuritarvituste üle järelevalvet ja liikmesriikide vahelist teabevahetust, tuleb tsentraliseerida vähemasti väljastatud kaartide ja kuritarvituste või rikkumiste kohta arvestuse pidamine, st see ei saa jääda eri KOV-ide hallata.

7.1.2 Isikuandmete kaitse fookus

Direktiivi Vormide I ja II andmekoosseisude (PIK ja PAK vormid) kooskõla IKÜM reeglitega saab eeldada, sest tegemist on Direktiivi alusel liikmesriikidele kehtestataivate kohustuslike vormidega. Kuna aga PIK ja PAK kaartidele on liikmesriikidel võimalik EK rakendusaktis sätestatud ruutkoodi ja digielementide kaudu lisada täiendavaid isikuandmeid, mida Direktiivi Lisa I ja II vorminõudes nõutud ei ole, siis tuleb eriliselt ettevaatlikult suhtuda nende isikuandmete töötlemisse ja kättesaadavusse. Direktiivi järgi on selliste täiendavate eriliigiliste isikuandmete juurdepääs piiratud asjakohastele volitatud isikutele. Digiversioonis sisalduvad isikuandmed krüpteeritakse ja võetakse tehnilised ettevaatusabinõud tagamaks, et andmekandjat loevad vaid volitatud isikud. Pole vähetähtis, et PIK kaardi alusel annavad soodustusi ka eraõiguslikud isikud, PAK kaardi järgi teostatakse parkimisjärelevalvet, mida KOV-ide tasandil võib teha ja paljudel juhtudel teebki eraõiguslik isik. Isikuandmete töötlemine, sh juurdepääs isikuandmetele peab olema ranges vastavuses IKÜM-iga ja digielementide kaudu kättesaadava andmekoosseisu puhul tuleb igal üksikul juhtumil kontrollida, et andmete töötlemiseks on õiguslik alus ning see toimub eesmärgipäraselt. Eelistada tuleks lahendust, kus riik loobub ruutkoodi ja digielementide kaudu täiendavatele isikuandmetele juurdepääsust üldse. Juhul, kui EK rakendusaktiga pakutavat tehnilist lahendust soovitakse isikuandmete täiendavaks kuvamiseks kasutada, peab selline juurdepääs olema rangelt vajalik õigusaktis sätestatud eesmärgi täitmiseks ning ligipääsetav üksnes piiratud ametiisikute ringile, kes seda

teavet oma seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks vajavad. IKÜM-is tulenevaid asjakohaseid nõudeid on võimalik täpsustada TO-BE lahenduse selgumisel.

7.1.3 Direktiivi ülevõtmiseks vajalike õigusaktide muutmine ja kehtestamine. Isikutele võrdsete õiguste tagamine

Direktiivi (Art 5 ja 6) järgi tuleb tagada PIK ja PAK kaartide omanikele (puudega isikud, saatjad, abiloomad) võrdsed õigused sõltumata liikmesriigist ja teiste liikmesriikide väljastatud PIK ja PAK kaartide tunnustamine.

Hetkel kehtib teiste liikmesriikide PAK-kaartide vastastikune tunnustamine põhimõtteliselt juba EL-i nõukogu soovitus nr 98/376/EÜ ja LS § 167 lg 2 alusel. LS-i tuleb vastavas osas muuta viitega direktiivile ning volitusnormiga direktiivi alusel kehtestatavale siseriiklikule rakendusaktile, millega võetakse üle direktiivi lisa II vorm ja Euroopa Komisjoni rakendusaktis sätestatud nõuded. Volitusnormi alusel tuleb kehtestada rakendusakt direktiivi lisa II vormi ülevõtmiseks ning sätestada asjakohased pädevus- ja menetlusnormid PAK-i väljastamise ja järelevalve korraldamiseks.

Samal põhimõttel tuleb Direktiivi ülevõtmiseks PIK osas kehtestada alusnorm hetkel PIK-i reguleerivasse PISTS §-i 2⁵. Alusnorm peab sätestama liikmesriikide PIK kaartide omanike võrdse kohtlemise ja teistes liikmesriikides väljastatud PIK kaartide tunnustamise. Alusnorm peab sisaldama volitusnormi rakendusakti kehtestamiseks, milles võetakse üle Direktiivi Lisa I vorm ja EK rakendusaktis kehtestatavad lisatingimused. Volitusnormi alusel tuleb kehtestada rakendusakt Direktiivi Lisa I vormi ja EK rakendusaktis kehtestatavate lisatingimuste ülevõtmiseks ning sätestada asjakohased pädevus- ja menetlusnormid PIK väljastamisel ja järelevalves.

LS § 167 lg 2 ja PISTS § 2⁵ muutmise asemel võib kehtestada asjakohasel ja otstarbekal juhul ka mõne muu seaduse normi, mis vastab sisu poolest ülalkirjeldatule. Direktiiv ei välista mitte kuidagi ka seda, et PIK ja PAK protseduurid ja vorminõuded kehtestatakse ühes siseriiklikus rakendusaktis.

Kehivate rakendusaktide detailne muutmisvajadus PIK ja PAK lõikes on kirjeldatud allpool (p3).

Direktiivi kohaldamisala (Direktiivi Art 2) hõlmab puuetega inimestele pakutavaid eritingimusi või eeliskohtlemist seoses kultuuri-, vaba aja veetmise, spordi- ja ka transporditeenustega, mis toetavad nende lühiajalist piiriülest liikumist liidus. Teenused ja soodustused või eritingimused on liikmesriigi kehtestada või ka eraettevõtja määrata, kuid Direktiivi järgi tuleb PIK ja PAK

omanikke elukoha liikmesriigist sõltumata kohelda võrdselt. Direktiiv ei laiene sotsiaalkindlustushüvitistele, sotsiaalabile ega sotsiaalteenustele ning puudutab eelkõige puuetega inimeste liikumisvabaduse ja teenuste (v.a. sotsiaalteenused) kättesaadavuse tagamiseks loodud eelistingimusi liikmesriikide lühiajalisel (s.o. kuni 3 kuud) külastamisel. Direktiivi ülevõtmine ja selleks vajalikud seadus- ja määrusandlikud tegevused ei sõltu liikmesriigis PIK ja PAK kaartide omanikele pakutavatest sisulistest vastavatest hüvedest, need olemuslikult ka muutuvad ajas, soodustusi ja eritingimusi pakub nii avalik- kui erasektor. Küll aga tuleb liikmesriigil võtta meetmeid, et tagada kõikides liikmesriikides väljastatud kaartide omanike võrdne kohtlemine nende soodustuste ja eritingimuste kasutamisel, mida riik, KOV-id ja eraõiguslikud isikud liikmesriigis parasjagu pakuvad. Samuti kohustab Direktiiv teostama kaartide väljastamisel ja kasutamisel rikkumiste ja kuritarvituste vältimiseks järelevalvet, tagama teabevahetuse kuritarvituste küsimustes, selleks loodava spetsiaalse veebilehe kaudu teavitama puuetega isikuid teenuste eritingimustest ja soodustustest, mida riik ja KOV pakuvad, samuti aitama kaasa teavitustegevustele erasektori poolt pakutavate soodustuste osas.

7.2 PIK ja PAK üksikasjalik regulatsioon Direktiivi järgi

7.2.1 PIK (Puudega inimese kaart)

Liikmesriigid kohustuvad võtma kasutusele PIK füüsilise versiooni vastavalt direktiivi Lisa I vormile. Liikmesriigid lisavad vastavalt tulevikus kehtestatavale EK rakendusaktile kaardi füüsilisse versiooni ruutkoodi ja muud digielemendid, milles kasutatakse pettuse vältimiseks ja selle vastu võitlemiseks elektroonilisi vahendeid (rakendusakti tähtaeg 05.12.2025, analüüsi koostamise hetkeseisuga kehtivat akti pole). Digielementidega füüsiline versioon tuleb vastu võtta mõistliku aja jooksul pärast EK rakendusakti kehtestamist, kuid mitte hiljem kui 5.06.2028

Liikmesriigid kohustuvad täiendama PIK füüsilist versiooni ligipääsetava digiversiooniga mõistliku aja jooksul pärast EK rakendusakti kehtestamist, milles sätestatakse digilahenduse tehniline kirjeldus.

Puuetega inimestele antakse võimalus taotleda kas kaardi füüsilist või digiversiooni või mõlemat.

Nõuded PIK digiversioonile: Digiversioon ei tohi sisaldada rohkem isikuandmeid kui Lisas I sätestatud füüsilise versiooni jaoks ette nähtud andmed. Digiversioonis sisalduvad isikuandmed krüpteeritakse ja võetakse tehnilised ettevaatusabinõud tagamaks, et andmekandjat loevad vaid volitatud isikud. EK rakendusaktiga kehtestatakse digiversiooni tehnilise kirjelduse ja nõuded (rakendusakti tähtaeg 05.12.2025, analüüsi koostamise hetkeseisuga kehtivat akti pole).

Digiversioonile EK rakendusaktis kehtestatud nõuete muutumisel ajas tuleb siseriiklikku õigust ajakohastada.

PIK-i väljastab liikmesriik otse või isiku taotluse alusel. Väljastamine ja pikendamine toimub tasuta. Kaotsimineku puhul on õigus kohaldada tasu, mis on vajalik kaardi uuesti väljastamisega seotud kulude katmiseks, tasu ei tohi takistada ega heidutada puudega isikut taotleda uut väljastamist. Kui Euroopa puudega inimese kaarti ei väljastata otse, teavitatakse puuetega inimesi võimalusest kaarti taotleda.

Kehtestada tuleb kaartide väljastamise kord ja pädev asutus. Korras tagada isikuandmete kaitse tingimuste järgimine. Korras sätestada, et Euroopa puudega inimese kaardi väljastamise eest vastutavat pädevat asutust või organit loetakse määruse (EL) 2016/679 artikli 4 punktis 7 määratletud vastutavaks töötlejaks ning ta vastutab isikuandmete töötlemise eest.

Kaardi kehtivusaeg on liikmesriigi määrata, kuid peab olema nii pikk kui võimalik, arvestades elukohaliikmesriigi pädeva asutuse või organi välja antud puudestaatust või õigust spetsiifilistele teenustele tunnustava puudetõendi, puudega inimese kaardi või muu ametliku dokumendikehtivusaega või menetluse kestust.

7.2.2 PAK (Puudega inimese parkimiskaart)

Liikmesriigid kohustuvad võtma kasutusele PAK füüsilise versiooni vastavalt direktiivi Lisa II vormile. Liikmesriigid lisavad vastavalt tulevikus kehtestatavale EK rakendusaktile kaardi füüsilisse versiooni ruutkoodi ja muud digielemendid, milles kasutatakse pettuse vältimiseks ja selle vastu võitlemiseks elektroonilisi vahendeid (rakendusakti tähtaeg 05.12.2025, analüüsi koostamise hetkeseisuga kehtivat akti pole). Digielementidega füüsiline versioon tuleb vastu võtta mõistliku aja jooksul pärast EK rakendusakti kehtestamist, kuid mitte hiljem kui 5.06.2028.

Kehtestada tuleb kaartide väljastamise kord ja pädev asutus. Korras tagada isikuandmete kaitse tingimuste järgimine. Korras sätestada, et Euroopa puudega inimese kaardi väljastamise eest vastutavat pädevat asutust või organit loetakse määruse (EL) 2016/679 artikli 4 punktis 7 määratletud vastutavaks töötlejaks ning ta vastutab isikuandmete töötlemise eest.

Nõuded PAK digiversioonile (vabatahtlik): Digiversioon ei tohi sisaldada rohkem isikuandmeid kui II lisas sätestatud füüsilise versiooni jaoks ette nähtud andmed. Digiversioonis sisalduvad isikuandmed krüpteeritakse ja võetakse tehnilised ettevaatusabinõud tagamaks, et andmekandjat loevad vaid volitatud isikud. Digiversioonile EK rakendusaktis kehtestatud nõuete muutumisel ajas tuleb siseriiklikku õigust ajakohastada. EK rakendusaktiga kehtestatakse

digiversiooni tehnilise kirjelduse ja nõuded (rakendusakti tähtaeg 25.12.2025, analüüsi koostamise hetkeseisuga kehtivat akti pole).

PAK-i väljastab või seda pikendab liikmesriik tasuta või mõistliku tasu eest taotluse alusel. PAK väljastatakse või seda pikendatakse mõistliku aja jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast, kuid mitte rohkem kui 90 päeva jooksul, välja arvatud juhul, kui nõutavad hindamised on veel pooleli. Tasu nõudmisel tagatakse, et see ei ületa halduskulusid ega takista ega heiduta puuetega inimesi PAK-i taotlemast.

Hiljemalt 05.12.2029 asendatakse Direktiivi vormis PAK-idega kõik olemasolevad PAK-id, mis on väljastatud kooskõlas soovitusega 98/376/EÜ. Kuni selle kuupäevani võivad liikmesriigid lubada, et PAK-idel, mis on väljastatud enne 5.06.2028 kooskõlas soovitusega 98/376/EÜ, on nende liikmesriigi territooriumil sama mõju kui Direktiivi vormis PAK-il.

7.2.3 Järelevalve nõuded

Direktiiv kohustab liikmesriike võtma meetmeid, et vältida võltsimise ja pettuse riski, ning võitlema aktiivselt PIK ja PAK petturliku väljastamise, petturliku kasutamise ja võltsimise vastu. Süstemaatiliste kuritarvituste juhtumitest tuleb teavitada asjaomase kaardi väljastanud liikmesriiki. Liikmesriigid vahetavad teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta.

Direktiivi sätted (valdavalt Art 10) järelevalve osas on väga üldsõnalised, seega riigil on väga lai kaalutlusruum asjakohase järelevalve kehtestamisel, mh arvestades potentsiaalsete rikkumiste aset leidmise riski ja sagedust, kaitstavate hüvede väärtust ja järelevalvele eraldatavat ressursi.

Direktiiv ei kohusta liikmesriike kehtestama karistusi või määrama sunnimeetmeid, küll aga tehakse asjakohasele riiklikule sunnile viiteid Direktiivi preambula punktis 43, mis rõhutab tõhusate ja proportsionaalsete meetmete vajalikkust.

Järelevalve peab hõlmama:

- PIK-ist ja PAK-is tulenevate kohustuste täitmist (asjakohane võiks olla eelkõige haldusjärelevalve ja teenistuslik järelevalve kaartide väljastamise kohustusega asutuste ja ametiisikute üle; eelduslikult on see hõlmatud avaliku võimu asutuste ja organite suhtes nende ülesannete täitmisel kehtivate haldusjärelevalvet ja teenistuslikku järelevalvet reguleerivate õigusaktidega, kuid pädevuste delegeerimine ja killustamine TO-Be lahenduses peaks eeldama täpsemat järelevalve regulatsiooni; järelevalve regulatsioon KOV-ide üle seoses PAK-i väljastamisega ja arvepidamisega hetkel puudub; isiku õigused on Eesti Vabariigis kaitstud asjakohaste riigivastutuse sätete,

vaidemenetluse ja halduskohtumenetluse reeglitiku alusel; õigusaktide muutmis- ja täiendamisevajadus seoses õiguskaitsevahenditega puudub);

- puuetega inimeste õiguste järgimist (asjakohane võiks olla eelkõige riiklik järelevalve, sätestada meetmed asutuste või eraõiguslike isikute poolt võrdse kohtlemise kohutuse rikkumisel, hoiatused, ettekirjutused, sunniraha jmt; hetkel kehtivad asjakohased normid puuduvad, järelevalve vajab reguleerimist);
- kuritarvituste ja võltsimiste järelevalve (võib kaaluda spetsiifilisi karistuslikke meetmeid, kui see on rikkumise karistamisväärsuse seisukohalt asjakohane ja selleks on poliitiline tahe; siiski hetkel näeb KarS §-ides 344-350 ette piisavad koosseisud nii võltsimise, võltsitud dokumendi kasutamise kui selle kuritarvitamise puhuks; otsene karistusnormi (sh väärteokoosseisu) vajadus puudub; hetkel pole ühtegi spetsiifilist riikliku järelevalve normi PAK ja PIK kaartidega seotud kuritarvituste järelevalves, kas see on asjakohane ja vajalik, on poliitilise tahte küsimus, sest põhimõtteliselt võib karistusnormi hoiatusfunktsiooni üldpädevusi kuritegude menetlemisel pidada piisavaks.

Järelevalve korra kehtestab liikmesriik. PIK ja PAK siseriikliku TO-BE lahenduse ja regulatsiooni selgumisel oleks asjakohane hinnata, millises õigusaktis, kuidas ja mil määral järelevalvet reguleerida. Järelevalve pädevuse õiguslik alus tuleks sätestada seaduse normiga.

7.2.4 Nõuded teavitustegevusele

Direktiiv kohustab liikmesriike PIK ja PAK kaartidega seotud teavitustegevuseks. Teave ja reeglid tuleb üldsusele ja puuetega inimestele ja nende organisatsioonidele avalikult, lihtsalt, terviklikult, tasuta ja kättesaadavalt teatavaks teha kooskõlas direktiivi (EL) 2019/882 I lisas teenuste suhtes kehtestatud asjakohaste ligipääsetavusnõuetega, sealhulgas avaliku sektori asutuste ametlikel veebisaitidel või muude sobivate vahendite abil.

Tagada tuleb puuetega inimeste esindusorganisatsioonidega aktiivse konsulteerimise ja nende kaasamise PIK ja PAK väljatöötamisse, rakendamisse ja hindamisse.

Liikmesriik määrab ühe või mitu kontaktpunkti PIK ja PAK väljastamise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise eest vastutavat pädeva asutuse või organi kohta. Komisjonile tuleb teatada riiklikud kontaktpunktid hiljemalt 5.06.2025.

Avaliku sektori pakutavate eritingimuste või eeliskohtlemise või parkimistingimuste ja -rajatiste kohta teevad avaliku sektori asutused teabe avalikult kättesaadavaks oma veebilehel vms sobivas vormis. See kohustus hõlmab mitte ainult PIK ja PAK väljastajaid, vaid kõiki avaliku sektori asutusi ja organeid, kes pakuvad PIK ja PAK kaardi alusel soodustusi või eritingimusi. Kohustus

vajab ülevõtmist seadusesse (antud juhul LS ja PISTS, või tulevikus muu asjakohane seadus) või seaduse alusel kehtestatavasse rakendusakti.

Lisaks tuleb liikmesriigi tasandil luua veebisait, mis sisaldab üldist teavet PIK ja PAK kohta, viiteid pädevatele asutustele või organitele, kes vastutavad nende kaartide väljastamise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise eest. Veebisait peab sisaldama ka olemasolevat üldist teavet eritingimuste või eeliskohtlemise kohta, mida avaliku sektori asutused puuetega inimestele pakuvad, ning suunab kasutajaid külastama täpsema teabe saamiseks asjaomaste avaliku sektori asutuste spetsiaalseid veebisaite. See veebisait võib sisaldada ka vastavat eraettevõtjate teavet riigi tasandil. Veebisaidi pidamise kohustus on Direktiivis sätestatud piisaval määral selgelt ja üksikasjalikult, et pidada kohusust Direktiivi alusel riigile otsekohalduvaks. Selguse huvides tuleks kohustus pidada üldist veebisaiti viia ka siseriiklikku õigusakti, nt PAK ja PIK menetlusi reguleerivatesse rakendusaktidesse.

Liikmesriigid peavad julgustama ka eraettevõtjaid tegema teabe nende pakutavate PIK ja PAK kaardi eritingimuste või eeliskohtlemise ning parkimistingimuste ja -rajatiste kohta üldsusele lihtsalt ja ligipääsetavalt kättesaadavaks. Selline üldine kohustus ja rakendatavad meetmed on liikmesriigi sisustada. Direktiiv ei sätesta kohustust kehtestada siseriiklikes aktides kohustuslikke nõudeid ega eelda seda, kuid liikmesriigil tuleks kaaluda, milliste faktiliste meetmetega eraettevõtjaid julgustatakse.

Teavitustegevus peab olema kooskõlas direktiivi (EL) 2019/882 I kehtestatud ligipääsetavusnõuetega.

Liikmesriik peab asjakohasel juhul tagama ka teavitustegevuse piiriülesel reisijateveol, et PIK kaardiga reisijatele pakutaks selget teavet eritingimuste või eeliskohtlemise kohta, mida kohaldatakse reisi eri osades. Selline kohustus tuleb ette näha seaduse alusel kas seaduses või rakendusaktis.

7.3 PIK ja PAK kehtiv regulatsioon ja selle muutmisvajadused üksikasjalikult

*Direktiivist tulenevad kehtivate õigusaktide üksikasjalikud muutmisvajadused (või muutmisvajaduse puudumine) on tähistatud kaldkirjas.

7.3.1 PIK (Puudega inimese kaart)

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (PISTS) § 2⁵ lg 1 kohaselt väljastab sotsiaalkindlustusamet isiku soovi korral pensionitunnistust mitteomavale puudega isikule puudega isiku kaardi, mis tõendab puude raskusastet, puude liiki ja kestust. Puudega isiku kaart kehtib koos isikut tõendava dokumendiga isikut tõendavate dokumentide seaduse §-de 2 või 4 tähenduses.

Muutmisvajadus: Direktiiv võimaldab PIK-i väljastamist kas taotluse alusel või liikmesriigi omal initsiatiivil ehk taotluseta. Eesti rakendusmudeli kujundamisel tuleb kaaluda, kas jätkata PIK-i väljastamist taotluse alusel või näha ette kaardi väljastamine taotluseta. Kohustust PIK-i taotluseta väljastada direktiivist ei tulene.

Sama paragrahvi lg 2 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega puudega isiku kaardile kantavate andmete loetelu ja väljastamise korra.

PISTS volitusnormi alusel on kehtestatud Sotsiaalministri 18.06.2019 määrus nr 43 "Puudega isiku kaardile ja pensionitunnistusele kantavate andmete loetelu ning kaardi väljastamise kord" (PIK Määrus).

PIK Määruse § 2 lg 1 reguleerib kaardile kantavate andmete loetelu. Samas reguleerib PIK Määrus ka pensionitunnistuse väljastamist ja sätestab pensionitunnistuse andmekoosseisu, PIK Määruse § 2 lg 4 aga ka selle, et PIK võib väljastada koos pensionitunnistusega ühtse kaardina.

Muutmisvajadus: Tuleb hinnata, kas pensionitunnistuse väljastamine koos PIK-iga ühel kaardil on teostatav arvestades Direktiivi Lisa I vorminõudeid PIK-ile. Eeldatavasti tuleb PIK ja pensionitunnistus omavahel eraldada.

PIK andmekoosseis on järgmine: 1) isiku ees- ja perekonnanimi; 2) isikukood või sünniaeg; 3) puude raskusaste; 4) märges isikul esineva keskmise, raske või sügava nägemis- või liikumispuude kohta; 5) kaardi kehtivusaeg; 6) kaardi väljaandja nimetus. NB! Andmekoosseis ei sisalda isiku fotot.

Muutmisvajadus: Andmekoosseis tuleb kooskõlla viia Direktiivi Lisa I nõuetega, lisaks kehtestatava EK rakendusakti nõuetega.

Direktiivi kohane andmekoosseis: 1) kaardiomaniku foto; 2) perekonna- ja eesnimi; 3) sünniaeg; 4) kaardi seeria- või failinumber; 5) väljastamise ja kehtivusaja lõppemise kuupäevad; 5) (valikuline) täht A (kirjatüübis ja punktikirjas), juhul kui kaart annab õigusi abistaja(te)le või

abiloomale ning juhul, kui see on vajalik suurema toetusvajadusega puude tähistamiseks (nt Eestis "sügav puue" või "sügav nägemispuue"); 6) ruutkood ja digielemendid koos vajadusel suurema hulga isikuandmetega, mis on kättesaadavad ainult avaliku sektori asutuste volitatud isikutele kooskõlas IKÜMiga (määrus (EL) 2016/679). Lisaks kohustuslikult kajastatavad andmed: riigikood koos EL visuaalse tähisega (12 tähega ring); Sõnad „European Disability Card“. Kanded esitatakse inglise keeles ja eesti keeles.

Muutmisvajadus: EK rakendusakti kehtestamise järgselt tuleb liikmesriigil IKÜM tingimusi arvestavalt määrata, millised täiendavad isikuandmed (andmekoosseis) on kättesaadav füüsilise kaardi digielementide kaudu.

PIK kaardi väljastamise tähtaega sätestatud ei ole (PIK Määruse § 3 lg 3 näeb ette taotluse lahendamise ja kaardi väljastamise mõistliku aja jooksul).

Muutmisvajadus: Kaaluda, kas sätestada PIK väljastamise tähtaeg sõltuvalt mh, kas PIK väljastatakse taotluse alusel või taotluseta. Direktiiv ei sätesta PIK puhul maksimaalset taotluse lahendamise tähtaega ega PIK väljastamise tähtaega ilma taotluseta (kohaldub seega mõistlik aeg, mille sisustab liikmesriik). Võrdluseks: PAK puhul on Direktiivi järgne tähtaeg 90 päeva.

PIK Määruse § 3 lg 4 kohaselt väljastatakse PIK kehtivusajaga, mis vastab puude raskusastme tuvastamise otsusele märgitud puude raskusastme kehtivusajale. See on kooskõlas Direktiiviga.

Taotlemisel esitatakse kohustuslikult üksnes järgmised andmed (andmete minimaalne koosseis): 1) selle isiku ees- ja perekonnanimi ning isikukood, kellele kaarti taotletakse; 2) kaardi väljastamiseks taotleja elukoha aadress või soovitatav kaardi väljastamise koht. Taotlemisel esitatavate andmete loetelu Direktiiv ei reguleeri, see on liikmesriigi määrata.

PIK kaardi väljastab SKA, väljastamise tasu pole kehtestatud. Vastuolu direktiiviga puudub.

Muutmisvajadus: Direktiivi rakendamisel tuleb määrata, milline liikmesriigi asutus või millised asutused vastutavad PIK-i ja PAK-i väljastamise eest. Samuti tuleb selgesõnaliselt sätestada, et kaardi väljastamine on kasutajale tasuta.

TO-BE lahenduse kujundamisel tuleb eraldi hinnata, kas ja millises ulatuses on otstarbekas kaasata erasektori teenusepakkujat kaartide trükkimise, personaliseerimise või väljasaatmise protsessi. Kui erasektori kaasamine piirdub konkreetse tellimuse täitmisega haldusorgani edastatud andmete alusel, saab selle korraldada lepinguliselt, sätestades isikuandmete töötlemise kohustused ja piirangud. Kui aga erasektori partnerile antakse ligipääs avalikus

andmekogus olevatele isikuandmetele, vajab see eraldi õiguslikku alust seaduses ning täpsustamist vastava registri põhimääruses.

Eraldi tuleb ära märkida PIK-ist tulenevate õiguste siduvuse probleem.

ÜTS § 32 lg 3 sätestab, et inimese puudest tuleneva sõidusoodustuse olemasolu tõendatakse riikliku pensionikindlustuse seaduse või puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel väljastatud puuet tõendava dokumendi või puudega isiku kaardiga. ÜTS § 34 kohaselt on vedaja riigisiselisel liinil tee-, vee- ja raudteeliikluses kohustatud tasuta vedama last, kes ei ole käimasoleva õppeaasta 1. oktoobriks saanud seitsmeaastaseks, samuti last, kelle õpingute alustamine on edasi lükatud, puudega kuni 16-aastast isikut, sügava puudega 16-aastast ja vanemat isikut, raske nägemispuudega isikut, sügava või raske nägemispuudega isiku saatjat või puudega isikut saatvat juht- või abikoera. Puudega isiku või teda abistava isiku tasuta parkimisõigust pole seejuures võimalik tõendada PIK-iga, selleks peab olema PAK.

Analüüsi koostaja pole tuvastanud ühtegi teist seaduse sätet, kus PIK-ile on antud isiku õiguste teostamisel siduv tähendus. Seega peale ÜTS kohaldamisala on PIK asjakohane eelkõige muuseumides, teatrites, ujulates või teistes asutustes, mis pakuvad puudega inimestele hinnasoodustusi, vastavate soodustuste saamisel, arvestades asjakohaste avalik-õiguslike asutuste tegevust reguleerivaid õigusakte ja/või sisemisi eeskirju ja eraõiguslike juriidiliste isikute hinnapoliitikat. Õigusaktides on PIK kui tõendi kohustuslikkus (ÜTS erandiga) reguleerimata ja jäetud soodustuse kohaldaja otsustada.

Muutmisvajadus: Õigusaktide muudatuste kavandamisel tuleb Direktiivi eesmärgist tulenevalt vähemasti kaaluda kohustuse sätestamist, et isikud, kes rakendavad puuetega isikutele eriõigusi või soodustingimusi, kohustuvad soodustuse rakendamisel arvestama PIK-i kui soodustusele õigust tekitavat dokumenti. Direktiiv ise sellist kohustust siiski otseselt ei sätesta, vaid sätestab nõude kaartidele vastastikusele tunnustamisele liikmesriikide poolt ka kaardiomanike võrdse kohtlemise kohutuse, st õigused, mis on Eestis väljastatud kaardi omanikul, peavad võrdselt kohalduma teises liikmesriigis väljastatud kaartide omanikele. Teisisõnu, kui Eestis pole kaardil laiapõhjalist siduvust, siis sama kehtib teiste liikmesriikide kaardiomanike suhtes ja see Direktiiviga iseenesest vastuolus ei ole. PAK kaardi puhul on olukord teistsugune - õiguslik siduvus avalikes parklates parkimisel PAK alusel on asjakohasel määral tagatud LS-iga.

Muutmisvajadus: Eraldi probleem on see, et kui eraettevõtjad pakuvad soodustusi vabatahtlikult, siis soodustus peab Direktiivi järgi kehtima kõikidele PIK ja PAK kaartide omanikele, asjakohasel juhul nende abistajatele, võrdselt sõltumata liikmesriigist. Kohustus eraisikutele tuleb sätestada seaduses, sest selle tarbeks igasugune kehtiv norm puudub. Asjakohane on see eelkõige PIK

puhul, kuid pole välistatud ka PAK puhul, kui nt eraparkla omanik või haldaja otsustab vabatahtlikult kohaldada parkimissoodustust PAK alusel.

7.3.2 PAK (Puudega inimese parkimiskaart)

PAK siseriiklikuks õiguslikuks aluseks on LS, mille kohaselt liikumispuudega ja pimedate inimeste liiklemist, neid teenindavate sõidukite parkimist ning liikumispuudega inimeste juhitavate sõidukite parkimist korraldab kohalik omavalitsus (LS § 166). Kohalik omavalitsus annab välja ka puudega inimesi teenindavate sõidukite parkimiskaarte (LS § 166 lõige 4) ning teeb järelevalvet sõidukite peatumise ja parkimise nõuete täitmise üle (LS § 193 lõige 1). LS § 68 ja § 167 sätestab puuetega inimeste eriõigused parkimisel ja liikluses. LS volitusnormi alusel (§ 167 lg 3) on antud Sotsiaalministri 23.12.2010 määrus nr 90: „Liikumispuudega või pimedat inimest teenindava sõiduki parkimiskaardi vorm ja väljaandmise tingimused“ (PAK Määrus). Parkimisjärelevalvet võib kohalik omavalitsus halduslepingu alusel üle anda eraõiguslikule juriidilisele isikule (LS § 187 lõige 3). Parkimisjärelevalvet korraldab mitmetes kohalikes omavalitsustes nt AS Ühisteenused.

PAK Määruse § 2 lg-te 1 ja 2 kohaselt antakse PAK taotluse alusel välja isikule, kellel esineb: 1) keskmisele, raskele või sügavale puude raskusastmele vastav liikumis- või nägemisfunktsiooni kõrvalekalle; 2) ajutine liikumisfunktsiooni kõrvalekalle, mis tingib liikumisabivahendi kasutamise, või ajutine nägemisfunktsiooni kõrvalekalle. Parkimiskaarti liikumis- või nägemispuudega piiratud teovõimega isikule võib taotleda tema seaduslik esindaja. Vastuolu Direktiiviga puudub.

PAK Määruse § 2 lg-le 3-4 kohaselt annab PAK välja kohalik omavalitsus, PAK trükkimise ning nende väljaandmise kohalikule omavalitsusele korraldab ja tagab SKA. Vastuolu Direktiiviga puudub.

Muutmisvajadus: Direktiivi rakendamisel tuleb teha üldine kaalumine, millisele liikmesriigi asutusele PAK ja PIK kaardi väljastamised allutatakse, see võib olla üks või mitu asutust.

PAK Määrus § 2 lg 5 kohaselt peab välja antud parkimiskaartide üle peab arvestust kohalik omavalitsus.

Muutmisvajadus: Direktiivi eesmärkidest lähtuvalt peab arvestus PIK ja PAK üle olema tsentraliseeritud. Direktiivi art 10 sätestab liikmesriikide kohustuse teostada PIK ja PAK asjus järelevalvet, rakendada meetmeid petturliku väljastamise, petturliku kasutamise ja võltsimise vastu. Liikmesriigid vahetavad teavet nimetatud kaartide kuritarvitamise kohta. Järelevalvekohustusi ja liikmesriikide vahelise teabevahetuse kohustust silmas pidades oleks väljastatud PAK kaartide üle detsentraliseeritud arvestuse pidamine KOV-ide poolt Direktiivist

tulenevate kohustustega vastuolus. Kui KOV-ide pädevus ja arvepidamine jääb, siis KOV-ide andmed peavad koonduma riigi kätte.

PAK Määruse § 3 lg 1 kohaselt väljastatakse PAK tasuta. Vastuolu Direktiiviga puudub, kuid Direktiiv näeb ette võimaluse PAK kaardi väljastamisel rakendada halduskulude katmiseks vajalikku tasu.

Muutmisvajadus: Kaaluda PAK väljastamisel mõisliku tasu rakendamist, kui riik seda vajalikuks peab.

PAK Määruse § 3 lg 3 ja 4 kohaselt antakse PAK välja puuet tõendavale dokumendile märgitud puude raskusastme kehtivuse perioodiks, kuid mitte kauemaks kui 5 aastaks. Ajutise liikumis- või nägemisfunktsiooni kõrvalekalde korral antakse parkimiskaart välja funktsiooni kõrvalekalde tõenäolise möödumise perioodiks, kuid mitte kauemaks kui 6 kuuks. Ajutise parkimiskaardi tähtaega pikendatakse täiendavaks 6 kuuks üksnes pere- või eriarsti tõendi alusel. Vastuolu Direktiiviga puudub, Direktiiv ei sätesta (erinevalt PIK-ist) reegleid PAK-i kehtivusajale, küll aga reguleerib PAK taotluse lahendamise tähtaega, mis on maksimaalselt 90 päeva.

PAK Määrus ei sätesta PAK väljastamiseks taotluse menetlemise (PAK väljastamise) tähtaega, kohaldub üldine mõistlik aeg.

Muutmisvajadus: Kuna Direktiiv näeb ette PAK väljastamiseks maksimaalse tähtaja 90 päeva taotluse esitamisest, tuleks sätestada PAK väljastamise tähtaeg, mis oleks mitte pikem kui 90 päeva taotluse esitamisest.

PAK Määruse Lisa 1 näeb ette PAK vormi.

Muutmisvajadus: PAK kehtiv vorm tuleb asendada Direktiivi Lisa II Vormiga.

PAK Andmekoosseis kehtival kujul tuleneb pildi kujul vormist, millest nähtuvad andmed: ratastooli märk, kehtivuse tähtaeg, väljastaja, omaniku eesnimi, perekonnanimi, isikukood, allkiri, foto, (vormil nähtub ka lahter, mis on ilmselt mõeldud kaardi seerianumbri tarbeks).

Muutmisvajadus: Direktiivist tulenev kaardi andmekoosseis on järgmine: tumesinine ratastoolikasutaja sümbol kollasel taustal; kaardi väljastamise ja kehtivusaja lõppemise kuupäevad; kaardi seerianumber; kaardi väljastanud asutuse või organisatsiooni nimi; kui kaart on seotud sõidukiga ja liikmesriik seda nõuab, siis selle registreerimisnumber; sõnad „European Parking Card for persons with disabilities“ inglise keeles ja kaardi väljastanud liikmesriigi ühes või mitmes ametlikus keeles suurtähtedega ning punktkirjas, kasutades Marburgi standardi

mõõtmeid; taustaks kaardi väljastanud liikmesriigi eralduskood, mida ümbritseb liitu sümboliseeriv 12 tähega ring; EK rakendusakti vastuvõtmisel lisatav ruutkood ja digielemendid.

Muutmisvajadus: EK rakendusakti kehtestamise järgselt tuleb liikmesriigil IKÜM tingimusi arvestavalt määrata, millised täiendavad isikuandmed (andmekoosseis) on kättesaadav füüsilise kaardi digielementide kaudu.

LS § 167 lg 2 juba sätestab PAK siduvuse ja liikmesriikide väljastatud vastavate kaartide tunnustamise avalikes parklates parkimisel, kuid see on piiratud LS kohaldamisalaga, st avalike parklatega.

Muutmisvajadus: Kui eraettevõtjad pakuvad soodustusi vabatahtlikult, siis soodustus peab Direktiivi järgi kehtima kõikidele PIK ja PAK kaartide omanikele võrdselt sõltumata liikmesriigist, asjakohasel juhul nende abistajatele. Kohustus eraisikutele tuleb sätestada seaduses, sest selle tarbeks igasugune kehtiv norm puudub. Asjakohane on see eelkõige PIK puhul, kuid pole välistatud ka PAK puhul, kui nt eraparkla omanik või haldaja otsustab vabatahtlikult kohaldada parkimissoodustust PAK alusel.

Direktiivi järgi asendatakse hiljemalt 05.12.2029 Direktiivi vormis PAK-idega kõik olemasolevad PAK-id, mis on väljastatud kooskõlas soovitusel 98/376/EÜ. Kuni selle kuupäevani võivad liikmesriigid lubada, et PAK-idel, mis on väljastatud enne 5.06.2028 kooskõlas soovitusel 98/376/EÜ, on nende liikmesriigi territooriumil sama mõju kui Direktiivi vormis PAK-il.

Muutmisvajadus: Otsustada üleminekunorm, kas riik lubab enne 5.06.2028 kooskõlas soovitusel 98/376/EÜ väljastatud PAK-ide kehtivuse kuni 05.12.2029. Alternatiivselt võib riik otsustada, et PAK-id asendatakse Direktiivi vormis PAK-ide vastu varem (st perioodil vahemikus 05.06.2028-05.12.2029). Arvamuse andja ei pea viimast alternatiivi otstarbekaks, kuna see võib tekitada täiendavaid ülemineku probleeme ja praktilise probleemi selliste liikmesriikide PAK-ide omanikele, kes kelle kaardi väljastajariik on lubanud soovitusel 98/376/EÜ vormis PAK-ide kehtimise kuni 05.12.2029 .

8 Järeldused ja järgmised sammud

Analüüsi tulemusel selgub, et Eesti kehtiv PIK ja PAK teenus ei toimi tervikliku ja ühtse süsteemina ning ei vasta kavandatavatele EL direktiivist tulenevatele nõuetele. Teenuse peamised kitsaskohad on seotud protsesside killustatuse, ebaühtlase rakendamise ning puuduliku digitaliseerituse ja andmevahetusega.

Samas on tuvastatav, et teenusel on olemas toimiv tuum:

- PIK on kasutajatele lihtsasti kättesaadav ning esmase kogemuse mõttes hästi toimiv;
- kaart on praktikas tunnustatud tõend soodustuste saamiseks;
- järelevalve (nt parkimiskontroll) toimib teatud osas efektiivselt.

Kokkuvõttes on tegemist süsteemiga, mis **toimib fragmentaarselt**, kuid mille edasiarendamine eeldab **struktuurset ümberkujundamist**, mitte üksikute probleemide lahendamist.

8.1 Koondatud tähelepanekud ja kriitilised probleemkohad

Analüüsi põhjal joonistub välja, et kuigi PIK ja PAK teenustel on toimiv tuum – näiteks lihtne esmane taotlemine ning kaartide teatav praktiline kasutusväärtus –, on kogu süsteem tervikuna killustunud ja ebaühtlane. Teenuse toimimine sõltub suurel määral konkreetsest asutusest, piirkonnast või isegi üksikust spetsialistist, mistõttu ei ole kasutajakogemus ühtlane ega prognoositav.

Üheks keskseks probleemiks on protsesside ja vastutuste hajutatus. Erinevad rollid on jaotatud mitme osapoole vahel ning puudub selge teenuseülene loogika või omanik, kes tagaks ühtse toimimise. See väljendub ka ebaühtlases praktikas – näiteks ajutiste parkimiskaartide väljastamisel, kus kriteeriumid ja arstitõendite käsitus varieeruvad. Selline lähenemine tekitab riski nii väärkasutuseks kui ka ebaõiglaseks kohtlemiseks.

Teine oluline kitsaskoht on vähene digitaliseeritus ja süsteemide omavaheline seotus. Õiguste tõendamine ja kontrollimine toimub suures osas manuaalselt, puudub ühtne ja kiire valideerimismehhanism ning andmevahetus süsteemide vahel on piiratud. See omakorda suurendab halduskoormust, tekitab ebakindlust teenuseosutajates ning vähendab süsteemi usaldusväärsust laiemalt.

Lisaks ilmneb, et teenuse väärtuspakkumine ei ole kasutajatele alati selge. Eriti PIK-i puhul on kasutus pigem situatsioonipõhine ning kaart ei ole igapäevane tööriist, mis vähendab selle nähtavust ja tajutud kasu. Samal ajal tekitab mitme erineva kaardi ja paralleelse lahenduse olemasolu segadust ning keerukust nii kasutajatele kui ka teenuseosutajatele.

Kokkuvõttes võib öelda, et peamised probleemid ei ole üksikutes protsessietappides, vaid süsteemi ülesehituses tervikuna – killustatus, ebaühtlane rakendamine ning puudulik digitaliseeritus võimendavad üksteist ja loovad olukorra, kus teenus ei toimi kasutajakeskselt ega tõhusalt.

8.2 Süsteemsed mustrid

Analüüsist joonistuvad välja järgmised korduvad mustrid:

1. **Killustatus → ebaühtlane kasutuskogemus**
 Teenuse struktuurne killustatus põhjustab olukorra, kus kasutajakogemus sõltub konkreetsest asutusest, piirkonnast või teenuseosutajast.
2. **Madal digitaliseeritus → kõrge halduskoormus**
 Manuaalsed protsessid ja puudulik andmevahetus suurendavad halduskoormust ning aeglustavad teenuse toimimist.
3. **Ebaselge regulatsioon → varieeruv praktika**
 Kuigi õiguslik alus eksisteerib, ei ole see piisavalt täpne või ühtselt rakendatud, mistõttu tekivad erinevad tõlgendused.
4. **Situatsioonipõhine kasutus → madal väärtustaju**
 Eriti PIK puhul ei ole kaart igapäevane tööriist, vaid kasutatakse konkreetsetes olukordades, mis vähendab selle strateegilist rolli.
5. **Usalduse puudumine → vajadus tugevama kontrolli järele**
 Ebakindlus valideerimisel tekitab vajaduse täiendavate kontrollimehhanismide järele, mis omakorda suurendab süsteemi keerukust.

8.3 Mõju erinevatele osapooltele

Analüüsi käigus hinnati PIK ja PAK teenuse toimimise mõju erinevatele osapooltele, et mõista, kuidas tänane süsteem toetab või takistab nende igapäevast tegevust. Mõju ulatub otsestest kasutajatest kuni teenuseosutajate, haldusasutuste ja poliitikakujundajateni, mõjutades nii kasutajakogemust, töökorraldust kui ka süsteemi laiemat toimivust. Allolev tabel koondab peamised positiivsed mõjud, väljakutsed ja riskid erinevate osapoolte lõikes.

Osapool	Positiivne mõju	Negatiivne mõju / väljakutsed	Riskid
Kasutajad (puudega inimesed ja lähedased)	Lihtne esmane ligipääs, tasuta kaart	Ebaselgus õigustes, situatsioonipõhine kasutus, ebavõrdne kogemus sõltuvalt kontekstist	Õiguste mitte-realiseerimine või keeruline kasutamine
Teenuseosutajad (nt transport, kultuur, parkimine)	–	Ebakindlus õiguste kontrollimisel, suur sõltuvus manuaalsest kontrollist	Soodustuste ebaõige andmine või andmata jätmine
Haldus- ja kontrolliasutused	–	Suur halduskoormus killustunud protsesside	Ressursimahukas järelevalve

		tõttu, keeruline tagada ühtset praktikat	
Poliitika- ja otsustustasand	–	Vajadus ulatuslike õiguslike ja korralduslike muudatuste järele, sõltuvus EL direktiivi ajakavast	Tasakaalu leidmine kasutajakesksuse, kulutõhususe ja kontrolli vahel
IT- ja süsteemihaldajad	–	Vajadus ulatuslikeks arendusteks, keerukas integratsioon olemasolevate süsteemidega	Tehnilised sõltuvused ja teostatavuse riskid

8.4 Sisend TO-BE lahenduse kujundamiseks

Järgmises projekti etapis liigutakse tänase olukorra (AS-IS) kaardistamiselt teostatava tulevikulahenduse (TO-BE) kujundamisele. II etapis kujundatakse PIK-i ja PAK-i teenuste teostatav tulevikulahendus, tuginedes I etapis läbi viidud analüüsi tulemustele ja sidusrühmade sisenditele. Etapi eesmärk on kavandada kasutajakeskne ja tehniliselt toimiv TO-BE lahendus, kirjeldada uued tööprotsessid ja institutsionaalne korraldus ning koostada elluviimise teekaart.

Etapi alguses viiakse läbi väärtuspakkumise disainisprindid TO-BE süsteemi disainiks, mille eesmärk on sõnastada PIK-i ja PAK-i teenuste selge väärtuspakkumine erinevate sihtrühmade vaatenurgast, lähtudes kasutajavajadustest, teenuse eesmärkidest ja EL direktiivist tulenevatest ootustest. Töötubade käigus määratletakse, millist väärtust loob tulevikulahendus kasutajatele, teenuseosutajatele ja teistele osapooltele ning millised on peamised kriteeriumid, millele lahendus peab vastama.

Järgmisena koostatakse TO-BE teenusplaan, tuginedes AS-IS teenusplaanile, laiendades seda uute väärtuspakkumiste, klienditeekondade ja institutsionaalse korraldusega. Seejärel kirjeldatakse TO-BE tööprotsessid, mille eesmärk on kujundada selge, ühtne ja teostatav tulevikuprotsess, sh digitaalse kaardi elutsükkel alates taotluse esitamisest kuni kasutamise ja kehtetuks tunnistamiseni. Protsessid modelleeritakse ning kirjeldatakse rollid, otsustuspunktid, andmevood ja sõltuvused.

Paralleelselt hinnatakse tulevikulahenduse teostatavust, arvestades õiguslikke, tehnilisi, organisatsioonilisi ja rahalisi aspekte. Tulemused koondatakse teostatavuse maatriksisse ning täiendatakse riskianalüüsiga, mis aitab tuvastada peamised rakendamisega seotud riskid ja nende maandamise võimalused.

Etapi lõpus koostatakse elluviimise teekaart, mis kirjeldab teenuse elluviimist etapiliselt, tuues välja peamised tegevused, nendevahelised sõltuvused, vajalikud tehnilised arendused ja

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

organisatsioonilised muudatused. Teekaart toimib strateegilise juhtimis- ja otsustustoena ning loob ühtse arusaama teenuse arendamise prioriteetidest, ajakavast ja vastutustest.

II etapi töö tugineb I etapis koostatud materjalidele, sh AS-IS teenuseplaanile ja kuuele personale, mis koondavad peamiste sihtrühmade vajadused, ootused ja valupunktid. Materjalid on leitavad siit:

AS-IS teenuseplaan

Persoonad

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

ANNA
Vanus: 44
Piirkond: Rapla

PAK ☒
PIK ☒

Iseloomustus

Taust

- Elab koos vanematega
- Töötab igapäevaselt kodukontoris
- Määratud sügav liikumispuue ja püsiv töövõimetus kuni pensionieani

Tugiteenused abivahendid

- Vajaduspõhised tugiteenused (prioriteet)
- Igapäevane ratastooli kasutus
- Saatja tugi väljaspool kodu
- Hooldaja abi kodustes toimingutes
- Varem isikiik tööstusteemiga mikrobus, nüüd invaveoteenus

Kaartide kasutamine

- PIK kasutusel ühistranspordis, madal teadlikkus teistest hüvedest
- Ei juhi autot; kasutab PAKi koos saatjaga
- Töövõimekaart kaasas ei kannu ega kasuta (puudub praktiline väärtus)

Käitumusmustrid

- Pikemalt ette planeerimine ja informatsiooni kogumine enne teenuste kasutamist

Eesmärgid

- Peamiseks eesmärgiks on, et tema igapäevaeluks vajalikud teenused oleksid kättesaadavad (eelkõige liikumine, hoidus ja praktiline abi).
- Osalus ühiskonnas sh töötamine, sotsiaalsed kontaktid ning kodust väljas käimine ilma, et see muutuks liialt kurnavaks ettevõtmiseks.

Vajadused

- Toetatud igapäevatoimingud
Erivajadusest lähtuvalt igapäevaste vajaduste piisav toetatus.
- Informatsiooni kättesaadavus
Eelkõige esmatähtsate teenuste kasutamiseks.
- Teenuste usaldusväärsus
Paindlikkus, selgus, liigse ajakulu ja ebamäärasuse vältimine.

Valud ehk tänased murekohad

- Puudub keskne info**
Küllustunud info PIKI/PAKI (ja töövõimekaardi) soodustuste kohta, informatsiooni tuleb ise uurida või kuulab seda juhuslikult tuttavalt
- Lisasammud enne kasutamist**
Vajadus kompenseerida süsteemist tulenevaid puuduseid luues teenuseosutajaga eelnev kontakt (ligipääsetavus, soodustused)
- Invakohtadel parkimise puudused**
Eraparklates ebamäärase reegli, invaparkimiskohtade halb paigutus külastatava asutuse suhtes (nt külastik või äärekiik takistab ratastooliga kohale jõudmist), lühikesed ajapirangud meditsiiniasutustes

Võlud ehk mis toimib hästi

- PIK taotlemine on lihtne
- Eestis korraldatavad suurüritused
Vastavad ligipääsetavusele rahvusvaheliste nõuetele. Piletimüügikeskkondades on nende kohta jagatud piisavalt informatsiooni.

Kuna minu puue on nähtav, siis pole pidanud oma õiguseid ka enamasti tõestama. Kaart [PIK] on rahakotis igaks juhuks.

Olulisemad kogemused:

ETTE PLANEERIMINE

Planeerib kodust väljas käigud ette. Kontrollib ligipääsetavust Google mapi fotodelt ning võtab teenuseosutajaga eelnevalt ühendust.

PILETI OSTMINE

Külastab Piletili lehte ja kontrollib sooduspiletite tingimusi. Suuremate ürituste korral on vajalik informatsioon jagatud.

ÕIGUSTE KONTROLLIMINE

Ei mäleta, millal viimati rahakotist selle välja võttis kuna seda pole pea kunagi kontrollitud.

PAKI TAOTLEMINE

KOVI hoone ees olid küll olemas invaparkimiskohad, aga majja polnud ratastooliga võimalik sisse pääseda. Avaldus sai täidetud autos.

ERAPARKLAS PARKIMINE

Parklas puudub info, milliseid eeliseid invakohtadel parkimisega saab. Kas parkimine on tasuline, tasuta või soodustusega?

MARI
Vanus: 46
Piirkond: Tallinn

PAK ✓
PAK ✓

Iseloomustus

Taust

- Sõgav nägemispuue juba üle 20 aasta
- Puuduv töövõime
- Hoiab sageli oma lapselapsi

Tugiteenused abivahendid

- Kasutab liikumiseks valget keppi ja saatjat, varasemalt on kasutanud ka juhtkoera
- Kasutab hooldaja ja isikliku abistaja teenust

Kaartide kasutamine

- Kasutab PIKI ja on teadlik PIK-iga seotud soodustustest
- Ise autot ei juhi, aga kasutab koos poja või saatjaga PAKi

Käitumis-mustrid

- Osaleb aktiivselt kogukonnas läbi Eesti Pimedate Liidu (EPL), kust saab infot võimaluste ja teenuste kohta
- Usaldab teenuseid, millega omab kogemusi või mis on soovitatud EPL poolt

Digipädevus madal kõrge

Teadlikkus PIK/PAK madal kõrge

Kasutusaktiivsus PIK madal kõrge

Kasutusaktiivsus PAK madal kõrge

Eesmärgid

- Vähendada olukordi, kus peab õigusi tõestama või selgitama
- Kaasatus ühiskonnale (nt kultuurisündmused, kogukonnategevused)
- Usaldusväärse info hankimine. Saada usaldusväärset infot ja tuge läbi tuttavate kanalite (nt EPL)

Valud ehk tänased murekohad

- Teenuseosutajate veebilehed ja digikeskkonnad pole piisavalt ligipääsetavad. Liiga palju informatsiooni lehel teeb keeruliseks endale vajaliku info leidmise.
- Teenuste ebamäärane tase
Teenuste ligipääsetavus ja soodustuste kasutamine eeldab sageli eelnevat teadmist või kindlust, et need toimivad. Eeldab ette helistamist või varasemat kogemust.
- Lisapingutus teenuste kasutamisel
Vajadus tagada, et asutused on ka tegelikult ligipääsetavad ning teha kindlaks millised soodustused ja millistel tingimustel toimivad (sh saatjale).
- PAK taotlemine
Selleks füüsiliselt kohale minemine on talle varasemalt raskuseid valmistanud.

Vajadused

- Üks keskne infoallikas PIK/PAK toimimise ja hüvede kohta
Kes soodustustele kvalifitseerub? Millised teenused vastavad ligipääsetavuse reeglitele?
- Taktiliselt eristatavad füüsilised kaardid
Kaardi reljeefsus ja/või punktikir, mis aitaks seda teistest kaartidest eristada.
- Saatjaga tugi liikumisel ja teenuste kasutamisel
Pimedat liikumine ja asjaajamine sõltub oluliselt saatjast.

Võlud ehk mis toimib hästi

- EPL tugi. Info jagamine, side kogukonnaga, ligipääs usaldusväärsetele teenustele. Koostöö kindlate teenusepakkujatega (nt kultuuriasutused), kus soodustuste kasutamine on selge ja toimiv
- PAK kasutamine toimib üldiselt sujuvalt ja toetab liikumist.

Mina eelistan kindlasti füüsilist karti digitaalsele. Peamine on see, et seda oleks võimalik teistest kaartidest eristada.

Olulisemad kogemused:

1. PAK TAOTLEMINE

Ebamugav käik juhtkoeraga kohaliku omavalitsusse PAKi taotlemaks, koos dokumendifotoga

2. PAK TAOTLEMINE

Nüüd taotleb digitaalselt ja saatja toob väljastatud kaardi talle koju, mille ta seejärel ise allkirjastab.

SAATJAGA TEATRIIS

Ostis sooduspiletid endale ja saatjale Vanemuise teatri ligipääsetavale etendusele. Helistas ette, et tagada invaparkimiskoht.

ÜHETRANSPOORDIS

Riigisisestel liinidel saab PIKiga tasuta sõita koos oma saatja või juhtkoeraga.

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

ENN
Vanus: 66
Piirkond: Türi

PAK
Ühine kaart / PIK

Iseloomustus

Taust

- Abielus
- Vanaduspensioniaalne, kes töötab tõlgina
- Määratud **raske liikumispuue** (varasemalt sügav puue 20 aastat koos täieliku töövõimetusega)

Tugiteenused abivahendid

- Kasutab igapäevaselt ratastooli
- Saatjaks ja hooldajaks on tema abikaasa
- On osalenud EPiKu poolt korraldatud ekskursioonidel ja reisidel

Kaartide kasutamine

- PIK on alati rahakotis kaasas, aga pole seda pidanud eriti kasutama
- PAK on (igapäevaselt kasutuses ja auto armatuurlaual, juhib ise autot)

Käitumis-mustrid

- Liigub peamiselt autoga, ühistranspordiga harva
- Tugineb varasemale kogemusele (on süsteemiga harjunud)
- PAK reeglitega on kursis läbi peavoolu meedia

Digipädevus

madal

kõrge

Teadlikkus PIK/PAK

madal

kõrge

Kasutusaktiivsus PIK

madal

kõrge

Kasutusaktiivsus PAK

madal

kõrge

Eesmärgid

- Usaldusväärne ja toimiv süsteem**
Tema ootused on pigem pragmaatilised: süsteem peab lihtsalt toimima. Kui PAK läidab oma eesmärgi (võimaldab parkida ja liikuda), siis see on tema jaoks piisav.

Vajadused

- Igapäevane toimetulek ilma takistusteta**
Säilitada tavapärane elurütm: käia tööl, liikuda vastavalt vajadusele erinevate asulate vahel, kasutada teenuseid, ilma et puue tekitaks ülemääraseid takistusi.

Võlud ehk mis toimib hästi

- PAK igapäevane kasutamine**
Lihtne ja toimiv lahendus, mis talle enamasti probleeme ei tekitaks. On saanud trahve vaid paaril korral mitmekümne aasta jooksul.
- Kättesaadav tugi omavalitsusest**
Oma kontakt (sotsiaaltöötaja), kelle poole pöörduda PAK osas. Varasemad kogemused ametnikega on olnud positiivsed.
- Süsteemi lihtsustamine ajas**
Varasemalt keerulised protsessid on täna oluliselt lihtsamad.

Valud ehk tänased murekohad

- Invaparkimiskohtade märgistus ja vähesus**
Kohti on liiga vähe ning tihti peab ootama järjekorras või parkima eraparklas (nt PERHis). Väikesemates kohtades on need ka halvasti märgistatud (nt lumega pole need üldse eristatavad).
- Madal teadlikkus eraparklates PAKi kasutamisel**
On parkinud eraparkla invaparkimiskohal tasumata teadmatusel. Lisaks pole ta teadlik, et PAKiga koos tuleb osades parklates kasutada ka parkimiskella.
- Parkimiskohtade väärkasutus**
On sattunud konfliktsetesse olukordadesse tehes selgitustööd invaparkimiskohtadele valesti parkinud inimestele.
- PAK-i halb vastupidavus**
PAK on alati armatuurlaual, mistõttu on see pideva kuumu päikse käes ja kipub ajaga kõverduma. On isegi pooleks läinud.

Puudega isiku kaarti taotlesin abivahendite ja parkimiskaardi saamiseks ... ei mäletagi, millal seda viimati rahakotist välja pidin võtma.

Olulisemad kogemused:

PAK TAOTLEMINE

Kui varasemalt käis kohapeal, siis nüüd on olnud seda võimalik delegerida saatjale. Saatja võtab kaasa foto ning toob PAK-i talle koju allkirjastamiseks.

KOHALIKUS POES KÄIK

Poe ees kasutab invaparkimiskohta, aga vahel on keegi sinna loata parkinud kuna märgistus on lume alla peitu jäänud

PARKIMINE REISIL

On reisinud EL riikides ja kasutanud PAK-i (Saksamaa, Läti, Itaalia) ning pole kunagi trahvi saanud.

TRAHVI SAAMINE

Invakohad olid võetud ja ta otsustas kõnnetele parkimise asemel parkida liiklust vähem häirivale platsile. See tõi kaasa trahvi haljasaalal parkimise eest.

EDUKAS VAIE

Teisel korral sai trahvi kuna PAK oli armatuurlaual vajunud esiklaasi tumeda ääre alla. Esitas valde ja sai trahvi tagasi pööratud.

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

SIIRI
Vanus: 51
Piirkond: Tartu

PAK ●
PIK ●

Iseloomustus

Taust

- Abielus, töötab
- Pole määratud puuet ega töövõimetust**

Tugiteenused abivahendid

- Operatsioonijärgset kasutas ajutiselt abivahendina karkusid

Kaartide kasutamine

- On kasutanud vaid invaparkimiskohti ajutise seoses ajutise PAK kasutamisega
- On pikendanud ajutist PAKi

Käitumis-mustrid

- Uurb välja kõik vajaliku et uues süsteemis orienteeruda

Digipädevus

madal

kõrge

Teadlikkus PAK

madal

kõrge

Kasutusaktiivsus PIK

madal

kõrge

Kasutusaktiivsus PAK

madal

kõrge

Eesmärgid

- Igapäevaelu jätkamine võimalikult normaalselt**
Lihtsustada ajutisest puudest tulenevaid liikumisraskuseid. Ajutise PAKi kasutamise vajadus on praktiline ja olukorraske, mitte identiteedipõhine. Abivajadus on ajaliselt piiratud, kuid sageli sama intensiivne.

Vajadused

- Ajutise raskendatud liikumise leevendamine**
Operatsioonijärgset karkudega liikumise kogemus tõi esile vajaduse igapäevaste käikude lihtsustamiseks ja nendega läbitavate vahemaa lühendamiseks.
- Uude süsteemi sisseelamine**
PAKi kasutamise reeglite selgus

Valud ehk tänased murekohad

- Kitsad invaparkimiskohad**
Autost väljumine on keerulisem ja abiks oleks veidi laiemad parkimiskohad, mis võimaldaksid uksi täielikult avada.
- Uude süsteemi sattumine**
See võib varasemalt sellega mitte kokku puutunud inimesele raskelt hoomatav. PAKi kasutamisega seotud reeglid on isegi kaarti pikajaliselt kasutanud inimestele segadust tekitavad.
- Ooteaeg kohe peal PAKi taodeldes**
Ajutise puudega inimese jaoks on ooteaeg klienditeeninduses vaevavõim.

Võlud ehk mis toimib hästi

- Ajutise puude tuvastamine.** Perearstilt digitaalse tõendi taotlemine on tema hinangul valutu protsess.
- Ajutise PAKi väljastamine.** Selleks pole vaja ise kohale minna, seda saab teha ka lähedane.

Arstil käies peab autojuht sind ukse ees maha panema ja siis alles ise hakkama kohta otsima. Kõik on täis pargitud.

Olulisemad kogemused:

PEREARSTI TÕEND

Taotles perarstilt operatsioonijärgset ajutise liikumise puuet kohta tõendi. Perarst saatis tõendi digitaalselt allkirjastatuna meile.

1. PAK TAOTLEMINE

Tema abikaasa taotles PAKi võttes kaasa välja printitud tõendi ja dokumendifoto. Kõik toimis probleemideta. Väljastades kaasas infovoldik.

PAK PIKENDAMINE

Ajutine PAK kaotab kehtivuse 6 kuu järel ning ametlikult on seda võimalik pikendada ühel korral. Kordus perearstilt tõendi taotlemine.

Mis saaks siis, kui ...

... TEMA AJUTINE PUUE PÕHJUSTAKS JÄTKUVALT VAEVUSI ENT EI LIIGITUKS PUUDE ALLA

Võib tekkida olukord, kus perearsti empaatiast sõltuvalt ajutist PAK-i antase välja korduvalt, mitte üksnes kord pikendades. Praktikas on seda tehtud ka mitme aasta vältel.

... KUI TA TAOTLEKS PAKI TALLINNAS

Sis peaks ta igal taotlemisel kindlalt ajal kohe peal ootama järjekorras umbes tunnikese, kui soovib PAKi kohe kätte saada.

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

TIIT
Vanus: 32
Piirkond: Tartu

PAK ☐
PIK ☒

Iseloomustus

Taust

- Sügav kuulmispuue, hindamine iga 5 aasta järel
- Osaline töövõime

Tugiteenused abivahendid

- Nutitelefoni igapäevaseks abivahendiks
- Viipekeele töökateenus
- Isiklik abistaja

Kaartide kasutamine

- PIK-i kasutus kultuuriasutustes, soodustuste saamiseks erinevate teenuseosutajate juures (teadlik võimalustest läbi kogemuste)
- Kasutab soodustusi ühistranspordis
- Ohtu kogemusi PIK-i kontrollimisel, sh rahvusvaheliselt

Käitumis-mustrid

- Avatud digilahendustele (viipamine, QR-kood)
- Sage reisimine (sh EL, Aasia) ja muuseumite külastamine
- Aktiivne kurtide võrgustikus (nt Eesti Kurtide Liit)

Digipädevus madal kõrg

Teadlikkus PIK madal kõrg

Kasutusaktiivsus PIK madal kõrg

Kasutusaktiivsus PAK madal kõrg

Eesmärgid

- Sujuv liigipääs teenustele, ilma liigse kõrvalise abi, lisaseadistuste ja erikohtlemiseta.
- Aktiivne osalus igapäevaelus, kultuuris ja kogukonnas ning reisida vabalt nii Eestis kui välismaal, ilma et erivajadus seaks täiendavaid takistusi või piiranguid.

Vajadused

- Oma õiguste probleemidega toetamine
PIK-i ja töövõimekaardiga seotud teenuseid, soodustusi ja hüvesid saab kasutada sujuvalt ja arusaadavalt ilma segaduseta ja vajaduseta oma õiguseid täiendavalt selgitada
- Kiire valideerimine
Ootus digilahenduste kasutuselevõtuks, mis muudaks pideva tõendamise protsessi lihtsamaks (ka kontrollijale)
- Rahvusvaheline arusaadavus
PIK peaks olema kasutatav ka välismaal (inglisekeelne info, universaalsed märgised).

Võlud ehk mis toimib hästi

- PIK väljastatakse automaatselt koos puude tuvastamisega, ilma eraldi taotluse, mis teeb protsessi kasutaja jaoks mugavaks

Jaapanis ja Hiinas oli väga keeruline, nad ei saanud mitte aru, mis asi [PIK] see on

Olulisemad kogemused:

RONGIPELETI OST

Elroni rongist ei leidnud info, millist kaart peaks saatja õiguse tõestamiseks esitama (PIK, töövõimekaart).

AASIA MUUSEUMID

Hiina ja Jaapani muuseumide külastades ei saadud tema PIK-i kaardi tähendusest aru (keel, formaat ja märgised ei ole tuttavad).

EUROOPA MUUSEUMID

Saksamaal, Itaalias, Lätis ja Leedu muuseumide külastades pole PIK-i tõendamise probleeme tekkinud.

Mis saaks siis, kui ...

... TEMA PUUE OLEKS PSÜÜHILINE?

teadlikkus PIK-i kaasnevatest õigustest sõltuks oluliselt rohkem toetusest (lähedased, tugisõbrad jt) info leidmisel, puude taotlemisel, teenuste kohta uurimisel ja kasutamisel

... TEMA PUUE OLEKS NÄHTAV?

Nähtava puude korral väheneks tõendamise vajadus, kuna erivajadust eeldatakse visuaalselt, mistõttu PIK-i esitamine ja selgitamine vajadus kaheks.

Kaarditeenuste
Euroopa Liit

Eesti
Lühivõrk

Dokumendi pealkiri

Dokumendi tüüp

1.09.2026

LENA
Vanus: 38
Piirkond: Tallinn

PAK ☒
PIK ☒

Iseloomustus

Taust

- Lahutatud, 3 lapse ema, kes töötab
- 1 erivajadusega laps, kes käib koolis ja on 12-aastane, **epilepsia ja liikumispuue**
- Koos lapse isaga vastutavad lapse igapäevaelu korraldamise eest

Tugiteenused abivahendid

- Rehabilitatsiooni teenused
- Inveenteenus koolis käimiseks
- Liikumiseks vajalikud abivahendid

Kaartide kasutamine

- PIK kasutusel erivajadustest tulenevate teenuste kasutamiseks ja abivahendite soetamiseks; pole pidanud seda näitama aga igaks juhuks on kaasas rahakotis
- Ei oma juhulube aga plaanib tulevikus teha, PAK on kasutusel lapse isa poolt ja alati tema auto armatuurilaua
- Külitanud saatjana koos lapsega ligipääsetavaid laste etendusi Vene kultuurikeskuses

Käitumismustrid

- Perekondlik elu, igapäev ja otsused on seotud tihedalt erivajadusega lapse heaolu tagamisega

Digipädevus madal kõrge

Teadlikkus PIK/PAK madal kõrge

Kasutusaktiivsus PIK madal kõrge

Kasutusaktiivsus PAK madal kõrge

Eesmärgid

- Tagada lapse turvalisus ja heaolu**
Olla vanemana kiirelt kättesaadav igas olukorras. Pakkuda lapse erivajadustest tulenevalt talle vajalikke teenuseid, abivahendeid. Sh pakkuda ka meelelahutuslikke kogemusi.
- Vähendada muud igapäevast ajakulu ja stressi**
Leida viise kuidas lihtsustada liikumist, parkimist, teenuste kasutamist. Leida ja rakendada paindlikke lahendusi.

Vajadused

- Aja kokkuhoid ja kiire reageerimine**
Minimeerida aega, mis kulub pere asjaajajatele ja tagada viivitusteta lapse juurde tagasi jõudmine (tuleb ette ka hädaolukordi, mis nõuavad kiiret reageerimist)
- Paindlikkus igapäevaelus ja inimlikkus süsteemis**
Võimalus teha otsuseid vastavalt muutujatele (lapse seisund). Õigus kasutada invakohti ka ilma lapsega, kui see omab kaudset mõju tema heaolule.

Valud ehk tänased murekohad

- PAKI materjalid ja vastupidavus**
Kaardil olev kehtivustähtaeg piteib palksega.
- Inimlikkuse puudumine süsteemis**
Süsteem kipub olema jäik ning lapsevanematelt eeldatakse oma õiguste osas teadlikkust, kuigi praktikas jääb see lapse hoolduse kõrval tagaplaanile.
- Invaparkimiskohtade parkimine**
Ebaselgus, kus võib parkida ja millistel tingimustel. Vähe kohti.
- Trahvi vaidlustamine on aeganõudev ja stressirohke**
Isegi kui trahvi kohta esitatud väide saab rahuldatud, mõjutab see perekonda niigi keerulist igapäeva negatiivselt.
- Privaatse info jagamine kaardil**
Kaardil ei peaks olema jagatud liigset infot (nt puude liik).

Võlud ehk mis toimib hästi

- PAKI praktiline väärtus igapäevaelus**
Võimaldab lapsega mugavalt liikuda, aga ka lapse juurde kiiremini tagasi jõuda igapäevaste asjaajajate kõrvalt.
- Mõned hästi toimivad teenused**
Loomaalas ja vabaõhumuuseumis on selged reeglid, saatjale soodustus või tasuta pääse. T1 vaaterattale hea ligipääsetavus ja piletisüsteem.

Sa ei saa kunagi olla nagu "tavaline inimene", sest isegi kui last kaasas ei ole, mõjutab tema seisund kogu su päeva.

Olulisemad kogemused:

HÄDAOLUKORD

Epilepsiahoo korral koolis kasutavad Forus Takso, 1. sihtkohaks kool, aga vajadusel muudavad EMOks (Boltiga märksa keerukam ja kulukam)

TRAHVI SAAMINE

Kord said perega trahvi kuna PAKi kehtivuse tähtaeg oli palksega ära pleekinud. Eelistasid variante, mille said ka rahuldatud. Siiski lisastress.

REHABILITATSIOON

Ootas autos samal ajal kui laps oli rehabilitatsioonis. Pidi MUPO kontrollorile selgitama, miks ta invakohal parkis.

POES KÄIK

Selleks, et aega kokku hoida on kasutanud lapse isaga asjaajajateks invakohti parkimiseks ka siis kui last pole kaasas

8.5 Täpsustamist vajavad teemad

Tulevikulahenduse kujundamisel kerkivad esile mitmed läbivad teemad, mis nõuavad teadlikke otsuseid nii süsteemi ülesehituse, sihtrühma määratluse kui ka teenuse toimimise loogika osas. Need otsused puudutavad nii teenuse disaini ja toime loogika valikuid kui strateegilisi teemasid nagu õigused, ligipääs, vastutus jne.

1. Süsteemi ülesehitus ja vastutuse jaotus

Kas liikuda killustunud mudeli keskse, integreeritud teenuse suuna (ühine register, ühtne teenusvaade) või säilitada KOV-põhine hajutatud loogika? Milline asutus (nt SKA, Transpordiamet vms) võtab juhtrolli teenuse orkestreerimisel ja milline jääb KOV-ide roll?

2. Kaartide loogika ja konsolideerimine (PIK fookus)

Kas säilitada mitme paralleelse kaardi süsteem (peame silmas töövõimekaarti, ID kaarti, pensionikaarti) või liikuda ühe ühtse kaardi / süsteemi suunas?

Millised õigused koondatakse ühte lahendusse ja kas kaart muutub universaalseks tõendamisvahendiks erinevates teenustes?

3. Digitaalne vs füüsiline lahendus

Milline on digitaalse ja füüsilise kaardi roll (nt digitaalne esmane, füüsiline alternatiiv)? Kuidas tagada ligipääsetavus kõigile sihtrühmadele ning kas digitaalne tõendamine saab olla vaikimisi standard?

4. Õiguste tõendamise ja kehtivus kontrolli loogika

Kas liikuda visuaalselt kontrollilt andmepõhisele ja automaatsele kontrollile (nt register, QR, süsteemide liidestus)? Milline on andmete jagamise ulatus, kes saab ligipääsu ning kuidas tasakaalustada kontrolli ja privaatsust?

5. Sihtrühma määratlus ja õiguse alus (eriti PAK puhul)

Kas õigused põhinevad administratiivsel staatustel (puude raskusaste) või funktsionaalsel vajadusel (nt liikumisvõime)? Kes kvalifitseerub teenusele – kui lai või kitsas on sihtrühm ning kuidas vältida ebaõiglust või väärkasutust?

6. Automatiseerimine ja proaktiivne teenus

Kas teenus muutub proaktiivseks (õigus tekib automaatselt andmete alusel) või jääb taotluspõhiseks? Kui palju vähendada inimese enda vastutust taotlemisel ning milline on riigi roll õiguste automaatsel rakendamisel?

7. PAK ja infrastruktuuri seos

Kas parkimiskaardi süsteemi käsitleda eraldiseisvana või siduda see aktiivselt linnaruumi ja parkimispoliitikaga. Mis on see hüve mida PAK-i omamine pakub – kas näiteks Tallinna linna tasulistel aladel 24/7 tasuta parkimine on tingimata vajalik?

Kuidas jagada vastutus parkimiskohtade arvu ja kättesaadavuse eest (riik vs KOV vs erasektor)?

8. Teenuse lihtsus vs süsteemi täpsus

Kui lihtne ja universaalne peab olema teenus vs kui detailne ja diferentseeritud (nt soodustuste süsteem)? Kas eelistada lihtsust (vähem erisusi) või täpsust (rohkem sihitud õigusi), arvestades mõju õiglustundele ja halduskoormusele.